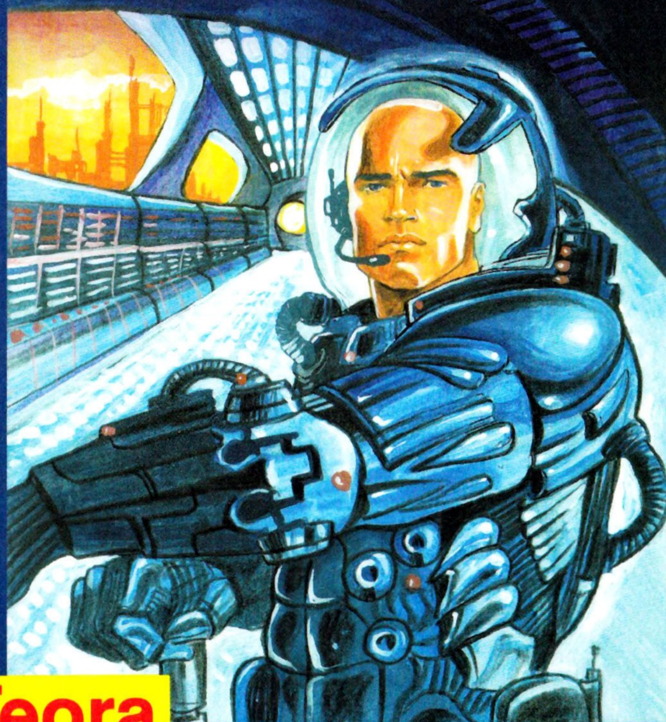
ASIMOV

CAVERNELE DE OȚEL

Teora

ISAAC ASIMOV

Cavernele de oţel

THE CAVES OF STEEL

Traducere:
MIHAI DAN PAVELESCU

Versiunea 5.0 standard RIF1

Teora
2003

Despre autor

ISAAC ASIMOV a fost cel mai prolific prozator american, numărul cărţilor publicate sub semnătura lui depăşind 440. Trilogia Fundaţiei a primit un Premiu Hugo special, fiind considerată cea mai bună serie de romane SF a tuturor timpurilor. *Marginea Fundaţiei* a fost recompensat cu un Premiu Hugo, fiind considerat drept cel mai bun roman SF al anului 1982, iar Dr. Asimov a fost desemnat, în 1988, Mare Maestru al Literaturii SF din America.

Introducere.
Povestea dinapoia romanelor cu roboţi

Transpunerea pe hârtie a idilei mele cu roboţii a început în ziua de 10 mai 1939, dar povestea de dragoste era mult mai veche, datând din timpurile când eram un simplu *cititor* de science-fiction.

La urma urmelor, roboţii nu constituiau o noutate în SF nici chiar în 1939. Oameni mecanici pot fi întâlniţi în miturile antice şi legendele medievale, iar cuvântul „robot” a apărut prima oară în piesa de teatru *R.U.R.* scrisă de Karel Čapek, care a fost pusă în scenă întâia dată în 1921, în Cehoslovacia, pentru ca după scurt timp să fie tradusă în numeroase limbi.

R.U.R. era abrevierea de la „Rossum’s Universal Robots”, fabrica industriaşului englez Rossum care producea fiinţe artificiale destinate muncilor fizice, menite să elibereze omenirea şi să-i ofere astfel mai mult timp dedicat creativităţii. (Cuvântul „robot” provine de la un cuvânt ceh însemnând „corvoadă”.) Deşi Rossum era animat de intenţii nobile, lucrurile nu s-au petrecut aşa cum intenţionase el: roboţii s-au răsculat şi au distrus specia umană.

Poate că nu surprinde faptul că în 1921 exista opinia potrivit căreia progresul tehnologic duce la dezastru universal. Nu trebuie uitat că de abia se sfârşise primul război mondial, cu tancurile, avioanele şi gazele sale toxice, care le arătase oamenilor „partea întunecată a Forţei”, ca să folosesc terminologia din *Star Wars*.

R.U.R. şi-a adăugat viziunea sumbră la cea a faimosului roman *Frankenstein*, în care crearea altui tip de om artificial

se încheie de asemenea printr-un dezastru, deşi la o scară mai redusă. Ca urmare a acestor exemple, a devenit cât se poate de firesc ca, între anii 1920 şi 1930, roboţii să fie descrişi drept creaturi primejdioase care, invariabil, îşi distrug creatorii. Se repeta apăsat morala: „există anumite lucruri pe care Omul nu trebuie să le cerceteze."

Din adolescenţă însă mi-a fost imposibil să cred că atunci când cunoaşterea prezintă primejdii, soluţia poate fi ignoranţa. Dintotdeauna am considerat că soluţia trebuie să fie înţelepciunea. În faţa primejdiei nu trebuie să dai bir cu fugiţii, ci, dimpotrivă, să înveţi cum s-o poţi aborda fără să te expui pericolelor.

La urma urmelor, aceasta a fost mănuşa azvârlită omenirii încă din clipa când dintr-o anumită specie de primate a evoluat omul. *Orice* progres tehnologic poate fi primejdios. Focul a fost primejdios din capul locului şi acelaşi lucru se poate spune (ba chiar într-o măsură mai mare) despre grai – şi ambele continuă să rămână periculoase şi în prezent –, dar oamenii nu vor fi oameni fără ele.

În tot cazul, fără să ştiu cu exactitate ce anume mă dezamăgea la povestirile cu roboţi pe care le citeam, aşteptam ceva mai bun, iar noutatea a sosit în paginile numărului din decembrie 1938 al revistei *Astounding Science Fiction*. Numărul respectiv conţinea povestirea „Helen O'Loy" de Lester del Rey, un text în care un robot era descris cu compasiune. Cred că era abia a doua povestire publicată de Lester del Rey, dar din clipa aceea am rămas de-a pururi un fan al său. (Vă rog să nu-i spuneţi lucrul acesta. Nu trebuie să-l ştie.)

Aproape în acelaşi timp, mai precis în numărul din ianuarie 1939 al revistei *Amazing Stories*, Eando Binder descria un robot drăgălaş în „Eu, robotul". Povestirea era mult mai slabă decât cealaltă, însă am simţit din nou un fior lăuntric. În mod vag, începeam să-mi doresc să scriu o povestire în care un robot să fie prezentat cu dragoste şi, pe 10 mai 1939, am început să lucrez la un asemenea text.

Am avut nevoie de două săptămâni, deoarece pe atunci scriam destul de lent.

În povestirea mea, pe care o intitulasem „Robbie”, rolul principal îi revenea unui robot dădacă, iubit de copilul pe care-l îngrijea, dar temut de mama acestuia. Fred Pohl, deşi pe atunci avea tot nouăsprezece ani, ca şi mine, era mult mai înţelept. După ce a citit povestirea, mi-a spus că John Campbell, atotputernicul redactor-şef de la *Astounding*, nu o va accepta, deoarece semăna prea mult cu „Helen O’Loy”. Avea dreptate. Campbell a respins-o exact din motivul respectiv.

La scurt timp după aceea, Fred a devenit redactor-şef la două reviste noi de science-fiction şi *el* a cumpărat „Robbie” pe 25 martie 1940. Povestirea a apărut în numărul din septembrie 1940 al publicaţiei *Super-Science Stories*, dar cu titlul modificat în „Un ciudat tovarăş de joacă”. (Fred avea obiceiul oribil de a modifica titlurile, aproape de fiecare dată în rău. De atunci, povestirea a fost republicată de multe ori, dar întotdeauna cu titlul meu original.)

În anii aceia eram însă nemulţumit de orice povestire pe care nu puteam să i-o vând lui Campbell, aşa că, după un timp, am încercat să-i propun alt text cu roboţi. Anterior discutasem ideea cu el, ca să mă asigur că n-o va respinge din alte motive decât cele pur literare, şi apoi am scris „Raţionament”, în care un robot îmbrăţişează religia, ca să zic aşa.

Campbell a cumpărat-o pe 22 noiembrie 1940 şi a publicat-o în numărul din aprilie 1941 al revistei sale. Era a treia povestire pe care i-o vândusem şi prima pe care o acceptase ca atare, fără să mai solicite rescrieri. Am fost atât de încântat, încât am scris repede a treia povestire cu roboţi, pe care am intitulat-o „Mincinosul”, iar Campbell a acceptat-o *de asemenea* şi a publicat-o în *Astounding* din mai 1941. În două numere consecutive ale revistei îmi apăruseră două povestiri cu roboţi.

După aceea, n-am mai intenţionat să mă opresc. Pornisem deja un ciclu.

Lucrurile nu s-au oprit însă acolo. Pe 23 decembrie 1940, pe când discutam cu Campbell ideea mea despre un robot telepat, am constatat că începusem să vorbim despre regulile care ar trebui să guverneze comportamentul tuturor roboţilor. Eu consideram că roboţii erau automate în care erau încorporate mecanisme de siguranţă, de aceea noi doi am definit acele mecanisme de siguranţă… care au devenit „cele trei legi ale roboticii”.

Mai întâi am definitivat aceste legi, apoi le-am utilizat explicit în a patra mea povestire cu roboţi, „Fuga în cerc”, care a apărut în numărul din martie 1942 al revistei *Astounding*. Cele trei legi ale roboticii apar prima dată la pagina 100 a numărului respectiv. Am căutat în mod special detaliul acesta, deoarece, după ştiinţa mea, este întâia consemnare pe plan mondial a termenului „robotică”.

În anii 1940 am scris alte patru povestiri cu roboţi pentru *Astounding*: „Întâi să prindem iepurele”, „Evadare” (pe care Campbell a reintitulat-o „Evadarea paradoxală”, deoarece cu doi ani în urmă mai publicase o povestire cu titlul „Evadare”), „Evidenţa” şi „Conflictul evitabil”. Ele au apărut în *Astounding* în numerele din februarie 1944, august 1945, septembrie 1946, respectiv iunie 1950.

După 1950, edituri importante, mai ales Doubleday and Company, au început să publice cărţi de science-fiction în ediţii cartonate. În ianuarie 1950, Doubleday mi-a publicat prima carte, romanul SF *O piatră pe cer*[1], iar eu lucram de zor la al doilea roman.

Fred Pohl, care în acea perioadă mi-a fost, pentru scurt timp, agent literar, s-a gândit să-mi strângă povestirile cu roboţi într-un volum. Doubleday nu era interesată pe vremea aceea de antologii de proză scurtă, însă o editură foarte mică, Gnome Press, s-a arătat doritoare să publice volumul.

Pe 8 iunie 1950, culegerea de povestiri a fost predată la Gnome Press. Propusesem titlul *Minte şi fier*, dar editorul a clătinat din cap.

— Să-i zicem *Eu, robotul*, mi-a sugerat.

---

[1] Editura Teora, 1994 (n. trad.).

— Nu se poate, am replicat. Acum zece ani, Eando Binder a scris o povestire cu acelaşi titlu.

— Cui îi pasă? a pufnit editorul (deşi aceasta este o versiune eufemistică a adevăratului său comentariu), iar eu mi-am îngăduit, destul de stânjenit, să mă las convins.

A doua mea carte, *Eu, robotul*[2], a apărut cu puţin înainte de sfârşitul anului 1950.

Volumul conţinea cele opt povestiri cu roboţi publicate în *Astounding*, ordonate însă în mod diferit, nu cronologic, pentru a obţine o succesiune logică. În plus, am adăugat „Robbie”, prima mea povestire, deoarece îmi plăcea, în ciuda faptului că fusese respinsă de Campbell.

În anii 1940 scrisesem alte trei povestiri cu roboţi, pe care Campbell fie că le respinsese, fie că nici măcar nu le citise, dar ele nu se încadrau în succesiunea logică despre care am amintit, aşa că nu le-am inclus în volum. Atât ele, cât şi alte povestiri cu roboţi scrise în deceniile ce au urmat după *Eu, robotul* au fost incluse în culegeri ulterioare; toate, fără excepţie, au apărut în antologia *Robotul complet* (*The Complete Robot*) publicată de Doubleday în 1982.

Eu, robotul n-a reprezentat cine ştie ce succes editorial în momentul lansării, dar s-a vândut constant, chiar dacă lent, an după an. Peste cinci ani, culegerea fusese retipărită într-o ediţie Armed Forces, într-o ediţie cartonată mai ieftină, într-o ediţie britanică şi în una germană (prima mea carte tradusă în străinătate). În 1956 a cunoscut chiar o ediţie broşată, la New American Library.

Singurul necaz era că Gnome Press de abia îşi ducea existenţa şi n-a reuşit niciodată să-mi dea declaraţii clare de încasări semestriale, şi nici cine ştie ce drepturi de retipărire. (Acelaşi lucru s-a întâmplat şi cu primele mele trei cărţi din ciclul *Fundaţia*, care au fost publicate tot de Gnome Press.)

În 1961, Doubleday şi-a dat seama de problemele prin care trecea Gnome Press şi a răscumpărat drepturile pentru *Eu, robotul* (şi pentru *Fundaţia*). De fapt, *Eu, robotul* a fost reeditată permanent de la prima apariţie, ceea ce

[2] Editura Teora, 1994 (n. trad.).

înseamnă de treizeci şi trei de ani, în momentul când scriu aceste rânduri. În 1981 i-au fost cumpărate chiar şi drepturile de ecranizare, deşi încă nu s-a turnat niciun film. A apărut de asemenea tradusă în optsprezece limbi străine, după ştiinţa mea, inclusiv în ruseşte şi idiş.

Dar asta înseamnă să mă îndepărtez prea mult de la subiect.

Să revenim la anul 1952, an în care *Eu, robotul* era cunoscută drept carte publicată de Gnome Press, iar eu nu aveam nicio indicaţie asupra unui posibil succes viitor.

În perioada aceea fuseseră lansate reviste noi de science-fiction, de calitate excelentă, iar domeniul cunoştea una dintre „înfloririle" sale periodice. *The Magazine of Fantasy and Science Fiction* apăruse în 1948, iar *Galaxy Science Fiction* în 1950, punând capăt monopolului exercitat până atunci de John Campbell şi consemnând sfârşitul „Epocii de aur" a anilor 1940.

Am început să-i plasez texte lui Horace Gold, redactorul-şef de la *Galaxy*, şi m-am simţit realmente uşurat. Timp de opt ani scrisesem exclusiv pentru Campbell şi ajunsesem să mă consider autorul unui singur redactor-şef, iar dacă se întâmpla ceva cu acesta, cariera mea de scriitor ar fi fost terminată. Succesul pe care-l înregistrasem vânzându-i texte lui Gold mi-a alungat neliniştile în această privinţă. Gold mi-a serializat chiar al doilea roman, *Pulbere de stele…*[3] deşi i-a modificat titlul în *Tyrann*, care mi se părea oribil.

Gold nu era însă singurul meu editor nou. I-am vândut o povestire cu roboţi şi lui Howard Browne, care a supervizat *Amazing* pentru o scurtă perioadă, când aceasta a încercat să fie o revistă de calitate. Povestirea, intitulată „Satisfacţie garantată"[4], a apărut în numărul din aprilie 1951 al lui *Amazing*.

Ea a reprezentat totuşi o excepţie. În general, la momentul respectiv nu mai intenţionam să scriu alte povestiri cu roboţi. Publicarea volumului *Eu, robotul* părea

[3] Editura Teora, 1994 (n. trad.).

[4] În volumul *Povestiri cu roboţi*, Editura Teora, 1995 (n. trad.).

să fi adus la un sfârşit firesc etapa aceea a carierei mele literare şi voiam să mă ocup de alte lucruri.

Gold însă, după ce-mi publicase un roman în serial, era foarte dispus să continue cu altul, deoarece alt roman pe care-l scrisesem, *Curenţii spaţiului*[5], fusese cumpărat de Campbell pentru serializare.

Pe 19 aprilie 1952, Gold şi cu mine am discutat despre un roman nou care să apară ca serial în revista *Galaxy*. Gold mi-a propus un roman cu roboţi, dar am clătinat cu fermitate din cap. Roboţii mei apăruseră doar în povestiri şi nu eram deloc convins că aş putea scrie un roman întreg cu acest subiect.

— Ba ai putea, a insistat Gold. Ce-ai zice de o planetă suprapopulată, pe care roboţii preiau slujbele oamenilor?

— Prea deprimant, am mormăit. Nu-s sigur că aş dori să mă ocup de un subiect cu implicaţii sociologice profunde.

— Poţi să-l scrii în nota care-ţi convine. Îţi plac romanele poliţiste, nu? Introdu o crimă în societatea aceasta şi un detectiv care trebuie să rezolve cazul alături de partenerul lui robot. Dacă detectivul nu poate rezolva cazul, îşi va pierde slujba în detrimentul robotului.

Ideea mi-a stârnit imaginaţia. Campbell spunea adesea că un text science-fiction poliţist este un paradox în sine – progresele tehnologice pot fi utilizate pentru a-i scoate din încurcătură pe detectivi în mod neloial şi în felul acesta cititorii ar fi traşi pe sfoară.

M-am aşezat la masă pentru a scrie un roman care să se încadreze în regulile poliţiste clasice şi, aşadar, să nu-l înşele pe cititor... dar în acelaşi timp să fie literatură science-fiction adevărată. Rezultatul a fost *Cavernele de oţel*. A apărut în serial în *Galaxy*, în numerele din octombrie, noiembrie şi decembrie 1953, iar în 1954 a fost publicat de Doubleday: a unsprezecea mea carte.

Fără doar şi poate, *Cavernele de oţel* a însemnat succesul meu cel mai de seamă până în momentul scrierii acestor rânduri. S-a vândut mai bine decât oricare dintre cărţile mele anterioare, a atras scrisori mai binevoitoare din

---

[5] Editura Teora, 1994 (n. trad.).

partea cititorilor şi (dovada cea mai bună dintre toate) Doubleday mi-a surâs mai călduros ca oricând. Până atunci, înainte de a încheia un contract, editura îmi solicita planul general al intrigii şi câteva capitole drept mostră, dar după aceea s-a grăbit să-mi pună contractul în faţă imediat ce auzea că aş scrie încă o carte.

Cavernele de oţel a repurtat de fapt un asemenea succes încât continuarea a fost inevitabilă. Probabil că m-aş fi apucat s-o scriu imediat, dacă nu aş fi început între timp să mă dedic cărţilor de popularizare ştiinţifică, descoperind o activitate care-mi făcea nespus de multă plăcere. De abia în octombrie 1955 am început să scriu *Soarele gol*[6].

Odată începută însă, cartea a mers ca pe roate. Din multe puncte de vedere, a echilibrat romanul anterior. Acţiunea din *Cavernele de oţel* se desfăşura pe Pământ, o planetă cu foarte mulţi oameni şi puţini roboţi, pe când în *Soarele gol* intriga era plasată pe Solaria, o planetă cu puţini oameni şi foarte mulţi roboţi. În plus, deşi cărţile mele sunt, în general, lipsite de elemente romantice, în *Soarele gol* am introdus o idilă discretă.

Am fost pe de-a întregul satisfăcut de această continuare şi, în adâncul inimii, am considerat-o chiar mai bună decât *Cavernele de oţel*, dar ce puteam face cu ea? Între timp mă cam îndepărtasem de Campbell, care devenise fascinat de o pseudoştiinţă bizară numită „dianetică” şi era atras de OZN-uri, psionică şi alte domenii dubioase. Pe de altă parte, îi eram extrem de îndatorat şi mă simţeam oarecum vinovat că trecusem aproape complet în tabăra lui Gold, care-mi publicase în serial două romane consecutive. Întrucât Gold nu avea însă nicio legătură cu concepţia *Soarelui gol*, puteam face cu romanul orice doream.

De aceea, i l-am oferit lui Campbell, care l-a acceptat fără să clipească. A fost publicat în serial în *Astounding* în numerele din octombrie, noiembrie şi decembrie 1956, şi nici Campbell nu i-a modificat titlul. Doubleday l-a publicat în 1957, ca a douăzecea carte a mea.

---

[6] Editura Teora, 1993 (n. trad.).

S-a vândut la fel de bine ca şi *Cavernele de oţel*, dacă nu chiar mai bine, şi Doubleday mi-a atras imediat atenţia că nu puteam lăsa lucrurile aşa. Trebuia să scriu al treilea roman, pentru a avea o trilogie, similară trilogiei *Fundaţia*.

Am fost cu totul de acord. Aveam o idee generală despre intriga din al treilea roman, şi mă gândisem deja la titlu: *Limitele infinitului*.

În iulie 1958, am plecat cu familia într-o vacanţă de trei săptămâni la o cabană de pe malul lacului Marshfield, în statul Massachusetts, intenţionând ca acolo să lucrez şi să scriu o porţiune considerabilă din noul meu roman. Acţiunea urma să aibă loc pe Aurora, unde balanţa om/robot nu era înclinată nici spre oameni, ca în *Cavernele de oţel*, nici spre roboţi, ca în *Soarele gol*. În plus, voiam să accentuez mai mult latura sentimentală.

Totul fusese pus la punct… şi în acelaşi timp ceva scârţâia. În anii 1950, devenisem foarte interesat de non-ficţiune şi pentru prima dată începeam un roman care nu declanşa în mine frenezia imaginaţiei. După patru capitole, am cedat şi am decis să renunţ, apreciind că nu puteam aborda povestea de dragoste şi nu puteam echilibra perfect combinaţia oameni/roboţi.

Vreme de douăzeci şi cinci de ani, lucrurile au rămas aşa. *Cavernele de oţel* şi *Soarele gol* au fost mereu reeditate. Au fost publicate într-un singur volum cu titlul *Romanele roboţilor* (*The Robot Novels*), au fost publicate alături de un grup de povestiri în *Restul roboţilor* (*The Rest of the Robots*) şi au apărut în numeroase ediţii broşate.

Aşadar, timp de douăzeci şi cinci de ani, cititorii le-au avut la dispoziţie pentru a le citi şi, presupun, a se bucura de ele. Drept urmare, mulţi mi-au adresat scrisori şi mi-au cerut să scriu al treilea roman. La convenţiile anuale ale fanilor, mi s-a cerut direct. A devenit solicitarea cea mai regulată (cu excepţia solicitării pentru al patrulea roman din ciclul *Fundaţia*).

Şi ori de câte ori am fost întrebat dacă intenţionam să scriu al treilea roman cu roboţi, am răspuns cu regularitate: „Da, într-o bună zi… aşa că rugaţi-vă să am o viaţă lungă.”

Cumva, simţeam că trebuia s-o fac, dar, pe măsură ce anii treceau, am devenit tot mai convins că, de fapt, nu puteam şi tot mai întristat că n-avea să existe niciodată un al treilea roman.

Cu toate acestea, în martie 1983 m-am prezentat la Doubleday cu „mult-aşteptatul" al treilea roman cu roboţi. Nu avea nicio legătură cu tentativa eşuată din 1958, iar titlul său era *Roboţii de pe Aurora*[7]. Doubleday l-a publicat în octombrie 1983.[8]

Isaac Asimov
New York, 1983

---

[7] Editura Teora, 1996 (n. trad.).

[8] Între momentul scrierii acestor rânduri (1983) şi anul morţii sale (1992), Isaac Asimov a mai scris din ciclul „Roboţilor" romanul *Roboţii şi Imperiul* şi culegerile de povestiri *Robot Dreams* (*Visele roboţilor*, 1986), *Robot Visions* (*Viziunile roboţilor*, 1990) şi romanul *The Positronic Man* (*Omul pozitronic*, Editura Teora, 1993) (n. trad.).

1. Conversaţie cu un comisar

Lije Baley tocmai ajunsese la biroul său, când îşi dădu seama că R. Sammy îl privea răbdător. Trăsăturile colţuroase ale chipului său prelung se înăspriră.

— Ce vrei?

— Şeful doreşte să te prezinţi la el, Lije. Imediat cum soseşti.

— Bine.

R. Sammy rămase inexpresiv.

— Am zis „bine”, repetă Baley. Pleacă!

R. Sammy se răsuci pe călcâie şi ieşi să-şi vadă de îndatoriri. Iritat, Baley se întrebă de ce aceleaşi îndatoriri nu puteau fi îndeplinite de un om obişnuit.

Se opri să-şi examineze conţinutul tabacherei şi să facă o socoteală rapidă în gând. Cu două pipe pline pe zi, putea face faţă până la următoarea raţie.

După aceea ieşi dinapoia balustradei sale (cu doi ani în urmă obţinuse calificarea ce-i asigura dreptul la un colţ îngrădit) şi traversă sala comună.

Când trecu pe lângă Simpson, acesta ridică ochii dintr-un dosar cu unitate de mercur.

— Şeful vrea să te vadă, Lije.

— Ştiu. Mi-a spus R. Sammy.

O bandă codată se derulă din interiorul unităţii, pe măsură ce instrumentul minuscul îşi analiza „memoria” în căutarea informaţiilor stocate în textura de vibraţii infime ale suprafeţei de mercur scânteietor dinăuntru.

— I-aş trage un şut în dos lui R. Sammy, dacă nu mi-ar fi teamă că-mi rup piciorul, comentă Simpson. Ieri m-am întâlnit cu Vince Barrett.

— Şi?

— Voia să-şi recapete slujba. Sau orice altă slujbă din Departament. Puştiul e disperat, dar ce-i puteam spune? R. Sammy i-a preluat îndatoririle, şi cu asta basta! Puştiul trebuie să muncească acum la o bandă de livrare, în fermele de enzime. Şi era un tip isteţ… Toţi îl plăceau.

Baley strânse din umeri şi replică pe un ton mai rigid decât ar fi intenţionat, sau decât simţea:

— Cu toţii trecem prin asta.

Şeful avea clasificarea care-i oferea dreptul la un cabinet privat. Pe geamul mat al uşii scria JULIUS ENDERBY cu litere elegante, iscusit gravate în sticlă. Dedesubt se putea citi: COMISAR DE POLIŢIE, ORAŞUL NEW YORK.

Baley intră şi rosti:

— Doreai să vorbeşti cu mine, comisare?

Enderby ridică privirea. Purta ochelari, deoarece avea globii oculari sensibili şi nu putea suporta obişnuitele lentile de contact. Abia după ce te obişnuiai cu aspectul ochelarilor puteai să observi şi restul chipului, care era de-a dreptul banal. Baley îl bănuia pe comisar că-şi preţuia ochelarii pentru personalitatea pe care i-o confereau şi suspecta că, de fapt, globii săi oculari nu erau chiar atât de sensibili.

Comisarul părea în mod clar agitat. Îşi trase manşetele cămăşii, aranjându-le, se lăsă pe spate în scaun şi răspunse excesiv de cordial:

— Ia loc, Lije, ia loc!

Baley se aşeză ţeapăn şi aşteptă.

— Ce face Jessie? se interesă Enderby. Dar băiatul?

— Sunt bine, replică sec Baley. Foarte bine. Şi familia ta?

— Bine, repetă comisarul, foarte bine.

Fusese un start ratat.

„Ceva e-n neregulă cu expresia lui”, îşi spuse Baley, apoi vorbi cu glas tare:

— Comisare, aş fi preferat să nu-l fi trimis pe R. Sammy după mine.

— Lije, ştii bine ce păreri am în privinţa asta… A fost însă repartizat aici şi trebuie să-l folosesc la ceva.

— E iritant, comisare. Mă anunţă să mă prezint la tine, apoi rămâne locului. Ştii la ce mă refer… Dacă nu-i spui să plece, încremeneşte acolo.

— Ah, asta-i vina mea, Lije. I-am comunicat mesajul pe care trebuie să-l transmită şi am uitat să-i precizez ca după aceea să revină la sarcinile lui.

Baley suspină şi cutele fine din colţurile ochilor săi căprui se adânciră.

— Oricum, doreai să vorbeşti cu mine…

— Da, Lije, dar nu-i deloc uşor.

Comisarul se sculă, se întoarse şi se apropie de peretele dinapoia biroului. Atinse un comutator camuflat şi o secţiune a peretelui deveni transparentă.

Baley clipi repede în faţa revărsării neaşteptate de lumină cenuşie.

— Am instalat-o în mod special anul trecut, zâmbi Enderby. Nu cred că ţi-am arătat-o până acum. Vino aici şi uită-te. Pe timpuri, toate încăperile aveau aşa ceva. Se numeau „ferestre”. Ştiai?

Baley o ştia prea bine, din multele romane istorice vizionate.

— Am auzit de ele.

— Vino aici.

Detectivul se foi puţin, dar făcu aşa cum i se ceruse. Era ceva indecent în a expune intimitatea unei odăi spre lumea exterioară. Câteodată comisarul împingea la limite prosteşti afecţiunea lui faţă de medievalism.

„La fel ca în cazul ochelarilor”, gândi Baley.

Asta era! Din cauza aceea părea schimbat!

— Scuză-mă, comisare, rosti Baley, dar porţi ochelari noi, nu-i aşa?

Enderby îl privi uşor surprins, îşi scoase ochelarii, îi examină, apoi se uită la Baley. În absenţa lentilelor, chipul său rotund părea şi mai rotund, iar bărbia mai pronunţată. Părea de asemenea nesigur pe sine, deoarece privirea nu i se orienta corect.

— Da, încuviinţă el.

Repuse ochelarii pe nas şi continuă furios:

— Acum trei zile, i-am spart pe cei vechi, dar cu atâtea probleme pe cap n-am reuşit să-i înlocuiesc decât azi dimineaţă. Îţi spun, Lije, astea trei zile au fost un iad!

— Din cauza ochelarilor?

— Nu numai din cauza lor... O să ajung şi la subiectul respectiv...

Reveni spre fereastră; Baley privi şi el şi observă, uşor şocat, că ploua. Timp de un minut rămase absorbit de priveliştea apei care se revărsa din cer, în vreme ce comisarul degaja un aer de mândrie, ca şi cum fenomenul ar fi fost regizat de el.

— Este a treia oară luna asta că văd cum plouă. E spectaculos, nu crezi?

Fără să vrea, Baley trebui să admită că era impresionant. La cei patruzeci şi doi de ani ai săi văzuse rareori ploaia şi, de fapt, orice alt fenomen natural.

— Mi s-a părut mereu, spuse el, o risipă ca toată apa asta să cadă peste Oraş. Ar trebui să fie restricţionată la rezervoare.

— Lije, rosti comisarul, tu eşti un modernist, ăsta-i necazul cu tine. În timpurile medievale, oamenii trăiau sub cerul liber şi nu mă refer numai la ferme, ci şi la oraşe. Chiar şi în New York. Atunci când ploua, ei nu considerau fenomenul ca o risipă, ci se bucurau de el. Trăiam mai aproape de natură, iar asta era mai sănătos, era mai bine. Problemele epocii moderne provin din separarea de natură. Dacă ai timp, citeşte despre Secolul Cărbunelui.

Baley citise deja. Îi auzise pe mulţi plângându-se de inventarea reactoarelor nucleare. El însuşi se plângea, atunci când lucrurile mergeau prost, sau când îl ajungea oboseala. Tânguiala era o caracteristică înnăscută a naturii umane. În Secolul Cărbunelui, oamenii se plânseseră de inventarea motorului cu aburi. Într-una dintre piesele lui Shakespeare, un personaj se plângea de inventarea prafului de puşcă. Peste o mie de ani aveau să se plângă de inventarea creierului pozitronic.

„La naiba cu toate!”

Pe un ton posac, vorbi:

— Uite ce-i, Julius (nu-i stătea în obicei să se tutuiască cu comisarul la birou, deşi Enderby o făcea în mod curent, dar în cazul acesta simţea nevoia de ceva special), vorbeşti despre o mulţime de chestii, dar nu şi despre motivul pentru care m-ai chemat, iar asta mă nelinişteşte. Care-i treaba?

— O să ajung şi acolo, Lije. Lasă-mă s-o fac în felul meu. Este vorba despre… ce să mai zic, necazuri!

— Evident, ce altceva poate fi pe planeta asta? Necazuri mai mari decât R-ii?

— Într-un fel, da. Stau şi mă-ntreb câte necazuri mai poate suporta bătrânul nostru Pământ. Când am instalat fereastra asta, n-am lăsat doar cerul să pătrundă la răstimpuri aici, ci întregul Oraş. Mă uit la el şi mă-ntreb ce va deveni peste încă un secol…

Baley se simţi dezgustat de sentimentalismul celuilalt, totuşi constată că privea afară fascinat. În ciuda ploii care-l camufla, Oraşul era copleşitor. Departamentul poliţiei se afla la nivelurile superioare ale Primăriei, iar Primăria se ridica sus de tot. De la fereastra comisarului, blocurile-turn vecine păreau pitice şi acoperişurile li se distingeau clar, aidoma a nenumărate degete aţintite în sus. Zidurile lor erau oarbe, lipsite de detalii, simple carapace exterioare ale stupilor umani.

— Pe de o parte, urmă Enderby, îmi pare rău că plouă. Nu putem vedea Oraşul Spaţial.

Baley privi spre vest, dar comisarul avea dreptate. Orizontul se apropiase. Turnurile Oraşului New York se înceţoşau treptat şi dispăreau în fundalul alburiu.

— Ştiu cum arată Oraşul Spaţial, zise el.

— Îmi place cum se vede de aici, preciză comisarul. De abia se distinge în spaţiul îngust dintre cele două sectoare Brunswick. Domurile joase care se întind în depărtare… Asta-i deosebirea dintre noi şi spaţiali. Noi ne ridicăm şi ne înghesuim, pe când la ei fiecare familie are domul propriu.

O familie – o locuinţă. Iar între domuri, teren… Lije, tu ai vorbit vreodată cu un spaţial?

— De câteva ori, răspunse Baley răbdător. Acum o lună am vorbit cu unul chiar aici, de la intercomul tău.

— Da, îmi aduc aminte. Se pare că alunec pe panta filosofiei. Noi şi ei… Feluri diferite de viaţă…

Baley începu să simtă un nod în stomac. Cu cât abordarea lui Enderby era mai ocolită, cu atât mai teribil avea să fie finalul.

— Perfect, spuse el, dar ce-i aşa surprinzător în asta? Pe Pământ nu poţi adăposti opt miliarde de oameni în domuri. Pe planetele lor, spaţialii au loc destul, aşa că n-au decât să trăiască aşa cum le este felul.

Comisarul se apropie de scaun şi se aşeză. Ochii lui îl priviră pe Baley fără să clipească, uşor micşoraţi de lentilele concave ale ochelarilor.

— Nu toţi oamenii, zise, sunt aşa toleranţi în privinţa diferenţelor între societăţile noastre. Mă refer atât la pământeni, cât şi la spaţiali.

— Aşa-i. Şi ce dacă?

— Acum trei zile a murit un spaţial.

Începuse! Colţurile buzelor subţiri ale lui Baley se ridicară puţin, dar pe chipul său lung şi trist efectul nu era sesizabil.

— Regretabil, comentă el. Sper c-a fost ceva contagios. Un virus, poate o gripă.

Comisarul îl privi surprins.

— Ce tot spui acolo?

Baley nu se obosi să-i explice. Precizia cu care spaţialii eliminaseră bolile din societăţile lor era binecunoscută. Grija cu care evitau, pe cât posibil, contactul cu pământenii măcinaţi de boli era chiar şi mai notorie. Comisarul însă nu sesizase sarcasmul.

— Vorbeam şi eu, murmură Baley. Din ce cauză a murit?

Reveni cu privirea spre fereastră.

— Din cauză că i-a fost distrus pieptul. Cineva a tras cu blasterul în el.

Ţinuta detectivului deveni rigidă. Fără să întoarcă ochii, întrebă:

— La ce te referi?

— Mă refer la crimă, răspunse încetişor Enderby. Eşti detectiv şi ştii ce-nseamnă o crimă.

Baley se răsuci brusc:

— Dar este vorba despre un spaţial! Acum trei zile?

— Da.

— Cine-i criminalul? Cum a procedat?

— Spaţialii spun că a fost un pământean.

— Nu se poate!

— De ce nu? Ţie nu-ţi plac spaţialii. Mie nu-mi plac. Cărui pământean îi plac? Cuiva nu i-au plăcut ceva mai mult, asta-i tot.

— Da, dar…

— Ai uitat incendiul de la uzinele Los Angeles? Distrugerea R-ilor în Berlin? Răscoalele din Shanghai?

— Aşa-i.

— Totul indică o escaladare a nemulţumirii. Poate fi vorba chiar despre un fel de organizaţie.

— Comisare, făcu Baley, nu-nţeleg ceva. Mă testezi în vreun scop anume?

— Poftim? îl privi realmente derutat Enderby.

Baley îl examină atent.

— Acum trei zile un spaţial a fost ucis, iar spaţialii cred că asasinul este un pământean. Până acum – bătu el cu vârful degetului în birou – nu s-a întâmplat nimic. Aşa-i? Comisare, e de necrezut! Sfinte Iosafat, aşa ceva ar fi ras Oraşul New York de pe faţa planetei, dacă s-ar fi întâmplat într-adevăr.

— Nu-i chiar aşa simplu, clătină celălalt din cap. Lije, de trei zile sunt pe drumuri. Am discutat cu primarul. Am fost în Oraşul Spaţial. Am fost în Washington şi am stat de vorbă cu cei de la Biroul de Investigaţii Terestre.

— Da? Ei ce spun?

— Că-i cazul nostru. S-a petrecut în interiorul Oraşului Spaţial, care se află în jurisdicţia Oraşului New York.

— Dar *cu* drepturi extrateritoriale.

— Ştiu. Ajung şi acolo.

Ochii comisarului se îndepărtară stingheriţi de privirea împietrită a lui Baley. Părea să se comporte ca şi cum, brusc, ar fi fost retrogradat ca inferior al detectivului, iar acesta reacţiona de parcă ar fi acceptat faptul.

— Spaţialii pot ancheta cazul, zise Baley.

— Stai o clipă, Lije, insistă comisarul. Nu mă zori. Încerc să discutăm ca între prieteni. Vreau să-mi cunoşti poziţia. Am fost acolo când s-a descoperit crima. Aveam programată o întâlnire cu el… cu Roj Nemennuh Sarton.

— Victima?

— Victima, gemu comisarul. Încă cinci minute şi aş fi descoperit eu însumi cadavrul. Ce şoc ar fi fost! Şi aşa a fost brutal, foarte brutal. Mă aşteptau şi mi-au spus… apoi a început un coşmar de trei zile. Asta pe lângă faptul că vedeam totul ca prin ceaţă şi n-am avut timp să-mi înlocuiesc ochelarii. Cel puţin lucrul *acesta* nu se va mai repeta. Mi-am comandat trei perechi de rezervă.

Baley îşi imagină episodul aşa cum şi-l închipuia el. Putea zări siluetele înalte ale spaţialilor blonzi apropiindu-se de comisar cu vestea asasinatului şi comunicând-o în modul lor direct şi impasibil. Julius îşi scosese pesemne ochelarii pentru a-i lustrui. Inevitabil, sub impactul aflării crimei, îi scăpase, apoi privise cioburile cu un tremur al buzelor sale plinuţe şi moi. Baley era aproape sigur că, vreme de vreo cinci minute, comisarul fusese mai tulburat de cele întâmplate cu ochelarii săi, decât de crimă.

— Este o situaţie teribilă, continuă Enderby. După cum ai spus şi tu, spaţialii au drepturi extrateritoriale. Ei *pot* insista asupra propriei lor anchete, trimiţând orice raport doresc la guvernele de pe planetele de origine. Lumile Exterioare s-ar putea folosi de ocazie ca să solicite despăgubiri. Ştii bine cum ar suna *aşa ceva* pentru populaţie…

— Acceptul de a se conforma ar echivala cu o sinucidere pentru Casa Albă.

— Iar refuzul ar însemna alt tip de sinucidere.

— Nu-i nevoie să-mi descrii totul, se strâmbă Baley.

Fusese copil atunci când crucişătoarele spaţiale scânteietoare desantaseră pentru ultima dată trupe în Washington, New York şi Moscova, ca să preia ceea ce pretindeau că le-ar aparţine.

— Atunci îţi dai seama. Vom avea necazuri, indiferent dacă plătim sau nu despăgubirile. Singura salvare este să-l descoperim noi pe asasin şi să-l predăm spaţialilor. Depinde numai de noi.

— De ce nu lăsăm cazul în seama BIT-ului? Chiar dacă din punct de vedere legal este jurisdicţia noastră, se ridică problema relaţiilor interstelare…

— BIT-ul nici nu vrea să se atingă de caz. Este o castană prea fierbinte şi e-n mâna noastră. (Ridică fruntea şi-şi privi pătrunzător subordonatul.) Lije, trebuie să-ţi spun că auspiciile sunt cu totul nefavorabile. Ne paşte pe toţi posibilitatea de a rămâne fără slujbă.

— Vrei să zici că ne pot înlocui pe toţi? Prostii! Nu există oameni instruiţi pentru meseria asta.

— Există însă R-ii, îi atrase atenţia comisarul.

— Poftim?!

— R. Sammy nu-i decât un început, un simplu furier. Alţii pot efectua operaţiuni de patrulare în expresuri. La naiba, îi cunosc pe spaţiali mai bine decât tine şi ştiu ce au realizat. Există R-i care pot face treburile tale şi ale mele. Putem fi declasificaţi. Să nu crezi altceva! Iar la vârsta noastră, să ajungem la biroul de plasare a forţelor de muncă…

— Am înţeles, mormăi Baley posac.

Comisarul păru stânjenit.

— Scuză-mă, Lije.

Baley încuviinţă din cap şi se strădui să nu se gândească la tatăl lui. Bineînţeles, Enderby ştia povestea.

— Când a apărut afacerea asta cu înlocuirile? întrebă Baley.

— Lije, nu fi naiv! A existat mereu, începând de acum douăzeci şi cinci de ani, de când au sosit spaţialii. O ştii prea bine. Atât doar că acum începe să se amplifice. Dacă o dăm în bară cu cazul ăsta, am făcut un pas mare către

momentul din care ne putem aştepta să primim carneţelele de pensionari. Pe de altă parte, dacă-l soluţionăm cu brio, putem împinge momentul acela hăt departe, în viitor. Şi ar fi un lucru important, mai ales pentru tine.

— Pentru mine? repetă Baley.

— Tu vei conduce ancheta pe teren, Lije.

— Nu am clasificarea necesară, comisare. Nu sunt decât C-5.

— Îţi doreşti să ajungi C-6, nu?

Îşi dorea oare? Baley ştia care erau privilegiile asociate clasificării C-6. Un loc rezervat în expres la orele de vârf, nu doar între 10 şi 16. O poziţie mai avansată pe lista opţiunilor din cantinele Secţiunii. Poate chiar posibilitatea unui apartament mai bun şi raţie de bilete la nivelurile cu Solarii pentru Jessie.

— Îmi doresc, încuviinţă el, sigur că da. De ce nu mi-aş dori? Dar cu ce mă aleg dacă nu dau de capăt cazului?

— De ce să nu-i dai de capăt, Lije? îl linguşi comisarul. Eşti un detectiv bun, unul dintre cei mai buni pe care-i avem.

— În secţiunea mea de Departament există şase detectivi cu clasificare superioară. De ce s-a trecut peste ei?

Baley n-o afirmase explicit, dar postura lui sugera apăsat că Enderby nu obişnuia să încalce protocolul în această privinţă decât în cazurile de necesitate şi urgenţă absolută.

Comisarul îşi încrucişă degetele.

— Din două motive. Pentru mine, tu nu eşti un simplu detectiv, Lije. Suntem şi prieteni. N-am uitat că am urmat şcoala împreună. Uneori poate că ai impresia că am uitat, dar asta-i din vina sistemului de clasificări. Eu sunt comisar... şi ştii ce-nseamnă asta. Am rămas totuşi prietenul tău şi aceasta este o ocazie extraordinară pentru un individ priceput. Vreau ca tu să preiei cazul.

— Ăsta-i unul dintre motive, observă Baley cu răceală.

— Al doilea motiv este că te consider prietenul meu şi de aceea îţi cer o favoare.

— Ce fel de favoare?

— Vreau să accepţi pentru anchetă un partener spaţial. Aceasta a fost condiţia pe care au pus-o spaţialii. Au acceptat să nu raporteze evenimentul şi să lase cazul pe mâna noastră, dar au insistat ca unul dintre agenţii lor să participe la anchetă şi să fie implicat complet.

— S-ar părea că n-au pe de-a întregul încredere în noi.

— Sunt convins că le înţelegi atitudinea. Dacă ancheta va fi condusă prost, mulţi dintre ei vor avea probleme cu propriile lor guverne. Le acord circumstanţe atenuante, Lije. Doresc să cred că ne vor binele.

— Sunt sigur de asta, comisare. Ăsta-i necazul cu ei.

Enderby se abţinu să comenteze replica şi continuă:

— Lije, eşti de acord cu un partener spaţial?

— Îmi ceri asta ca pe o favoare?

— Da, te rog să accepţi cazul cu toate condiţiile impuse de spaţiali.

— Bine, comisare, accept un partener spaţial.

— Mulţumesc, Lije. Va trebui să locuiască la tine.

— Fii serios!

— Ştiu, ştiu, dar tu ai un apartament mare. Trei camere şi un singur copil. Îl poţi găzdui şi pe el. N-o să-ţi facă necazuri. Absolut niciunul. Şi este necesar.

— Lui Jessie n-o să-i placă. Ştiu asta sigur.

— Spune-i lui Jessie – comisarul era sincer, atât de sincer încât ochii săi păreau că sfredelesc găuri prin discurile de sticlă ce-i acopereau – că dacă faci asta pentru mine, o să trag toate sforile posibile ca, după ce totul se va sfârşi, să te salt o gradaţie în plus. C-7, Lije. C-7!

— Bine, comisare, ne-am înţeles.

Baley se ridică pe jumătate din scaun, observă expresia de pe chipul celuilalt şi se aşeză la loc.

— Mai este ceva?

Comisarul încuviinţă lent din cap.

— Mai este un lucru.

— Care anume?

— Numele partenerului tău.

— Ce importanţă are?

— Spaţialii, zise Enderby, au obiceiuri bizare. Partenerul pe care l-au oferit nu este… nu este…

Ochii lui Baley se lărgiră brusc.

— Ia stai aşa!

— Trebuie, Lije. *Trebuie* s-o faci. Nu există alternativă.

— Să locuiască în apartamentul meu? O asemenea creatură?

— Te rog, în calitate de prieten!

— Nu. *Nu!*

— Lije, în cazul acesta nu pot avea încredere în nimeni altcineva. Trebuie să-ţi detaliez chiar totul? *Trebuie* să lucrăm cu spaţialii. Trebuie să rezolvăm cazul cu succes, dacă dorim să ţinem departe de Pământ navele pentru despăgubiri. Totuşi nu putem reuşi oricum. Partenerul tău va fi unul dintre R-ii lor. Dacă *el* rezolvă cazul, dacă va raporta că eşti incompetent, vom fi oricum distruşi. Noi, ca Departament. Înţelegi asta, nu? De aceea, te confrunţi cu o problemă delicată. Trebuie să lucrezi împreună cu el, dar să ai grijă ca *tu* să rezolvi cazul, nu el. Clar?

— Adică să cooperez cu el sută la sută, dar să-i iau gâtul? Să-l bat pe spate, ţinând un cuţit în mână?

— Ce altceva putem face? Nu există altă soluţie.

Baley rămase nehotărât.

— Nu ştiu ce va zice Jessie…

— Dacă vrei, stau eu de vorbă cu ea.

— Nu, comisare. Detectivul inspiră adânc şi oftă: Cum se numeşte partenerul meu?

— R. Daneel Olivaw.

— Nu-i momentul pentru eufemisme, comisare, rosti trist Baley. Accept cazul, aşa că-i putem utiliza numele complet. *Robot* Daneel Olivaw.

2. Călătorie în expres

În expres era obişnuita aglomeraţie, perfect normală: călătorii în picioare de pe nivelul inferior şi cei cu locuri rezervate la nivelul de sus. Un flux continuu de oameni ieşea din expres, peste benzile de decelerare, îndreptându-se către benzile locale sau către staţionarele ce duceau pe sub arcade ori peste poduri în labirinturile interminabile ale Secţiunilor Oraşului. Un alt flux, la fel de constant, se deplasa în sens contrar, venind din partea opusă, peste benzile de accelerare, pentru a sui în expres.

Luminile erau omniprezente: pereţii şi plafoanele luminoase ce păreau să picure o fosforescenţă rece şi egală, reclamele pâlpâitoare care căutau să atragă atenţia cu orice preţ, strălucirea violentă şi continuă a „şerpilor luminoşi" care direcţionau: SPRE SECŢIUNILE JERSEY; URMAŢI SĂGEŢILE SPRE NAVETA EAST RIVER; NIVELUL SUPERIOR PENTRU TOATE RUTELE SPRE SECŢIUNILE LONG ISLAND.

Cu adevărat impresionant era însă vacarmul, care nu putea fi separat de viaţa însăşi: milioane de oameni care vorbeau, râdeau, tuşeau, strigau, fredonau, răsuflau.

„Nicăieri nu există niciun indicator spre Oraşul Spaţial", gândi Baley.

Păşi de pe o bandă pe alta cu uşurinţa practicii de o viaţă. Copiii jucau „şotronul pe benzi" imediat ce învăţau să umble. Baley de abia simţi smucitura acceleraţiei, pe măsură ce viteza lui crescu cu fiecare pas. Nu era nici măcar conştient de faptul că se apleca uşor înainte, împotrivindu-se inerţiei. Peste treizeci de secunde ajunse la ultima bandă, cea cu viteza de 95 km/h, şi putu să

păşească la bordul expresului – platforma mişcătoare cu balustrade şi pereţi de sticlă.

„Niciun indicator spre Oraşul Spaţial”, îşi repetă el.

Nu era nevoie de indicatoare. Dacă aveai treabă acolo, cunoşteai drumul. Dacă nu cunoşteai drumul, n-aveai treabă acolo. Cu douăzeci şi cinci de ani în urmă, când Oraşul Spaţial fusese construit, existase tendinţa evidentă de a-l transforma într-un loc de pelerinaj. Hoardele din Oraş se înghesuiseră într-acolo.

Spaţialii puseseră capăt obiceiului. Politicos (erau întotdeauna politicoşi), dar fără să recurgă la compromisuri cu delicateţea, instalaseră o barieră de forţă între ei şi Oraşul New York, apoi stabiliseră o combinaţie de birou vamal şi serviciu de imigrări. Dacă aveai afaceri cu ei, te identificai, te lăsai percheziţionat şi investigat medical, după care erai supus unei dezinfectări de rutină.

Măsura trezise nemulţumiri. Evident. Mai multe nemulţumiri decât merita. Suficiente pentru a băga beţe serioase în roţile programului de modernizare. Baley îşi amintea de Revoltele Barierei. El însuşi făcuse parte din gloata care se agăţase de balustradele expresului, se înghesuise pe scaune, ignorând privilegiile clasificării, alergase în sus şi în jos pe benzi, riscând în orice clipă să se aleagă cu fracturi, şi rămăsese imediat în exteriorul Oraşului Spaţial, scandând lozinci şi distrugând bunurile Oraşului New York, pur şi simplu din frustrare.

Dacă se străduia, Baley îşi mai putea reaminti unele dintre cântecelele de pe atunci. De pildă „Omul s-a născut pe Pământ, s-aude?”, care se cânta pe melodia unui vechi cântec folk, al cărui refren stupid era: „Hinchi-dinchi-parlei-vu.”

„Omul pe Pământ s-a născut,
s-aude?
Pe Pământ a fost făcut,
s-aude?
Spaţiali, căraţi-vă de pe Pământ,
În spaţiul care vă este mormânt.
Spaţiali murdari, s-aude?”

Existau sute de strofe, câteva inteligente, majoritatea idioate, multe obscene. Toate se sfârşeau însă cu refrenul „Spaţiali murdari, s-aude?”. „Murdar” era o inutilă azvârlire a insultei pe care pământenii o resimţeau cel mai acut: insistenţa spaţialilor de a-i considera pe nativii Terrei ca dezgustător de bolnavi.

Bineînţeles, spaţialii nu plecaseră. Nu fusese nici măcar nevoie să-şi utilizeze vreuna dintre armele lor teribile. Învechita flotă spaţială a Pământului învăţase de mult că aventurarea în preajma unei nave a Lumilor Exterioare ar fi însemnat un act sinucigaş. Avioanele terestre care survolaseră zona Oraşului Spaţial în primele zile după construirea acestuia dispăruseră pur şi simplu. În cazul cel mai fericit, câte un vârf rupt dintr-o aripă mai căzuse pe sol.

Şi nicio gloată nu putuse fi atât de înnebunită încât să uite efectul disruptoarelor subeterice manuale utilizate asupra pământenilor în războaiele de la care trecuse un secol.

Drept urmare, spaţialii rămăseseră îndărătul barierei, ea însăşi produsul ştiinţei lor avansate, pe care n-o putea străpunge nicio metodă cunoscută pe Pământ. Aşteptaseră impasibili de cealaltă parte a barierei, până ce autorităţile Oraşului New York potoliseră gloata cu somno-vapori şi gaze vomitive. Penitenciarele de la nivelul inferior fuseseră ticsite după aceea cu conducătorii de bande, nemulţumiţii şi pietonii care fuseseră arestaţi pur şi simplu fiindcă se aflaseră în preajmă. După un timp, toţi fuseseră puşi în libertate.

După trecerea unei perioade pe care o apreciaseră drept corespunzătoare, spaţialii îşi slăbiseră restricţiile. Bariera fusese îndepărtată, Poliţia urbană preluase protecţia izolării Oraşului Spaţial şi, lucrul cel mai important dintre toate, examinarea medicală devenise mult mai discretă.

„Acum”, gândi Baley, „situaţia poate cunoaşte o răsturnare cu o sută optzeci de grade.” Dacă spaţialii credeau realmente că un pământean pătrunsese în Oraşul

Spaţial şi comisese o crimă, bariera putea să se ridice din nou. N-ar fi fost deloc bine.

Sui pe platforma expresului şi se strecură printre călătorii în picioare, spre rampa spirală strânsă ce ducea la nivelul superior, unde se aşeză. Nu-şi afişă biletul de clasificare decât după ce trecu de ultima dintre secţiunile Hudson. La est de Hudson şi la vest de Long Island, un C-5 nu avea dreptul la scaun şi, chiar dacă în clipa aceea ar fi fost destule locuri libere, unul dintre paznicii expresului l-ar fi ridicat imediat. Oamenii erau tot mai nemulţumiţi de privilegiile clasificării şi, cu toată onestitatea, Baley li se alătura.

Curentul de aer scotea ţiuitul specific, datorat fricţiunii cu parbrizele paravânt montate pe spătarele scaunelor. Zgomotul perturba serios tentativele de conversaţie, dar nu te împiedica să te gândeşti, atunci când te obişnuiseşi cu el.

Într-un fel sau altul, cei mai mulţi pământeni erau medievalişti. Nu era deloc greu să fie aşa, fiindcă asta însemna glorificarea unei epoci în care Pământul fusese *singura* lume, nu doar una dintre cele cincizeci de planete populate. Ba mai exact, oaia neagră a turmei. Baley întoarse brusc capul spre dreapta, auzind un ţipăt. O femeie îşi scăpase poşeta şi detectivul o zări fugar – o pată roz-pastelat profilată pe cenuşiul mat al benzilor. Probabil că un pasager care coborâse grăbit din expres o lovise fără să vrea cu piciorul în direcţia decelerării şi acum geanta se îndepărta rapid de proprietara ei.

Un colţ al gurii îi zvâcni uşor. Femeia ar fi putut s-o ajungă din urmă, dacă era îndeajuns de inteligentă ca să se grăbească pe o bandă care se deplasa mai lent, şi dacă poşeta nu era lovită accidental şi de alte picioare. Baley însă n-avea să ştie niciodată cum se încheiase episodul. Scena rămăsese deja cu aproape un kilometru înapoia lui.

Exista o probabilitate însemnată ca femeia să nu reuşească recuperarea poşetei. Se calculase că, în medie, la fiecare trei minute un locuitor al Oraşului scăpa pe benzi un obiect pe care nu-l mai putea ajunge. Departamentul

Obiecte Găsite rămânea doar o utopie complexă, încă una dintre complicaţiile vieţii moderne.

„Era mai simplu cândva”, gândi Baley. „Totul era mai simplu. Din cauza asta au apărut medievaliştii.”

Medievalismul cunoştea diverse forme. Pentru Julius Enderby cel lipsit de imaginaţie, însemna adoptarea arhaismelor. Ochelari! Ferestre!

Pentru Baley, însemna studiul istoriei şi în mod special studiul obiceiurilor şi comportărilor tradiţionale.

De exemplu, Oraşul! New York, în care trăia şi muncea el, era mai întins decât oricare alt Oraş, excepţie făcând Los Angeles. Mai populat decât oricare, în afară de Shanghai. Iar vârsta sa de abia atingea trei sute de ani.

Desigur, în aceeaşi zonă geografică existase ceva şi înainte – o aşezare care purtase numele New York. Respectiva aglomerare primitivă de populaţie avusese vechimea de trei mii de ani, nu doar de trei sute, însă nu fusese un *Oraş*.

În timpurile străvechi nu existaseră Oraşe, ci doar îngrămădiri de locuinţe, mari şi mici, aflate direct sub cerul liber, care semănau întrucâtva cu domurile spaţialilor, deşi, evident, fuseseră mult diferite. Asemenea aglomerări (dintre care cea mai mare de abia atinsese o populaţie de zece milioane, iar majoritatea nu ajunsese niciodată la un milion) existaseră cu miile pe Pământ. Conform criteriilor moderne, ele fuseseră complet ineficiente din punct de vedere economic.

Eficienţa îi fusese impusă Pământului de explozia demografică. Două, trei, ba chiar şi cinci miliarde de oameni puteau fi suportate de planetă, prin reducerea progresivă a standardului de trai, dar atunci când populaţia ajunge la opt miliarde, cvasi-inaniţia devine cât se poate de reală. O transformare radicală trebuia să aibă loc în societatea umană, mai ales după ce se dovedise că Lumile Exterioare (care cu un mileniu în urmă fuseseră simple colonii ale Pământului) tratau cu foarte multă seriozitate restricţiile impuse imigrării.

Transformarea radicală fusese formarea treptată a Oraşelor pe parcursul unui mileniu terestru. Eficienţa implică enormitate, aspect care fusese perceput, poate subconştient, chiar şi în epoca medievală. Atelierele meşteşugăreşti lăsaseră loc uzinelor, iar uzinele dispăruseră în faţa industriilor continentale.

O sută de mii de locuinţe pentru o sută de mii de familii erau complet ineficiente prin comparaţie cu o Secţiune care avea o sută de mii de unităţi de locuit; o colecţie de cărţi-film în fiecare casă era complet ineficientă prin comparaţie cu centralizarea filmelor în Secţiune, iar un aparat video pentru fiecare familie era complet ineficient prin comparaţie cu videosistemele globale!

Ce să mai spui apoi despre nebunia absolută a nesfârşitei duplicări a bucătăriilor şi băilor, comparativ cu cantinele şi sălile de baie realmente eficiente care deveniseră posibile graţie societăţii Oraşelor.

Tot mai multe dintre satele, aşezările şi „oraşele” Pământului dispăruseră, fiind înghiţite de Oraşe. Nici chiar ameninţările timpurii ale războiului nuclear nu încetiniseră tendinţa. Prin inventarea câmpului de forţă, respectiva tendinţă devenise o cursă impetuoasă.

Societatea Oraşului însemna distribuirea optimă a hranei, utilizarea extinsă a fermelor de enzime şi a culturilor hidroponice. Oraşul New York se întindea pe o suprafaţă de peste 5.000 de kilometri pătraţi, iar la ultimul recensământ populaţia lui depăşise binişor douăzeci de milioane de oameni. Pe Pământ existau aproape opt sute de Oraşe care aveau o populaţie medie de zece milioane de suflete.

Fiecare Oraş devenise o unitate semiautonomă, independentă din punct de vedere economic. Îşi putea ridica un acoperiş deasupra, se putea înconjura de pereţi, se putea îngropa ca într-un adăpost subteran. Devenise o cavernă de oţel şi beton, gigantică şi autonomă.

Se putea organiza perfect ştiinţific. În centru se găsea enormul complex al birourilor administrative. Secţiunile rezidenţiale uriaşe, ordonate cu atenţie una faţă de cealaltă

şi toate faţă de ansamblul general, se conectau reciproc prin benzi locale şi expresuri. La periferie se aflau fabricile, uzinele hidroponice, cuvele în care se cultivau enzime şi centralele energetice. În toată aglomerarea aceea existau conducte de apă şi canalizare, şcoli, închisori şi magazine, cabluri de înaltă tensiune şi fascicule pentru comunicaţii.

Nu exista nici cea mai mică îndoială: Oraşul reprezenta apogeul triumfului omenirii asupra mediului ambiant. Oraşul – nu zborul spaţial sau cele cincizeci de planete colonizate, care între timp îşi proclamaseră trufaş independenţa.

Practic niciunul dintre locuitorii Pământului nu trăia în exteriorul Oraşelor. În exteriorul acestora se afla sălbăticia, cerul liber pe care puţini oameni îl puteau suporta cu calm. Desigur, spaţiile deschise aveau utilitatea lor. Acolo se găseau întinderile de apă absolut necesară existenţei, cărbunii şi lemnul ce constituiau materii prime de bază pentru materialele plastice şi enzimele care creşteau veşnic. (Rezervele de petrol secătuiseră de mult, însă speciile de enzime bogate în uleiuri reprezentau un substituent adecvat.) Terenurile dintre Oraşe continuau să fie exploatate în subteran, dar şi la suprafaţă, chiar într-o măsură mai extinsă decât bănuia majoritatea oamenilor, pentru cultivarea recoltelor şi creşterea animalelor. Activităţile respective aveau o eficienţă redusă, dar carnea de porc şi de vită, ca şi cerealele îşi găseau întotdeauna desfacere pe piaţa produselor de lux şi puteau fi, de asemenea, exportate.

Totuşi, puţini oameni erau necesari pentru a lucra în mine şi ferme, pentru a exploata culturile sau a asigura distribuirea apei, iar respectivii se limitau la supravegherea de la distanţă. Roboţii munceau mai bine şi aveau mai puţine doleanţe.

Roboţii! Aceasta era cea mai mare ironie a sorţii. Creierul pozitronic fusese inventat pe Pământ şi tot pe Pământ roboţii fuseseră utilizaţi întâia dată în scopuri productive.

Nu pe Lumile Exterioare, deşi, bineînţeles, ele se comportaseră dintotdeauna ca şi cum roboţii ar fi fost produsele culturii lor.

Nu se putea desigur nega faptul că, dintr-un punct de vedere, apogeul economiei bazate pe roboţi se consemnase pe Lumile Exterioare. Pe Pământ utilizarea roboţilor fusese mereu limitată la minerit şi agricultură. De abia în ultimul sfert de secol, sub imboldurile spaţialilor, roboţii pătrunseseră lent în Oraşe.

Oraşele erau perfecte. Toţi oamenii, mai puţin medievaliştii, ştiau că nu exista un substituent al lor, cel puţin nu unul de calitate. Singura problemă era că nu aveau să rămână de-a pururi perfecte. Populaţia Pământului continua să crească şi, într-o bună zi, în ciuda eforturilor Oraşelor, numărul de calorii disponibile pe cap de locuitor avea pur şi simplu să coboare sub nivelul de subzistenţă.

Situaţia era cu atât mai neplăcută cu cât se ţinea seama de existenţa spaţialilor, urmaşii primilor emigranţi de pe Pământ, care trăiau în huzur pe planetele lor slab populate, dar abundând în roboţi. Spaţialii erau decişi să-şi păstreze confortul rezultat din subpopulare şi din acest motiv menţineau o rată scăzută a natalităţii şi nu acceptau imigranţi din furnicarul Pământului. Iar asta…

Se apropia Oraşul Spaţial!

Subconştientul lui Baley îi dădu un ghiont, avertizându-l că ajunsese lângă secţiunea Newark. Dacă mai întârzia mult, avea să se trezească gonind spre sud-vest, către secţiunea Trenton, abătându-se de la destinaţie, prin inima ţinutului cald şi cu izuri grele al fermelor de enzime.

Totul era o chestiune de sincronizare. Coborârea pe rampă, strecurarea printre călătorii în picioare, care mormăiau nemulţumiţi, apoi drumul în lungul balustradei până la cea mai apropiată ieşire, şi în sfârşit trecerile rapide pe benzile deceleratoare.

Când termină, Baley se afla exact la ramificaţia spre staţionara corectă. Nu-şi supraveghease nici măcar o clipă paşii, ci lăsase totul în seama subconştientului. Probabil că

dacă ar fi încercat să-şi calculeze fiecare mişcare, ar fi nimerit cu totul în altă parte.

Detectivul se pomeni într-o semi-izolare neobişnuită. Doar un poliţist se găsea cu el în staţionară şi, cu excepţia zumzetului expresului, domnea o linişte aproape inconfortabilă.

Poliţistul se apropie şi Baley îşi arătă legitimaţia cu un gest scurt, nerăbdător. Poliţistul ridică braţul şi-i permise să treacă.

Coridorul se îngustă şi coti de trei-patru ori, sub unghiuri strânse într-o configuraţie evident deliberată. Gloatele de pământeni nu se puteau înghesui cu succes pe aici, iar asaltul direct devenea imposibil.

Baley se simţi recunoscător pentru faptul că întâlnirea cu partenerul său fusese stabilită în partea aceasta a Oraşului Spaţial. Nu-l încânta defel ideea unei examinări medicale, în ciuda reputatei politeţi cu care se desfăşura aceasta.

Un spaţial aştepta în locul în care mai multe uşi duceau spre cerul liber şi domurile Oraşului Spaţial. Era îmbrăcat conform modei pământene, cu pantaloni strânşi pe talie, largi la glezne şi cu vipuşti colorate. Purta o cămaşă Textron obişnuită, cu fermoar, avea gulerul descheiat şi mânecile suflecate, dar era un spaţial. Ceva anume din postura sa, ţinuta capului, trăsăturile calme şi lipsite de emoţie ale chipului cu pomeţi înalţi, părul arămiu tuns scurt, perfect aranjat, pieptănat peste cap şi fără cărare, îl deosebeau imediat de pământenii nativi.

Baley se apropie rigid şi rosti cu glas inexpresiv:

— Sunt detectiv Elijah Baley, Departamentul poliţie, Oraşul New York, clasificare C-5.

Îşi arătă legitimaţia şi continuă:

— Am fost instruit să mă prezint la poarta de acces în Oraşul Spaţial pentru a mă întâlni cu R. Daneel Olivaw. (Îşi privi ceasul.) Am ajuns mai devreme. Pot cere să-mi fie anunţată sosirea?

Încercă un fior lăuntric. După o vreme, se obişnuise cu modelele terestre de roboţi, dar cele spaţiale aveau să fie

diferite. Nu văzuse niciunul deocamdată, însă pe Pământ erau la ordinea zilei poveşti teribile, transmise în şoaptă, despre roboţi formidabili şi înspăimântători care acţionau cu forţe supraumane pe îndepărtatele şi scânteietoarele Lumi Exterioare. Fără să vrea, încleştă dinţii.

Spaţialul îl ascultă politicos şi răspunse:

— Nu va fi necesar. Te aşteptam.

Baley ridică automat mâna, apoi o lăsă să cadă. Maxilarul inferior îi căzu de asemenea, alungindu-i şi mai mult chipul. Nu izbuti să pronunţe niciun cuvânt. Gândurile îi încremeniseră în minte.

— Permite-mi să mă prezint, urmă spaţialul. Sunt R. Daneel Olivaw.

— Da? Greşesc cu ceva? Crezusem că prima iniţială…

— Perfect adevărat. Sunt un robot. Nu ai fost anunţat?

— Ba da… (Baley îşi ridică palma transpirată spre păr şi îl netezi în mod inutil. După aceea întinse mâna.) Îmi cer scuze, domnule Olivaw. Nu ştiu ce mi-am imaginat. Bună ziua. Sunt Elijah Baley, partenerul dumitale.

— Perfect. (Palma robotului o strânse pe a sa cu o forţă ce spori lent, atingând un maximum confortabil şi prietenos, apoi se reduse treptat.) Par totuşi să detectez o anumită tulburare. Pot să te rog să fii deschis cu mine? Într-o relaţie ca a noastră, este cel mai bine să ne împărtăşim toate faptele relevante. De asemenea, pe planeta mea se obişnuieşte ca partenerii să se tutuiască. Sper că nu este contrar obiceiurilor voastre.

— Atât doar, ştii…, făcu Baley disperat, … nu semeni cu un robot.

— Asta este ceea ce te tulbură?

— Cred că n-ar trebui. Da… Daneel. Pe planeta ta, toţi sunt ca tine?

— Ca şi în cazul oamenilor, Elijah, există anumite diferenţe individuale.

— Roboţii noştri… Ei bine, în cazul lor îţi dai seama imediat că sunt roboţi. Tu însă semeni cu un spaţial.

— Am înţeles. Te aşteptai la un model primitiv şi ai fost surprins. Este însă logic ca în acest caz să fie utilizat un

robot cu caracteristici umanoide pronunţate, dacă se doreşte evitarea neplăcerilor. Nu este adevărat?

Avea perfectă dreptate. Prezenţa în Oraş a unui robot cu evidente caracteristici mecanice ar fi atras rapid necazuri.

— Aşa-i, încuviinţă Baley.

— Atunci, să pornim, Elijah.

Revenіră spre expres. R. Daneel înţelese imediat scopul benzilor acceleratoare şi le parcurse iute şi abil. Baley, care începuse prin a-şi micşora viteza, se pomeni grăbindu-se iritat.

Robotul îi imită ritmul fără să trădeze vreo urmă de dificultate şi Baley se întrebă dacă nu cumva R. Daneel se mişca în mod deliberat mai lent decât ar fi putut. Ajunse la şirul nesfârşit de vagoane ce formau expresul şi sui într-unul, de-a dreptul imprudent. Robotul îl urmă cu uşurinţă.

Baley era roşu la faţă. Înghiţi două noduri şi spuse:

— O să rămân cu tine, aici, jos.

— Aici? Aparent indiferent atât la zgomot, cât şi la legănarea ritmică a platformei, robotul urmă: Să fi fost informat greşit? Mi s-a spus că, în anumite circumstanţe, o persoană care deţine clasificarea C-5 are dreptul la un loc pe nivelul superior.

— Aşa este. Eu pot urca acolo, dar tu nu poţi.

— De ce nu te pot însoţi?

— Trebuie să fii C-5, Daneel.

— Ştiu asta.

— Tu nu eşti un C-5.

Conversaţia era dificilă. Ţiuitul produs de frecarea cu aerul era mai puternic la nivelul inferior, mai puţin ecranat, şi în mod evident detectivul dorea să păstreze un ton scăzut.

— De ce n-aş putea fi un C-5? întrebă R. Daneel. Sunt partenerul tău şi, ca atare, am acelaşi rang. Mi s-a dat acest ID.

Dintr-un buzunar interior al cămăşii, scoase un card de legitimare dreptunghiular, absolut original, pe care figura numele Daneel Olivaw, fără iniţiala „R” cea extrem de importantă. Clasificarea era C-5.

— Haide sus, rosti rigid Baley.

După ce se aşeză, detectivul rămase cu privirea aţintită drept înainte, furios pe sine şi extrem de conştient de robotul care stătea alături. Se lăsase surprins de două ori. În primul rând, nu-şi dăduse seama că R. Daneel era robot, iar în al doilea rând nu ghicise logica firească ce impunea ca robotului să i se acorde clasificarea C-5.

Desigur, necazul real provenea din faptul că Baley nu era detectivul din legendele îndrăgite, individul care nu putea fi surprins nicicând, cu trăsături imperturbabile, adaptabilitate infinită şi deducţii fulgerătoare. El nu presupusese niciodată că ar fi un asemenea erou arhetipal, dar până atunci nici nu regretase acest lucru.

Ceea ce-l făcea să-l regrete acum era faptul că, după toate aparenţele, R. Daneel Olivaw *reprezenta* întruparea acelui personaj de legendă.

Aşa şi trebuia să fie. El era un robot.

Baley începu să-şi găsească scuze. Era obişnuit cu roboţi ca R. Sammy, de la birou. Se aşteptase la o creatură cu epidermă din plastic dur şi lucios, având aproape albeaţa cadavrelor. Crezuse că va zări o expresie facială fixată la un nivel ireal de bună dispoziţie prostească. Anticipase gesturi sacadate, vag nesigure.

R. Daneel nu corespundea niciuneia dintre acele ipoteze.

Detectivul trase scurt cu coada ochiului spre robot. R. Daneel se răsuci în aceeaşi clipă, îl privi în ochi şi încuviinţă cu gravitate din cap. Buzele i se mişcaseră natural, atunci când vorbise şi nu rămăseseră pur şi simplu întredeschise precum cele ale roboţilor pământeni. Se întrezărise chiar şi o limbă articulată.

„De ce oare”, se întrebă Baley, „trebuie să stea atât de calm? Toate astea trebuie să fie complet inedite pentru el… Zgomotele, luminile, mulţimile!”

Se ridică, trecu pe lângă R. Daneel şi rosti:

— Urmează-mă!

Coborâră din expres, apoi pe benzile deceleratoare.

„Dumnezeule”, gândi detectivul, „ce-o să-i zic lui Jessie?”

Întâlnirea cu robotul îi alungase din minte întrebarea aceea, care revenea cu o insistenţă îngrozitoare acum, când se îndreptau spre banda locală ce ducea în adâncurile secţiunii Lower Bronx.

— Ştii, Daneel, zise Baley, toată aceasta este o singură clădire – tot ceea ce vezi, întregul Oraş. În el locuiesc douăzeci de milioane de oameni. Expresul funcţionează continuu, zi şi noapte, cu viteza de aproape 100 km/h. Lungimea lui totală este de 400 de kilometri, la care se adaugă sutele de kilometri ale benzilor locale.

„Dintr-o clipă în alta”, se gândi el „o să încep să recit câte tone de produse pe bază de enzime se consumă zilnic în New York, câţi metri cubi de apă bem şi câţi megawaţi pe oră livrează centralele atomo-electrice.”

— În informarea primită, răspunse Daneel, mi s-au adus la cunoştinţă aceste date şi altele similare.

„Ei bine”, îşi spuse detectivul, „bănuiesc că datele similare se referă la hrană, băutură şi energie. De ce aş încerca să impresionez un robot?”

Ajunseseră la East 182nd Street şi peste nici două sute de metri aveau să fie în faţa bateriei de ascensoare care alimenta nivelurile de oţel şi beton ce adăposteau apartamente identice cu al său.

Baley tocmai se pregătea să spună „Pe aici”, când se opri, zărind un pâlc de oameni adunat înaintea uşii de câmp puternic luminată a unuia dintre multele magazine înşiruite la parterul Secţiunii.

Pe un ton automat de autoritate, se adresă celei mai apropiate persoane:

— Ce se-ntâmplă aici?

— Habar n-am, replică bărbatul respectiv, care se ridicase pe vârful picioarelor ca să poată vedea mai bine. De-abia am sosit.

Altcineva răspunse aţâţat:

— Aici lucrează R-ii ăia nenorociţi. Poate c-o să-i arunce afară. Măiculiţă, ce mi-ar plăcea să-i fac bucăţi!

Baley privi nervos spre Daneel, însă dacă partenerul său înţelesese semnificaţia cuvintelor sau măcar le auzise, nu trădă lucrul acesta prin nicio reacţie exterioară.

Detectivul se năpusti în mulţime:

— Lăsaţi-mă să trec! Lăsaţi-mă să trec! Poliţia!

Oamenii se dădură în lături şi Baley auzi cuvintele din urma lui:

— … bucăţi-bucăţele. Şurub cu şurub. Să-i despic încetişor pe-mbinări…

Altcineva chicoti răutăcios.

Baley simţi că-l trece un fior. Oraşul reprezenta apogeul eficienţei, dar în acelaşi timp impunea restricţii locuitorilor săi. Le cerea să trăiască conform unei rutine rigide şi să-şi ordoneze vieţile după un control strict şi ştiinţific. Ocazional, acumularea inhibărilor determina răbufniri.

Îşi reaminti Revoltele Barierei.

Motive pentru revolte antiroboţi existau cu siguranţă. Oamenii care, după o jumătate de viaţă de trudă, se trezeau confruntaţi cu posibilitatea minimumului necesar existenţei pe care o determina declasificarea nu puteau decide obiectiv că vina nu aparţinea roboţilor individuali. Cel puţin în roboţi puteai lovi cu pumnul sau piciorul.

Pe de altă parte, nu puteai lovi în noţiunea abstractă de „politică administrativă” sau într-o lozincă de genul „Producţii superioare prin muncă robotizată!”.

Guvernanţii le considerau „suferinţe inevitabile”. Clătinau cu tristeţe din capete şi ofereau asigurări că după o inevitabilă perioadă de ajustări, pe toţi îi va aştepta o viaţă nouă, mai bună.

Mişcarea medievalistă sporea însă odată cu procesul de declasificare. Oamenii deveneau disperaţi şi frontiera dintre frustrarea amară şi distrugerea sălbatică era uneori încălcată cu uşurinţă.

În clipa aceea, doar câteva minute puteau separa ostilitatea înăbuşită a mulţimii de o baie de sânge dublată de vandalisme.

Baley îşi croi drum cu disperare spre uşa de forţă.

3. Incident într-un magazin de pantofi

Interiorul magazinului era mai gol decât strada. Dând dovadă de o intuiţie remarcabilă, directorul activase uşa de forţă aproape din capul locului, oprind intrarea unor potenţiali zurbagii. În acelaşi timp, uşa îi împiedica pe cei dinăuntru să părăsească magazinul, dar acesta era un amănunt minor.

Utilizându-şi neutralizatorul din dotare, Baley trecu prin uşa de forţă şi constată cu surprindere că R. Daneel îl însoţise. Robotul strecura în buzunar propriul său neutralizator, mai mic, mai îngust şi mai compact decât modelul standard al poliţiei.

Directorul se îndreptă imediat spre ei, rostind cu glas tare:

— Domnilor poliţişti, vânzătorii mi-au fost repartizaţi de Oraş. Totul este perfect legal.

În partea din spate a magazinului se zăreau trei roboţi nemişcaţi. Lângă uşa de forţă se aflau şase femei.

— Linişte! ceru Baley cu severitate. Ce se-ntâmplă aici? De ce este agitaţie?

— Am intrat să cumpăr pantofi, începu cu glas ascuţit o femeie. De ce nu pot fi servită de un vânzător ca lumea? Nu sunt o persoană respectabilă?

Hainele, şi îndeosebi pălăria, îi erau suficient de extravagante pentru ca întrebarea să nu fie doar retorică. Roşeaţa furioasă care-i acoperea chipul deghiza imperfect machiajul excesiv.

— Domnule poliţist, zise directorul, dacă este necesar, o pot servi chiar eu, totuşi nu pot servi toate clientele. Nu este nimic în neregulă cu oamenii mei, sunt înregistraţi cu

calificarea de vânzător. Am aici specificaţiile şi certificatele lor de garanţie…

— Specificaţiile! zbieră femeia şi izbucni într-un râs isteric, întorcându-se spre celelalte cliente. L-aţi auzit? Le spune „oameni”! Ce-i cu voi? Ăştia nu-s oameni. Sunt roboţi! Şi în caz că nu ştiţi, o să vă zic eu ce fac ro-bo-ţii ăştia. Fură slujbele oamenilor. De-aia guvernanţii îi protejează mereu. Muncesc pe gratis şi din cauza asta familii întregi trebuie să locuiască în barăci şi să mănânce terci de enzime. Familii decente, care au trudit din greu. Dacă aş fi *eu* la putere, am distruge toţi ro-bo-ţii, vă zic!

Celelalte femei murmurau între ele, derutate, iar dinapoia uşii de forţă sporea vacarmul mulţimii.

Baley conştientiză cu acuitate prezenţa lui R. Daneel imediat lângă el. Îi privi pe vânzători. Erau produşi pe Pământ şi, chiar ţinând seama de acest amendament, erau modele relativ ieftine. Pur şi simplu, roboţi fabricaţi pentru a cunoaşte câteva lucruri elementare. Ştiau toate modelele de pantofi existente în magazin, preţurile lor şi mărimile disponibile în depozit. Puteau ţine evidenţa fluctuaţiilor stocurilor, probabil mai bine decât un om, deoarece nu aveau preocupări externe slujbei. Puteau calcula comenzile necesare pentru săptămâna următoare. Puteau determina cu precizie mărimea potrivită pentru orice client.

În sine, perfect inofensivi. Ca grup însă, incredibil de periculoşi.

Baley era de acord cu clienta gălăgioasă într-o măsură mai mare decât ar fi crezut posibil cu o zi în urmă. Ba nu, cu numai două ore în urmă. Îl percepea pe R. Daneel în apropiere şi se întrebă dacă acesta n-ar fi putut înlocui un detectiv C-5. Când se gândi la asta, îşi reaminti barăcile şi simţi gustul terciului de enzime. Şi-l aminti pe tatăl său.

Tatăl lui Baley fusese specialist în fizică nucleară, având o clasificare ce-l situa în primele zece procente ale locuitorilor Oraşului. Apoi însă în centrala electrică se petrecuse un accident, tatăl său fusese găsit vinovat şi urmase declasificarea. Baley nu cunoştea detaliile, deoarece totul se întâmplase pe când el avea doar un an.

Îşi amintea însă barăcile copilăriei sale, traiul în comun dur, la limita suportabilului. Pe mama sa nu şi-o amintea deloc – ea nu rezistase mult timp. Îl ţinea minte pe tatăl lui, un bărbat abrutizat, morocănos şi pierdut în lumea sa interioară, vorbind uneori despre trecut în propoziţii răguşite, neterminate.

Tatăl murise, tot declasificat, când Lije avea opt ani. Micul Baley şi cele două surori mai mari ale sale fuseseră transferaţi în orfelinatul Secţiunii, „Nivelul Copiilor”, cum îl numeau ei. Fratele mamei sale, unchiul Boris, era el însuşi prea sărac pentru a-i ajuta.

De aceea, viaţa împovărătoare continuase. Şcoala fusese de asemenea grea, lipsită de privilegiile derivate din statutul unui tată, care să-i netezească drumul.

Iar acum trebuia să stea în mijlocul unei posibile răzmeriţe şi să descurajeze bărbaţi şi femei care, la urma urmelor, se temeau doar de declasificare pentru ei şi pentru cei pe care-i iubeau, la fel cum se temea el însuşi.

— Nu creaţi probleme, doamnă, se adresă el inexpresiv clientei revoltate. Vânzătorii nu vă fac niciun rău.

— Sigur că nu-mi fac niciun rău, replică femeia pe acelaşi ton strident. Nici n-au cum! Crezi c-o să le las degetele alea reci şi pline de vaselină să m-atingă? Am intrat aici, aşteptându-mă să fiu tratată ca o fiinţă umană. Sunt cetăţean al Oraşului. Am dreptul să fiu servită de un om. Şi încă ceva – am doi copii care m-aşteaptă să ajung la cină. Fără mine nu pot merge la cantina Secţiunii, ca nişte orfani. Trebuie să ies imediat.

— Ei bine, făcu Baley simţind că începe să-şi piardă cumpătul, dacă v-aţi fi lăsat servită, aţi fi fost deja acasă. Pur şi simplu faceţi din ţânţar armăsar. Vă rog să vă calmaţi.

— Ia te uită! exclamă şocată femeia. Poate crezi că vorbeşti c-un gunoi! Poate c-ar fi timpul ca guvernanţii să-şi dea seama că roboţii nu sunt singurele creaturi de pe Pământ. Sunt o muncitoare care-şi cunoaşte drepturile!

Continuă întruna pe aceeaşi temă.

Baley se simţea iritat şi nesigur pe sine. Situaţia îi scăpase de sub control. Chiar dacă femeia ar fi acceptat să fie servită, mulţimea de afară părea suficient de periculoasă.

Imediat dincolo de vitrină se înghesuiau probabil o sută de oameni. În cele câteva minute de când poliţiştii intraseră în magazin, numărul privitorilor se dublase.

— Care este procedura uzuală într-un asemenea caz? întrebă pe neaşteptate R. Daneel Olivaw.

Baley tresări, luat prin surprindere.

— În primul rând, răspunse el, acesta este un caz neobişnuit.

— Ce spune legea?

— R-ii au fost alocaţi aici în mod legal. Sunt vânzători înregistraţi. Nu s-a petrecut nicio încălcare a legii.

Vorbeau în şoaptă. Baley se străduia să pară oficial şi ameninţător, în timp ce faţa lui Olivaw era, ca întotdeauna, lipsită de expresie.

— Atunci, spuse R. Daneel, ordonă-i femeii ori să accepte să fie servită, ori să părăsească magazinul.

Detectivul ridică scurt un colţ al gurii.

— În cazul de faţă, avem de-a face cu o gloată, nu doar cu femeia asta. Nu există alternativă, decât să apelez o echipă antirevoltă.

— Cetăţenii nu ar trebui să necesite mai mult de un poliţist care să spună ce trebuie făcut, zise R. Daneel.

Îşi întoarse chipul lătăreţ spre directorul magazinului:

— Dezactivaţi uşa de forţă, domnule.

Braţul lui Baley se repezi brusc înainte, pentru a-l prinde pe R. Daneel de umăr şi a-l întoarce spre el. Îşi opri gestul la jumătate. Dacă în clipa aceea, doi poliţişti s-ar fi certat în văzul tuturor, ar fi însemnat sfârşitul oricărei şanse pentru o soluţie paşnică.

Directorul protestă şi privi către Baley, însă detectivul îşi feri ochii.

— Vă ordon, în numele legii, rosti inexpresiv R. Daneel.

— O s-acuz Oraşul pentru orice distrugeri, smiorcăi directorul. Atrag atenţia că fac asta numai pentru că mi s-a ordonat.

Bariera se dezactivă, iar femeile şi bărbaţii se năpustiră înăuntru, urlând fericiţi. Simţeau gustul victoriei.

Baley auzise despre cazuri de revoltă similare, ba chiar asistase la unul. Văzuse roboţi ridicaţi de o duzină de braţe, cu trupurile grele şi inerte trecute din mână în mână. Bărbaţii trăseseră şi răsuciseră imitaţiile metalice de oameni. Utilizaseră ciocane, cuţite de forţă şi arme cu ace, reducând finalmente bietele maşinării la mormane din bucăţi de metal şi sârme. Creierele pozitronice costisitoare, cele mai complexe creaţii ale minţii umane, fuseseră şutate de la unul la altul, aidoma unor mingi de fotbal, şi distruse în foarte scurt timp.

Pentru ca după aceea, animate de geniul eliberat al distrugerii, gloatele să-şi îndrepte atenţia asupra oricărui lucru ce putea fi făcut praf.

Poate că vânzătorii roboţi nu aveau habar de toate acestea, totuşi piuiră când gloata se revărsă de afară şi ridicară braţele înaintea feţelor, parcă într-un efort primitiv de apărare. Înspăimântată când văzu cum incidentul creşte brusc şi mult peste ceea ce se aşteptase, femeia care-l declanşase icni:

— Ia, staţi… Ia, staţi…

Cineva îi trase pălăria peste faţă şi glasul îi rămase doar o stridenţă lipsită de înţeles.

— Opreşte-i, domnule poliţist! ţipă directorul. Opreşte-i!

R. Daneel vorbi. Fără niciun efort aparent, vocea lui căpătă pe neaşteptate mai mulţi decibeli decât ar fi avut dreptul o voce de om. „Bineînţeles”, gândi Baley pentru a zecea oară, „el nu-i…”

— Primul care se clinteşte, rosti R. Daneel, va fi împuşcat.

— Radeţi-l! urlă cineva din spate.

Totuşi pentru o clipă nu se mişcă nimeni.

R. Daneel sui agil pe un scaun, şi de acolo pe o tejghea cu vitrină din transtex. Fluorescenţa colorată ce sclipea prin

fantele peliculei moleculare polarizate îi transforma chipul neted şi indiferent în ceva nepământean.

„Nepământean…”, reflectă Baley.

Tabloul rămase încremenit în vreme ce R. Daneel aştepta – un individ tăcut, dar cu o prezenţă formidabilă.

— În sinea voastră, spuse el sec, gândiţi aşa: „Bărbatul acesta are un bici neuronic sau un paralizator. Dacă ne vom năpusti cu toţii asupra lui, îl vom doborî şi cel mult unul sau doi dintre noi vor păţi ceva, dar şi ei îşi vor reveni în cele din urmă. Între timp, noi vom face ceea ce dorim, iar legea şi ordinea pot să se ducă în spaţiu!”

Glasul lui nu era nici aspru, nici mânios, însă deţinea autoritate. Avea tonul cuiva sigur pe el şi obişnuit să poruncească. Continuă:

— Vă înşelaţi! Obiectul din mâna mea nu este nici bici neuronic, nici paralizator. Este un blaster, o armă mortală. O voi utiliza şi nu voi trage în aer. Voi ucide mulţi dintre voi înainte de a mă doborî – poate mai mult de jumătate din numărul vostru. Vorbesc cât se poate de serios. Vi se pare că nu arăt a persoană care vorbeşte serios?

La marginile gloatei se întrezăreau mişcări, dar mulţimea nu mai creştea. Numărul nou-veniţilor care se opreau să caşte gura era egal cu cel al cărora se îndepărtau în grabă. Cei mai apropiaţi de R. Daneel îşi ţineau răsuflarea, străduindu-se cu disperare să nu înainteze sub presiunea masei de trupuri dinapoia lor.

Clienta cu pălărie rupse vraja. Printre icnete şi gâfâituri, zbieră:

— O să ne-omoare pe toţi. N-am făcut nimic! Lăsaţi-mă să ies!

Se răsuci, dar se trezi în faţa unui zid neclintit de femei şi bărbaţi înghesuiţi unii în alţii. Căzu în genunchi. Mişcarea spre înapoi a mulţimii tăcute se accentuă.

R. Daneel sări de pe tejghea şi spuse:

— Pornesc spre uşă şi voi împuşca orice bărbat sau femeie care mă atinge. Când ajung la uşă, voi împuşca orice bărbat sau femeie care nu pleacă pentru a-şi vedea de treburile lui. Femeia aceasta…

— Nu, nu, ţipă femeia cu pălărie. N-am făcut nimic! N-am vrut niciun rău. Nu vreau pantofi. Vreau acasă!

— Femeia aceasta, continuă R. Daneel, va rămâne şi va fi servită.

Făcu un pas înainte.

Gloata îl înfruntă în tăcere. Baley închise ochii. „N-a fost vina mea”, gândi el disperat. „Se vor înregistra morţi şi un incident diplomatic îngrozitor, dar *spaţialii* m-au obligat să am un robot drept partener. *Ei* i-au acordat statut egal.”

Zadarnic. Nu se putea autoconvinge. Ar fi trebuit să-l oprească pe R. Daneel din capul locului, ar fi trebuit să cheme o echipă specializată în tulburări ale maselor, dar în loc să procedeze aşa, îl lăsase pe R. Daneel să-şi asume responsabilitatea şi simţise o uşurare laşă. Când încercă să-şi spună că personalitatea lui R. Daneel dominase pur şi simplu situaţia, fu cuprins de o profundă scârbă de sine. Un *robot* care să domine…

Nu se auzi niciun sunet neobişnuit, niciun strigăt sau înjurătură, niciun mormăit sau răcnet. Detectivul deschise ochii.

Oamenii se împrăştiau.

Directorul magazinului se liniştea, aranjându-şi haina boţită, murmurând ameninţări furioase în urma mulţimii care se risipea.

Şuieratul lin şi discret al unei maşini de poliţie se auzi brusc în faţa magazinului. „Normal”, îşi spuse Baley. „După ce s-a terminat totul…”

Directorul îl trase de mânecă.

— Domnule poliţist, n-are rost să mai creăm probleme…

— Nu va fi nicio problemă, replică Baley.

Fu uşor să scape de echipaj. Poliţiştii veniseră în urma unei sesizări referitoare la mulţimea strânsă pe stradă. Nu cunoşteau detalii şi văzuseră cu ochii lor că strada era pustie. R. Daneel se trase într-o parte şi nu dovedi niciun semn de interes, în timp ce Baley le explică ce se întâmplase, minimalizând incidentul şi ascunzând complet rolul jucat de R. Daneel.

După aceea plecă cu robotul şi se opri lângă unul dintre zidurile de beton şi oţel ale puţurilor pentru ascensoare.

— Uite ce-i, îi spuse, să ştii că nu-ncerc să mă împăunez cu meritele tale.

— Să te „împăunezi”? Este o expresie pământeană?

— Nu am raportat rolul pe care l-ai jucat tu.

— Nu vă cunosc toate obiceiurile. Pe planeta mea se obişnuieşte un raport complet, dar poate că aici lucrurile stau altfel. În orice caz, a fost evitată o răzmeriţă civilă. Asta este important, nu?

— Da? Fii atent! (Baley se strădui să aibă un ton cât mai apăsat, sarcină îngreunată de faptul că trebuia să se limiteze la şoapte furioase.) Să nu mai faci asta niciodată!

— Să nu mai insist niciodată pentru respectarea legii? Dacă nu voi proceda în felul acesta, care mai este atunci menirea mea?

— Să nu mai ameninţi niciodată un om cu un blaster!

— Elijah, după cum ştii prea bine, nu aş fi tras, indiferent de circumstanţe. Sunt incapabil de a pricinui vreun rău unui om. Dar, după cum ai văzut, nu a fost nevoie să trag cu arma. Nici nu m-am aşteptat să fie nevoie.

— Ai avut un noroc absolut chior că n-a trebuit să tragi. Să nu-ţi mai asumi niciodată riscul ăsta. Aş fi putut eu însumi să fac cascadoria ta…

— „Cascadorie”? Aceasta ce mai este?

— Nu contează! Reţine ce-ţi spun: aş fi putut şi eu să ameninţ mulţimea cu un blaster, dar nu-i genul de risc pe care să mi-l asum justificat şi asta-i valabil şi pentru tine. Ar fi fost mai sigur să solicităm ajutorul unor echipaje de poliţie, decât să încercăm acte de eroism pe cont propriu.

R. Daneel căzu pe gânduri, apoi clătină din cap.

— Cred că greşeşti, partenere Elijah. Informarea pe care am primit-o despre caracteristicile pământenilor include printre altele detaliul potrivit căruia, spre deosebire de locuitorii Lumilor Exterioare, ei sunt educaţi din copilărie să accepte autoritatea. Se pare că acesta este rezultatul modului vostru de viaţă. Este de ajuns un singur om care să

reprezinte autoritatea cu suficientă fermitate, aşa cum am demonstrat-o. Dorinţa ta pentru sprijinul unui echipaj a fost, în realitate, doar expresia dorinţei tale aproape instinctive pentru o autoritate superioară care să te scutească de responsabilităţi. Recunosc: modul în care am procedat ar fi fost cu totul nejustificat pe planeta mea.

Chipul prelung al lui Baley era stacojiu de furie.

— Dacă te-ar fi recunoscut că eşti robot…

— Am fost sigur că nu mă vor recunoaşte.

— Oricum, ţine minte că *eşti* un robot. Nimic altceva, doar un robot. La fel ca vânzătorii aceia din magazin.

— Este evident.

— Şi *nu eşti* om.

Fără să vrea, Baley se simţea împins spre cruzime.

R. Daneel păru să se gândească la spusele detectivului, apoi rosti:

— Poate că diferenţa dintre om şi robot nu este la fel de semnificativă precum cea dintre inteligenţă şi non-inteligenţă.

— Asta o fi valabil pe planeta voastră, dar nu pe Pământ.

Baley îşi privi ceasul şi abia atunci îşi dădu seama că întârziase cu o oră şi un sfert. Îşi simţea gâtlejul uscat şi dureros, gândindu-se că R. Daneel câştigase prima rundă, în vreme ce el stătuse neajutorat.

Se gândi la Vince Barrett, puştiul pe care-l înlocuise R. Sammy. Şi la el însuşi, Elijah Baley, pe care R. Daneel *l-ar fi putut* înlocui. Sfinte Iosafat, cel puţin tatăl lui fusese dat afară din cauza unui accident care produsese avarii, care ucisese oameni! Poate că fusese *într-adevăr* vina lui – Baley nu ştia adevărul –, dar dacă fusese eliminat pentru a face loc unui robot fizician? Pur şi simplu pentru asta, fără niciun alt motiv. Oricum, el nu mai putea face nimic de acum.

— Să-i dăm drumul, vorbi sec. Trebuie să te duc la mine acasă.

— Înţelegi, urmă R. Daneel, nu se cuvine să examinăm alte diferenţe, de importanţă mai redusă, decât faptul că inteli…

— *Bine*, ridică glasul Baley, am închis subiectul. Jessie ne aşteaptă. (Porni în direcţia celui mai apropiat tub de comunicare între Secţiuni.) Ar fi mai bine s-o sun şi să-i spun că suntem pe drum.

— „Jessie”?

— Soţia mea.

„Sfinte Iosafat”, gândi Baley, „sunt într-o formă excelentă pentru a da ochii cu Jessie!”

4. Prezentarea unei familii

Iniţial pe Elijah Baley îl atrăsese la Jessie numele fetei. O cunoscuse în ’02, la petrecerea de Crăciun a Secţiunii, în faţa unui bol imens cu punci. El de abia terminase şcoala, se angajase în Oraşul New York şi se mutase recent în Secţiunea respectivă. Locuia într-una dintre nişele burlacilor din Sala Comună 122A. Nu tocmai rău pentru o nişă de burlac.

Ea distribuia punci.

— Eu sunt Jessie, îi spusese. Jessie Navodny. Nu te cunosc.

— Mă numesc Baley, îi răspunsese el. Lije Baley. De abia m-am mutat în Secţiune.

Luase paharul de punci şi îi zâmbise automat. Fata îi lăsase impresia unei persoane vesele şi prietenoase, aşa că rămăsese în preajma ei. Era nou-venit şi încerca binecunoscutul sentiment de stânjeneală de a participa la o petrecere şi a urmări cum se formează grupuleţe cărora nu le aparţinea. Mai târziu, când gâtlejurile aveau să fie îmbibate cu suficient alcool, situaţia se putea îmbunătăţi.

Deocamdată rămăsese în apropierea bolului cu punci, sorbind gânditor şi privindu-i pe oamenii care veneau şi plecau.

— Şi eu am ajutat la prepararea punciului, rostise fata întrerupându-i reveria. Pot băga mâna în foc pentru el. Mai vrei?

Baley îşi dăduse seama că păhăruţul îi era gol. Zâmbise şi încuviinţase din cap.

— Da.

Fata avea un chip oval, nu deosebit de frumos, în principal din cauza nasului niţel cam mare. Purta o rochie modestă, iar părul castaniu-deschis îi cobora în bucle pe frunte.

I se alăturase la următorul pahar şi Baley se simţise ceva mai bine.

— Jessie, rostise el şi plescăise din limbă ca şi cum i-ar fi degustat prenumele. Este un nume drăguţ. Te superi dacă-ţi spun Jessie?

— Câtuşi de puţin, dacă-ţi face plăcere. Este diminutivul de la... ia să văd dacă ghiceşti!

— Jessica?

— N-o să ghiceşti niciodată.

— Altceva nu-mi vine-n minte.

Ea chicotise şi anunţase cu superioritate:

— Prenumele meu este Jezebel.

În clipa aceea, interesul bărbatului crescuse brusc. Pusese pe masă paharul de punci şi întrebase preocupat:

— Vorbeşti serios?

— Pe cuvânt, nu glumesc! Jezebel, ăsta-i numele meu aşa cum apare în toate actele. Părinţilor mei le-a plăcut cum sună.

Era destul de mândră de asta, deşi probabil că în lume nu exista o Jezebel mai improbabilă.

— Prenumele meu, zisese Baley serios, este Elijah. Lije este doar un diminutiv.

Fata rămăsese nedumerită, aşa că el continuase:

— Elijah a fost cel mai mare duşman al lui Jezebel.

— Chiar aşa?

— Sigur că da. În Biblie[9].

— Da? Nu ştiusem... Asta *chiar* că-i amuzant. Sper că nu-nseamnă că va trebui să-mi fii duşman în realitate.

Din capul locului, nici nu se pusese problema respectivă. Coincidenţa dintre numele lor făcuse din Jessie

---

[9] Echivalentele româneşti ale celor două nume biblice sunt Izabela şi Ilie. Izabela a fost soţia lui Ahab, rege al Israelului. Proorocul Ilie a blestemat-o şi i-a prezis că va muri sfâşiată de câini (Biblia, Cartea întâi a Regilor) (n. trad.).

mai mult decât o fetişcană plăcută în spatele unui bol cu punci, iar cu timpul Baley descoperise că era o persoană voioasă, cu inimă bună şi, în cele din urmă, chiar drăguţă. Îi apreciase mai cu seamă buna dispoziţie. Propria sa viziune, caustică, asupra vieţii avea nevoie de un antidot.

Jessie nu părea totuşi să fie niciodată deranjată de chipul lui lung şi grav.

— Ce naiba, spusese ea, ce dacă arăţi ca şi cum ai fi înghiţit o lămâie întreagă? Ştiu că lucrurile nu stau de fapt aşa şi bănuiesc că dac-ai fi tot timpul cu zâmbetul pe buze, aşa ca mine, probabil că am exploda dacă am sta împreună. Rămâi aşa cum eşti, Lije, şi opreşte-mă să nu mă pierd cu capul printre nori.

Pe de altă parte, ea îl oprea pe Baley să se afunde prea mult. Bărbatul făcuse o cerere pentru un apartament micuţ în zona Cupluri şi obţinuse o autorizaţie condiţionată, până la căsătorie. I-o arătase lui Jessie şi-i zisese:

— Vrei să-l aranjezi, ca să pot pleca de la Burlaci? Nu-mi place acolo.

Poate că nu fusese cea mai romantică cerere de căsătorie cu putinţă, dar lui Jessie îi plăcuse.

Baley îşi putea reaminti un singur episod în care obişnuita ei veselie o părăsise complet, iar ocazia aceea implicase numele femeii. Era în primul lor an de căsătorie, iar copilul încă nu apăruse. De fapt, fusese chiar luna când îl concepuseră pe Bentley. (Clasificarea lor CI[10], statutul valorilor genetice şi poziţia bărbatului în Departament îi dădeau dreptul la doi urmaşi, dintre care primul putea fi conceput în primul an de căsătorie.) Poate că, aşa cum se gândise Baley retrospectiv, sarcina incipientă ar fi putut explica parţial neobişnuita nervozitate a lui Jessie.

Femeia fusese niţel nemulţumită din cauza faptului că Baley întârzia mult peste orele de program.

— Este jenant, îi spusese, să cinez singură la cantină în fiecare seară.

Baley se simţea obosit şi indispus.

---

[10] Coeficient de Inteligenţă (n. trad.).

— De ce? replicase el. Cu ocazia asta poţi cunoaşte diverşi celibatari foarte simpatici.

Desigur, ea replicase imediat:

— Ce crezi, Lije Baley, că nu i-aş putea atrage să-mi facă curte?

Poate că motivul fusese oboseala lui, sau poate faptul că Julius Enderby, un fost coleg de şcoală, urcase încă o treaptă pe scara C a clasificărilor, în vreme ce el rămăsese pe loc... Sau poate că motivul fusese pur şi simplu plictiseala de a o vedea pe Jessie străduindu-se să se comporte ca personajul biblic al cărui nume îl purta, în ciuda faptului că avea cu totul alt caracter, pe care nu şi l-ar fi putut schimba niciodată.

În tot cazul, Baley răspunsese muşcător:

— Cred că ai putea, dar nu cred că vei încerca. Aş prefera să-ţi dai uitării numele şi să fii tu însuţi.

— O să fiu aşa cum îmi place!

— A încerca să fii Jezebel nu-ţi va aduce niciun câştig. Şi dacă vrei să ştii adevărul, numele nu înseamnă deloc ceea ce pari să crezi. Izabela din Biblie a fost o soţie credincioasă şi virtuoasă. Nu se ştie să fi avut amanţi, nu participa la orgii şi nici nu încălca morala epocii.

Jessie îl privise furioasă.

— Nu-i adevărat! Am auzit expresia „o Izabelă sulemenită”[11] şi ştiu prea bine ce-nseamnă.

— Poate că aşa crezi tu, dar ar fi mai bine să m-asculţi. După ce soţul Izabelei, regele Ahab, a murit, fiul lor, Ioram, a devenit rege. Una dintre căpeteniile oştirii sale, Iehu, s-a revoltat împotriva lui şi l-a asasinat. După aceea, Iehu a mers la Izreel, unde locuia bătrâna regină-mamă, Izabela. Izabela a auzit de venirea lui şi ştia că voia s-o ucidă. Mândră şi curajoasă, s-a fardat şi s-a îmbrăcat cu hainele cele mai bune, pentru ca să-l poată întâmpina ca o regină sfidătoare şi arogantă. Iehu a poruncit să fie azvârlită de la fereastra palatului şi omorâtă, dar, după părerea mea, ea şi-a întâmpinat moartea cu demnitate. De aceea oamenii

[11] Expresia originală, „a painted Jezebel”, este folosită în limba engleză pentru a desemna o femeie de moravuri uşoare (n. trad.).

folosesc expresia „o Izabelă sulemenită”, chiar dacă nu ştiu la ce se referă.

În seara următoare, Jessie îl interpelase cu glas scăzut:

— Am citit Biblia, Lije.

— Poftim?

Pentru o clipă, Baley fusese cu adevărat surprins.

— Părţile legate de Izabela.

— Ah… Jessie, iartă-mă dacă te-am jignit. M-am comportat ca un copil.

— Nu, nu. (Ea împinsese braţul cu care bărbatul voise să-i cuprindă talia şi se aşezase pe canapea, băţoasă şi severă, păstrând un spaţiu evident între ei.) Am dorit să ştiu adevărul. Nu vreau să fiu păcălită fiindcă nu-l ştiu. De aceea am citit despre Izabela. A fost o femeie *rea*, Lije.

— Ei bine, capitolele acelea au fost scrise de inamicii ei. Nu cunoaştem şi reversul medaliei.

— I-a ucis pe toţi proorocii Domnului pe care i-a putut găsi.

— Aşa susţin ei…

Baley îşi pipăise buzunarele în căutarea unei lame de gumă de mestecat. În ultima vreme abandonase obiceiul acela, deoarece Jessie îi spusese că, asociat feţei lui prelungi şi ochilor căprui şi trişti, îl făcea să semene cu un cal bătrân care se înecase cu un smoc de iarbă pe care nu-l putea nici înghiţi, nici scuipa afară.

— Dacă vrei să auzi poziţia apărării, urmase el, îţi pot oferi unele argumente. Izabela preţuia religia strămoşilor ei, care se stabiliseră în regiunea aceea cu mult înainte de sosirea evreilor. Evreii aveau propriul lor Dumnezeu, care era o divinitate exclusivă. Ei nu se mulţumeau să-L venereze, ci voiau ca toţi din jur să facă la fel.

— Izabela era conservatoare şi susţinea vechile tradiţii în faţa celor noi. Noile credinţe aveau un conţinut moral superior, dar cele vechi erau mai satisfăcătoare din punct de vedere afectiv. Faptul că a ucis preoţi nu dovedeşte decât că aparţinea epocii ei. Pe atunci, aceea era metoda obişnuită de a face prozeliţi. Dacă ai citit Cartea Regilor, îţi aminteşti că Ilie (cel care are acelaşi nume cu *al meu*) s-a

întrecut cu 850 de prooroci ai lui Baal, pentru a vedea care poate să pogoare foc din ceruri. Ilie a câştigat şi imediat a poruncit mulţimii de privitori să-i ucidă pe cei 850 de baaliţi. Ceea ce s-a şi întâmplat.

Jessie îşi muşcase uşor buza inferioară şi replicase:

— Dar ce părere ai despre via lui Nabot, Lije? Nabot nu supăra pe nimeni, dar a refuzat să-şi vândă via regelui. Atunci Izabela a pus martori să jure strâmb şi să susţină că Nabot a comis blasfemie sau aşa ceva.

— I-a „hulit pe Dumnezeu şi pe rege”, cită Baley.

— Da. Aşa că l-au executat şi i-au confiscat via.

— A fost un lucru rău. Desigur, în epoca modernă, cazul lui Nabot ar fi fost soluţionat mult mai simplu. Dacă Oraşul i-ar fi dorit proprietatea, sau chiar dacă vreuna dintre naţiunile medievale i-ar fi dorit-o, tribunalul ar fi decis evacuarea lui, cu forţa dacă ar fi fost necesar, plătindu-i preţul pe care l-ar fi considerat de cuviinţă. Regele Ahab nu deţinea asemenea soluţii, totuşi varianta Izabelei n-a fost corectă. Singura ei scuză poate fi că Ahab era furios şi nefericit din cauza situaţiei, iar ea a considerat că dragostea faţă de soţ era mai presus de bunăstarea lui Nabot. Îţi repet, a fost arhetipul soţiei credincioa…

Jessie se trăsese şi mai departe de el, învăpăiată la faţă şi mânioasă.

— Eşti rău şi răutăcios!

Bărbatul o privise de-a dreptul stupefiat.

— Ce-am făcut? Ce-i cu tine?

Ea părăsise apartamentul fără să-i răspundă şi-şi petrecuse seara şi jumătate din noapte la nivelurile video subeterice, trecând bosumflată de la un spectacol la altul şi utilizându-şi raţiile pe două luni (plus pe a soţului ei, numai ca să-i facă în ciudă).

Când revenise în apartament, Lije nu dormea, însă ea nu-i adresase niciun cuvânt.

Târziu, mult mai târziu, Baley îşi dăduse seama că el distrusese complet o parte importantă din viaţa lui Jessie. Numele Izabela semnificase pentru femeie ceva aţâţător de imoral, constituind o contrabalansare minunată pentru

trecutul ei puritan şi mai mult decât respectabil. Îi conferea un parfum de licenţiozitate pe care-l adora.

Acum însă senzaţia aceea fusese spulberată. Jessie nu-şi mai pomenise niciodată prenumele real faţă de Lije, faţă de prietenii ei şi, poate, din câte ştia Baley, nici faţă de ea însăşi. Se numea Jessie şi se iscălea ca atare.

Odată cu trecerea zilelor, reîncepuse să-i vorbească, iar după vreo săptămână relaţia lor redevenise normală şi, în ciuda inevitabilelor dezacorduri ce mai apăruseră ocazional, nimic nu mai atinsese vreodată intensitatea aceea neplăcută.

O singură dată existase o referire indirectă la incidentul respectiv, pe când Jessie era însărcinată în luna a opta. Îşi părăsise postul de asistentă dietetician la cantina A-23 a Secţiunii şi, beneficiind de mult timp liber, şi-l umplea cu speculaţii şi pregătiri pentru naşterea copilului.

Într-o seară se adresase soţului ei:

— Ce părere ai despre Bentley?

— Scuză-mă, n-am fost atent, răspunsese Baley ridicând ochii de la teancul de documente pe care îl luase ca să lucreze acasă.

Era nevoit să muncească suplimentar, deoarece în curând avea să mai existe o gură de hrănit, salariul lui Jessie nu mai exista, iar propria lui promovare la nivelurile de non-funcţionar părea la fel de îndepărtată ca şi până atunci.

— Ce părere ai despre numele „Bentley”, dacă vom avea un băiat?

Baley îşi curbase în jos colţurile gurii.

— Bentley Baley? Nu crezi că numele şi prenumele sunt cam asemănătoare?

— Nu ştiu… Mie mi se pare că au un ritm… În plus, îşi va putea alege singur al treilea nume, care să-i convină, când va fi mai mare.

— Din partea mea, n-am nimic împotrivă.

— Eşti sigur? Vreau să zic… Poate că voiai să-i spui tot Elijah.

— Ca să fie numit Junior? Nu cred că-i o idee prea grozavă. Dacă va dori, poate să-şi numească fiul Elijah.

— Mai este ceva, începuse Jessie, apoi amuţise.

După un timp, Baley ridicase ochii.

— Ce anume?

Fără să-l privească în ochi, ea rostise destul de apăsat:

— Bentley nu este un nume biblic, aşa-i?

— Nu este, sunt sigur în privinţa asta.

— Atunci este bine. Nu mai vreau nume biblice.

Aceea fusese singura aluzie la incidentul din trecut, până în ziua când Baley veni acasă cu robotul Daneel Olivaw. La momentul acela, erau căsătoriţi de peste optsprezece ani, iar fiul lor Bentley Baley (încă nu-şi alesese un al treilea nume) împlinise deja şaisprezece ani.

* * *

Baley se opri în faţa uşii duble mari pe care sclipea cu majuscule PERSONAL-BĂRBAŢI. Tot cu majuscule, dar ceva mai mici, se preciza: SUBSECŢIUNILE 1A-1E. În sfârşit, cu litere şi mai mici, imediat deasupra fantei pentru cheie, exista anunţul: „În caz de pierdere a cheii, contactaţi imediat 27-101-51.”

Un bărbat trecu pe lângă ei, introduse un card dreptunghiular micuţ de aluminiu în fanta cheii şi intră. Închise uşa după el, neîncercând s-o ţină deschisă pentru Baley. Dacă ar fi procedat aşa, detectivul ar fi fost grav ofensat. Conform tradiţiei împământenite, bărbaţii se ignorau complet atât în interiorul, cât şi în exteriorul Personalelor. Baley îşi amintea că una dintre cele mai interesante confidenţe conjugale fusese să afle de la Jessie că situaţia diferea complet în Personalele pentru femei.

Ea spunea mereu „M-am întâlnit cu Josephine Greely în Personal şi zicea că…”.

Unul dintre dezavantajele avansării civice fusese că viaţa socială a lui Jessie suferise atunci când familiei Baley i se acordase permisiunea de a-şi activa chiuveta micuţă din dormitor.

Fără a-şi masca pe deplin stânjeneala, Baley spuse:

— Te rog să aştepţi aici, Daneel.

— Intenţionezi să te speli? întrebă R. Daneel.

Baley se foi, blestemându-l în gând. „Dacă l-au informat despre tot ce se petrece sub oţel, de ce nu l-au învăţat şi care sunt manierele? Eu voi fi răspunzător, dacă mai zice aşa ceva şi altora."

— O să-mi fac un duş, îi răspunse. Spre seară se aglomerează şi pierd timp. Dacă fac duş acum, vom putea profita de toată seara.

Chipul lui R. Daneel îşi menţinu inexpresivitatea.

— Eticheta socială cere ca eu să aştept afară?

Stânjeneala lui Baley se accentuă.

— De ce să intri… dacă n-ai niciun motiv?

— Aha, am înţeles. Da, desigur. Totuşi, Elijah, şi eu mă murdăresc pe mâini şi trebuie să mi le spăl.

Îşi ridică palmele în faţa detectivului. Erau trandafirii şi plinuţe, cu toate liniile normale ce brăzdează palmele unei fiinţe umane. Purtau marca unei lucrături excelente şi meticuloase, şi erau suficient de curate.

— Avem o chiuvetă în apartament, spuse Baley pe un ton indiferent înţelegând că snobismul nu-l putea impresiona pe un robot.

— Mulţumesc pentru amabilitate, dar cred că ar fi preferabil să folosesc locul acesta. Dacă va trebui să trăiesc printre voi, pământenii, este mai bine să adopt cât mai multe dintre obiceiurile şi atitudinile voastre.

— Atunci, haide înăuntru.

Interiorul luminos şi vesel contrasta evident cu utilitarismul oficial din majoritatea Oraşului, dar de data aceasta efectul nu mai fu înregistrat de Baley.

— S-ar putea să dureze vreo jumătate de oră, îi şopti lui Daneel. Aşteaptă-mă.

Porni, apoi reveni lângă robot şi adăugă:

— Fii atent, nu vorbi cu nimeni şi nu privi spre nimeni. Niciun cuvânt, nicio uitătură! Este o etichetă socială.

Privi iute în jur, ca să se asigure că propria sa discuţie concisă nu fusese remarcată şi nu i se aruncau căutături

şocate. Din fericire, nimeni nu se găsea în antecoridor şi la urma urmelor era *de abia* antecoridorul.

Îl străbătu grăbit, simţindu-se vag murdar, trecu pe lângă sălile comune şi se îndreptă către cabinele private. Trecuseră cinci ani de când fusese răsplătit cu o asemenea cabină – îndeajuns de mare ca să conţină un duş, o maşină de spălat şi alte utilităţi. Exista chiar şi un miniproiector, care putea fi programat pentru filmele noi.

„Un cămin departe de cămin”, glumise el când îi fusese acordată facilitatea. Acum însă se întreba frecvent cum avea să suporte revenirea la existenţa mai spartană a sălilor comune, dacă privilegiile cabinei i-ar fi fost anulate vreodată.

Apăsă butonul care activa maşina de spălat şi cadranul lucios al contorului se aprinse.

Când reveni proaspăt spălat, cu lenjeria şi cămaşa curate, şi, în general, cu un sentiment mult mai plăcut de confort, Baley îl găsi pe R. Daneel aşteptându-l răbdător.

— Nicio problemă? întrebă el după ce se îndepărtaseră suficient de uşă şi puteau vorbi.

— Niciuna, Elijah.

Jessie le deschise, surâzând nervos. Baley o sărută.

— Jessie, mormăi el, fă cunoştinţă cu noul meu partener, Daneel Olivaw.

Femeia întinse mâna, iar R. Daneel i-o strânse scurt. Ea se întoarse către Baley, apoi privi timid la R. Daneel.

— Nu vrei să iei loc, domnule Olivaw? spuse ea. Trebuie să discut cu soţul meu câteva probleme de familie. Va dura cel mult un minut. Sper că nu te superi.

Îl prinse pe Baley de mânecă şi bărbatul o urmă în camera alăturată.

— N-ai păţit nimic? şopti ea grăbită. Mi-am făcut o mulţime de griji după comunicat.

— Care comunicat?

— Acum vreo oră a fost difuzat un comunicat despre răzmeriţa de la un magazin de pantofi. Au spus că a fost stopată de doi detectivi civili. Ştiam că vii acasă cu un partener şi că magazinul este în subsecţiunea noastră, şi

tocmai când te întorceai tu, şi m-am gândit că n-au spus totul, că de fapt ai fost…

— *Te rog*, Jessie! După cum vezi, n-am nicio zgârietură.

Femeia se stăpâni cu un efort vizibil. Rosti cu glas tremurat:

— Partenerul tău nu-i din divizia voastră, aşa-i?

— Nu, răspunse Baley nefericit. Este… complet străin.

— Cum să-l tratez?

— Ca pe toţi ceilalţi. Este pur şi simplu partenerul meu, atât şi nimic mai mult.

Vorbise pe un ton atât de neconvingător, încât Jessie miji imediat ochii.

— Ce s-a-ntâmplat?

— Nimic. Haide înapoi în sufragerie, altfel va părea cam ciudat.

* * *

Baley se simţea acum oarecum nesigur în privinţa apartamentului. Până în clipa aceea nu avusese niciun fel de griji, ba chiar fusese întotdeauna mândru de el. Se compunea din trei camere spaţioase; sufrageria, de exemplu, avea nu mai puţin de treizeci de metri pătraţi. În fiecare odaie exista un dulap mare îngropat în perete, deasupra căruia trecea una dintre principalele conducte de ventilaţie. Aceasta însemna câte un vuiet ocazional, dar, pe de altă parte, asigura controlul perfect al temperaturii şi un aer condiţionat de calitate. În plus, nu era situat departe de niciunul dintre Personale, ceea ce reprezenta un atu real.

Acum însă, când în mijlocul său se afla o creatură venită de pe planete îndepărtate, Baley nu mai era la fel de sigur. Apartamentul i se părea sărăcăcios şi strâmt.

Cu o veselie uşor artificială, Jessie întrebă:

— Tu şi domnul Olivaw aţi mâncat, Lije?

— De fapt, replică iute Baley, Daneel n-o să mănânce cu noi. Mie însă mi-e foame.

Jessie acceptă situaţia ca atare. Alimentele fiind controlate şi raţionalizate mai strict ca oricând, era un gest de politeţe să refuzi ospitalitatea altuia.

— Sper că n-o să te deranjeze că mâncăm, domnule Olivaw, zise ea. În general, Lije, Bentley şi eu cinăm la cantina comună. Este mult mai convenabil, există mai multă varietate şi, între noi fie vorba, porţiile sunt mai mari. Totuşi Lije şi eu *avem* permisiunea de a mânca în apartament de trei ori pe săptămână, dacă o dorim – Lije este bine privit la serviciu şi avem un statut bunicel –, şi mă gândisem că, doar cu ocazia aceasta, dacă doreşti să ni te alături, am putea avea o cină intimă, deşi eu cred că persoanele care exagerează cu privilegiile lor de intimitate sunt niţel antisociale, ştii…

R. Daneel asculta politicos.

— Jessie, interveni Baley fluturându-şi discret degetele pentru a-i cere soţiei să tacă, mi-este foame.

— Doamnă Baley, spuse R. Daneel, încalc o etichetă dacă te tutuiesc?

— Nu, nici vorbă. (Jessie deplie masa din perete şi cuplă încălzitorul în cavitatea centrală a tăbliei acesteia.) Dă-i drumul şi spune-mi Jessie, dacă aşa doreşti… ăăă… Daneel.

Izbucni în râs.

Baley simţea că-şi ieşea din sărite. Situaţia devenea rapid grotescă: Jessie credea că R. Daneel era om şi ar fi avut în felul acesta un subiect despre care să se laude în Personalul femeilor. R. Daneel era arătos, deşi destul de ţeapăn în mişcări, iar pe Jessie o încânta politeţea lui. Oricine putea să vadă asta.

Detectivul se întrebă ce credea R. Daneel despre soţia sa. Jessie nu se schimbase prea mult în cei optsprezece ani de când erau căsătoriţi, cel puţin nu în ochii lui Baley. Desigur, se mai împlinise la trup, iar chipul îşi pierduse din vigoarea tinereţii. În colţurile gurii îi apăruseră cute şi pometţii îi deveniseră mai masivi. Adoptase o coafură clasică, iar castaniul părului se decolorase.

„Toate astea sunt însă lipsite de importanţă”, gândi Baley. Pe Lumile Exterioare, femeile erau înalte, zvelte şi aveau aceeaşi ţinută regală ca bărbaţii. Cel puţin aşa le prezentau cărţile-film şi probabil acela era genul de femei cu care se obişnuise R. Daneel.

Robotul părea însă netulburat de conversaţia lui Jessie, de aspectul ei sau de faptul că îl tutuia.

— Nu comit o impoliteţe? întrebă el. Jessie mi se pare un diminutiv. Poate că utilizarea lui este restricţionată la membrii familiei şi de aceea ar fi mai cuvenit să îţi folosesc prenumele complet.

Femeia, care tocmai desfăcea ambalajul izolator al raţiilor pentru cină, plecă fruntea, brusc concentrată.

— Jessie e foarte bine, răspunse ea cu glas încordat. Toţi îmi spun aşa. Nu folosesc alt nume.

— Perfect, Jessie.

Uşa se deschise şi un băiat intră precaut. Ochii săi îl descoperiră aproape imediat pe R. Daneel.

— Tată? rosti băiatul nesigur.

— Acesta este fiul meu, Bentley, făcu prezentările Baley cu glas scăzut. Ben, dânsul este domnul Olivaw.

— Este partenerul tău, nu, tată? Bună seara, domnule Olivaw, spuse Ben şi ochii i se lărgiră, scânteind. Tată, ce s-a-ntâmplat la magazinul de pantofi? Buletinul de ştiri…

— Fără întrebări acum, Ben, i-o reteză Baley.

Băiatul se bosumflă şi privi spre mama sa, care-i făcu semn să se aşeze.

— Ai făcut ce te-am rugat? îl întrebă ea după aceea.

Îl mângâie uşor pe părul negru ca al tatălui său; avea să fie de aceeaşi înălţime ca Baley, dar acelea erau singurele asemănări dintre cei doi. Bentley moştenise de la Jessie chipul oval, ochii căprui şi atitudinea veselă faţă de viaţă.

— Sigur că da, răspunse Bentley aplecându-se puţin ca să privească în recipientul dublu din care începuseră să se înalţe aburi aromaţi. Ce-avem de mâncare? Sper că nu iarăşi zimoviţel, mamă! Mamă?

— Zimoviţelul este foarte bun, replică ea strângând din buze. Te rog să mănânci ce ţi se pune în farfurie, fără alte comentarii!

Era *evident* că aveau zimoviţel.

Baley se aşeză pe scaunul său. El însuşi ar fi preferat altceva decât zimoviţel, cu izul pătrunzător şi gustul ce

persista mult timp pe limbă, dar Jessie îi explicase de mult cum stăteau lucrurile.

— Pur şi simplu, nu se poate, Lije, spusese ea. Eu stau toată ziua aici, la nivelurile astea şi nu-mi pot face duşmani, altfel viaţa mi-ar fi insuportabilă. Se ştie foarte bine că am fost asistentă dieteticiană şi dacă aş lua săptămânal cotlete sau pui, când la nivelul ăsta nu ştiu dacă mai există cineva care să aibă privilegiul de a mânca în intimitate, nici chiar duminica, s-ar zice că am influenţă sau prieteni în bucătării. S-ar duce vorba de colo-colo şi n-aş putea nici măcar să mai scot capul pe uşă, ori să mă duc liniştită la Personal. Aşa cum sunt, zimoviţelul şi protolegumele sunt foarte bune. Reprezintă o alimentaţie echilibrată, fără risipă şi, de fapt, conţin toate vitaminele, mineralele şi celelalte elemente de care avem nevoie. Dacă dorim pui, putem mânca oricât vrem atunci când ne ducem la cantină, în zilele de marţi cu pui.

Baley cedase fără multe comentarii. Lucrurile stăteau aşa cum le prezentase Jessie; prima problemă de convieţuire era reducerea la maximum a fricţiunilor cu mulţimile care te înconjurau din toate părţile. Bentley fusese ceva mai greu de convins.

— Ce naiba, mamă, exclamă băiatul, de ce nu pot folosi tichetul tatei şi să cinez singur la cantină? Prefer mâncarea de acolo, decât aşa ceva.

— Mă surprinzi, Bentley, clătină Jessie nemulţumită din cap. Ce-ar zice oamenii dacă te-ar vedea că mănânci singur, de parcă propria ta familie n-ar fi de nasul tău, sau de parcă te-ar fi dat afară din apartament?

— Păi… la urma urmelor, nu-i treaba lor.

— Bentley, rosti Baley cu o undă de iritare în voce, fă cum îţi spune mama!

Băiatul strânse din umeri, nefericit.

Pe neaşteptate, din cealaltă parte a încăperii, se auzi glasul lui R. Daneel:

— Am permisiunea familiei de a viziona aceste cărţi-film, în timp ce mâncaţi?

— Sigur că da, încuviinţă Bentley şi se ridică de la masă cu o expresie de interes brusc. Sunt ale mele. Le-am luat de la bibliotecă, cu autorizaţia specială a şcolii. Să vă aduc lectorul meu. E destul de bun. L-am primit cadou de la tata, la ultima mea aniversare.

Îl aduse, apoi îl întrebă pe R. Daneel:

— Vă interesează roboţii, domnule Olivaw?

Baley scăpă lingura din mână şi se aplecă s-o ridice.

— Da, Bentley, spuse R. Daneel, mă interesează destul de mult.

— Atunci o să vă placă astea. Toate sunt despre roboţi. Trebuie să scriu despre ei o lucrare pentru şcoală, aşa că mă documentez. Este un subiect destul de complicat, se împăună băiatul. Şi eu sunt împotriva lor.

— Stai jos, Bentley, făcu Baley disperat, şi nu-l mai deranja pe domnul Olivaw.

— Nu mă deranjează, Elijah. Mi-ar plăcea să discut cu tine despre problema aceasta, Bentley, dar altă dată. Tatăl tău şi cu mine vom fi foarte ocupaţi în noaptea aceasta.

— Mulţumesc, domnule Olivaw.

Bentley se aşeză la masă şi, aruncând o privire nemulţumită spre Jessie, rupse cu furculiţa o bucată din zimoviţelul roz şi sfărâmicios.

„Ocupaţi în noaptea aceasta”? se întrebă Baley.

Apoi, cu un şoc real, îşi aminti de cazul său. Îşi reaminti de crima din Oraşul Spaţial şi-şi dădu seama că de câteva ore bune fusese atât de implicat în propriile sale probleme încât uitase de realitatea teribilă a asasinatului.

5. Analiza unei crime

Purtând o pălăriuţă sobră şi o jacheţică din cheratofibre, Jessie îşi luă rămas bun de la ei.

— Te rog să mă scuzi, domnule Olivaw, spuse ea. Ştiu că ai multe de discutat cu Lije.

Deschise uşa şi-şi împinse fiul înaintea ei.

— Când vă-ntoarceţi? se interesă Baley.

Femeia se opri.

— Când vrei să ne-ntoarcem?

— Păi, n-are rost să staţi noaptea pe-afară. Veniţi ca de obicei, pe la miezul nopţii.

Detectivul privi îngândurat spre R. Daneel. Robotul încuviinţă din cap şi rosti:

— Regret că din cauza mea plecaţi de acasă.

— Nu-ţi face probleme din *asta*, domnule Olivaw. Nu plecăm câtuşi de puţin din cauza ta. Oricum era seara pe care mi-o petreceam cu fetele. Haide, Ben!

Băiatul traversa o etapă de răzvrătire.

— De ce mai trebuie să vin şi eu? N-o să-i deranjez. Ce prostie!

— Faci cum îţi spun!

— De ce nu pot veni la eterice cu tine?

— Fiindcă eu merg cu nişte prietene, iar tu ai altele de fă…

Uşa se închise înapoia lor.

Sosise momentul pe care Baley îl amânase până atunci. Îşi spusese: „Mai întâi, să mă-ntâlnesc cu robotul şi să văd ce-i cu el.” După aceea: „Să-l aduc la mine acasă.” Iar după aceea: „Să mâncăm.”

Acum însă tergiversările aparţineau trecutului şi nu mai putea amâna lucrurile. Ajunsese, în sfârşit, la cazul crimei, al complicaţiilor interstelare, al posibilei promovări în clasificare sau al posibilei dizgraţieri. Iar el nu avea nici măcar o pistă de început, ci trebuia să apeleze la robot pentru ajutor.

Degetele i se mişcară fără ţintă pe masa care nu fusese pliată înapoi în perete.

— Este sigur că nu putem fi auziţi? întrebă R. Daneel.

Baley ridică ochii, surprins.

— Nimeni n-ar asculta ce se petrece în apartamentul altuia.

— Nu stă în obiceiul vostru să trageţi cu urechea?

— Aşa ceva pur şi simplu nu se face, Daneel. La fel de bine ai putea presupune despre vecini că… nu ştiu… că s-ar uita în farfuria ta, în timp ce mănânci.

— Sau că ar comite o crimă?

— Poftim?

— Nu stă în obiceiul vostru să comiteţi crime, nu este aşa, Elijah?

Baley simţi cum îi creşte mânia.

— Uite care-i treaba, dacă vom fi parteneri, nu-ncerca să imiţi aroganţa spaţialilor. Nu-i pentru tine, R. Daneel, apăsă el deliberat pe „R”.

— Îmi cer scuze, dacă ţi-am rănit sentimentele, Elijah. Intenţia mea a fost doar să precizez că, deoarece fiinţele omeneşti sunt ocazional capabile de crimă în ciuda obiceiurilor lor, pot fi de asemenea capabile să încalce obiceiurile pentru delictul minor al tragerii cu urechea.

— Apartamentul este fonoizolat corespunzător, răspunse Baley, tot încruntat. N-ai auzit niciun sunet din apartamentele vecine, aşa-i? Ei bine, nici vecinii nu ne vor auzi pe noi. În plus, de ce ar crede cineva că aici s-ar întâmpla ceva important?

— Să nu subestimăm inamicul.

Baley strânse din umeri.

— Să-i dăm drumul! Informaţiile mele sunt extrem de puţine, aşa că le pot pune pe masă imediat. Ştiu că Roj

Nemennuh Sarton, cetăţean al planetei Aurora şi rezident în Oraşul Spaţial, a fost ucis de una sau mai multe persoane necunoscute. Am înţeles că spaţialii opinează că n-ar fi vorba despre un incident izolat. Am dreptate?

— Ai destulă dreptate, Elijah.

— Ei asociază crima tentativelor recente de sabotare a proiectului pe care îl susţin şi care vizează transformarea noastră într-o societate oameni/roboţi integrată, după modelul Lumilor Exterioare, şi consideră că asasinatul este opera unui grup terorist bine organizat.

— Da.

— Perfect. Atunci, prima întrebare: ipoteza spaţialilor este inevitabilă? Nu este posibil ca asasinatul să fi fost comis de un fanatic solitar? Pe Pământ, sentimentele antiroboţi sunt puternice, totuşi nu există nicio organizaţie care să propovăduiască violenţa în această direcţie.

— Mai exact, nu există nicio organizaţie *legală* de acest fel.

— Chiar şi o organizaţie clandestină dedicată distrugerii roboţilor şi fabricilor de roboţi ar avea inteligenţa elementară de a înţelege că lucrul cel mai prost pe care l-ar putea face ar fi să ucidă un spaţial. Pare mult mai probabil ca asasinatul să fi fost opera unei minţi dezechilibrate.

R. Daneel ascultă cu atenţie, apoi spuse:

— Cred că teoria probabilităţilor nu susţine ipoteza „fanaticului”. Persoana ucisă a fost prea atent aleasă, iar momentul crimei a fost prea exact pentru a putea fi vorba despre altceva decât un plan premeditat din partea unui grup bine organizat.

— În cazul ăsta, deţii mai multe informaţii decât mine. Varsă-le!

— Exprimarea ta este neclară, dar cred că am înţeles subtextul. Mai întâi, va trebui să îţi explic tabloul general. Elijah, Oraşul Spaţial nu consideră satisfăcătoare relaţiile cu Pământul.

— Ce să-ţi zic…, mormăi detectivul.

— Mi s-a spus că, la momentul construirii Oraşului Spaţial, s-a considerat de la sine înţeles de către

majoritatea oamenilor noştri că Pământul va fi de acord să adopte societatea integrată care funcţionează atât de bine pe Lumile Exterioare. Chiar şi după primele răzmeriţe, am crezut că va fi numai o chestiune de timp până ce pământenii vor trece peste şocul noutăţii. S-a dovedit însă că lucrurile nu stau aşa. În ciuda cooperării guvernului terestru şi a majorităţii conducerilor Oraşelor, rezistenţa a fost permanentă şi progresul foarte lent. Evident, aceasta i-a îngrijorat mult pe oamenii noştri.

— Din cauza altruismului, presupun, făcu Baley.

— Nu în totalitate, răspunse R. Daneel, deşi este amabil din partea ta să le atribui motive onorabile. Convingerea noastră comună este că un Pământ sănătos şi modernizat va însemna un beneficiu de seamă pentru toată Galaxia. Cel puţin aceasta este opinia împărtăşită de oamenii noştri din Oraşul Spaţial. Trebuie să recunosc că pe Lumile Exterioare există destui care li se opun în mod energic.

— Ce vrei să spui – că între spaţiali există dezacorduri?

— Evident. Unii sunt de părere că un Pământ modernizat va fi imperialist şi periculos. Opinia aceasta este răspândită mai ales în rândul locuitorilor planetelor mai vechi, care sunt mai apropiate de Pământ şi au motive suplimentare să îşi reamintească primele secole de călătorii interstelare, când societăţile lor erau controlate, politic şi economic, de Pământ.

— Istorie antică, suspină Baley. Sunt realmente îngrijoraţi? Ne mai poartă pică pentru evenimente care s-au întâmplat acum o mie de ani?

— Oamenii, spuse R. Daneel, au felul lor aparte de a fi. Din multe puncte de vedere, nu sunt la fel de raţionali ca noi, roboţii, deoarece circuitele lor nu sunt anteprogramate la fel. Mi s-a spus că aspectul acesta ar prezenta totuşi avantaje.

— Poate că da, comentă sec Baley.

— Tu eşti mai în măsură să o spui. În tot cazul, perpetuarea nereuşitelor de pe Pământ a consolidat partidele naţionaliste de pe Lumile Exterioare, care susţin că este evident că pământenii diferă de spaţiali şi nu pot fi

încadraţi în aceeaşi structură. Ele mai afirmă că dacă am impune roboţii cu forţa pe Pământ, nu am face decât să dezlănţuim distrugerea în Galaxie. Ele nu uită niciodată faptul că populaţia Pământului numără opt miliarde de oameni, în timp ce populaţia totală de pe cele cincizeci de Lumi Exterioare abia ajunge la cinci miliarde şi jumătate. Oamenii noştri de aici, în mod special dr. Sarton…

— Era medic?

— Nu, ci doctor în sociologie, specialist în roboţi şi un om de o inteligenţă sclipitoare.

— Am înţeles. Continuă.

— Dr. Sarton şi ceilalţi au înţeles că Oraşul Spaţial şi tot ce semnifică el nu va mai dăinui mult timp, dacă sentimentele amintite de pe Lumile Exterioare vor fi lăsate să se dezvolte, alimentate de eşecurile noastre repetate. Dr. Sarton considera că a sosit momentul să facem un efort suprem pentru a înţelege psihologia pământenilor. Este uşor de afirmat că pământenii sunt conservatori înnăscuţi şi de repetat expresii ca „Pământul imuabil” şi „inscrutabila minte terestră”, dar aceasta nu înseamnă decât ocolirea problemei reale. Dr. Sarton a spus că sunt opiniile ignoranţei şi că nu putem trata superficial pământenii, cu proverbe sau bromură. A mai declarat că spaţialii care încearcă să recreeze Pământul trebuie să abandoneze izolarea Oraşului Spaţial şi să se amestece printre pământeni. Trebuie să trăiască, să gândească şi să fie ca pământenii.

— Spaţialii? făcu Baley. Imposibil!

— Ai perfectă dreptate, încuviinţă R. Daneel. În ciuda opiniilor sale, dr. Sarton însuşi nu a fost capabil să intre în niciunul dintre Oraşe, şi o ştia prea bine. Nu ar fi putut suporta dimensiunile gigantice şi mulţimile. Chiar dacă ar fi fost silit să intre sub ameninţarea cu blasterul, factorii externi l-ar fi apăsat într-o asemenea măsură încât nu ar fi putut descifra niciodată adevărurile ascunse pe care le căuta.

— Ca să nu mai amintesc despre modul în care spaţialii îşi fac mereu griji în legătură cu bolile, aminti detectivul. Nu

uita de asta! Numai din motivul ăsta şi nu cred că vreunul dintre ei ar risca să intre într-un Oraş.

— Mai este desigur şi acest aspect. Bolile, în sensul pământean al cuvântului, nu sunt cunoscute pe Lumile Exterioare, iar teama de necunoscut este întotdeauna morbidă. Dr. Sarton recunoştea toate acestea, însă continua să insiste asupra necesităţii de a-i cunoaşte în mod intim pe pământeni şi traiul lor.

— Pare să fie un cerc vicios.

— Nu tocmai. Obiecţiile faţă de intrarea în Oraşul New York sunt valabile pentru spaţialii umani. Spaţialii roboţi reprezintă cu totul altceva.

„Uit mereu asta, fir-ar a naibii”, îşi spuse Baley.

— Chiar aşa? făcu el cu glas tare.

— Chiar aşa, încuviinţă R. Daneel. În mod firesc, noi suntem mai flexibili, cel puţin în această privinţă. Putem fi proiectaţi pentru adaptarea la o viaţă terestră. Având din construcţie un aspect exterior foarte similar celui uman, am putea fi acceptaţi ca pământeni, obţinând în modul acesta o imagine de aproape asupra vieţii lor.

— Tu însuţi…, începu Baley înţelegând brusc.

— Sunt un astfel de robot. Vreme de un an, dr. Sarton a lucrat la proiectarea şi construirea de roboţi precum cei descrişi anterior. Eu am fost primul dintre roboţii lui şi, până acum, singurul. Din nefericire, instruirea mea nu este încă terminată. Ca rezultat al acestei crime, am fost nevoit să îmi intru prematur în rol.

— Prin urmare, nu toţi roboţii spaţiali sunt ca tine? Vreau să zic, unii arată mai mult ca nişte maşini şi mai puţin ca oamenii. Aşa-i?

— Bineînţeles. Aspectul exterior depinde de funcţia robotului. Propria mea funcţie necesită un aspect foarte asemănător omului, dar alţi roboţi sunt diferiţi, deşi toţi sunt umanoizi. În tot cazul, sunt mult mai umanoizi decât modelele deplorabil de primitive pe care le-am văzut în magazinul de pantofi. Aşa arată toţi roboţii voştri?

— Mai mult sau mai puţin. Nu-ţi plac?

— Bineînţeles că nu îmi plac. Este dificil să accept ca egală intelectual o parodie grosolană a formei umane. Fabricile voastre nu pot realiza modele mai bune?

— Sunt sigur că pot, Daneel, dar cred că pur şi simplu noi preferăm să ştim când avem de-a face cu un robot, şi când nu.

Rostind cuvintele acelea, privi direct în ochii robotului. Erau luminoşi şi umezi, la fel ca ai oricărei fiinţe umane, totuşi lui Baley i se păru că uitătura lor era constantă şi nu oscila uşor de la un punct la altul, ca la oameni.

— Sper că în timp, vorbi R. Daneel, voi ajunge să înţeleg punctul acesta de vedere.

Pentru o clipă lui Baley i se păru că detectează sarcasm în propoziţia aceea, apoi alungă posibilitatea respectivă.

— În tot cazul, urmă R. Daneel, dr. Sarton a văzut limpede faptul că era un caz C/Fe.

— „Ce fe"? Ce-i asta?

— Simbolurile chimice pentru elementele carbon şi fier, Elijah. Carbonul reprezintă baza vieţii omului, iar fierul este baza existenţei roboţilor. Expresia C/Fe se utilizează atunci când doreşti să te referi la o societate care combină cele mai bune caracteristici ale ambelor culturi, privite ca egale, totuşi paralele.

— „Ce fe"… O scrieţi cu o cratimă, sau cum?

— Nu, Elijah. Modalitatea acceptată este cu o liniuţă diagonală între cele două simboluri. Nu reprezintă pe niciuna, ci o combinaţie a lor, fără existenţa vreunei priorităţi.

Fără să vrea, Baley se trezi interesat. Pe Pământ, educaţia oficială nu includea practic nicio informaţie despre istoria sau sociologia Lumilor Exterioare, după momentul Marii Rebeliuni care le adusese independenţa faţă de planeta-mamă. Desigur, în cele mai populare cărţi-film de dragoste apăreau personaje de pe Lumile Exterioare: magnatul coleric şi excentric aflat în vizită pe Pământ, moştenitoarea frumoasă, invariabil cucerită de farmecul pământeanului şi al cărei dispreţ era în cele din urmă înecat de iubire, şi arogantul rival spaţial, ticălos şi învins

cu regularitate. Erau însă filme lipsite de orice valoare, deoarece negau până şi cele mai elementare şi binecunoscute adevăruri: că spaţialii nu intrau niciodată în Oraşe şi că femeile spaţiale nu vizitau practic niciodată Pământul.

Pentru prima dată în viaţă, Baley fu stârnit de o curiozitate stranie. Cum era, de fapt, viaţa spaţialilor?

Se strădui să-şi readucă gândurile la subiectul curent.

— Cred, rosti el, că înţeleg unde vrei s-ajungi. Sarton a atacat problema convertirii Pământului la C/Fe dintr-un unghi nou şi promiţător. Grupurile noastre conservatoare, medievaliştii, cum îşi spun ei, au intrat în panică şi s-au temut că el ar putea avea succes. De aceea l-au ucis. Aceasta este motivaţia care face să fie un complot organizat, nu un simplu act izolat de violenţă. Corect?

— Da, Elijah, cam aşa aş fi descris şi eu situaţia.

Baley şuieră gânditor în barbă. Răpăi uşor pe tăblia mesei cu degetele sale prelungi, apoi clătină din cap.

— Nu ţine. Nu ţine deloc.

— Scuză-mă, dar nu te înţeleg.

— Încerc să-mi imaginez tabloul general. Un pământean intră în Oraşul Spaţial, se duce la Sarton, îl împuşcă şi pleacă. Pur şi simplu, nu văd cum ar reuşi s-o facă. Poarta de acces în Oraşul Spaţial este în mod sigur păzită.

R. Daneel încuviinţă din cap.

— Cred că putem afirma fără teama de a greşi că niciun pământean nu ar fi putut trece în mod ilegal prin ea.

— Şi atunci, unde ajungi în felul ăsta?

— Dacă poarta de acces ar fi singura modalitate de a pătrunde în Oraşul Spaţial din Oraşul New York, Elijah, am ajunge într-o situaţie confuză.

Detectivul îşi privi gânditor partenerul.

— Nu mă prind ce vrei să zici. Este singura legătură între cele două.

— Singura legătură directă, da. R. Daneel aşteptă o clipă, după care continuă: Nu înţelegi ce spun, aşa este?

— Aşa-i, nu te-nţeleg defel.

— Ei bine, dacă nu te va ofensa, voi încerca să îţi explic. Poţi să îmi dai o foaie de hârtie şi ceva de scris? Mulţumesc. Uite, partenere Elijah, voi desena un cerc mare şi îl voi numi „Oraşul New York”. După aceea, tangent cu el, voi desena un cerc mai mic şi îl voi numi „Oraşul Spaţial”. Aici, în punctul de tangenţă, desenez o săgeată şi o numesc „Barieră”. Vezi altă legătură între ele?

— Evident că nu văd, replică Baley. Nici nu există.

— Dintr-un punct de vedere, spuse robotul, mă bucur să te aud spunând aceasta. Concordă cu ceea ce am fost învăţat despre modurile de gândire terestră. Bariera este singura conexiune *directă*. Dar atât Oraşul New York, cât şi Oraşul Spaţial sunt deschise în toate direcţiile spre ţinutul din jurul lor. Este posibil ca un pământean să părăsească Oraşul New York prin una dintre numeroasele sale ieşiri şi să străbată ţinutul exterior spre Oraşul Spaţial, unde nu îl va opri nicio barieră.

Vârful limbii lui Baley atinse buza superioară şi rămase acolo pentru o clipă. După aceea, detectivul repetă:

— Să străbată ţinutul exterior?

— Da.

— *Ţinutul exterior!* Singur?

— De ce nu?

— Pe jos?

— Fără îndoială. Mersul pe jos ar oferi şanse maxime de a nu fi detectat. Crima a avut loc în zorii zilei şi călătoria a fost neîndoios întreprinsă în orele dinaintea răsăritului.

— Imposibil! În tot Oraşul nu există niciun om care s-o facă. Să părăsească Oraşul? Singur?

— Da, sunt de acord, în circumstanţe obişnuite, ar părea improbabil. Noi, spaţialii, ştim asta şi de aceea păzim doar poarta de acces. Chiar şi în timpul Marii Revolte, oamenii voştri au atacat numai bariera care proteja poarta. Niciunul nu a părăsit Oraşul New York.

— Şi atunci?

— Acum însă avem de a face cu o situaţie ieşită din comun. Nu este vorba despre asaltul orbesc al unei gloate ce urmează linia minimei rezistenţe, ci de tentativa

organizată a unui grup restrâns de a lovi în mod deliberat în punctul neprotejat. Astfel se explică modul în care, aşa cum spui tu, un pământean a putut să intre în Oraşul Spaţial, să se apropie de victima sa, să o ucidă şi să plece. A atacat printr-o pată complet oarbă a defensivei noastre.

— Mi se pare improbabil, clătină Baley din cap. Aţi făcut ceva pentru a verifica ipoteza asta?

— Da. Comisarul vostru a fost prezent aproape imediat după crimă…

— Ştiu. Mi-a spus.

— Detaliul acesta, Elijah, constituie un alt exemplu al alegerii momentului crimei. Comisarul vostru cooperase în trecut cu dr. Sarton şi era pământeanul cu care dr. Sarton plănuia să facă primele aranjamente referitoare la infiltrarea de R-i ca mine în Oraşele voastre. Întâlnirea din dimineaţa aceea fusese stabilită tocmai în scopul respectiv. Bineînţeles, crima a stopat planurile, cel puţin temporar, iar faptul că ea s-a petrecut tocmai când comisarul vostru se afla în Oraşul Spaţial a făcut incidentul mai dificil şi mai stânjenitor pentru Pământ şi pentru oamenii voştri. Începusem însă să spun altceva. I-am spus comisarului vostru: „Asasinul a traversat probabil ţinutul exterior.” Aidoma ţie, el a replicat „Imposibil”, sau poate „Inimaginabil”. Desigur, era foarte tulburat şi poate că din acest motiv i-a venit greu să înţeleagă ideea esenţială. I-am cerut totuşi să înceapă aproape imediat să verifice această ipoteză.

Baley se gândi la ochelarii sparţi ai comisarului şi, în ciuda gândurilor sumbre, un colţ al gurii îi tresări. Bietul Julius! Avusese toate motivele să fie tulburat. Enderby nu beneficiase de nicio modalitate prin care să explice situaţia spaţialilor superiori, care priveau incapacităţile fizice ca fiind atribute specifice şi dezgustătoare ale pământenilor nemodificaţi genetic. Cel puţin nu putuse s-o facă fără să-şi piardă din prestanţă, iar prestanţa era vitală pentru comisarul de poliţie Julius Enderby. Ei bine, pământenii trebuiau să se susţină în unele privinţe. Robotul n-avea să afle niciodată de la Baley despre miopia lui Enderby.

— Una câte una, urmă R. Daneel, au fost investigate diversele ieşiri din Oraş. Ştii câte sunt, Elijah?

Baley clătină din cap, apoi hazardă un răspuns:

— Douăzeci?

— Cinci sute două.

— Câte?!

— Iniţial au fost şi mai multe, dar numai cinci sute două au rămas funcţionale. Oraşul New York a crescut lent, Elijah. Cândva s-a găsit sub cerul liber şi oamenii ieşeau frecvent în ţinuturile din jur.

— Sigur că da, ştiu asta.

— Ei bine, când Oraşul a fost închis prima dată, au rămas multe ieşiri. Cinci sute două dintre ele mai există şi azi. Restul au fost blocate, sau Oraşul s-a extins pur şi simplu peste ele. Nu punem la socoteală punctele de acces pentru vehiculele aeriene.

— Bun… ce s-a aflat de la ieşiri?

— Investigaţiile au fost zadarnice. Ieşirile nu sunt păzite. Nu am putut găsi nicio persoană oficială care să răspundă de ele, sau care să le considere jurisdicţia sa. Se pare că nimeni nu ştia nici măcar despre existenţa lor. Orice om ar fi putut ieşi prin oricare dintre ele, oricând, pentru ca să revină tot pe acolo, după bunul său plac. Nu ar fi fost detectat niciodată.

— Altceva? Presupun că arma a dispărut.

— Da.

— Indicii de orice fel?

— Niciunul. Am cercetat cu atenţie împrejurimile Oraşului Spaţial. Roboţii de la ferme au fost aproape inutili ca potenţiali martori. Ei sunt cu puţin mai mult decât simple maşinării agricole automatizate, rareori umanoide. În plus, la ferme nu există oameni.

— Mda… Ce-i de făcut în continuare?

— Întrucât am eşuat, deocamdată, la un capăt al firului, respectiv Oraşul Spaţial, vom acţiona în celălalt capăt – Oraşul New York. Sarcina noastră va fi să depistăm toate grupările posibil subversive, să trecem prin sită toate organizaţiile dizidente…

— Cât timp intenţionezi să anchetezi? îl întrerupse Baley.

— Cât mai puţin posibil, cât de mult va fi necesar.

— Ei bine, reflectă detectivul gânditor, aş fi preferat să fi avut alt partener.

— Eu nu, răspunse R. Daneel. Comisarul ţi-a lăudat loialitatea şi capacităţile.

— Frumos din partea lui, mârâi sardonic Baley.

„Bietul Julius”, îşi spuse în gând. „Îi apăs conştiinţa şi se străduieşte din răsputeri.”

— Nu ne-am bizuit exclusiv pe spusele sale, zise R. Daneel. Am verificat propriile noastre arhive. Te-ai exprimat deschis împotriva utilizării roboţilor în Departamentul tău.

— Ai ceva de obiectat?

— Absolut nimic. În mod evident, dreptul la opinie îţi aparţine. A fost totuşi necesar să îţi verificăm cu atenţie profilul psihologic. Ştim că, deşi îi deteşti intens pe R-i, *vei lucra* alături de unul, dacă apreciezi că este de datoria ta să o faci. Deţii un coeficient extraordinar de mare al loialităţii şi respectului faţă de autorităţile legale. Este exact ceea ce ne trebuie nouă. Comisarul Enderby te-a apreciat corect.

— Nu ai resentimente personale din cauza sentimentelor mele antiroboţi?

— În ce fel pot ele juca vreun rol, dacă nu te împiedică să lucrezi cu mine şi să mă ajuţi în finalizarea anchetei?

Baley se simţi blocat şi ripostă beligerant:

— Ei bine, atunci, dacă eu am trecut testul, ce se poate spune despre tine? Ce face din tine un detectiv?

— Nu te înţeleg.

— Ai fost conceput ca maşină colectoare de informaţii. O imitaţie a omului care să înregistreze evenimentele din viaţa pământenilor pentru a fi analizate de spaţiali.

— A fi o maşină colectoare de informaţii reprezintă un început bun pentru un investigator, nu este aşa?

— Un început, poate, dar în niciun caz asta nu-i totul.

— Desigur, circuitele mele au mai suferit o ajustare finală.

— Aş fi curios să aflu detalii în privinţa asta, Daneel.

— Nimic mai simplu. În băncile mele motivaţionale a fost introdus un factor de impulsionare extrem de puternic: dorinţa justiţiară.

— *Justiţiară!* strigă Baley.

Ironia i se destrămă de pe chip, fiind înlocuită de o expresie de vădită neîncredere.

R. Daneel se răsucise însă iute în scaun şi privea spre uşă.

— Este cineva acolo, anunţă el.

Era într-adevăr cineva. Uşa se deschise şi Jessie, palidă şi cu buzele strânse într-o linie subţire, intră în apartament.

* * *

Baley fu surprins.

— Jessie? se încruntă el. S-a-ntâmplat ceva?

Femeia rămase locului, fără să-l privească în ochi.

— Îmi pare rău c-a trebuit să…, începu ea, apoi se opri.

— Unde-i Bentley?

— Va rămâne peste noapte în Sala Tinerilor.

— De ce? Nu ţi-am spus să faci aşa ceva.

— Am înţeles că partenerul tău va rămâne peste noapte şi m-am gândit că va avea nevoie de camera lui Bentley.

— Nu era necesar, Jessie, rosti R. Daneel.

Ea ridică ochii spre chipul lui R. Daneel, privindu-l deschis.

Baley îşi examină vârfurile degetelor, îngrozit de ceea ce putea să urmeze, dar cumva incapabil să intervină. Tăcerea îi apăsă greu pe timpane, iar apoi, parcă prin nenumărate straturi de plastex, auzi glasul soţiei sale:

— Daneel, cred că eşti un robot.

Şi R. Daneel răspunse cu aceeaşi voce calmă dintotdeauna:

— Da, sunt.

6. Şoapte într-un dormitor

La nivelurile din vârful unora dintre cele mai bogate subsecţiuni ale Oraşului se aflau Solariile naturale, unde şicane din cuarţ cu obloane metalice amovibile opreau pătrunderea aerului din exterior, dar permiteau trecerea luminii solare. Acolo se puteau bronza nevestele şi fiicele principalilor administratori şi executivi ai Oraşului. Tot acolo, în fiecare seară se întâmpla un fenomen unic.

Se lăsa noaptea.

În restul Oraşului (incluzând Solariile-UV, unde, în conformitate cu timpul care le fusese alocat, milioane de locuitori se puteau expune ocazional lungimilor de undă artificiale emise de lămpile cu arc) existau doar ciclurile temporale arbitrare.

Activităţile Oraşului ar fi putut continua cu uşurinţă în trei schimburi de câte opt ore sau în patru schimburi de câte şase ore, „zi” şi „noapte” deopotrivă. Lumina şi munca s-ar fi putut foarte simplu succeda întruna, la nesfârşit. Dintotdeauna existaseră reformatori civici care, periodic, sugeraseră posibilitatea aceasta în interesul economiei şi eficienţei.

Transpunerea în practică nu fusese niciodată acceptată.

Multe dintre obiceiurile anterioare ale societăţii terestre fuseseră abandonate în acelaşi interes al economiei şi eficienţei: spaţiul, intimitatea, ba chiar o mare parte a liberului arbitru. Totuşi acelea erau produse ale civilizaţiei şi nu aveau o vechime mai mare de zece mii de ani.

Pe de altă parte, adaptarea la ciclul nocturn de somn avea vârsta omului: un milion de ani. Obiceiul respectiv era greu de abandonat. Deşi înserarea nu era vizibilă, luminile

din apartamente se stingeau odată cu trecerea orelor nopţii şi pulsul Oraşului se diminua. Deşi pe bulevardele acoperite ale Oraşului nimeni n-ar fi putut deosebi amiaza de miezul nopţii sau de orice alt fenomen cosmic, omenirea urma deplasările mute ale arătătoarelor ceasornicelor.

Expresurile se goleau, vacarmul vieţii se diminua, gloata care furnica pe arterele colosale se destrăma; Oraşul New York se afla în umbra neobservată a Pământului şi populaţia lui dormea.

* * *

Elijah Baley nu dormea. Zăcea întins în pat, în apartamentul său nu ardea nicio lumină, dar orice legătură cu somnul se oprea aici.

Jessie era întinsă lângă el, nemişcată în beznă. Bărbatul nici n-o auzise, nici n-o simţise mişcându-se.

De cealaltă parte a peretelui, R. Daneel Olivaw stătea în picioare, aşezat sau întins (Baley se întrebă cum anume).

— Jessie! şopti detectivul. Jessie!

Silueta întunecată de alături se foi uşor sub pătură.

— Ce vrei?

— Jessie, te rog, nu-mi îngreuna şi mai mult situaţia.

— Puteai să-mi fi spus.

— Cum s-o fi făcut? Intenţionam, dar n-aveam deocamdată niciun plan. Sfinte Iosafat, Jessie…

— Ş-ş-ş!

Vocea bărbatului redeveni o şoaptă.

— Cum ai aflat? Nu vrei să-mi spui?

Jessie se răsuci spre el şi Baley îi simţi ochii aţintiţi asupra sa prin întuneric.

— Lije… (Glasul era de abia o adiere prin aerul nemişcat al dormitorului.) Ne poate auzi…? Creatura aceea?

— Nu, dacă vorbim în şoaptă.

— De unde ştii? Poate că are urechi speciale, ca să detecteze sunetele cele mai slabe. Roboţii spaţiali pot face tot felul de chestii.

Baley ştia asta. Propaganda pro-roboţi sublinia permanent caracteristicile miraculoase ale roboţilor spaţiali,

anduranţa lor, simţurile suplimentare, serviciile aduse omenirii într-o sută de modalităţi noi. El considera abordarea respectivă complet greşită – pământenii îi urau cu atât mai mult pe roboţi pentru superioritatea lor.

— Nu şi Daneel, răspunse încetişor. Pe el l-au construit în mod deliberat asemănător omului. Voiau să fie acceptat ca fiinţă omenească, aşa că trebuia să aibă numai simţuri omeneşti.

— De unde ştii?

— Dacă ar fi avut simţuri suplimentare, ar fi existat pericolul să se trădeze în mod accidental ca fiind non-uman. Ar fi făcut prea multe şi ar fi ştiut prea multe.

— Poate, să zicem...

Se lăsă din nou tăcere.

După un minut, Baley încercă din nou:

— Jessie, dacă ai ignora pur şi simplu situaţia, până... până... Uite ce-i, scumpo, nu-i corect din partea ta să fii furioasă.

— Furioasă? Lije, eşti un prost şi jumătate, nu sunt furioasă. Sunt speriată, speriată de moarte.

Înghiţi un nod şi-l prinse de gât. O vreme se ţinură strâns în braţe, iar sentimentul de jignire al lui Baley dispăru ca prin farmec, înlocuit de îngrijorare.

— De ce? N-ai niciun motiv. Este inofensiv, îţi dau cuvântul meu.

— Nu poţi scăpa de el?

— Ştii bine că nu pot. Este misiunea Departamentului. Cum să pot?

— Ce fel de misiune, Lije? Spune-mi.

— Jessie, mă surprinde realmente cum te comporţi.

Prin întuneric, o mângâie pe obraz. Era umed. Folosindu-şi mâneca pijamalei, îi şterse cu atenţie lacrimile.

— Chiar că eşti o fetiţă prostuţă, vorbi el cu tandreţe.

— Spune-le celor din Departament să repartizeze misiunea altuia, indiferent despre ce ar fi vorba. Te rog, Lije!

Baley îşi înăspri puţin glasul.

— Jessie, eşti soţie de poliţist de suficient timp ca să ştii că o misiune nu-i ceva de joacă.

— De ce a trebuit să ţi-o dea tocmai ţie?

— Julius Enderby…

O simţi încordându-se în braţele sale.

— Trebuia să-mi fi dat seama! De ce nu-i poţi spune lui Julius Enderby ca măcar odată să-i rezolve altcineva cazurile murdare? Suporţi prea multe, Lije, iar asta-i chiar…

— Gata, gata, spuse el alinător.

Femeia tăcu, tremurând din tot corpul.

„N-o să înţeleagă niciodată”, îşi spuse Baley.

Comisarul fusese un măr al discordiei între ei încă de la logodnă. Enderby era cu doi ani mai mare decât Baley, dar amândoi urmaseră Şcoala de Studii Administrative din Oraş şi se împrieteniseră. După ce Baley îşi susţinuse setul de teste vocaţionale şi neuroanaliză, fusese repartizat în poliţie, unde îl găsise pe Enderby, care promovase deja în divizia detectivilor civili.

Baley îl urmase, dar la o distanţă care sporise continuu. Nu fusese totuşi vina nimănui. Baley era îndeajuns de capabil şi eficient, dar îi lipsea abilitatea lui Enderby, care se potrivea la perfecţiune în maşinăria administrativă. Era una dintre acele persoane născute pentru sistemul ierarhic, care se simţea confortabil în mod firesc într-o birocraţie.

Comisarul nu se caracteriza printr-o inteligenţă ieşită din comun, iar Baley o ştia. Avea ciudăţeniile sale copilăreşti, de pildă crizele intermitente de medievalism ostentativ. În exterior însă se comporta fără cusur, nu jignea pe nimeni, accepta ordinele cu eleganţă şi comanda la rândul său cu o combinaţie perfectă de blândeţe şi fermitate. Se înţelegea până şi cu spaţialii. Poate că era excesiv de servil faţă de aceştia (Baley n-ar fi putut să se descurce cu ei pentru mai mult de jumătate de zi fără să dea în clocot; era sigur în privinţa asta, deşi, de fapt, nu vorbise niciodată cu un spaţial altfel decât la telefon), dar spaţialii aveau încredere în el şi astfel Enderby devenise foarte util Oraşului.

În felul acesta, într-un serviciu civil în care sociabilitatea şi diplomaţia erau mai utile decât competenţa individuală, Enderby promovase rapid şi ajunsese la rangul de comisar, în vreme ce Baley nu era decât C-5. Baley nu-i purta ranchiună pentru diferenţa dintre ei, în ciuda faptului că, om fiind, nu putea să nu încerce regrete. Enderby nu uitase vechea lor prietenie şi, în felul său, încerca să-l ajute cum putea.

Parteneriatul cu R. Daneel constituia un exemplu în această privinţă. Era dur şi neplăcut, dar, indiscutabil, conţinea sâmburele unei avansări spectaculoase. Comisarul ar fi putut acorda şansa altcuiva. Propriile sale cuvinte, spuse în cursul dimineţii, despre rugămintea pentru o favoare, camuflaseră realitatea fără s-o ascundă.

Jessie nu vedea niciodată lucrurile în felul acela. În ocazii similare din trecut, ea comentase: „Ăsta-i indicele tău idiot de loialitate. Mi s-a acrit să-i aud pe toţi lăudându-te pentru simţul datoriei. Din când în când, ar trebui să te mai gândeşti şi la tine. Am observat că cei din vârf nu suflă o vorbă despre indicele *lor* de loialitate.”

Baley rămase întins, într-o stare de veghe încordată, lăsând-o pe Jessie să se calmeze. El trebuia să *gândească*. Trebuia să fie sigur pe bănuielile sale. Detaliile se înlănţuiră şi se potriviră laolaltă în mintea lui. Lent, se aranjară într-un şablon.

Simţi salteaua mişcându-se, când Jessie se clinti.

— Lije?

Buzele femeii îi atingeau urechea.

— Ce este?

— De ce nu demisionezi?

— Termină cu prostiile!

— De ce n-o faci? (Jessie devenise aproape entuziastă.) Aşa ai putea scăpa de robotul ăsta oribil. Pur şi simplu, te duci la Enderby şi-i spui că ai terminat.

— Nu pot demisiona în mijlocul unui caz important, replică rece Baley. Nu pot arunca totul la tubul de deşeuri de fiecare dată când îmi vine s-o fac. Aşa ceva ar însemna declasificare legală.

— Şi ce dacă? După aceea, ai putea promova din nou. Poţi s-o faci, Lije! În Serviciu există o duzină de posturi conforme cu aptitudinile tale.

— Serviciul Civil nu angajează persoane care au fost declasificate legal. Aş putea fi doar muncitor necalificat, iar tu la fel. Bentley ar pierde tot statutul moştenit. La naiba, Jessie, tu nu ştii ce-nseamnă aşa ceva!

— Am citit despre asta şi nu mi-e teamă, murmură ea.

— Eşti nebună! Ai înnebunit de tot!

Baley simţea că-l apucase tremuratul. În minte îi licări imaginea familiară a tatălui său, ruinându-se treptat în drum spre moarte.

Jessie oftă adânc.

Mintea bărbatului se îndepărtă cu furie de ea şi reveni cu disperare la tabloul pe care-l construia.

— Jessie, rosti el încordat, trebuie să-mi spui! Cum ai aflat că Daneel este robot? Ce te-a făcut să tragi concluzia asta?

— Ei bine…, începu ea apoi amuţi.

Era pentru a treia oară când încercase s-o convingă să-i spună, fără să reuşească.

Baley o strânse cu putere de mână, implorând cerul să continue.

— Te rog, Jessie! Ce anume te sperie?

— Pur şi simplu am bănuit că era robot, răspunse femeia.

— Nu aveai absolut niciun motiv s-o bănuieşti. Înainte de a pleca, nu credeai că este robot, aşa-i?

— Nu… dar m-am gândit…

— Haide, Jessie! Ce te-a făcut s-o crezi?

— Păi… Uite cum a stat treaba. Fetele flecăreau în Personal… Ştii cum sunt ele, pălăvrăgesc despre orice.

„Femei!” îşi spuse Baley.

— Oricum, urmă Jessie, zvonul circulă în tot Oraşul. Era clar.

— În tot Oraşul?

Baley simţi un fior scurt şi energic de triumf, sau foarte asemănător triumfului. Altă piesă îşi găsise locul!

— Din spusele lor, aşa se părea. Ziceau că se vorbeşte despre un robot spaţial care umblă prin Oraş. Se spunea că arată exact ca un om şi că lucrează cu poliţia. M-au întrebat până şi pe *mine* despre asta. Au râs şi au zis: „Lije al tău nu ştie nimic despre asta, Jessie?”, iar eu am râs şi-am răspuns „Terminaţi cu prostiile!”. După aceea am plecat la eterice şi am început să mă gândesc la noul tău partener. Mai ţii minte fotografiile acelea pe care le-ai adus acasă, pe care Julius Enderby le-a făcut în Oraşul Spaţial, ca să-mi arate cum sunt spaţialii? Ei bine, am ajuns la concluzia că aşa arată şi partenerul tău. Mi-am dat seama brusc de asta şi mi-am zis „Dumnezeule, cineva trebuie să-l fi recunoscut în magazinul de pantofi, iar el este cu Lije!” M-am scuzat că am o migrenă şi-am fugit…

— Gata, Jessie, făcu Baley, opreşte-te, calmează-te. Te întreb acum, de ce ţi-e frică? Nu te temi de Daneel în sine. L-ai abordat direct, când ai ajuns acasă. Te-ai comportat minunat. Atunci…

Se opri pe neaşteptate. Se sculă în capul oaselor, cu ochii larg deschişi, fără să zărească nimic în bezna dormitorului.

Îşi simţi soţia foindu-se lângă el. Întinse iute mâna, îi găsi buzele şi apăsă un deget peste ele. Jessie se împotrivi strânsorii, prinzându-l de încheietură şi zbătându-se, dar bărbatul o strânse şi mai tare.

Apoi, pe neaşteptate, o eliberă. Ea scânci.

— Iartă-mă, şopti Baley răguşit, ascultam…

Coborî din pat, încălţându-şi plastofilmele calde.

— Lije, unde pleci? Nu mă lăsa!

— Stai liniştită. Merg doar până la uşă.

Plastofilmele scoaseră sunete moi, înăbuşite, în vreme ce Baley ocoli patul. Întredeschise uşa spre sufragerie şi rămase în aşteptare. Nimic nu se auzi timp îndelungat. Era atâta linişte încât putea să audă dinspre patul lor şuieratul subţire al respiraţiei lui Jessie. Îşi auzea propriile bătăi ale inimii, sunându-i înfundat în urechi.

Mâna lui Baley se strecură prin deschizătura uşii, întinzându-se spre punctul pe care îl putea găsi şi cu ochii

închişi. Degetele îi cuprinseră butonul potenţiometru care regla intensitatea plafonierei. Exercită o apăsare aproape insesizabilă şi tavanul sclipi vag, atât de slab încât jumătatea inferioară a sufrageriei rămase în semiîntuneric.

Văzu însă destul. Uşa principală era închisă, iar sufrageria nemişcată şi cufundată în tăcere.

Readuse butonul la poziţia închis şi reveni în pat.

Fusese exact ce-i lipsea. Piesele se potriveau. Puzzle-ul era completat.

— Lije, insistă Jessie, ce s-a-ntâmplat?

— Nimic, nu s-a-ntâmplat nimic. Totu-i în regulă. El nu-i aici.

— Robotul? Adică… a plecat? Pentru totdeauna?

— Nu, nu. Se va întoarce. Şi înainte să revină, răspunde-mi la întrebare.

— Ce întrebare?

— De ce te temi?

Jessie tăcu.

— Ai spus că eşti speriată de moarte, îi reaminti Baley.

— El mă sperie.

— Am mai discutat chestia asta şi nu-i adevărat. Nu te-ai temut de el şi, în plus, ştii foarte bine că un robot nu poate pricinui vreun rău omului.

— M-am gândit, începu ea fără tragere de inimă, că dacă toţi vor afla că-i robot, s-ar putea declanşa o răzmeriţă. Ne-ar fi omorât.

— De ce să ne omoare?

— Ştii şi tu cum sunt răzmeriţele…

— Nu se ştie nici măcar unde anume se află robotul.

— Se poate afla.

— Deci de asta te temi tu, de o posibilă revoltă?

— Păi…

— Ş-ş-ş! şuieră el.

O apăsă pe Jessie, silind-o să revină cu capul pe pernă, apoi îşi apropie buzele de urechea ei.

— S-a-ntors. Ascultă-mă şi nu scoate niciun cuvânt. Totul e-n regulă. Mâine dimineaţă va pleca şi n-o să se-ntoarcă. Nu va fi nicio răzmeriţă, absolut nimic!

Era aproape mulţumit când spuse cuvintele acelea, aproape complet mulţumit. Simţea că acum putea să adoarmă.

Se gândi din nou: „Nicio răzmeriţă, absolut nimic. Şi nici declasificare.”

Cu o clipă înainte să alunece realmente în somn, se gândi: „Nici măcar o anchetă pentru crimă. Nici măcar asta. Totul s-a rezolvat…”

Adormi.

7. Călătorie în Oraşul Spaţial

Comisarul de poliţie Julius Enderby îşi lustrui cu grijă ochelarii şi-i aşeză pe nas.

„Nu-i rău trucul”, îşi spuse Baley. „Te face să pari preocupat în timp ce te gândeşti ce să răspunzi şi nici nu te costă vreun ban, aşa cum se întâmplă când îţi aprinzi pipa.”

Şi pentru că tot îşi amintise de asta, scoase pipa şi-şi deschise tabachera. Tutunul constituia unul dintre puţinele produse de lux care mai erau cultivate pe Pământ, dar sfârşitul epocii lui se apropia în mod vizibil. Preţurile crescuseră întruna şi nu scăzuseră niciodată, de când îşi amintea detectivul, iar raţiile scăzuseră întruna şi nu crescuseră niciodată.

După ce-şi aranjă ochelarii, Enderby se întinse spre comanda din capătul biroului său şi comută pentru o clipă uşa în modul de transparenţă unidirecţională.

— El unde-i acum?

— Mi-a spus că vrea să viziteze Departamentul şi l-am lăsat pe Jack Tobin să facă pe ghidul.

Baley îşi aprinse pipa şi reduse cu atenţie diafragma filtrului. Ca majoritatea puritanilor, comisarul nu agrea fumul de pipă.

— Sper că nu i-ai spus că Daneel este robot.

— Bineînţeles că nu.

Comisarul nu se relaxă. Se juca absent cu calendarul automat de pe birou.

— Cum merge? întrebă el fără să-l privească pe Baley.

— Suficient de greu.

— Îmi pare rău, Lije.

— M-ai fi putut avertiza, spuse apăsat Baley, că are un aspect complet uman.

— Nu ţi-am spus? păru surprins Enderby, apoi continuă brusc iritat: Ce naiba, ar fi trebuit să-ţi dai seama! Doar nu ţi-aş fi cerut să-l găzduieşti la tine, dacă ar fi arătat ca R. Sammy. Zi şi tu dacă nu-i aşa?

— Aşa este, comisare, dar eu nu văzusem în viaţa mea un robot ca el, pe când tu ai mai întâlnit astfel de creaturi. Nici măcar nu ştiusem că aşa ceva este posibil. Pur şi simplu, ţi-aş fi fost recunoscător dacă ai fi făcut-o, asta-i tot.

— Ai dreptate, Lije – ar fi trebuit să te avertizez şi-mi cer scuze că n-am făcut-o. Adevărul este însă că misiunea asta, întregul caz, mă stresează în asemenea hal încât aproape tot timpul mă răstesc fără motiv la oameni. El – vreau să spun R. Daneel – este un tip nou de robot. Nu-i deocamdată decât un prototip, o etapă experimentală.

— Mi-a explicat el însuşi totul.

— Ah, da? Atunci, asta-i situaţia.

Baley se încordă puţin. Deci asta era situaţia… Strângând între dinţi muştiucul pipei, rosti inexpresiv:

— R. Daneel mi-a obţinut permisiunea unei vizite în Oraşul Spaţial.

— În Oraşul Spaţial?! îl privi brusc indignat Enderby.

— Da, este următoarea acţiune logică, comisare. Vreau să văd locul crimei, să pun nişte întrebări…

Enderby clătină din cap cu fermitate.

— Lije, nu cred că-i o idee bună. Noi am cercetat terenul şi mă-ndoiesc că ai putea afla lucruri noi. În plus, spaţialii sunt indivizi ciudaţi. Trebuie trataţi cu toată grija, cu mănuşi, iar tu nu ai experienţă în privinţa asta.

Ridică palma dolofană spre frunte şi adăugă cu o intensitate neaşteptată:

— Îi urăsc!

Baley îşi strecură un ton de ostilitate în voce:

— La naiba, robotul a venit aici, iar eu trebuie să merg acolo. Şi-aşa e destul de neplăcut că trebuie să stau alături de un robot – nu-mi convine deloc să stau pe bancheta din

spate. Desigur însă dacă nu mă consideri capabil să conduc ancheta…

— Nici vorbă despre aşa ceva, Lije. Problema n-o reprezinţi tu, ci spaţialii. Habar nu ai cum sunt ei.

— În cazul acesta, comisare, se încruntă şi mai mult detectivul, ce-ar fi să vii şi tu?

În acelaşi timp, fără să fie văzut de şeful său, încleştă pumnii în mod instinctiv, ţinându-şi răsuflarea în aşteptarea răspunsului. Ochii comisarului se lărgiră.

— Nu, Lije, eu nu intru acolo. Să nu mi-o ceri!

În mod vizibil, păru că se străduieşte să-şi controleze cuvintele care îi ieşeau de pe buze fără voia sa. Surâzând neconvingător, adăugă ceva mai calm:

— Nu-mi văd capul de treabă aici. Am rămas cu câteva zile în urmă.

Baley îl scrută gânditor.

— Atunci, uite ce-ţi propun. De ce să nu intri, mai târziu, prin trimensiune? Doar temporar, înţelegi? În caz că am nevoie de o mână de ajutor.

— Da, cred că asta se poate, aprobă Enderby fără entuziasm.

— Perfect. (Baley se uită la ceasul mural, încuviinţă din cap şi se sculă în picioare.) Ţinem legătura, atunci.

În clipa când ieşi din birou, întârzie o fracţiune de secundă în prag şi privi iute în urmă. Zări fruntea comisarului începând să coboare spre antebraţul pe care-l ţinea pe birou. Detectivul fu aproape convins că auzise un icnet.

„Sfinte Iosafat!” gândi el realmente şocat.

Se opri în sala comună şi se aşeză pe colţul unui birou din apropiere, ignorându-l pe ocupantul acestuia, care ridică ochii, murmură un salut scurt şi reveni la munca sa.

Baley demontă filtrul pipei şi suflă în el. Răsturnă pipa deasupra miniaspiratorului de pe birou şi lăsă să dispară scrumul alb şi fin de tutun. Privi cu regret spre pipa goală, montă filtrul la loc şi strecură instrumentul în buzunar. Altă doză dispărută pe vecie!

Rederulă în minte conversaţia purtată cu Enderby. Dintr-un punct de vedere, comisarul nu-l surprinsese. Se aşteptase la împotrivire faţă de orice tentativă din partea sa de a intra în Oraşul Spaţial, deoarece îl auzise vorbind adesea despre dificultăţile relaţiilor cu spaţialii, despre pericolul de a permite altor persoane decât unor negociatori experimentaţi să intre în legătură cu aceştia, chiar şi în privinţa unor chestiuni minore.

Pe de altă parte, nu se aşteptase ca Enderby să cedeze atât de uşor. Bănuise că va insista cel puţin pentru a-l însoţi pe Baley. Toate celelalte cazuri erau neînsemnate în comparaţie cu acesta.

Iar Baley nu dorise aşa ceva, ci dorise exact ceea ce obţinuse. Voise ca Enderby să fie prezent graţie receptorului trimensional, pentru a fi martor la discuţii dintr-o poziţie sigură şi protejată.

Siguranţa era elementul principal aici. Baley avea nevoie de un martor care să nu poată fi scos imediat din joc. Acesta constituia o garanţie minimă a propriei sale siguranţe.

În privinţa respectivă, comisarul îşi dăduse acordul fără şovăială. Baley îşi aminti de icnetul pe care-l surprinsese din prag şi se gândi: „Sfinte Iosafat, este realmente afectat!”

Un glas voios, dar neclar, se auzi înapoia sa, şi detectivul tresări fără să vrea.

— Ce dracu’ vrei? se răsti el iritat.

Zâmbetul de pe chipul lui R. Sammy rămase afişat nătâng.

— Jack spune să te anunţ că Daneel este gata, Lije.

— Bine. Acum, şterge-o de-aici!

Se încruntă spre spinarea robotului care se îndepărta. Nimic mai iritant decât o maşinărie metalică şi stângace care să te tutuiască senin. Se plânsese în sensul acesta, încă de la apariţia lui R. Sammy, dar comisarul ridicase din umeri şi replicase:

— Asta-i situaţia, Lije. Publicul insistă ca roboţii Oraşului să aibă încorporat un circuit puternic de atitudine

prietenoasă. Perfect, aşa s-a făcut. El este atras de tine şi te tutuieşte, pentru că utilizarea prenumelui este un act de prietenie.

„Circuit de atitudine prietenoasă!” Niciun robot, indiferent de model, nu putea pricinui vreun rău unei fiinţe umane. Aceea era însăşi prima lege fundamentală a roboticii:

„Robotul n-are voie să pricinuiască vreun rău omului sau să îngăduie, prin neintervenţie, să i se întâmple ceva vreunei fiinţe umane.”

Nu fusese construit niciun creier pozitronic care să nu aibă instrucţiunea aceasta introdusă la un nivel atât de fundamental al circuitelor sale de bază încât să nu poată fi anulată de nicio defecţiune imaginabilă. Ca atare, nu erau necesare circuite specializate de atitudine prietenoasă.

În acelaşi timp, comisarul avusese dreptate. Neîncrederea pământenilor faţă de roboţi era un sentiment iraţional şi circuitele de atitudine prietenoasă trebuiau să fie încorporate, la fel cum toţi roboţii trebuiau să poarte zâmbete pe chipuri. Cel puţin aşa stăteau lucrurile pe Pământ.

Pe de altă parte, R. Daneel nu zâmbea niciodată.

Oftând, Baley se ridică de pe birou. „Următoarea escală”, îşi spuse el, „sau poate ultima: Oraşul Spaţial!”

* * *

Forţele de poliţie ale Oraşului şi anumiţi factori de conducere puteau încă utiliza automobile individuale prin coridoarele Oraşului, ba chiar şi pe străvechile autostrăzi subterane care erau interzise traficului pietonal. Liberalii solicitau întruna ca autostrăzile să fie transformate în terenuri de joacă pentru copii, în noi zone comerciale, ori în extensii ale expresurilor sau benzilor locale.

De fiecare dată însă invocarea energică a siguranţei civile anula orice interpelare. În cazurile unor incendii prea mari pentru a fi rezolvate de echipamentele locale, în cazurile de avarii majore ale sistemelor de ventilaţie sau de alimentare cu energie electrică, dar în primul rând în

cazurile unor tulburări civile grave, trebuiau să existe modalităţi prin care forţele Oraşului să fie mobilizate în cel mai scurt timp posibil în locaţia afectată. Pentru autostrăzi nu exista şi nici nu putea exista alternativă.

Baley călătorise de câteva ori până atunci pe autostrăzi şi fusese de fiecare dată deprimat de pustietatea lor indecentă. Păreau situate la milioane de kilometri depărtare de pulsaţia vie şi caldă a Oraşului. Acum, conducând maşina de poliţie, autostrada se întindea în faţa ochilor săi aidoma interiorului unui vierme orb şi cav, deschizându-se permanent în alte secţiuni, cu fiecare curbă pe care o descria lin. Fără să se uite, Baley ştia că în urma lui un alt vierme orb şi cav se contracta şi închidea. Autostrada era excelent iluminată, dar luminile erau lipsite de sens în pustietate şi tăcere.

R. Daneel nu contribuia cu nimic la întreruperea tăcerii sau la umplerea golului aceluia. Privea drept înainte, neimpresionat de autostrada pustie, la fel cum fusese neimpresionat de expresul supraaglomerat.

Apoi, brusc, însoţiţi de şuierul ascuţit al sirenei, ieşiră de pe autostradă şi pătrunseră pe banda de vehicule a unui coridor din Oraş.

Din respect pentru trecut, benzile de vehicule continuau să fie marcate pe fiecare coridor important, deşi în prezent nu se putea vorbi despre alte vehicule decât maşinile de poliţie şi pompieri şi despre camioanele de aprovizionare, pietonii circulând perfect liniştiţi pe benzile respective. Acum se împrăştiară, fugind indignaţi, dinaintea sirenei lui Baley.

Detectivul însuşi răsuflă mai destins, când vacarmul mulţimii se abătu asupra sa, dar uşurarea fu doar temporară. După mai puţin de două sute de metri, cotiră pe alte coridoare mute, care duceau la poarta de acces în Oraşul Spaţial.

* * *

Erau aşteptaţi. În mod evident, gardienii îl cunoşteau pe R. Daneel din vedere şi, deşi ei înşişi oameni, încuviinţară din capete fără şovăială spre el.

Unul dintre gardieni se apropie de Baley şi-l salută cu politeţe militară perfectă, chiar dacă îngheţată. Era înalt şi grav, deşi nu un exponent perfect al fizicului spaţial pe care-l reprezenta R. Daneel.

— Cardul dumneavoastră de identitate, domnule, vă rog, rosti el.

Îi cercetă rapid, dar meticulos, documentul. Baley observă că gardianul purta mănuşi de culoarea pielii şi filtre nazale abia sesizabile.

Îl salută din nou şi-i restitui cardul.

— Dacă doriţi să faceţi un duş, urmă el, aici există un Personal pentru bărbaţi pe care îl puteţi utiliza.

Baley dori să răspundă că nu era necesar, dar R. Daneel îl trase uşor de mânecă, imediat ce gardianul îşi reluă postul.

— Partenere Elijah, spuse robotul, locuitorii Oraşului New York obişnuiesc să facă duş înainte de a pătrunde în Oraşul Spaţial. Îţi spun lucrul acesta deoarece ştiu că nu doreşti ca, din cauza lipsei de informaţii în această privinţă, să te pui pe tine sau pe noi într-o situaţie inconfortabilă. Te sfătuiesc, de asemenea, să te îngrijeşti de orice necesităţi fiziologice pe care le consideri cuvenite. În interiorul Oraşului Spaţial nu vor exista facilităţi de asemenea natură.

— Nu vor exista facilităţi de asemenea natură?! Imposibil!

— Mă refer, desigur, răspunse Daneel, la cele care pot fi utilizate de locuitorii Oraşului New York.

Pe chipul detectivului apăru o expresie de uimire evident ostilă.

— Regret situaţia, continuă R. Daneel, dar este vorba despre obiceiurile spaţiale.

Fără un cuvânt, Baley intră în Personal. Îl simţi, mai degrabă decât îl văzu, pe Daneel urmându-l.

„Mă controlează?” se întrebă el. „Se asigură dacă spăl de pe mine praful Oraşului?”

Pentru un moment se simţi furios şi fu de-a dreptul încântat de şocul pe care-l pregătea Oraşului Spaţial. Pe neaşteptate i se părea lipsit de importanţă că, practic, îndrepta un blaster spre propriul său piept.

Incinta Personalului era micuţă, dar bine echipată şi de-a dreptul antiseptică din punctul de vedere al curăţeniei. În aer se simţea un iz pişcător. Baley inspiră atent, derutat pentru moment.

„Ozon!” înţelese el brusc. „Incinta este scăldată în radiaţii ultraviolete.”

Un indicator luminos micuţ clipi de câteva ori, apoi rămase aprins, afişând textul: „Vizitatorul este rugat să-şi scoată toate hainele şi pantofii şi să le depună în recipientul de dedesubt.”

Baley se conformă. Îşi scoase blasterul şi centura lui, pe care o fixă pe pielea goală. Simţi arma grea şi inconfortabilă.

Recipientul se închise şi hainele sale dispărură. Indicatorul se stinse, dar altul se aprinse ceva mai departe, anunţând: „Vizitatorul este rugat să-şi satisfacă necesităţile fiziologice şi apoi să utilizeze duşul indicat de săgeată.”

Baley se simţi aidoma unei piese modelate de la distanţă de marginile câmpurilor de forţă pe o linie de asamblare.

Primul său gest după ce intră în cabina micuţă pentru duş fu să deplieze capacul impermeabil al tocului blasterului şi să-l fixeze atent. În conformitate cu testele şi antrenamentele, ştia că-l putea scoate şi utiliza în mai puţin de cinci secunde.

În cabină nu exista niciun cuier sau o proeminenţă de care să-şi agaţe blasterul. Nu se zărea nici măcar stropitorul duşului. Aşeză tocul armei în colţul opus uşii cabinei.

Un alt indicator luminos se aprinse şi-l înştiinţă: „Vizitatorul este rugat să îndepărteze braţele de corp şi să stea în cercul central, cu tălpile în poziţia indicată.”

În clipa când îşi plasă tălpile în adânciturile respective, indicatorul se stinse şi, instantaneu, un spray efervescent şi

înţepător îl izbi pe bărbat dinspre plafon, podea şi cei patru pereţi. Baley simţi apa acoperindu-i labele picioarelor. Duşul dură un minut întreg; pielea bărbatului se înroşi sub efectul combinat al presiunii şi apei fierbinţi, iar plămânii săi aspirară disperaţi aer în umiditatea caldă. Urmă apoi un minut de duş cu presiune şi temperatură mai scăzute şi în cele din urmă un minut cu jet de aer cald, lăsându-l uscat şi înviorat.

Detectivul îşi luă arma şi observă că şi aceasta era caldă şi uscată. Îşi prinse tocul la mijloc şi ieşi din cabină la timp pentru a-l vedea pe R. Daneel părăsind duşul vecin. Evident! R. Daneel nu era locuitor al Oraşului New York, dar acumulase praf în decursul vizitei sale.

În mod reflex, Baley îşi feri ochii. Apoi, gândindu-se că, la urma urmelor, obiceiurile lui R. Daneel nu erau cele din Oraş, îşi sili privirea şovăitoare să se întoarcă pentru o clipă. Buzele îi tresăriră într-un surâs insesizabil. Asemănarea lui R. Daneel cu oamenii nu se limita la chip şi palme, ci fusese menţinută cu o acurateţe meticuloasă pe întregul trup.

Baley avansă după aceea în direcţia pe care o urmase din clipa intrării în Personal. Îşi găsi hainele aşteptându-l, împăturite ordonat. Degajau un iz călduţ de curăţenie.

Un indicator anunţa: „Vizitatorul este rugat să se îmbrace şi să-şi aşeze mâna în adâncitura indicată.”

Pământeanul urmă indicaţia şi, când plasă palma pe suprafaţa lăptoasă, simţi o înţepătură scurtă în buricul degetului mijlociu. Ridică brusc mâna şi zări o picătură micuţă de sânge, prelingându-se. Chiar pe când privea, sângerarea se opri.

Şterse picătura de palmă, apoi strânse locul înţepăturii cu două degete de la cealaltă mână. Nici aşa nu mai apăru vreun strop de sânge.

În mod evident, era vorba despre o analiză sanguină. Baley simţi un fior evident de anxietate. Era convins că examinarea anuală de rutină efectuată de medicii Departamentului nu deţinea meticulozitatea sau, poate, cunoştinţele acestor făuritori glaciali de roboţi din exteriorul

Pământului. Nu era sigur că dorea o examinare prea amănunţită a stării sănătăţii sale.

Aşteptarea i se păru lungă, dar când indicatorul se aprinse din nou, anunţă simplu: „Vizitatorul este rugat să continue.”

Baley răsuflă adânc, uşurat. Avansă şi trecu pe sub o arcadă. Două braţe metalice coborâră în faţa lui şi în aer apăru un mesaj luminos: „Vizitatorul este avertizat să nu mai înainteze.”

— Ce dracu’…, începu Baley uitând în furia sa că încă nu ieşise din Personal.

Imediat dinapoia lui se auzi glasul lui R. Daneel.

— Bănuiesc că detectoarele au depistat o sursă energetică. Ai asupra ta blasterul, Elijah?

Baley se întoarse brusc, stacojiu la faţă. După două tentative nereuşite, izbuti să articuleze:

— Poliţistul poartă permanent blasterul asupra sa, ori îl are în imediata vecinătate, atât în misiune, cât şi în afara acesteia.

De la vârsta de zece ani, acum era prima dată că vorbea într-un Personal. Atunci o făcuse în prezenţa unchiului Boris, când, de fapt, se plânsese în mod reflex pentru că se lovise la degetul de la picior. Unchiul Boris îi aplicase o corecţie severă acasă şi-i ţinuse o predică îndelungată asupra necesităţii comportamentului decent în public.

— Niciun vizitator nu poate să poarte arme, zise R. Daneel. Acesta este obiceiul nostru, Daneel. Până şi comisarul vostru îşi lasă blasterul la intrare, când ne vizitează.

În aproape orice alte circumstanţe, Baley s-ar fi răsucit pe călcâie şi ar fi plecat imediat, abandonând Oraşul Spaţial şi pe robot. Acum însă era aproape înnebunit de dorinţa de a-şi urma planul şi de a-şi duce răzbunarea la capăt.

„Asta”, gândi el „este examinarea medicală discretă, care a înlocuit-o pe cea mai amănunţită din primele zile.” Prin însuşi clocotul său interior putea înţelege foarte bine

indignarea şi mânia care duseseră la Revoltele Barierei din tinereţea lui.

Întunecat la faţă, îşi descheie centura blasterului. R. Daneel i-o luă şi o aşeză într-o nişă din perete. Un oblon metalic subţire glisă peste ea.

— Pune degetul mare în adâncitură, spuse R. Daneel, şi numai amprenta ta va mai deschide compartimentul acesta.

Baley se simţea parcă dezbrăcat, ba chiar într-o măsură mai mare decât fusese sub duş. Trecu de punctul în care accesul îi fusese barat de braţele metalice şi ieşi finalmente din Personal.

Se afla tot într-un coridor, dar acesta părea cumva straniu. Lumina ce se întrevedea în depărtare deţinea o caracteristică nefamiliară. Simţi un curent de aer pe obraz şi, în mod reflex, se gândi că trecuse o maşină de poliţie.

Probabil că robotul îi descifrase nesiguranţa de pe chip, deoarece explică:

— Practic, acum te găseşti în aer liber, Elijah. Coridorul nu mai este climatizat.

Detectivul simţi că-l apucă ameţeala. Cum puteau spaţialii să fie atât de exigenţi faţă de un trup omenesc, numai pentru că venea din Oraş, pentru ca după aceea să respire aerul impur al spaţiilor deschise? Îngustă nările, de parcă, apropiindu-le mai mult, ar fi putut filtra mai eficient aerul inspirat.

— Sunt sigur, urmă R. Daneel, că vei constata că aerul liber nu este dăunător sănătăţii omului.

— Bine, şopti slab Baley.

Curenţii de aer îi atingeau iritant chipul. Fără să fie puternici, erau aleatorii şi asta îl deranja.

Lucrurile neplăcute nu se opriră acolo. Coridorul se termina printr-o lumină albastră care, pe măsură ce se apropiau de ea, era înlocuită treptat de o lumină albă foarte intensă. Baley văzuse lumina soarelui. Fusese odată într-un Solariu, în interes de serviciu, dar acolo locul era înconjurat de sticlă protectoare şi imaginea Soarelui în sine fusese refractată într-o strălucire generală. Aici, totul era deschis.

În mod automat, privi spre Soare, apoi întoarse capul. Lăcrimă şi clipi repede din ochii orbiţi.

Un spaţial se apropie şi Baley încercă o undă de suspiciune.

R. Daneel înaintă pentru a-l saluta pe bărbat, strângându-i mâna. Spaţialul privi spre Baley şi spuse:

— Vreţi să mă urmaţi, domnule? Sunt dr. Han Fastolfe.

Situaţia era incomparabil mai bună în interiorul unui dom. Baley se trezi holbându-se la dimensiunile încăperilor şi la modul neglijent de alocare a spaţiului, dar fu recunoscător senzaţiei de aer condiţionat.

Fastolfe se aşeză, încrucişându-şi picioarele lungi, şi spuse:

— Presupun că preferaţi climatizarea în locul adierilor din exterior.

Părea destul de prietenos. Fruntea îi era brăzdată de cute fine, iar pielea de sub ochi şi bărbie începuse să atârne în pungi. Părul i se rărea, dar nu se zăreau fire grizonante. Urechile mari erau clăpăuge, ceea ce-i conferea o înfăţişare amuzantă şi modestă, care-l linişte pe Baley.

În decursul dimineţii, detectivul privise din nou fotografiile făcute de Enderby în Oraşul Spaţial. R. Daneel tocmai aranjase întâlnirea aceasta şi Baley se pregătea psihic pentru ideea de a-i întâlni pe spaţiali în carne şi oase. Cumva, situaţia diferea considerabil de conversaţiile purtate cu ei prin intermediul kilometrilor de linii telefonice, aşa cum se întâmplase în câteva rânduri.

În general, spaţialii din fotografii semănau cu aceia prezentaţi ocazional în cărţile-film: înalţi, roşcovani, gravi şi chipeşi într-un mod distant. Ca R. Daneel, de exemplu.

Robotul îi arătase pe spaţiali lui Baley, iar la un moment dat pământeanul îl arătase brusc pe unul şi rostise:

— Ăsta eşti tu, nu-i aşa?

— Nu, Elijah, răspunsese R. Daneel, acesta este dr. Sarton, cel care m-a proiectat.

Glasul lui nu trădase nici cea mai mică undă de emoţie.

— Ai fost construit după chipul şi asemănarea creatorului tău? întrebase Baley sarcastic, dar nu i se răspunsese şi, de fapt, nici nu se aşteptase la o replică.

Din câte ştia, Biblia era extrem de puţin cunoscută pe Lumile Exterioare.

Acum detectivul îl privea pe Han Fastolfe, un bărbat care se abătea considerabil de la normele înfăţişării spaţialilor, şi pentru aceasta îi era extrem de recunoscător.

— Doriţi să mâncaţi ceva? întrebă Fastolfe şi indică masa care-i despărţea pe el şi R. Daneel de pământean.

Pe masă se afla doar un bol cu sferoide multicolore şi Baley se simţi uşor surprins. Crezuse că erau ornamente.

— Sunt fructele unor plante naturale care cresc pe Aurora, explică R. Daneel. Îţi sugerez să îl încerci pe cel din specia aceasta. Se numeşte „măr” şi are reputaţia unui gust plăcut.

— Desigur, zâmbi Fastolfe, R. Daneel nu ştie lucrul acesta din experienţă proprie, însă are dreptate.

Baley luă un măr şi-l duse la gură. Suprafaţa fructului era roşie şi verde. O simţea răcoroasă în palmă şi avea un miros slab, dar plăcut. Cu un efort, muşcă din el şi neaşteptatul gust acrişor al conţinutului cărnos îi strepezi limba.

Mestecă încet, cu grijă. Bineînţeles, locuitorii Oraşului consumau alimente naturale, ori de câte ori le-o permiteau raţiile. El însuşi mâncase deseori carne naturală şi pâine, totuşi întotdeauna alimentele respective fuseseră prelucrate într-un mod sau altul – gătite, măcinate, amestecate sau combinate. Cât despre fructe, acestea existau numai sub formă de bulion sau marmeladă. Ceea ce ţinea el acum în mână provenea probabil direct de pe solul murdar al unei planete.

„Sper că măcar l-au spălat”, îşi spuse în gând şi se miră din nou de modul bizar în care percepeau spaţialii igiena.

— Permiteţi-mi să mă prezint mai complet, continuă Fastolfe. Sunt însărcinat cu anchetarea morţii doctorului Sarton din partea Oraşului Spaţial, având o poziţie similară cu cea a comisarului Enderby în Oraşul New York. Dacă vă

pot ajuta în vreun fel, sunt gata s-o fac. Suntem la fel de doritori ca şi dumneavoastră, cei din Oraşul New York, pentru o soluţionare discretă a cazului şi prevenirea unor incidente viitoare de aceeaşi natură.

— Vă mulţumesc, dr. Fastolfe, replică Baley, şi vă apreciez atitudinea.

„Cam atâta”, îşi spuse el „cu politeţurile.” Muşcă din miezul mărului şi simţi în gură nişte ovoide dure. Le scuipă în mod automat. Ovoidele, mici şi închise la culoare, zburară în toate părţile şi aterizară pe podea, unul fiind cât pe ce să lovească piciorul lui Fastolfe, dacă spaţialul nu l-ar fi retras grăbit.

Baley se înroşi la faţă şi se aplecă să le culeagă.

— Nu-i nimic, domnule Baley, spuse politicos Fastolfe. Lăsaţi-le, vă rog.

Detectivul se îndreptă în scaun şi aşeză cu grijă mărul pe masă. Avea senzaţia inconfortabilă că, după plecarea sa, micuţele ovoide pierdute vor fi căutate şi absorbite prin sucţiune, că bolul cu fructe va fi incinerat sau înlăturat din Oraşul Spaţial şi chiar odaia în care se aflau ei va fi dezinfectată cu virusocid.

Îşi camuflă stânjeneala prin bruscheţe.

— Aş dori permisiunea ca discuţiei noastre să i se alăture comisarul Enderby, prin prezenţă trimensională, rosti el.

Fastolfe ridică din sprâncene.

— Evident, dacă asta doriţi. Daneel, vrei să faci legătura?

Baley rămase tăcut, într-un inconfort evident, până ce suprafaţa sclipitoare a paralelipipedului mare din colţul încăperii dispăru, prezentându-l pe comisarul Julius Enderby şi o parte a biroului său. În clipa aceea, inconfortul dispăru şi Baley simţi pur şi simplu dragoste pentru figura familiară, dublată de dorinţa de a reveni în siguranţă, în cabinetul acela sau, de fapt, oriunde în Oraş. Chiar şi în zona cel mai puţin atrăgătoare a districtelor Jersey, unde se cultivau enzimele.

Acum, când avea martorul dorit, Baley nu mai vedea niciun motiv pentru a mai tărăgăna lucrurile.

— Cred, zise el, că am soluţionat misterul morţii lui Sarton.

Cu coada ochiului, îl zări pe Enderby sărind în picioare şi prinzându-şi disperat (dar cu succes) ochelarii care-i zburaseră de pe nas. Deoarece stătea în picioare, capul îi ieşea din limitele receptorului trimensionial şi comisarul fu nevoit să se reaşeze, roşu la faţă şi incapabil să articuleze un cuvânt.

Cu capul înclinat spre un umăr, Fastolfe părea şi el surprins, deşi nu se manifestase atât de vădit. Numai R. Daneel rămăsese neclintit.

— Vreţi să spuneţi, întrebă spaţialul, că ştiţi cine a comis crima?

— Nu, răspunse Baley, vreau să spun că n-a existat nicio crimă.

— Ce?! răcni Enderby.

— O clipă, comisare Enderby, interveni Fastolfe ridicând o mână. Privindu-l fix pe Baley, întrebă: Vreţi să spuneţi că dr. Sarton este viu?

— Da, dr. Fastolfe, şi cred că ştiu unde este.

— Unde?

— Chiar aici, spuse Baley şi indică ferm spre R. Daneel Olivaw.

8. Dezbatere asupra unui robot

În clipa aceea, Baley conştientiză cel mai acut bubuiturile propriei sale inimi. I se părea că trăieşte într-o clipă încremenită în afara timpului. Ca întotdeauna, chipul lui R. Daneel era imobil. Han Fastolfe afişa o expresie de uimire binecrescută şi nimic mai mult.

Baley era însă cel mai îngrijorat de reacţia lui Julius Enderby. Receptorul trimensional din care se holba faţa acestuia nu îngăduia o reproducere perfectă; exista un pâlpâit permanent, deşi discret, iar rezoluţia nu era chiar ideală. Din cauza acelor imperfecţiuni şi a ochelarilor comisarului, ochii lui rămâneau indescifrabili.

„Nu-ţi pierde cumpătul acum, Julius”, gândi Baley. „Am nevoie de tine.”

De fapt, nu credea că Fastolfe va acţiona în pripă sau mânat de un impuls emoţional. Cândva, citise undeva că spaţialii nu aveau religie, ci o substituiseră cu un intelectualism detaşat şi flegmatic, ridicat la rang de filosofie. Credea acest lucru şi se bizuia pe el. Ei acţionau fără grabă şi întotdeauna pe temeiul raţiunii.

Era convins că dacă ar fi fost singur printre ei şi ar fi făcut aceeaşi afirmaţie, n-ar mai fi revenit niciodată în Oraş. Raţiunea nemiloasă ar fi dictat dispariţia lui. Planurile spaţialilor erau pentru ei mult mai importante decât viaţa unui locuitor al Oraşului. Julius Enderby ar fi primit scuzele de rigoare. Poate că spaţialii i-ar fi predat comisarului până şi cadavrul lui Baley, clătinând din capete şi referindu-se la noul atentat al conspiraţiei pământene. Comisarul i-ar fi crezut – aşa era firea lui. Dacă-i ura într-adevăr pe spaţiali,

ura lui se baza pe teamă. N-ar fi cutezat să le pună afirmaţia sub semnul întrebării.

Din aceste considerente, Baley avea nevoie de un martor al evenimentelor, ba mai mult, de un martor care să nu poată fi atins de măsurile de siguranţă calculate ale spaţialilor.

Comisarul vorbi, aproape înecându-se:

— Lije, greşeşti! Am văzut cu ochii mei cadavrul doctorului Sarton.

— Ai văzut nişte rămăşiţe carbonizate despre care ţi s-a spus că ar fi cadavrul lui Sarton, replică îndrăzneţ Baley.

Se gândi la ochelarii sparţi ai comisarului. Reprezentaseră o şansă neaşteptată pentru spaţiali.

— Nu, nu, Lije! L-am cunoscut bine pe dr. Sarton, iar capul îi rămăsese neatins. El a fost!

Comisarul ridică nesigur mâna spre ochelari, de parcă îşi reamintise abia acum cele întâmplate atunci, apoi adăugă:

— L-am privit de aproape, foarte de aproape.

— Ce crezi însă despre el, comisare? întrebă Baley arătând din nou spre R. Daneel. Nu seamănă cu Sarton?

— Ba da, în acelaşi mod în care un om ar semăna cu o statuie.

— Comisare, nu-i greu să adopţi o ţinută inexpresivă. Să presupunem că ai văzut de fapt un robot care fusese distrus cu blasterul. Ai afirmat că l-ai privit de aproape. L-ai privit de suficient de aproape ca să-ţi dai seama dacă suprafaţa carbonizată a marginilor rănii era într-adevăr ţesut organic descompus, sau doar un strat de carbon aplicat peste metalul topit?

Comisarul păru revoltat.

— Eşti ridicol! exclamă el.

— Dr. Fastolfe, se răsuci Baley spre spaţial, sunteţi de acord cu exhumarea corpului în vederea examinării?

— Domnule Baley, surâse Fastolfe, în circumstanţe normale nu aş avea nicio obiecţie, dar mă tem că noi nu ne îngropăm morţii, ci obişnuim să-i incinerăm.

— Foarte convenabil, murmură detectivul.

— Spuneţi-mi, domnule Baley, urmă Fastolfe, cum aţi ajuns la această concluzie extraordinară?

„Nu cedează”, gândi pământeanul. „Dacă va putea, va nega totul fără şovăială.”

— N-a fost greu, răspunse el cu glas tare. Imitarea unui robot este mai complexă decât simpla abordare a unei expresii încremenite şi a unei vorbiri excesiv de corecte. Problema dumneavoastră, a celor de pe Lumile Exterioare, este că sunteţi prea obişnuiţi cu roboţii. Aţi ajuns să-i acceptaţi aproape ca pe nişte fiinţe omeneşti şi nu mai distingeţi diferenţele. Pe Pământ, lucrurile stau altfel. Noi suntem foarte conştienţi de ceea ce înseamnă un robot. În primul rând, R. Daneel este prea uman ca să fie un robot. Prima mea impresie despre el a fost că este un spaţial. A fost necesar un efort real ca să mă adaptez declaraţiei sale potrivit căreia ar fi robot. Desigur, motivul real a fost faptul că este un *spaţial*, nu un *robot*.

R. Daneel îl întrerupse, fără să dea vreun semn că ar fi fost el însuşi subiectul dezbaterii.

— După cum ţi-am spus, partenere Elijah, am fost proiectat pentru a ocupa, temporar, un loc într-o societate omenească. Asemănarea cu oamenii a fost deliberată.

— Ajungând chiar la duplicarea minuţioasă a acelor porţiuni ale corpului care, în decursul unor evenimente normale, ar fi acoperite de haine? întrebă Baley. Ajungând chiar la duplicarea unor organe care, la un robot, n-ar avea nicio funcţie imaginabilă?

— Cum ai aflat asta? interveni pe neaşteptate Enderby.

Baley se înroşi la faţă.

— N-am putut să nu remarc în… în Personal.

Comisarul păru şocat.

— Sunt sigur că înţelegeţi, rosti Fastolfe, că o asemănare nu poate fi utilă dacă nu este completă. Pentru scopurile noastre, jumătăţile de măsură ar fi fost echivalente cu absenţa oricăror măsuri.

— Pot fuma? întrebă brusc Baley.

Trei pipe în aceeaşi zi însemna o extravaganţă ridicolă, dar era purtat pe un talaz rostogolitor de nechibzuinţă şi

simţea nevoia eliberării pe care i-o aducea tutunul. La urma urmelor, îi contrazicea pe spaţiali, avea de gând să le îndese pe gât propriile lor minciuni.

— Îmi pare rău, făcu Fastolfe, dar aş prefera să nu fumaţi.

„Preferinţa” avea forţa unui ordin şi Baley o simţi. Puse în buzunar pipa pe care o luase deja în mână, anticipând acordul automat.

„Bineînţeles că nu pot fuma”, gândi el amar. „Enderby nu m-a avertizat, deoarece el însuşi nu fumează, dar este evident. Totul se leagă. Pe igienicele lor Lumi Exterioare, spaţialii nu fumează, nu beau şi nu au nici alte vicii umane. Nu-i de mirare că acceptă roboţi în blestemata lor de societate – cum a numit-o R. Daneel? – C/Fe. Nu-i de mirare că R. Daneel poate juca atât de bine rolul unui robot. Acolo toţi sunt roboţi.”

— Asemănarea completă, vorbi el, este numai unul dintre multele indicii. În Secţiunea mea a fost cât pe ce să izbucnească o revoltă, când l-am dus pe *el* acasă. (Fu nevoit să indice cu degetul. Îi venea imposibil să pronunţe „R. Daneel” sau „Sarton”.) El a stopat-o, şi a făcut-o îndreptând un blaster spre potenţialii răsculaţi.

— Dumnezeule! exclamă Enderby. În raport se afirma că tu ai fi…

— Ştiu, comisare, replică Baley. Raportul a fost întocmit pe baza informaţiilor oferite de mine. Nu doream să rămână consemnat undeva că un robot a ameninţat oameni cu blasterul.

— Nu, nu, sigur că nu…

În mod evident, Enderby era de-a dreptul oripilat. Se aplecă puţin în faţă ca să examineze ceva aflat în exteriorul limitelor receptorului trimensional.

Detectivul bănui despre ce era vorba. Comisarul verifica nivelul energetic, pentru a vedea dacă transmisia nu era interceptată.

— Acesta este un punct al argumentaţiei dumneavoastră? întrebă Fastolfe.

— Bineînţeles! Prima lege a roboticii afirmă că un robot n-are voie să pricinuiască vreun rău omului.

— Dar R. Daneel n-a pricinuit niciun rău.

— Perfect adevărat. Ba chiar, ulterior, el a declarat că n-ar fi tras, indiferent de circumstanţe. Totuşi n-am auzit despre niciun robot care să fi putut viola spiritul legii 1, ajungând să ameninţe oameni cu împuşcarea, chiar dacă în realitate nu avea nicio intenţie să procedeze în acest fel.

— Am înţeles. Sunteţi un expert în robotică, domnule Baley?

— Nu, dr. Fastolfe, dar am urmat un curs de robotică generală şi analiză pozitronică. Nu sunt chiar un ignorant.

— Mă bucur, încuviinţă curtenitor spaţialul, însă eu *sunt* expert în robotică şi vă asigur că esenţa minţii roboţilor constă într-o interpretare complet literală a Universului. Ea nu recunoaşte spiritul legii 1, ci numai litera acesteia. Este posibil ca modelele simple pe care le aveţi pe Pământ să deţină elemente de securitate suplimentare adăugate legii 1, astfel încât să se garanteze că nu vor fi capabile să ameninţe un om. Pe de altă parte, un model avansat ca R. Daneel reprezintă cu totul altceva. Dacă am înţeles corect situaţia, ameninţarea lui Daneel a fost necesară pentru împiedicarea unei revolte. Prin urmare, ea a avut scopul de a împiedica pricinuirea vreunui rău oamenilor. El asculta de Legea 1, nu o încălca.

Baley încercă un fior de stinghereală, dar îşi menţinu masca exterioară de calm impasibil. Va fi greu, însă îi va face faţă spaţialului pe propriul său teren.

— Puteţi contracara toate punctele argumentaţiei, atacându-le individual, spuse el, totuşi efectul lor cumulat rămâne acelaşi. Aseară, discutând despre aşa-zisa crimă, acest presupus robot a susţinut că a fost transformat în detectiv prin instalarea unui factor de impulsionare nou în circuitele sale pozitronice. Un factor de impulsionare, dacă-i pot spune aşa, justiţiar.

— Pot depune mărturie în această privinţă, zise Fastolfe. Operaţiunea a avut loc acum trei zile sub propria mea supraveghere.

— Un factor de impulsionare *justiţiar*? Justiţia, dr. Fastolfe, este un termen abstract. Numai un om îl poate utiliza.

— Dacă definiţi „justiţia” ca pe o abstracţie, dacă afirmaţi că înseamnă a-i acorda fiecărui om ceea ce i se cuvine, sau a adera la echitate, sau orice altceva de felul acesta, sunt de acord cu dumneavoastră, domnule Baley. În starea prezentă a cunoaşterii noastre, înţelegerea umană a abstracţiilor nu poate fi încorporată într-un creier pozitronic.

— Aşadar recunoaşteţi asta… ca expert în robotică?

— Evident! întrebarea este ce a vrut să spună R. Daneel prin folosirea termenului „justiţie”.

— Din contextul conversaţiei noastre, el s-a referit la ceea ce am înţelege eu, dumneavoastră şi orice alt om, dar ce n-ar putea înţelege niciun robot.

— Domnule Baley, de ce nu-i cereţi să definească termenul?

Baley simţi că siguranţa începea să i se destrame. Se întoarse spre R. Daneel.

— Ei bine?

— Da, Elijah?

— Cum defineşti tu justiţia?

— Justiţia, Elijah, este ceea ce există când toate legile sunt aplicate.

— O definiţie bună pentru un robot, încuviinţă Fastolfe din cap. Dorinţa de a urmări aplicarea tuturor legilor a fost recent încorporată în Daneel. Pentru el, justiţia este un termen foarte concret, deoarece se bazează pe aplicarea legii, care la rândul ei se bazează pe existenţa unor legi specifice şi definite. Nu este vorba de nimic abstract. Un om poate recunoaşte faptul că, pe baza unui cod moral abstract, unele legi pot fi proaste, iar aplicarea lor injustă. Ce părere ai, R. Daneel?

— O lege injustă, răspunse egal R. Daneel, este o contradicţie în termeni.

— Aşa stau lucrurile pentru un robot, domnule Baley. Din acest motiv, nu trebuie să confundaţi justiţia dumneavoastră cu cea a lui R. Daneel.

Detectivul se întoarse brusc spre R. Daneel şi rosti:

— Azi-noapte ai părăsit apartamentul meu.

— Aşa este. Regret dacă ieşirea mea ţi-a tulburat odihna.

— Unde te-ai dus?

— La Personalul pentru bărbaţi.

Pentru o clipă, Baley ezită. Era răspunsul despre care decisese deja că reprezenta adevărul, dar nu se aşteptase să-l primească din partea lui R. Daneel. Deşi tot mai multe dintre certitudini îi erau spulberate, se menţinu ferm pe poziţie. Comisarul privea atent, deplasând ochii înapoia lentilelor, de la un vorbitor la celălalt. Baley *nu mai* putea să bată în retragere acum, indiferent ce sofisme ar fi fost utilizate împotriva sa. Trebuia să-şi susţină argumentaţia.

— Ajungând în Secţiunea mea, spuse detectivul, *el* a insistat să intre în Personal odată cu mine. Pretextul folosit a fost mai degrabă pueril. În timpul nopţii a părăsit apartamentul pentru a merge din nou la Personal, aşa cum tocmai a recunoscut. Dacă ar fi fost om, aş fi spus că avea toate motivele şi drepturile s-o facă. Evident. Ca robot însă, vizitarea Personalului a fost lipsită de logică. Concluzia poate fi doar că *el* este om.

Fastolfe aprobă din cap, totuşi nu păru deloc dezarmat.

— Foarte interesant, spuse el. Poate că ar fi bine să-l întrebăm pe Daneel de ce a vizitat Personalul azi-noapte.

Enderby se aplecă puţin în faţă.

— Vă rog, dr. Fastolfe, murmură el, nu este cuvenit să…

— Nu trebuie să vă faceţi griji, domnule comisar, răspunse Fastolfe şi buzele sale subţiri se curbară în ceva ce semăna cu un zâmbet, fără să fie tocmai un zâmbet. Sunt convins că răspunsul lui Daneel nu va jigni susceptibilităţile dumneavoastră şi nici pe ale domnului Baley. Vrei să ne spui, Daneel?

— Jessie, soţia lui Elijah, vorbi R. Daneel, a părăsit aseară apartamentul dovedind sentimente amicale faţă de mine. În mod evident, nu avea niciun motiv pentru a considera că nu aş fi om, totuşi când s-a întors în apartament ştia că eram robot. Concluzia evidentă este că

informaţia respectivă exista undeva în exteriorul apartamentului. Am dedus că discuţia mea cu Elijah din cursul serii fusese auzită. Nu există nicio altă modalitate prin care putea fi cunoscut secretul adevăratei mele naturi.

Elijah îmi spusese că apartamentele sunt perfect izolate fonic, iar noi am conversat cu glas scăzut. Nu ar fi fost posibilă o banală tragere cu urechea. Pe de altă parte, se ştie că Elijah este poliţist. Dacă în Oraşul New York există o conspiraţie suficient de bine organizată pentru ca să fi plănuit asasinarea doctorului Sarton, este posibil ca membrii ei să ştie că Elijah a primit misiunea anchetării crimei. Ar fi atunci perfect posibil, ba chiar probabil, ca apartamentul lui să fi fost ascultat prin intermediul unui fascicul de interceptare.

După ce Elijah şi Jessie s-au dus la culcare, am investigat apartamentul cât am putut de bine, dar nu am găsit niciun emiţător. Aceasta complica problema. Un fascicul dublu focalizat ar fi putut suplini emiţătorul, însă ar fi necesitat un echipament destul de complicat.

Analiza situaţiei a dus la următoarea concluzie: singurul loc unde un locuitor al Oraşului New York poate întreprinde aproape orice fără să fie deranjat sau chestionat este în interiorul Personalului. Acolo ar putea instala chiar şi un fascicul dublu. Intimitatea absolută în Personal este un obicei respectat cu stricteţe şi niciun bărbat n-ar privi, măcar cu coada ochiului, spre alt bărbat. Personalul Secţiunii se află destul de aproape de apartamentul lui Elijah, astfel că factorul distanţă nu intră în calcul. Putea fi utilizat un model portabil. M-am dus în Personal, ca să cercetez.

— Şi ce ai găsit? întrebă Baley repede.

— Nimic, Elijah. Nici urmă de fascicul dublu.

— Ei bine, domnule Baley, spuse Fastolfe, vi se pare o explicaţie rezonabilă?

Nesiguranţa lui Baley pierise acum complet.

— Rezonabilă, poate, dar nici pe departe perfectă. Ceea ce nu ştie *el* este că soţia mea mi-a spus de unde şi *când* căpătase informaţia. Aflase că era robot la scurt timp după

ce părăsise apartamentul. Chiar de atunci, zvonul circula de câteva ore bune. Prin urmare, faptul că era un robot nu putea să fi fost aflat prin interceptarea discuţiei noastre de aseară.

— Cu toate acestea, observă Fastolfe, explicaţia incursiunii nocturne în Personal mi se pare validă.

— *Nu* a explicat însă altceva, replică Baley înfierbântat. Când, unde şi cum s-a produs scurgerea de informaţii? Cum s-a aflat că în Oraşul New York există un robot spaţial? Din câte ştiu eu, numai doi locuitori ai Oraşului cunosc cazul – eu şi comisarul Enderby, iar noi n-am suflat o vorbă... Comisare, mai ştie altcineva din Departament?

— Nu, răspunse tulburat Enderby, nici chiar primarul. Doar noi doi şi dr. Fastolfe.

— Şi *el*, arătă Baley.

— Eu? făcu R. Daneel.

— De ce nu?

— Te-am însoţit permanent, Elijah.

— *Nu*, rosti apăsat detectivul. Înainte de a merge în apartamentul meu, am stat în Personal o jumătate de oră sau chiar mai mult. În acest timp, noi doi am fost complet separaţi. Atunci a fost momentul în care ai intrat în contact cu grupul tău din Oraş.

— Care grup? întrebă Fastolfe.

Aceeaşi întrebare fu pusă aproape simultan de Enderby.

Baley se ridică din scaun şi se întoarse spre receptorul trimensional.

— Comisare, doresc să asculţi cu multă atenţie şi să-mi spui dacă nu ţi se pare că totul urmează un şablon clar. Este raportată o crimă şi, printr-o coincidenţă stranie, ea are loc exact în momentul în care intrai în Oraşul Spaţial ca să te întâlneşti cu persoana ucisă. Ţi se arată un cadavru despre care se afirmă că ar fi al unui om, dar după aceea cadavrul dispare şi nu mai este disponibil pentru o investigare detaliată.

Spaţialii insistă că asasinul a fost un pământean, deşi singura bază a acuzaţiei este ipoteza că un locuitor al Oraşului New York ar fi ieşit din Oraş şi ar fi traversat singur

în timpul nopţii ţinutul exterior din jur pentru a intra în Oraşul Spaţial. Ştii prea bine cât de improbabilă este o asemenea acţiune.

— După aceea, spaţialii trimit un aşa-zis robot în Oraş – mai mult chiar, *insistă* să-l trimită. Prima acţiune întreprinsă de robot este să ameninţe cu blasterul o mulţime de oameni. A doua sa acţiune este să lanseze zvonul că în Oraş există un robot spaţial. Nu doar atât, ci zvonul este foarte specific – Jessie mi-a spus că se ştia că robotul colaborează cu poliţia. Asta înseamnă că nu peste mult timp se va şti că robotul a fost cel care a scos blasterul. Poate chiar acum în ţinutul fermelor de enzime şi în uzinele hidroponice Long Island se răspândeşte zvonul că un robot ucigaş se află în libertate.

— Aşa ceva e imposibil, gemu Enderby. Imposibil!

— Nu, nu-i imposibil, ci exact asta s-a întâmplat. Nu pricepi? Într-adevăr, în Oraşul New York există o conspiraţie, dar ea este condusă din Oraşul Spaţial! Spaţialii *doresc* să poată raporta o crimă, *doresc* răzmeriţe, *doresc* un asalt asupra Oraşului Spaţial. Cu cât situaţia se înrăutăţeşte, cu atât incidentul este mai important… iar navele spaţiale coboară şi ocupă Oraşele terestre.

— Un pretext pentru aşa ceva, observă Fastolfe cu blândeţe, l-am avut acum douăzeci şi cinci de ani, cu ocazia Revoltelor Barierei.

— Atunci nu eraţi pregătiţi, dar acum sunteţi.

Inima lui Baley bubuia nebuneşte.

— Domnule Baley, acest complot pe care ni-l atribuiţi sună destul de complicat. Dacă am fi dorit să ocupăm Pământul, am fi putut s-o facem într-un mod mult mai simplu.

— Poate că nu-i chiar aşa, dr. Fastolfe. Aşa-zisul dumneavoastră robot mi-a spus că pe Lumile Exterioare opinia publică în privinţa Pământului nu este deloc unanimă şi cred că în momentul acela mi-a spus adevărul. Poate că ocuparea directă a Pământului n-ar fi bine primită de concetăţenii dumneavoastră. Poate că un incident

reprezintă o necesitate absolută. Un incident suficient de şocant...

— De felul unei crime, nu? Aşa este? Sunteţi însă de acord că ar trebui să fie *înscenarea* unei crime? Sper că nu sugeraţi că, de dragul unui incident, am ucide realmente unul dintre oamenii noştri?

— Aţi construit un robot care să semene cu Sarton, l-aţi distrus cu blasterul şi aţi arătat comisarului Enderby rămăşiţele sale.

— Iar apoi, îl întrerupse Fastolfe, după ce l-am pus pe R. Daneel să joace rolul doctorului Sarton în falsa crimă, ar fi trebuit să-l punem pe dr. Sarton să joace rolul lui R. Daneel în falsa anchetă a falsei crime.

— Exact! Afirm toate acestea în prezenţa unui martor care nu este prezent fizic aici şi pe care, de aceea, nu-l puteţi face să dispară. El are o funcţie destul de importantă pentru a i se da crezare de conducerea Oraşului New York şi chiar de guvernul de la Washington, aşa că vom fi pregătiţi şi vă cunoaştem intenţiile. Dacă va fi necesar, guvernul nostru se va adresa direct concetăţenilor dumneavoastră, demascând adevărata situaţie. Mă îndoiesc profund că genul acesta de viol interstelar va fi tolerat!

Fastolfe clătină din cap.

— Vă rog, domnule Baley, exageraţi! Realmente, ideile dumneavoastră sunt uluitoare. Să presupunem – doar să presupunem! – că R. Daneel ar fi într-adevăr R. Daneel. Să mai presupunem că el ar fi într-adevăr un robot. Nu ar fi atunci logic ca trupul pe care l-a văzut comisarul Enderby să fi fost realmente al doctorului Sarton? Ar fi greu de crezut că acel trup ar fi aparţinut altui robot. Comisarul Enderby a fost martor la construcţia lui R. Daneel şi poate recunoaşte că a existat un singur asemenea robot.

— Comisarul nu este expert în robotică, se încăpăţână Baley. Este perfect posibil să aveţi o duzină de roboţi similari.

— Să revenim la ipoteza mea, domnule Baley. Ce s-ar întâmpla dacă R. Daneel ar fi într-adevăr R. Daneel? În

cazul acesta, nu s-ar nărui întregul dumneavoastră eşafodaj logic? Aţi mai avea altă bază pentru credinţa în acest complot interstelar melodramatic şi improbabil pe care l-aţi construit?

— *Dacă* este robot! Eu afirm că este om.

— Totuşi nu aţi investigat aspectul acesta, domnule Baley. Pentru a face diferenţa dintre un robot, chiar unul cu aspect foarte umanoid, şi un om nu este necesar să construiţi deducţii complexe şi nesigure, pornind de la cuvintele şi acţiunile sale. Aţi încercat, de exemplu, să-l înţepaţi cu acul pe R. Daneel?

— Poftim?!

— Este un experiment simplu. Există şi altele, poate nu chiar la fel de simple. Pielea şi părul său par reale, dar aţi încercat să le priviţi cu un dispozitiv de mărire corespunzător? De asemenea, el pare să răsufle, mai ales atunci când foloseşte aerul pentru a vorbi, însă aţi sesizat că respiraţia nu îi este regulată şi că pot trece minute întregi în care pare să nu respire deloc? Puteaţi să fi captat un eşantion din aerul expirat de el şi să-i fi măsurat conţinutul în bioxid de carbon. Aţi fi putut încerca să-i recoltaţi o mostră de sânge. Aţi fi putut încerca să-i detectaţi pulsul pe încheietura mâinii sau bătăile inimii sub cămaşă. Înţelegeţi ce vreau să spun, domnule Baley?

— Astea-s vorbe, replică pământeanul nesigur. Nu mă las păcălit de o cacealma. Aş fi putut încerca oricare dintre experimentele sugerate, dar credeţi că acest aşa-zis robot mi-ar fi îngăduit să mă apropii de el cu o seringă, un stetoscop sau un microscop?

— Desigur. Vă înţeleg punctul de vedere, încuviinţă Fastolfe.

Privi spre R. Daneel şi făcu un gest scurt.

R. Daneel îşi atinse manşeta mânecii drepte a cămăşii şi tighelul diamagnetic se desfăcu pe toată lungimea sa. Apăru un braţ neted, musculos şi aparent complet omenesc. Firişoarele de păr, scurte şi roşcate, erau exact ceea ce te-ai fi aşteptat de la un bărbat, atât ca distribuţie, cât şi ca număr.

— Şi ce-i cu asta? făcu Baley.

R. Daneel prinse buricul degetului mijlociu drept între degetul mare şi arătătorul mâinii stângi. Baley nu putu distinge detaliile exacte ale mişcărilor care urmară.

Însă, la fel cum ţesătura mânecii se desfăcuse atunci când câmpul diamagnetic al cusăturii sale fusese întrerupt, acum braţul în sine se desfăcu în două.

Sub un strat subţire de material similar cărnii, se vedea albastru-cenuşiul mătuit al tijelor, cablurilor şi articulaţiilor din oţel inoxidabil.

— Vreţi să examinaţi mai îndeaproape componentele lui Daneel, domnule Baley? întrebă politicos Fastolfe.

Baley de abia putu să-l audă, asurzit de zumzetul din urechi şi de explozia bruscă de râs ascuţit şi isteric a comisarului.

9. Elucidare din partea unui spaţial

Minutele trecură şi zumzetul se înteţi, acoperind râsetele. Domul şi mobilierul dinăuntru tremurară, înceţoşându-se, şi percepţia lui Baley asupra timpului se înceţoşă de asemenea.

În cele din urmă îşi reveni şi descoperi că stătea în aceeaşi poziţie, dar cu sentimentul clar al unui interval de timp din care nu-şi reamintea nimic. Comisarul dispăruse, receptorul trimensional redevenise opac şi lăptos, iar R. Daneel se afla lângă el, înţepându-i pielea dezgolită a antebraţului. Baley putea să vadă, imediat sub epidermă, umbra micuţă şi subţire a unei aşchii subcutanate. Dispăru chiar în timp ce o privea, dizolvându-se şi împrăştiindu-se în fluidul intercelular şi de acolo în fluxul sanguin şi celulele vecine, apoi mai departe în toate celulele corpului său.

Percepţia asupra realităţii i se consolidă.

— Te simţi mai bine, partenere Elijah? întrebă R. Daneel.

Baley se simţea într-adevăr mai bine. Îşi smuci braţul şi robotul îi îngădui să-l îndepărteze. După aceea, îşi coborî mâneca şi privi în jur. Fastolfe se găsea pe acelaşi scaun, cu un surâs îndulcindu-i chipul prea puţin atrăgător.

— Am leşinat? întrebă Baley.

— Într-un fel, răspunse Fastolfe. Mă tem că aţi suferit un şoc considerabil.

Baley îşi reaminti totul clar în clipa aceea. Prinse iute braţul cel mai apropiat al lui R. Daneel şi-i ridică mâneca, dezvelindu-i încheietura. Pielea robotului se simţea moale, dar dedesubt putea percepe o duritate mai mare decât cea a osului.

R. Daneel îşi lăsă braţul nemişcat în strânsoarea detectivului. Baley se holbă la el şi ciupi pielea în lungul unei imaginare linii mediane. Distingea oare o îmbinare fină?

Desigur, în mod logic o îmbinare trebuia să existe. Un robot cu epidermă artificială, al cărui aspect exterior îl imita perfect pe al omului, nu putea fi reparat în mod obişnuit. Nu putea să aibă un panou pectoral care să fie demontat din nituri sau şuruburi, niciun craniu care să fie basculat spre înapoi. Diversele părţi ale corpului mecanic trebuiau asamblate în lungul unei linii de câmpuri micromagnetice. Braţele, capul, întregul corp trebuia să se poată desface în două la o anumită manevră, pentru ca apoi să se unească la comanda inversă.

Baley ridică privirea şi, simţindu-şi obrajii arzând de ruşine, murmură:

— Unde este comisarul?

— Probleme urgente, răspunse Fastolfe. Mă tem că eu l-am încurajat să ne părăsească. L-am asigurat că vom avea grijă de dumneavoastră.

— Mulţumesc, aţi avut grijă perfectă, rosti rigid pământeanul. Cred că întâlnirea noastră a luat sfârşit.

Se sculă ţeapăn, pe articulaţii obosite. Pe neaşteptate, se simţea foarte bătrân. Prea bătrân ca s-o mai ia de la început. Nu-i trebuia cine ştie ce intuiţie ca să descifreze viitorul.

Comisarul va fi pe jumătate îngrozit şi pe jumătate furios. Îl va primi pe Baley, palid la faţă, scoţându-şi ochelarii pentru a-i şterge la fiecare cincisprezece secunde. Glasul său moale (Julius Enderby nu striga aproape niciodată) i-ar fi explicat cu grijă că spaţialii fuseseră jigniţi de moarte.

— *Nu poţi* să vorbeşti aşa cu spaţialii, Lije, ei nu acceptă aşa ceva. (Baley îşi putea imagina perfect vocea lui Enderby, până la cele mai neînsemnate intonaţii.) Te-am avertizat! Nu mai spun ce probleme ai provocat. Sigur că da, eu te-am înţeles. Am înţeles ce voiai să faci. Dacă ar fi fost pământeni, lucrurile ar fi stat cu totul altfel. Aş fi zis: de

acord, dă-i drumul! Riscă! Dă-i în vileag! Dar pe *spaţiali*?! Ai fi putut să-mi spui, Lije. Ai fi putut să mă consulţi. Eu îi cunosc. Îi cunosc ca pe propriile mele buzunare.

Şi ce ar fi putut replica Baley? Că Enderby era exact genul de om căruia nu i-ar fi putut spune? Că ideea lui era teribil de riscantă, iar comisarul era o persoană teribil de prudentă? Că Enderby însuşi fusese cel care subliniase pericolele deosebite, atât ale eşecului evident, cât şi ale unui succes necorespunzător? Că singura modalitate de a scăpa de declasificare era de a dovedi că vinovaţii se găseau chiar în Oraşul Spaţial?

Enderby ar fi spus:

— Va trebui să întocmesc un raport în cazul acesta, Lije. Vor urma tot soiul de repercusiuni. Eu îi cunosc pe spaţiali. Vor cere să fii îndepărtat de la anchetă şi va trebui să mă conformez. Mă înţelegi, Lije, nu? Voi încerca să-ţi fie cât mai uşor. Te poţi bizui pe mine. O să te protejez cât pot de mult.

Baley ştia că adevărul avea să fie exact aşa. Comisarul îl va proteja, dar numai cât putea, nu atât încât, de pildă, să înfurie şi mai mult un primar mânios.

Îl putea auzi şi pe primar:

— La dracu', Enderby, ce-a fost *asta*? De ce n-am fost consultat? Cine conduce Oraşul ăsta? De ce s-a permis accesul în Oraş al unui robot neautorizat? Şi ce dracu' a făcut Baley ăsta…

Dacă se ajungea la o alegere între viitorul lui Baley şi viitorul comisarului în Departament, la ce rezultat posibil s-ar fi putut aştepta detectivul? Baley nu găsea absolut nicio modalitate rezonabilă prin care să-l învinuiască pe Enderby.

Urmarea cea mai fericită la care se putea aştepta ar fi fost retrogradarea, care în sine era suficient de teribilă. Simpla apartenenţă la un Oraş modern asigura necesarul minim de existenţă, chiar şi pentru cei complet declasificaţi. Cât de minim era necesarul respectiv, detectivul o ştia prea bine.

Statutul suplimentar era cel care asigura detaliile importante – un loc mai confortabil aici, o porţie de carne

mai bună acolo, o coadă mai scurtă dincolo. Pentru o minte dedicată filosofiei, asemenea amănunte ar fi părut prea puţin preţioase şi nemeritând eforturi prea mari pentru a fi dobândite.

Nimeni însă, oricât de filosof ar fi fost, nu putea renunţa fără o strângere de inimă la privilegiile acelea, *după ce le dobândise*. Acesta era principalul.

Ce anexă frivolă la confortul apartamentului însemnase activarea chiuvetei, deoarece drumul la Personal fusese reflex şi practic nebăgat în seamă în cei treizeci de ani scurşi până atunci! Cât de inutilă era, chiar ca facilitate menită să ofere „statut”, deoarece afişarea „statutului” era considerată o culme a proastelor maniere! Pe de altă parte, în cazul în care chiuveta ar fi trebuit dezactivată, cât de umilitor şi insuportabil ar fi fost fiecare drum suplimentar la Personal! Cât de atrăgătoare şi nostalgică ar fi fost amintirea bărbieritului în dormitor! Cât de profund ar fi fost sentimentul unui lux pierdut!

Printre autorii politici contemporani era la modă dezaprobarea mulţumită de sine a „fiscalismului” epocii medievale, o perioadă a istoriei omenirii când economia se bazase pe bani. Lupta concurenţială pentru existenţă, afirmau ei, era brutală. Nicio societate cu adevărat complexă n-ar fi putut rezista, din cauza tensiunilor introduse de permanenta „luptă pentru mălai”. (Savanţii ofereau diverse interpretări ale cuvântului „mălai”, dar nu existau contradicţii asupra înţelesului expresiei generale.)

Prin contrast, „civismul” modern era ridicat în slăvi ca eficient şi luminat.

Poate că aşa era. Existau romane istorice care combinau romantismul cu aventurile senzaţionale, iar medievaliştii considerau că „fiscalismul” generase reacţii de felul individualismului şi iniţiativei.

Baley nu intenţiona să se pronunţe, dar acum se întrebă indispus dacă existase vreo epocă în care omul se luptase mai disperat pentru „mălaiul” acela, indiferent ce ar fi fost el, sau îi simţise mai profund pierderea, decât un locuitor al Oraşului care se lupta să nu-şi piardă opţiunea cinei de

duminică pentru un copan de pasăre – un copan adevărat, de la o pasăre cândva vie.

„Nu atât pentru mine”, gândi el, „cât pentru Jessie şi Ben.”

Fu smuls din reverie de glasul lui Fastolfe:

— Domnule Baley, mă auziţi?

— Da? clipi detectivul din ochi.

De cât timp stătea înlemnit, ca un idiot?

— Nu vreţi să luaţi loc? După ce am rezolvat problema care vă preocupa, s-ar putea să fiţi interesat de pelicula filmată la scena crimei, cuprinzând şi evenimentele imediat următoare.

— Nu, mulţumesc. Am treburi în Oraş.

— Cred totuşi că ancheta privind asasinarea doctorului Sarton are prioritate.

— Nu şi pentru mine. Bănuiesc că mi s-a luat deja cazul. Brusc, izbucni: La naiba, dacă puteaţi dovedi că R. Daneel era robot, de ce n-aţi făcut-o din capul locului? De ce a fost nevoie să transformaţi totul într-o farsă?

— Stimate domnule Baley, am fost foarte interesat de deducţiile dumneavoastră. În plus mă îndoiesc că vi s-ar fi luat cazul. Înainte de plecarea comisarului, i-am solicitat în mod special să vă continuaţi ancheta. Cred că va fi cooperant.

Baley se aşeză, deşi nu doar din propria sa voinţă.

— De ce? întrebă el tăios.

Fastolfe încrucişă picioarele şi oftă.

— Domnule Baley, în general am întâlnit două tipuri de locuitori ai Oraşului New York: scandalagii şi politicieni. Comisarul dumneavoastră ne este util, dar este un politician. El ne spune ce dorim să auzim. Ne *cântă în strună*, dacă înţelegeţi la ce mă refer. Acum aţi apărut dumneavoastră, care ne-aţi acuzat, plin de curaj, de nişte delicte majore şi aţi căutat să vă susţineţi afirmaţiile. Am apreciat episodul. L-am considerat un progres dătător de speranţe.

— Cât de multe speranţe? pufni Baley sarcastic.

— Destul de multe. Sunteţi o persoană cu care pot trata deschis. Azi-noapte, domnule Baley, R. Daneel mi-a raportat prin intermediul subeterului ecranat. Câteva lucruri pe care mi le-a spus despre dumneavoastră m-au interesat foarte mult. De pildă, natura cărţilor-film pe care le aveţi în apartament.

— Ce-i cu ele?

— Multe tratau subiecte istorice şi arheologice. Se pare că vă interesează societatea umană şi că ştiţi ceva despre evoluţia ei.

— Chiar şi poliţiştii îşi pot petrece timpul liber cu cărţi-film, dacă o doresc.

— Evident. Mă bucură opţiunea dumneavoastră în această privinţă, mai ales pentru că mă va ajuta în ceea ce încerc să fac. În primul rând, doresc să explic, sau să încerc să explic, exclusivismul celor de pe Lumile Exterioare. Aici noi locuim în Oraşul Spaţial – nu pătrundem în Oraşul New York şi nu ne amestecăm cu locuitorii lui decât într-un mod strict restricţionat. Respirăm aerul liber, dar purtăm filtre nazale. Chiar acum am filtre nazale şi mănuşi şi sunt ferm decis să nu mă apropii de dumneavoastră mai mult decât este neapărat necesar. De ce credeţi că stau aşa lucrurile?

— N-are niciun rost să-mi dau cu presupusul, răspunse Baley gândindu-se „Acum n-are decât să vorbească *el*".

— Dacă aţi fi încercat, aşa cum fac unii, aţi fi zis că situaţia se datorează faptului că noi i-am dispreţuit pe pământeni şi am refuzat să ne pierdem statutul social, îngăduind ca umbra lor să se abată asupra noastră. Situaţia nu-i chiar aşa. Adevărul este de fapt destul de evident. Examinarea medicală căreia aţi fost supus şi procedurile de dezinfectare nu sunt ritualuri, ci sunt dictate de necesităţi.

— Boli?

— Exact! Stimate domn Baley, pământenii care au colonizat Lumile Exterioare s-au trezit pe planete complet lipsite de bacterii şi viruşi tereştri. Desigur, au adus bacteriile şi viruşii lor, dar în acelaşi timp au adus şi cele mai moderne tehnici medicale şi microbiologice. S-au confruntat cu o comunitate redusă de microorganisme şi

lipsită de gazde intermediare. Nu existau ţânţari care să propage malaria, nici melci care să răspândească schistosomiaza. Vectorii maladiilor au fost distruşi şi s-a permis dezvoltarea bacteriilor simbiotice. Treptat, Lumile Exterioare au scăpat de orice boli. Desigur, odată cu trecerea timpului, condiţiile de acceptare a imigranţilor de pe Pământ au devenit tot mai stricte, fiindcă Lumile Exterioare au putut într-o măsură tot mai mică să suporte introducerea bolilor.

— N-aţi fost niciodată bolnav, dr. Fastolfe?

— Nu am suferit de boli cauzate de paraziţi, domnule Baley. Desigur, noi, cei de pe Lumile Exterioare, suntem predispuşi la maladii degenerative, cum este ateroscleroza, dar n-am avut niciodată ceea ce voi numiţi guturai. Dacă aş contracta un guturai, aş putea muri din cauza lui. Nu deţin niciun fel de mecanisme imunitare dezvoltate. Aceasta este problema cu care ne confruntăm în Oraşul Spaţial. Cei dintre noi care vin aici se supun unui risc evident. Pământul abundă în boli faţă de care nu avem protecţie... mă refer la protecţie *naturală*. Chiar dumneavoastră purtaţi germeni ai aproape tuturor bolilor cunoscute. Nu sunteţi conştient de aceasta, deoarece îi menţineţi pe toţi sub control, aproape permanent, prin intermediul anticorpilor pe care corpul şi i-a dezvoltat de-a lungul anilor, dar eu nu am anticorpi. Vă mai miră atunci că nu mă apropii de dumneavoastră? Credeţi-mă, domnule Baley, păstrez distanţa numai din considerente de autoapărare.

— În cazul acesta, întrebă Baley, de ce faptul nu este adus la cunoştinţa pământenilor? De ce nu le spuneţi că nu-i vorba de dezgust din partea dumneavoastră, ci de apărare împotriva unui pericol fizic real?

Spaţialul clătină din cap.

— Suntem puţini, domnule Baley, şi oricum detestaţi, fiind străini. Ne păstrăm securitatea pe baza unui prestigiu, mai degrabă precar, de clasă superioară. Nu ne putem permite să-l pierdem, recunoscând că *ne temem* să ne apropiem de un pământean. N-o putem face, cel puţin până

nu există o înţelegere de nivel superior între pământeni şi spaţiali.

— În termenii actuali, aşa ceva nu va exista. Noi… ei vă urăsc tocmai pentru presupusa superioritate.

— Aşadar, un cerc vicios. Nu credeţi că îl conştientizăm?

— Comisarul ştie toate astea?

— Nu i-am explicat niciodată direct, aşa cum tocmai am făcut cu dumneavoastră, dar poate deduce şi singur adevărul. Este un ins destul de inteligent.

— Dacă l-ar fi dedus, mi-ar fi pomenit de el, reflectă Baley.

— Într-un asemenea caz, arcui sprâncenele Fastolfe, nu aţi mai fi considerat posibilitatea ca R. Daneel să fie un spaţial uman. Corect?

Detectivul ridică scurt din umeri, preferând să ignore întrebarea.

Fastolfe insistă:

— Să ştiţi că aşa este. Lăsând deoparte dificultăţile psihologice – efectul teribil pe care îl au asupra noastră vacarmul şi mulţimile –, rămâne realitatea faptului că pătrunderea în Oraşul New York echivalează pentru noi cu o condamnare la moarte. De aceea dr. Sarton a iniţiat proiectul său cu roboţi umanoizi. Ei erau înlocuitori ai oamenilor, meniţi să pătrundă în Oraş în locul nostru…

— Da, R. Daneel mi-a explicat asta.

— Dezaprobaţi starea de lucruri?

— Uitaţi ce-i, zise Baley, dacă tot discutăm atât de deschis, daţi-mi voie să vă pun o întrebare simplă. De fapt, de ce au venit spaţialii pe Pământ? De ce nu ne lăsaţi în pace?

Vădit surprins, Fastolfe întrebă:

— Sunteţi *satisfăcuţi* de viaţa pe care o duceţi pe Pământ?

— Ne descurcăm.

— Perfect, însă cât va mai continua aşa? Populaţia Pământului creşte continuu, iar caloriile disponibile sunt asigurate numai graţie unor eforturi care sporesc de la an la an. Pământul este o fundătură!

— Ne descurcăm, repetă Baley încăpăţânat.

— La limită. Un Oraş ca New York trebuie să-şi dedice toate eforturile pentru aducerea apei şi evacuarea deşeurilor. Funcţionarea centralelor atomoelectrice este menţinută graţie uraniului care se obţine tot mai greu, chiar şi de pe alte planete ale sistemului, iar consumul de uraniu creşte constant. Viaţa Oraşului depinde în fiecare clipă de sosirea pastei celulozice pentru fermele de enzime şi a mineralelor pentru uzinele hidroponice. Aerul trebuie circulat permanent. Balanţa este foarte delicată în sute de privinţe şi fragilitatea ei creşte cu fiecare an. Ce se va întâmpla cu Oraşul New York dacă fluxul imens de intrări şi ieşiri ar fi întrerupt, fie şi numai pentru o singură oră?

— Asta nu s-a întâmplat niciodată.

— Ceea ce nu înseamnă o siguranţă mai mare pentru viitor. În epocile primitive, centrele demografice individuale erau practic autonome, bazându-se pe produsele fermelor de la periferia lor. Nu puteau fi afectate decât de calamităţi naturale, de tipul inundaţiilor, de maladii ale şeptelurilor sau de compromiterea recoltelor. Pe măsură ce acele centre au crescut, iar tehnologia s-a îmbunătăţit, dezastrele locale au putut fi depăşite prin apelarea la alte centre, ceea ce determina însă ca zone tot mai întinse să devină interdependente. În epocile medievale, oraşele deschise, chiar şi cele mai mari, puteau supravieţui minimum o săptămână pe baza rezervelor alimentare şi energetice de tot felul. Când New York a devenit Oraş, ar fi putut supravieţui pe cont propriu doar o singură zi. Acum n-o poate face nici măcar pentru o oră. Un dezastru, care cu zece mii de ani în urmă ar fi fost neplăcut, cu un mileniu în urmă ar fi fost serios, şi cu o sută de ani în urmă ar fi fost acut, acum ar fi cu siguranţă fatal.

Baley se foi în scaun.

— Am mai auzit toate argumentele astea. Medievaliştii doresc să se pună capăt Oraşelor, să revenim la sol şi la agricultura naturală. Ei bine, sunt nebuni – n-o putem face! Suntem prea mulţi şi nu te poţi întoarce în istorie, poţi doar

să înaintezi. Desigur, dacă emigrarea pe Lumile Exterioare n-ar fi restricţionată...

— Cunoaşteţi motivele restricţionării.

— Atunci ce-i de făcut? Este un cerc vicios.

— Ce părere aveţi despre emigrarea pe alte planete? În Galaxie există o sută de miliarde de stele. Se estimează că o sută de milioane de planete sunt locuibile sau pot fi terraformate pentru a fi locuibile.

— Ridicol!

— De ce? exclamă vehement Fastolfe. De ce vi se pare o sugestie ridicolă? În trecut, pământenii au colonizat planete. Mai mult de treizeci dintre cele cincizeci de Lumi Exterioare, inclusiv planeta mea de origine, Aurora, au fost colonizate direct de pământeni. Nu mai este posibilă colonizarea?

— Păi...

— Nu-mi puteţi oferi un răspuns? Poate că *nu mai este* posibilă tocmai din cauza dezvoltării culturii Oraşelor. Înainte de existenţa Oraşelor, viaţa oamenilor pe Pământ nu era atât de specializată încât ei să nu se poată desprinde şi s-o ia de la început pe altă planetă. Au şi făcut-o – de treizeci de ori. Acum însă pământenii sunt atât de cocoloşiţi, atât de protejaţi în cavernele de oţel care-i întemniţează, încât sunt legaţi pe vecie de Terra. Dumneavoastră, domnule Baley, nu puteţi nici măcar să credeţi că un locuitor al Oraşului New York poate fi capabil să traverseze un teren aflat sub cerul liber pentru a ajunge în Oraşul Spaţial. În cazul acesta, traversarea spaţiului cosmic pentru a ajunge la altă planetă trebuie să reprezinte o imposibilitate ridicată la pătrat. Civismul distruge Pământul!

— Şi ce dacă? ripostă furios detectivul. În ce fel vă priveşte asta pe dumneavoastră? Este problema noastră. O vom soluţiona. Dacă nu, este drumul pe care ni l-am ales spre Iad.

— Preferaţi „drumul pe care vi l-aţi ales spre Iad”, drumului ales de alţii spre Rai, aşa este? Bănuiesc ce simţiţi. Nu-i plăcut să asculţi predicile unui străin. Cu toate

acestea, îmi doresc ca şi dumneavoastră să ne puteţi predica, deoarece noi înşine ne confruntăm cu o problemă, destul de analogă.

— Suprapopulare? rânji Baley.

— Am zis „analogă”, nu „identică”. Problema noastră este subpopularea. Ce vârstă credeţi că am?

Pământeanul căzu o clipă pe gânduri, apoi, în mod deliberat, rosti o vârstă mai mare decât estimase:

— Aş zice şaizeci de ani.

— Ar fi trebuit să ziceţi o sută şaizeci.

— Poftim?!

— Mai exact, voi împlini o sută şaizeci şi trei de ani. Nu este vorba de nicio neînţelegere – folosesc ca unitate de măsură anul terestru standard. Dacă am noroc, dacă mă îngrijesc şi, în primul rând, dacă nu contactez nicio boală terestră, aş putea dubla vârsta aceasta. Pe Aurora există cazuri de oameni care au trăit peste trei sute cincizeci de ani, iar speranţa de viaţă continuă să crească.

Baley privi spre R. Daneel (care pe toată durata conversaţiei ascultase în tăcere indiferentă), ca şi cum ar fi căutat o confirmare.

— Cum este posibil aşa ceva? întrebă el.

— Într-o societate subpopulată, este practic să-ţi concentrezi cercetările asupra gerontologiei, asupra procesului de îmbătrânire şi problemelor bătrâneţii. Pe o planetă ca a dumneavoastră, prelungirea speranţei de viaţă ar însemna un dezastru. Nu v-aţi putea permite creşterea populaţiei care ar rezulta de aici. Pe Aurora există loc pentru tricentenari. Apoi, desigur, o viaţă lungă devine de două şi de trei ori mai valoroasă.

Dacă dumneavoastră aţi muri acum, aţi pierde poate patruzeci de ani de viaţă… probabil mai puţin. Dacă eu aş muri, aş pierde o sută cincizeci de ani, probabil mai mult. Într-o societate ca a noastră, viaţa individului joacă rolul principal. Rata natalităţii este scăzută şi creşterea populaţiei strict controlată. Menţinem un raport oameni/roboţi fix, conceput pentru a asigura confortul individual maxim. În mod logic, pruncii aflaţi în dezvoltare

sunt examinaţi cu atenţie pentru depistarea eventualelor defecte fizice şi mentale, înainte de a li se permite să se maturizeze.

— Vreţi să spuneţi, îl întrerupse Baley, că-i omorâţi dacă nu…?

— Dacă nu corespund criteriilor. Absolut fără nicio suferinţă, vă asigur. Ideea vă şochează, în aceeaşi măsură în care pe noi ne şochează înmulţirea necontrolată a pământenilor.

— Există şi la noi un control demografic, dr. Fastolfe. Unei familii nu i se permite decât un anumit număr de copii.

Spaţialul surâse tolerant.

— Un anumit număr de copii în general, dar nu un anumit număr de copii *sănătoşi*. Chiar şi aşa, există destule ilegalităţi şi populaţia Pământului creşte.

— Cine poate să judece care dintre copii trebuie să trăiască?

— Problema este destul de complicată şi nu-i pot răspunde printr-o singură frază. Într-o bună zi, vom discuta în detaliu despre ea.

— Atunci care este necazul dumneavoastră? Păreţi mulţumit de societatea pe care o aveţi.

— Este stabilă şi tocmai acesta e necazul. Este *prea* stabilă.

— Nimic nu vă convine, observă Baley. După cum afirmaţi, civilizaţia noastră este pe marginea haosului, iar a dumneavoastră e prea stabilă.

— Mai exact, este posibil să fie prea stabilă. De două secole şi jumătate, nicio Lume Exterioară n-a mai colonizat o planetă nouă, iar pe viitor nu se anticipează posibilităţi de colonizare. Vieţile noastre pe Lumile Exterioare sunt prea lungi pentru a ni le risca şi prea confortabile pentru a ni le tulbura.

— Nu sunt sigur în privinţa asta, dr. Fastolfe. Dumneavoastră aţi venit pe Pământ, riscând să vă îmbolnăviţi.

— Aşa este, domnule Baley, şi printre noi există indivizi care apreciază că viitorul rasei umane merită chiar şi

posibila pierdere a unei existenţe îndelungate. Cu regret, trebuie să recunosc că suntem prea puţini.

— Perfect, să revenim la problema noastră. În ce fel ne ajută Oraşul Spaţial?

— Încercând să introducem roboţi pe Pământ, noi ne străduim să dezechilibrăm balanţa economiei Oraşelor.

— Asta înţelegeţi prin ajutor? (Lui Baley începură să-i tremure buzele.) Vreţi să spuneţi că, în mod premeditat, acţionaţi pentru formarea unui segment tot mai mare de oameni declasificaţi şi destituiţi?

— Vă rog să mă credeţi că nu o facem din cruzime sau din insensibilitate. Un segment de oameni destituiţi, aşa cum i-aţi numit, reprezintă exact ceea ce ne trebuie ca nucleu pentru colonizare. America voastră străveche a fost descoperită de corăbii ai căror mateloţi proveneau din închisori. Nu vedeţi că sistemul Oraşelor nu-i ajută pe indivizii destituiţi? Dacă părăsesc Pământul, ei n-au nimic de pierdut – dar au planete întregi de câştigat!

— Totuşi planul dumneavoastră nu dă roade.

— Nu, încuviinţă Fastolfe cu tristeţe. Ceva nu merge. Resentimentele pământenilor faţă de roboţi blochează totul. Deşi aceiaşi roboţi i-ar putea însoţi pe oameni, netezind dificultăţile adaptării iniţiale la o planetă primitivă şi făcând practic procesul de colonizare.

— Ce se va obţine în felul acesta? Alte Lumi Exterioare?

— Nu. Lumile Exterioare au fost colonizate înainte ca Oraşele şi civismul să se fi răspândit pe Pământ. Noile colonii vor fi construite de oameni care deţin fondul specific Oraşelor plus începuturile unei societăţi C/Fe. Va fi o sinteză, o împerechere încrucişată. Aşa cum stau lucrurile actualmente, structura terestră va colapsa în viitorul apropiat, Lumile Exterioare vor degenera lent şi vor decădea într-un viitor ceva mai îndepărtat, dar noile colonii vor constitui o tulpină nouă şi sănătoasă, combinând elementele cele mai bune din ambele societăţi. Prin reacţia coloniilor faţă de vechile planete, inclusiv faţă de Pământ, noi înşine putem căpăta un suflu nou.

— Nu ştiu… Mi se pare destul de nebulos, dr. Fastolfe.

— Este un vis, de acord, dar gândiţi-vă la el. (Brusc, spaţialul se ridică în picioare.) Am petrecut cu dumneavoastră mai mult timp decât intenţionasem, ba chiar, de fapt, mai mult timp decât ne permit regulamentele de sănătate. Vă rog să mă scuzaţi.

* * *

Când Baley şi R. Daneel părăsiră domul, razele soarelui se revărsară din nou asupra lor, dar sub alt unghi şi cumva mai gălbui. Baley se întrebă într-o doară dacă nu cumva lumina solară putea să aibă un aspect diferit pe altă planetă. Poate mai puţin aspră şi insolentă. Mai acceptabilă…

Altă planetă? Spaţialul urât cu urechi clăpăuge îi umpluse mintea cu fantezii bizare. Oare medicii de pe Aurora priviseră cândva pruncul Fastolfe şi se întrebaseră dacă trebuia să i se acorde şansa maturizării? Nu era prea urât? Sau criteriile lor nu includeau şi aspectul fizic? Când devenise urâţenia o diformitate, şi ce diformităţi…

Când însă lumina naturală dispăru şi intrară pe prima uşă care ducea spre Personal, gândurile respective începură să se destrame.

Baley scutură din cap exasperat. Totul era ridicol. A-i sili pe pământeni să emigreze, să înfiinţeze o nouă societate, era un nonsens! *De fapt*, ce doreau spaţialii?

În ciuda strădaniilor, nu ajunse la nicio concluzie.

Lent, automobilul lor intră pe banda de vehicule. Realitatea reveni împrejurul lui Baley. Blasterul îl apăsa cald şi liniştitor pe şold. Viaţa vibrantă şi zgomotoasă a Oraşului era la fel de caldă şi confortabilă ca întotdeauna.

Pentru o clipă, imediat după ce pătrunse în Oraş, nasul îl furnică, percepând un iz vag şi efemer.

„Oraşul miroase”, îşi spuse el uluit.

Se gândi la cele douăzeci de milioane de oameni înghesuite între pereţii de oţel ai cavernei gigantice şi, pentru prima dată în viaţa sa, le simţi mirosul prin nările care-i fuseseră purificate de aerul din exterior.

„Pe o altă planetă s-ar putea să fie altfel?” se întrebă detectivul. „Pe o planetă cu mai puţini oameni şi mai mult aer… curat?”

Vacarmul după-amiezii Oraşului îl învălui însă din toate părţile, izul slăbi şi dispăru, iar Baley se simţi uşor ruşinat.

Apăsă lent maneta de propulsie şi accesă un volum energetic mai mare. Maşina de poliţie acceleră brusc, când pătrunse pe autostrada pustie.

— Daneel, spuse Baley.

— Da, Elijah?

— De ce mi-a spus Fastolfe toate lucrurile acelea?

— Bănuiesc că a dorit să îţi accentueze importanţa anchetei. Nu ne aflăm aici doar pentru a rezolva misterul unei crime, ci pentru a salva Oraşul Spaţial şi, odată cu el, viitorul rasei umane.

— Cred că ar fi fost mai bine, rosti Baley sec, dacă mi-ar fi permis să văd scena crimei şi să discut cu cei care au descoperit cadavrul.

— Mă îndoiesc că ai fi putut descoperi ceva inedit, Elijah. Am fost destul de meticuloşi.

— Chiar aşa? Până acum n-aţi obţinut nimic. Niciun indiciu. Niciun suspect.

— Ai dreptate în privinţa aceasta. Răspunsul trebuie să se găsească în Oraşul New York. Pentru a fi totuşi exacţi, există un suspect.

— Poftim?! Până acum, n-ai pomenit nimic despre aşa ceva.

— Nu mi s-a părut necesar. Cu siguranţă, îţi dai seama că un suspect a existat din capul locului.

— Cine? Pentru Dumnezeu, despre cine-i vorba?

— Despre singurul pământean prezent la locul crimei. Comisarul Julius Enderby.

10. După-amiaza unui detectiv

Automobilul încetini, trase pe o parte a autostrăzii şi se opri lângă peretele orb de beton. După ce zumzetul motorului se opri, liniştea îi cuprinse densă şi apăsătoare.

Baley îl privi pe robotul de lângă el şi întrebă cu glas absurd de stins:

— Cine?

Secundele trecură în vreme ce detectivul aştepta răspunsul. O vibraţie slabă şi izolată crescu în intensitate, atinse un vârf minor, apoi se stinse. Fusese vreun alt echipaj de poliţie, care trecuse spre o misiune necunoscută, la un kilometru şi jumătate depărtare de ei. Sau poate o maşină de pompieri, gonind spre un incendiu.

O porţiune detaşată a minţii lui Baley se întrebă dacă exista vreun om care să cunoască toate autostrăzile ce şerpuiau prin măruntaiele Oraşului. Nu exista niciun moment din zi ori din noapte în care întregul sistem de autostrăzi să fie complet pustiu, totuşi existau probabil pasaje individuale în care nimeni nu mai pătrunsese de ani de zile. Brusc, cu o claritate devastatoare, detectivul îşi aminti o povestire pe care o vizionase în tinereţe.

Implica autostrăzile Oraşului Londra şi începea, destul de banal, cu o crimă. Asasinul fugise spre o ascunzătoare pregătită din vreme în ungherul unei autostrăzi, în al cărui colb paşii săi erau singurele urme lăsate în ultimul secol. În locul acela abandonat, el putea aştepta în siguranţă deplină încheierea căutării.

Ucigaşul cotise însă greşit, pe alt coridor, şi, în tăcerea şi singurătatea tunelurilor întortocheate, jurase – jurământ

dement şi blasfemiator – că în ciuda Sfintei Treimi şi a tuturor sfinţilor, va ajunge în refugiul său.

Din momentul acela, niciunul dintre coridoarele pe care pornise nu fusese cel corect. Rătăcise printr-un labirint nesfârşit, de la sectorul Brighton până la Canalul Mânecii şi de la Coventry la Canterbury. Se afundase de-a pururi sub uriaşul Oraş Londra, de la un capăt la celălalt al acestuia, străbătând colţul sud-estic al Angliei medievale. Hainele i se transformaseră în zdrenţe şi pantofii i se scâlciaseră, puterile i se vlăguiseră, totuşi nu-l părăsiseră. Era obosit, epuizat, însă incapabil să se oprească. Putea doar să continue, întruna, dar de fiecare dată cotea pe coridorul greşit.

Uneori auzea zgomot de automobile, dar întotdeauna acestea se aflau pe coridorul vecin şi, oricât de tare s-ar fi grăbit (pentru că de acum ajunsese să dorească să se predea poliţiei), când ajungea în locul respectiv tunelul era pustiu. Câteodată întrezărea o ieşire foarte îndepărtată, care ar fi dus spre viaţa şi tumultul Oraşului, însă de fiecare dată aceasta se îndepărta cu fiecare pas al său, până ce trebuia să cotească… şi atunci ieşirea pierea.

Ocazional, londonezii aflaţi în misiune oficială prin subteran întâlneau o siluetă ceţoasă care şchiopăta neauzită spre ei, un braţ semitransparent care se înălţa rugător, o gură ce se deschidea şi se închidea fără să emită vreun sunet. Pe măsură ce se apropia de ei, se destrăma şi dispărea.

Era o poveste care pierduse atributele ficţiunii obişnuite şi intrase în tărâmul folclorului. „Londonezul rătăcitor” devenise o expresie familiară în toată lumea.

În adâncurile Oraşului New York, Baley îşi reaminti legenda şi se foi neliniştit.

R. Daneel vorbi şi glasul său răsună slab în liniştea din jur.

— Putem fi auziţi, spuse el.

— Aici, în subteran? Nicio şansă! Spune ce-i cu comisarul?

— A fost la locul crimei, Elijah. Este un locuitor al Oraşului New York. În mod inevitabil, a fost suspectat.

— „A fost”? Nu mai este suspectat?

— Nu. Nevinovăţia lui a fost stabilită rapid. În primul rând, nu purta blasterul asupra sa. Nici nu avea cum să îl poarte. Intrase în Oraşul Spaţial în mod oficial – asta este sigur – şi, după cum ştii, blasterele sunt oprite în Personal.

— Apropo, arma crimei a fost găsită până la urmă?

— Nu, Elijah. Au fost verificate toate blasterele din Oraşul Spaţial, dar cu niciunul nu se trăsese de câteva săptămâni. Examinarea camerelor de radiaţie a fost concludentă.

— În cazul acesta, asasinul fie că a ascuns arma atât de bine, fie…

— Nu a putut fi ascunsă nicăieri în Oraşul Spaţial. Am fost cât se poate de meticuloşi.

— Încerc să trec în revistă toate posibilităţile, făcu Baley iritat. Fie că a fost ascunsă, fie că a fost luată de ucigaş atunci când a plecat.

— Exact.

— Iar dacă admiţi doar a doua posibilitate, atunci comisarul este scos din cauză.

— Aşa este. Desigur, ca o precauţie suplimentară, comisarul Enderby a fost cerebro-analizat.

— Ce anume?

— Cerebro-analiza este interpretarea câmpurilor electromagnetice emise de celulele cerebrale.

— Aha, încuviinţă Baley fără să fi înţeles mare lucru. Şi ce vă spune cerebro-analiza?

— Ne oferă informaţii despre caracteristicile temperamentale şi emoţionale ale unei persoane. În cazul comisarului Enderby, ne-a confirmat că era incapabil să îl ucidă pe dr. Sarton. Realmente incapabil.

— Aşa-i, fu de acord Baley. Nu-i genul de ucigaş. Asta puteam să v-o spun şi eu.

— Este mai bine să avem informaţii obiective. Evident, toţi oamenii noştri din Oraşul Spaţial au acceptat de asemenea să fie cerebro-analizaţi.

— Bănuiesc că la toţi s-a descoperit aceeaşi incapacitate de crimă.

— Firesc. De aceea ştim că asasinul trebuie să fie un locuitor al Oraşului New York.

— În cazul ăsta, nu ne rămâne de făcut decât să trecem tot Oraşul prin procedeul vostru drăgălaş.

— Nu ar fi foarte practic, Elijah. Este posibil ca milioane de locuitori ai Oraşului să fie capabili de crimă, din punct de vedere temperamental.

— Milioane…, mormăi Baley gândindu-se la mulţimile din ziua aceea îndepărtată care răcniseră spre spaţialii murdari şi la gloata ameninţătoare şi doritoare să acţioneze din faţa magazinului de pantofi, cu numai o seară în urmă.

„Bietul Julius”, se gândi. „Suspect de crimă!”

Putea auzi vocea comisarului descriindu-i descoperirea cadavrului: „brutal, foarte brutal.” Nu era de mirare că-şi spărsese ochelarii, şocat şi uluit. Nu era de mirare că nu mai dorea să revină în Oraşul Spaţial. „Îi urăsc”, mârâise el printre dinţi.

Bietul Julius… Omul care le putea cânta în strună spaţialilor. Omul a cărui principală valoare pentru Oraş consta în abilitatea lui de a se înţelege cu spaţialii. În ce măsură contribuise lucrul acesta la promovările lui rapide?

Nu era de mirare că dorise ca Baley să preia cazul. Bunul, credinciosul şi discretul Baley. Colegi de şcoală! Avea să păstreze tăcerea, dacă afla despre incidentul acela minor. Baley se întrebă în ce fel se desfăşura cerebro-analiza. Îşi imagină electrozi gigantici, pantografe grăbite trasând grafice pe hârtie milimetrică, mecanisme cu rotiţe dinţate auto-ajustându-se şi clicăind la răstimpuri.

Bietul Julius… Dacă groaza îi era pe atât de mare pe cât aproape că avea dreptul să fie, poate că se şi vedea deja la sfârşitul carierei, primind direct din mâna primarului scrisoarea de demisie.

Maşina de poliţie începu să urce în subnivelurile primăriei.

* * *

Când Baley reveni la biroul său, era ora 14:30. Comisarul lipsea. Zâmbitor, R. Sammy îl anunţă că nu ştia unde se afla Enderby.

Baley rămase o vreme, gândindu-se, fără să bage în seamă foamea care începuse să-i dea ghes.

La 15:20, R. Sammy se apropie de biroul său şi rosti:

— Comisarul s-a întors, Lije.

— Mulţumesc, încuviinţă Baley.

Pentru prima dată îl ascultase pe R. Sammy fără să se simtă iritat. La urma urmelor, robotul era cumva înrudit cu R. Daneel şi, în mod evident, R. Daneel nu era o persoană – sau, mai degrabă, creatură – care să te irite. Detectivul se întrebă cum ar fi fost viaţa pe o planetă nouă, cu oameni şi roboţi care să pornească de pe poziţii de egalitate într-o societate de tip Oraş. Analiză situaţia destul de imparţial.

Când Baley intră în cabinet, comisarul examina nişte documente, oprindu-se la răstimpuri, pentru a face adnotări.

— Gafa ta din Oraşul Spaţial, îi spuse fără să-l privească, a fost de proporţii.

Amintirea duelului verbal cu Fastolfe reveni acut în mintea lui Baley şi faţa sa prelungă adoptă o expresie lugubră de stânjeneală.

— Recunosc, comisare. Îmi pare rău.

Enderby ridică fruntea de deasupra hârtiilor. Prin ochelari privirea îi era intensă şi, în general, arăta mult mai bine decât în ultimele treizeci de ore.

— Nu contează, zise el. Fastolfe n-a părut deranjat, aşa că vom da uitării incidentul. Spaţialii ăştia sunt cu totul imprevizibili. Ai avut un noroc extraordinar, Lije, totuşi, data viitoare să discuţi cu mine înainte de a te comporta ca un erou de subeter.

Baley încuviinţă din cap. Întreaga povară i se ridică de pe umeri. Încercase o lovitură de maestru şi eşuase. Şi ce dacă? Se simţea niţel surprins de propria sa nepăsare, dar asta era situaţia.

— Comisare, începu detectivul, pe durata anchetei doresc alocarea unei garsoniere pentru mine şi Daneel. În seara asta nu-l mai duc la mine.

— Ce vrei să spui?

— În caz că ai uitat, el este robot. Mai ţii minte? Poate că nu se va întâmpla nimic, dar dacă se iscă o răzmeriţă, nu vreau să-mi fie implicată familia.

— Prostii, Lije! Am verificat, iar în Oraş nu există niciun zvon despre apariţia unui robot spaţial.

— Comisare, Jessie a auzit zvonul de undeva.

— Ei bine, nu-i vorba despre un zvon organizat. Nimic periculos. Am verificat din clipa în care am părăsit trimensionalul din domul lui Fastolfe. De aceea am plecat. A trebuit să investighez, evident, şi s-o fac rapid. Oricum, uite rapoartele. Consultă-le şi singur. Acesta provine de la Doris Gillid, care a fost într-o duzină de Personale pentru femei din Secţiuni diferite ale Oraşului. O ştii pe Doris, e o fată competentă. Ei bine, n-a dat peste nimic. Nicăieri, absolut nimic.

— Atunci de unde a auzit Jessie zvonul?

— Pot să-ţi ofer o explicaţie. În magazinul de pantofi, R. Daneel s-a dat în spectacol. A scos realmente blasterul, Lije, sau ai mai înflorit şi tu povestea?

— L-a scos din toc, ba chiar l-a îndreptat spre oameni.

Enderby clătină din cap.

— Bine… Cineva l-a recunoscut. Ca robot, vreau să spun.

— Stai aşa! îl opri Baley indignat. Nu-l poţi deosebi de un om.

— De ce nu?

— Tu ai putut? Eu n-am putut.

— Şi ce dovedeşte asta? Noi nu suntem experţi. Să presupunem că în mulţime s-ar fi aflat un tehnician de la uzinele de roboţi Westchester, un profesionist, un om care şi-a petrecut toată viaţa proiectând şi construind roboţi. El a sesizat ceva straniu la R. Daneel – poate felul în care vorbeşte sau se mişcă – şi a căzut pe gânduri. Poate că i-a spus soţiei sale, iar ea le-a spus câtorva prietene, după

care zvonul s-a stins. Era prea improbabil. Oamenii nu puteau crede aşa ceva. Atât doar că zvonul a ajuns la Jessie înainte să se fi stins.

— Poate, făcu Baley neîncrezător, totuşi ce spui despre alocarea unei garsoniere pentru două persoane?

Comisarul strânse din umeri şi comută intercomul. După ce vorbi câteva clipe, anunţă:

— Secţiunea Q-27 este tot ce pot aranja. Nu-i un cartier foarte grozav.

— Merge, încuviinţă Baley.

— Apropo, unde-i R. Daneel acum?

— Ne examinează arhiva. Încearcă să culeagă informaţii despre agitatorii medievalişti.

— Dumnezeule, sunt milioane!

— Ştiu, dar asta îşi doreşte.

Baley porni spre uşă, apoi se întoarse, pe jumătate mânat de instinct, şi întrebă:

— Comisare, Sarton ţi-a vorbit vreodată despre programul Oraşului Spaţial? Mă refer la introducerea culturii C/Fe.

— La ce?!

— La introducerea roboţilor.

— Ocazional.

Tonul lui Enderby nu era foarte interesat.

— Ţi-a explicat vreodată planul Oraşului Spaţial?

— Da, o sănătate mai bună, ridicarea nivelului de trai... Chestiile obişnuite, nu m-au impresionat. Bineînţeles, i-am dat dreptate. Am încuviinţat din cap şi aşa mai departe. Ce puteam face? Totul este să-i binedispui şi să speri că noţiunile lor se păstrează în limita raţiunii. Poate că-ntr-o bună zi...

Baley aşteptă, dar comisarul nu mai spuse ce se putea întâmpla într-o bună zi.

— A pomenit ceva şi despre emigrare? se interesă detectivul.

— Despre emigrare? Niciodată! A-i permite unui pământean accesul pe o Lume Exterioară este ca şi cum ai găsi un asteroid de diamante în inelele lui Saturn.

— Mă referam la emigrarea pe planete necolonizate.

Enderby îi răspunse doar printr-o privire de incredulitate. Baley aşteptă câteva clipe, după care întrebă direct:

— Ce este cerebro-analiza, comisare? Ai auzit vreodată despre ea?

Faţa rotundă a celuilalt nu-şi schimbă expresia; nici măcar nu clipi din ochi.

— Nu, răspunse el cu glas egal, ce-ar trebui să fie?

— Nimic, doar un termen pe care l-am auzit.

Părăsi cabinetul şi reveni la biroul său, cufundându-se în gânduri. În mod clar, comisarul nu putea fi un actor *atât* de bun. Iar în cazul acesta…

La 16:05, Baley o sună pe Jessie ca s-o anunţe că nu va veni seara acasă şi probabil nici în serile următoare. După aceea, de abia mai putu să scape de ea.

— Ai probleme, Lije? Eşti în pericol?

— Un poliţist se află permanent într-un anumit grad de pericol, îi explică el relaxat, dar n-o mulţumi.

— Unde vei locui?

Baley nu-i destăinui adresa.

— Dacă vă simţiţi singuri la noapte, îi spuse, mergeţi la mama ta.

Întrerupse legătura brusc, ceea ce poate că a fost mai bine.

* * *

La 16:20, Baley telefonă la Washington. Trecu destul de mult timp până-l găsi pe bărbatul căutat şi aproape la fel de mult până îl convinse că ar trebui să vină la New York în ziua următoare. Până la 16:40, reuşise s-o facă.

* * *

La 16:55, comisarul părăsi serviciul, trecând pe lângă Baley cu un surâs nesigur. Aproape imediat după aceea plecă tot personalul din schimbul de dimineaţă. Puţinii poliţişti care lucrau în tura de după-amiază apărură pe rând, salutându-l pe detectiv cu tonuri variate de surpriză.

R. Daneel veni cu un teanc de hârtii.

— Ce sunt astea? întrebă Baley.

— O listă cu persoanele care ar putea aparţine unei organizaţii medievaliste.

— Câte sunt?

— Pe listă sunt un milion, dar nu reprezintă decât o parte.

— Intenţionezi să le verifici pe toate?

— În mod evident, aşa ceva ar fi imposibil.

— Vezi tu, Daneel, aproape toţi pământenii sunt medievalişti, într-un fel sau altul. Comisarul, Jessie, eu însumi… Să-l luăm de pildă pe comisar. I-ai văzut…

Fusese gata să spună „ochelarii”, apoi îşi amintise că pământenii trebuiau să se apere reciproc şi că faţa comisarului trebuia protejată şi la figurat, nu numai la sensul propriu. De aceea sfârşi jalnic:

— … podoabele oculare?

— Da, le-am observat, încuviinţă R. Daneel, dar am considerat că poate nu ar fi politicos să mă refer la ele. Nu am mai zărit asemenea podoabe la alţi locuitori din Oraşul New York.

— Sunt nişte obiecte care se utilizau foarte demult.

— Au vreun scop?

— Cum ai obţinut lista? schimbă brusc vorba Baley.

— Folosindu-mă de o maşină. Ajunge să îi specifici delictul care te interesează şi ea face totul. I-am cerut să scaneze toate cazurile de tulburare a ordinii publice care au implicat roboţi în ultimii douăzeci şi cinci de ani. Altă maşină a scanat toate ziarele Oraşului New York în aceeaşi perioadă, căutând numele celor implicaţi în declaraţii nefavorabile la adresa roboţilor sau locuitorilor Lumilor Exterioare. Este uluitor câte au putut face în trei ore. După aceea, tot maşinile au eliminat de pe listă numele celor care nu mai sunt în viaţă.

— Te surprinde? Crezusem că şi pe Lumile Exterioare există calculatoare.

— Există, desigur, şi încă de multe feluri. Foarte avansate, totuşi niciunul atât de masiv şi complex precum cele de aici. Bineînţeles, nu trebuie să uiţi faptul că nici cea

mai mare dintre Lumile Exterioare nu are măcar populaţia unuia dintre Oraşele voastre şi de aceea nu este necesară o complexitate de această natură.

— Tu ai fost vreodată pe Aurora? întrebă detectivul.

— Nu, am fost asamblat aici, pe Pământ.

— Atunci de unde ştii despre calculatoarele de pe Lumile Exterioare?

— Mi se pare evident, partenere Elijah. Baza mea de date s-a fundamentat pe cea a răposatului dr. Sarton. Te pot asigura că deţin o mulţime de materiale curente despre Lumile Exterioare.

— Am înţeles. Tu poţi mânca, Daneel?

— Sunt acţionat de energie atomică. Crezusem că ştiai asta.

— N-am uitat nicio clipă, te asigur, dar nu te-am întrebat dacă trebuie să te hrăneşti, ci dacă *poţi* să mănânci. Dacă poţi să introduci mâncare în gură, s-o mesteci şi s-o înghiţi. Mi se pare un amănunt important în tentativa de a semăna cu un om.

— Ţi-am înţeles observaţia. Da, pot să efectuez operaţiile mecanice de masticare şi ingerare. Desigur capacitatea mea este relativ limitată şi, mai devreme sau mai târziu, trebuie să evacuez materialul ingerat din ceea ce ai putea numi „stomacul” meu.

— Perfect. Poţi regurgita, sau orice altă metodă utilizezi, diseară, în liniştea garsonierei noastre. Ideea este că mi-e foame. Am scăpat prânzul, fir-ar al naibii, şi vreau să fii cu mine când mănânc, dar nu poţi să stai şi *să nu* mănânci, fără să nu atragi atenţia. Dacă însă poţi mânca, totul e-n regulă. Să mergem!

* * *

Cantinele Secţiunilor erau identice în tot Oraşul New York. În plus, Baley fusese în Washington, Toronto, Los Angeles, Londra şi Budapesta în interes de serviciu, iar cantinele de acolo erau absolut la fel. Poate că situaţia fusese alta în epocile medievale, când limbile diferiseră, ca şi alimentaţia, dar, în ziua de azi, produsele pe bază de

enzime erau aceleaşi de la Shanghai la Taşkent şi de la Winnipeg la Buenos Aires. Poate că engleza nu semăna cu cea vorbită pe timpul lui Shakespeare ori Churchill, dar era melanjul utilizat pe toate continentele şi, cu unele modificări, pe Lumile Exterioare.

Ignorând însă limba şi alimentaţia, existau similitudini şi mai profunde. Peste tot exista izul specific, indefinibil, dar complet caracteristic, de „cantină”. Coada triplă de aşteptare, care avansa lent, pentru a converge la uşă şi a se diviza din nou în dreapta, stânga şi centru… Vacarmul oamenilor care vorbeau şi se mişcau, dublat de zăngănitul specific al veselei din plastic… Strălucirea lemnului artificial, extrem de lustruit, plafonierele din sticlă aflate la înălţime, mesele lungi, mirosul de aburi calzi…

Baley avansă treptat, odată cu coada (în ciuda intervalului relativ larg al orelor între care puteai lua masa, o aşteptare de zece minute era aproape inevitabilă) şi se adresă lui R. Daneel mânat de o curiozitate bruscă:

— Poţi să zâmbeşti?

— Scuză-mă, Elijah, vrei să repeţi? zise R. Daneel, care privea absorbit, deşi detaşat, interiorul cantinei.

— Mă întrebam dacă poţi să zâmbeşti, şopti detectivul.

R. Daneel zâmbi. Gestul fu neaşteptat şi surprinzător. Buzele i se arcuiră şi pielea de deasupra colţurilor gurii se cută. Totuşi numai gura fusese cea care surâsese. Restul feţei robotului rămăsese nemişcat.

Baley clătină din cap.

— Nu te obosi s-o faci, Daneel. Nu te ajută cu nimic.

Se aflau la intrare. Pe rând, persoanele de la coadă îşi introduceau cardurile alimentare în fanta cuvenită şi aşteptau să fie scanate. Clic… clic… clic…

Cândva, cineva calculase că o cantină care funcţiona perfect putea admite două sute de persoane pe minut, toate cardurile fiind scanate complet pentru a împiedica schimbarea cantinei, sărirea meselor şi diluarea raţiilor. Se calculase de asemenea cât de lungă trebuia să fie coada de aşteptare pentru o eficienţă maximă şi cât timp se pierdea când o persoană necesita tratament special.

Din acest motiv era întotdeauna o calamitate să întrerupi clicurile acelea regulate prin trecerea la ghişeul manual, aşa cum făcură Baley şi R. Daneel, pentru a obţine un card special de la şefa de tură.

Jessie, care fusese asistentă dietetician, îi explicase cândva lui Baley:

— Dă totul peste cap. Anulează estimările de consum şi inventar. Determină verificări speciale. Trebuie să confrunţi situaţia cu toate cantinele Secţiunii, pentru a te asigura că dezechilibrul bilanţului nu este prea mare. Săptămânal se alcătuieşte un bilanţ separat şi dacă s-a întâmplat o neregulă şi eşti excedentar, întotdeauna va fi vina ta, niciodată a conducerii Oraşului, pentru că a eliberat carduri speciale în stânga şi-n dreapta. Ah, nu! Iar când anunţi că pentru masa respectivă s-a anulat opţiunea alegerii, ce-ţi mai aud urechile de la oamenii de la coadă! Întotdeauna vinovaţii sunt cei de la tejghea…

Baley auzise povestea completă, aşa că înţelegea privirea rece şi veninoasă pe care o primi din partea femeii aflate înapoia ghişeului. Ea completă rapid câteva detalii – Secţiunea de domiciliu, ocupaţia, motivul pentru care lua masa în altă cantină („probleme de serviciu”, un motiv cu adevărat iritant, dar imposibil de contestat). După aceea, împături hârtia cu mişcări ferme ale degetelor şi o împinse într-o fantă. Un calculator o recepţionă, îi devoră conţinutul şi digeră informaţia.

Femeia se întoarse apoi spre R. Daneel.

Baley anunţă partea cea mai neplăcută.

— Prietenul meu nu este din Oraş, spuse el.

Femeia îl privi acum realmente şi complet scandalizată.

— Oraşul de reşedinţă, vă rog, rosti ea.

— Toate înregistrările vor fi trecute în creditul Departamentului poliţie, interveni din nou Baley. Detaliile nu sunt necesare. Probleme de serviciu.

Cu un gest scurt, femeia trase un chitanţier de permise şi completă datele necesare în cod maşină, lovind tastele cu mişcări experte ale primelor două degete de la mâna dreaptă.

— Cât timp veţi lua masa aici? întrebă ea.

— Cât va fi necesar, răspunse Baley.

— Apăsaţi degetele aici, indică femeia răsucind spre ei formularul.

Baley simţi un mic fior de emoţie, când degetele perfect egale şi cu unghii lustruite ale lui R. Daneel apăsară în locul arătat. Speră din toată inima ca spaţialii să nu fi uitat să-i prevadă şi amprente digitale.

Femeia luă formularul şi-l introduse în maşina atotprimitoare de lângă ea. Aceasta nu răspunse prin nicio eructaţie şi Baley răsuflă uşurat.

Primiră carduri metalice mici, de un roşu strălucitor, culoare care însemna „temporar”.

— Fără opţiuni, îi anunţă femeia. Săptămâna asta avem probleme. Masa DF.

Porniră spre DF.

— Am impresia, spuse R. Daneel, că majoritatea oamenilor voştri mănâncă regulat în asemenea cantine.

— Da. Bineînţeles, este destul de neplăcut să mănânci într-o cantină străină, pentru că nu cunoşti pe nimeni. În propria ta cantină, lucrurile stau altfel. Ai locul tău unde stai de fiecare dată şi eşti cu familia şi cu prietenii. Mai ales când eşti tânăr, mesele reprezintă momentele cele mai luminoase ale zilei.

Baley surâse, reamintindu-şi propria tinereţe.

Se părea că masa DF se număra printre cele rezervate persoanelor aflate în tranzit. Indivizii deja aşezaţi acolo îşi priveau farfuriile stânjeniţi şi nu discutau între ei. Trăgeau cu coada ochiului, invidioşi, spre numeroşii meseni care hohoteau la alte mese.

„Nimeni nu se simte mai inconfortabil”, gândi Baley, „decât cel care mănâncă în altă Secţiune decât a lui. Fie pâinea cât de rea – după cum zice vechiul proverb – tot mai bună-n cantina ta.” Oricâţi biochimişti alimentari ar fi jurat că nu exista nicio deosebire faţă de hrana servită oriunde altundeva, de pildă în Johannesburg, cea pe care o mânca în cantina lui i se părea mult mai gustoasă.

Se aşeză pe un taburet şi R. Daneel luă loc lângă el.

— Nu poţi să alegi între feluri diferite de mâncare, spuse detectivul, aşa că apasă comutatorul acela şi aşteaptă.

Peste două minute, un disc glisă în tăblia mesei şi de sub el se ridică un platou.

— Cartofi piure, sos de zimoviţel şi marmeladă de caise. Asta e…, făcu Baley.

O furculiţă şi două felii de pâine integrală din enzime apărură într-o adâncitură aflată imediat în faţa grilajului scund ce urma linia mediană a mesei.

— Dacă doreşti, vorbi cu glas scăzut R. Daneel, poţi lua porţia mea.

Pentru o clipă Baley fu scandalizat, apoi îşi reaminti şi murmură:

— Ar fi o încălcare a manierelor. Dă-i drumul şi mănâncă!

Detectivul mâncă sârguincios, dar fără relaxarea ce permite o satisfacţie deplină. Ocazional, trase prudent cu ochiul spre robot. R. Daneel mesteca prin mişcări precise ale maxilarelor. De fapt, prea precise. Nu părea defel natural.

Ciudat! Acum când Baley ştia cu siguranţă că R. Daneel era robot, distingea limpede tot felul de detalii. De exemplu, când R. Daneel înghiţea, nu exista nicio mişcare a mărului lui Adam.

Pământeanul nu se simţea totuşi deranjat prea mult. Oare se obişnuise cu creatura? Presupunând că oamenii ar fi colonizat o planetă nouă (interesant cum ideea aceasta îl obseda, de când Fastolfe i-o strecurase în minte), presupunând că Bentley, de exemplu, ar fi fost pe punctul de a părăsi Pământul, s-ar fi putut ca băiatului să nu-i mai pese că munceşte şi trăieşte alături de roboţi? De ce nu? Spaţialii înşişi o făceau.

— Elijah, rosti R. Daneel, este nepoliticos să te uiţi la un om care mănâncă?

— Este nepoliticos să te holbezi direct la el, desigur. Asta ţine de bun simţ, nu? Orice om are dreptul la intimitate. Conversaţia obişnuită este posibilă, totuşi nu te zgâieşti la cineva când înghite mâncarea.

— Înţeleg. În cazul acesta, de ce opt oameni ne privesc cu atenţie – cu foarte multă atenţie?

Baley lăsă jos furculiţa şi se uită în jur, ca şi cum ar fi căutat solniţa.

— Nu văd nimic ieşit din comun.

Vorbise însă fără convingere. Pentru el, gloata de meseni nu era decât un vast conglomerat haotic. Iar când R. Daneel îl privi cu ochii săi căprui impersonali, Baley suspectă tulburat că nu erau deloc ochi, ci scanere capabile să sesizeze, cu acurateţe fotografică şi în fracţiuni de secundă, întregul tablou.

— Sunt perfect sigur, zise calm R. Daneel.

— Bun, şi ce-i cu asta? Este un comportament nepoliticos, dar ce dovedeşte?

— Nu pot să îţi răspund la întrebare, Elijah, dar poate fi o coincidenţă faptul că şase dintre ei se aflau aseară în mulţimea din faţa magazinului de pantofi?

11. Evadare pe benzi

Degetele lui Baley se încleştară convulsiv în jurul furculiţei.

— Eşti sigur? întrebă el automat şi în aceeaşi clipă îşi dădu seama de inutilitatea întrebării.

Nu întrebi un calculator dacă este sigur de răspunsul pe care-l afişează; nici măcar un calculator cu braţe şi picioare.

— Destul de sigur, încuviinţă R. Daneel.

— Sunt aproape de noi?

— Nu tocmai. Sunt risipiţi prin sală.

— Bine.

Baley reveni asupra mâncării, cu furculiţa mişcându-se mecanic. Înapoia încruntăturii de pe chipul său prelung, gândurile îi goneau furioase.

Poate că într-adevăr incidentul din seara trecută fusese organizat de un grup de fanatici antiroboţi şi că nu fusese o răzmeriţă spontană, aşa cum păruse. Un asemenea grup de agitatori putea include cu uşurinţă persoane care studiaseră roboţii cu fascinaţia născută din ura profundă faţă de aceştia. Era posibil ca unul dintre ei să-şi fi dat seama ce era R. Daneel în realitate. (Cumva, comisarul sugerase ipoteza aceasta. La naiba, Enderby dovedea profunzimi neaşteptate!)

Totul devenea atunci logic. Deşi în acţiunea din seara trecută nu putuseră acţiona într-o modalitate organizată, medievaliştii rămâneau capabili să plănuiască pentru viitor. Dacă puteau recunoaşte un robot ca R. Daneel, atunci cu siguranţă îşi puteau da seama că Baley era poliţist. Iar un poliţist aflat în tovărăşia neobişnuită a unui robot umanoid ar fi fost, fără doar şi poate, unul de rang important. (Cu o

înţelepciune venită prea târziu, Baley urmă fără ezitare linia raţionamentului.)

Prin urmare, nişte indivizi care ţineau sub observaţie primăria (sau poate chiar nişte agenţi infiltraţi în primărie) îi reperaseră pe Baley, R. Daneel, ori pe amândoi, destul de repede după incident. Că făcuseră asta la nici douăzeci şi patru de ore nu era deloc surprinzător. Ar fi putut s-o facă în timp şi mai scurt, dacă Baley nu şi-ar fi petrecut o parte atât de mare a zilei în Oraşul Spaţial şi pe autostrăzi.

R. Daneel terminase de mâncat şi acum aştepta tăcut, cu palmele sale perfecte sprijinite uşor de marginea mesei.

— Nu ar fi mai bine să acţionăm cumva? întrebă el.

— Aici, în cantină, suntem în siguranţă, răspunse Baley. Te rog, lasă totul în seama mea.

Privi în jur precaut şi văzu parcă pentru prima dată în viaţă o cantină.

Oameni… mii de oameni! Care era capacitatea medie a unei cantine? Văzuse cândva cifrele respective. Parcă era vorba despre două sute de mii de oameni, iar cantina aceasta era mai mare decât una medie.

Dacă, să presupunem, cineva ar fi strigat „robot”? Dacă ar fi fost azvârliţi miilor de meseni ca nişte…

Nu avea niciun termen de comparaţie, dar era lipsit de importanţă. Aşa ceva n-avea să se întâmple.

O răzmeriţă spontană putea izbucni oriunde, în cantine la fel de uşor ca şi pe coridoare sau în ascensoare. Poate chiar mai uşor. În timpul meselor exista o lipsă a inhibării, o dispoziţie generală spre glume de prost gust ce putea degenera în incidente mult mai serioase.

Pe de altă parte, o revoltă planificată ar fi însemnat cu totul altceva. Aici, în cantină, conspiratorii ar fi fost ei înşişi prinşi într-o sală vastă şi aglomerată. Odată ce începeau să zboare farfuriile şi să se facă ţăndări mesele, nu avea să mai existe o cale simplă de scăpare. Cu siguranţă, sute de oameni aveau să moară şi conspiratorii înşişi se puteau număra cu uşurinţă printre victime.

Nu, o răzmeriţă lipsită de asemenea riscuri trebuia plănuită pe arterele Oraşului, într-un pasaj relativ îngust.

Panica şi isteria aveau să se propage lent prin gâtuitura respectivă, îngăduind o retragere rapidă, pregătită din timp, într-un coridor lateral, sau un pas nebăgat în seamă pe o bandă rapidă ascendentă, care să-i poarte la alt nivel.

Baley se simţea prins în capcană. Probabil că alţi observatori aşteptau afară. El şi R. Daneel vor fi urmăriţi până în locul adecvat, unde va fi activat focosul.

— De ce nu îi arestăm? întrebă R. Daneel.

— În felul ăsta, am grăbi declanşarea necazurilor. Le ştii feţele, nu-i aşa? N-o să le uiţi?

— Nu sunt capabil de uitare.

— Atunci o să-i arestăm altădată. Deocamdată să ieşim din plasa lor. Ţine-te după mine şi imită-mă întocmai.

Se sculă şi întoarse grijuliu farfuria cu fundul în sus, centrând-o pe discul mişcător care o adusese pe masă. După aceea, aşeză furculiţa în adâncitura cuvenită. Privindu-l, R. Daneel îi imită fiecare mişcare. Vesela dispăru din vedere.

— Şi ei se ridică, anunţă robotul.

— Perfect. Intuiţia îmi spune că nu se vor apropia prea mult. În niciun caz în cantină.

Se aşezară din nou la coadă, îndreptându-se spre ieşire, unde clicurile cardurilor sunau ca un ritual, fiecare clic înregistrând consumul unei raţii.

Baley privi îndărăt prin pâcla de aburi şi vacarm, şi, cu o claritate lipsită de orice legătură cu situaţia, îşi aminti de o vizită făcută împreună cu Ben la grădina zoologică, cu şase-şapte ani în urmă. Ba nu, trecuseră opt ani de atunci, deoarece Ben tocmai împlinise opt ani. (Sfinte Iosafat! Cum zbura timpul!)

Fusese prima vizită a băiatului la grădina zoologică şi fusese impresionat. La urma urmelor, până atunci nu mai văzuse niciodată câini sau pisici. Apoi ajunseseră la volieră! Baley însuşi, care o mai văzuse de o duzină de ori, era fascinat de ea.

Prima impresie lăsată de vederea unor creaturi care ţâşnesc prin văzduh trezeşte un sentiment de uimire ce nu poate fi comparat cu nimic altceva. În voliera vrăbiilor era

ora mesei şi un îngrijitor turna ovăz decorticat într-un alimentator cu jgheab lung (oamenii se obişnuiseră cu substituenţii din enzime, dar animalele, mai conservatoare în felul lor, insistau pentru grăunţele reale).

Sute de vrăbii se înghesuiseră pe marginea jgheabului. Aripă lângă aripă, ciripind de-a dreptul asurzitor, se înşiruiseră...

Asta era! Aceasta era imaginea care apăru în mintea lui Baley, când privi spre cantină în clipa ieşirii. Vrăbii strânse pe jgheabul cu hrană. Gândul îi inspiră repulsie.

„Sfinte Iosafat”, se gândi, „trebuie să existe şi o cale mai bună.”

Dar care putea fi aceea? Ce era greşit la calea actuală? Până acum nu-l mai deranjase niciodată.

— Eşti gata, Daneel? se adresă el brusc robotului.

— Da, Elijah.

Părăsiră cantina şi planul de a scăpa de urmăritori era acum clar pentru Baley.

* * *

Adolescenţii au un joc pe care-l numesc „alergare pe benzi”. Regulile sale variază în privinţe minore de la un Oraş la altul, dar esenţa rămâne aceeaşi. Un băiat din San Francisco se poate alătura fără probleme unui joc în Cairo.

Scopul jocului este de a ajunge din punctul A în punctul B utilizând sistemul de tranzit rapid al Oraşului, astfel încât „vulpoiul” să se descotorosească de cât mai mulţi „copoi”. Vulpoiul care izbuteşte să ajungă singur la destinaţie este cu adevărat iscusit, acelaşi lucru putând fi afirmat şi despre un copoi care nu-i pierde urma.

Jocul se desfăşoară de obicei în perioada de vârf a traficului serii, când densitatea navetiştilor îi măreşte simultan gradul de risc şi de complexitate. Vulpoiul porneşte primul, deplasându-se în sus şi în jos pe benzile acceleratoare. El se străduieşte din răsputeri să acţioneze cât mai imprevizibil, rămânând nemişcat pe o bandă cât mai mult timp posibil, pentru ca după aceea să sară brusc

într-o direcţie aleatorie. Va traversa apoi repede câteva benzi, pentru ca să rămână din nou neclintit.

Vai de copoiul care, din neatenţie, s-a abătut cu o bandă prea departe! Înainte de a-şi fi dat seama de eroare, doar dacă nu este extraordinar de agil, a trecut de vulpoi sau a rămas mult în urma lui. Un vulpoi inteligent îi va amplifica greşeala, deplasându-se rapid în direcţia opusă.

O regulă destinată să înzecească complexitatea urmăririi o constituie îmbarcarea pe benzile locale sau chiar pe expresuri, pentru a coborî pe partea opusă. Evitarea lor completă este incorectă, dar şi folosirea exagerată.

Atracţia jocului este mai greu de înţeles pentru un adult, în special pentru unul care n-a participat el însuşi la joc în adolescenţă. Jucătorii sunt trataţi cu asprime de călătorii obişnuiţi, cu care se intersectează în mod inevitabil. Sunt persecutaţi de poliţişti şi pedepsiţi de părinţi. Sunt înfieraţi în şcoli şi subeterice. Anual, patru-cinci adolescenţi mor în timpul jocurilor, câteva zeci sunt răniţi, iar mulţi pietoni inocenţi sunt afectaţi în diverse grade.

Cu toate acestea, nu se poate întreprinde nimic pentru anihilarea bandelor de jucători. Cu cât pericolul este mai mare, cu atât jucătorii obţin premiul cel mai râvnit – stima din ochii concurenţilor. Un învingător are dreptul să se împăuneze, iar un vulpoi celebru este privit cu admiraţie.

Chiar şi acum, Baley îşi reamintea cu satisfacţie că el fusese, cândva, alergător pe benzi. Odată, condusese un grup de douăzeci de adolescenţi din sectorul Concourse până la graniţa cu Queens, traversând trei expresuri. Pe durata a două ore, neobosit şi neîncetat, scăpase de unii dintre cei mai agili copoi din Bronx şi ajunsese singur la destinaţie. Despre cursa aceea se vorbise luni de zile.

Desigur, acum detectivul trecuse de patruzeci de ani. Nu mai alergase pe benzi de douăzeci de ani, dar nu uitase unele şiretlicuri. Ceea ce pierduse în agilitate câştigase în alte privinţe. Era poliţist. Nimeni, decât un alt poliţist la fel de experimentat ca el, nu putea cunoaşte Oraşul la fel de bine, ştiind unde începeau şi unde se terminau aproape toate străduţele cu pereţi metalici.

Se îndepărtă de cantină cu pas vioi, dar nu foarte rapid. Dintr-o clipă în alta, se aştepta să audă înapoia sa strigătul: „Robot, robot!” Momentele acelea de început erau cele mai riscante. Practic îşi număra paşii, până simţi sub tălpi prima bandă acceleratoare.

Se opri o clipă, în timp ce R. Daneel i se alătură cu o mişcare lină.

— Mai sunt după noi? se interesă Baley în şoaptă.

— Da. Se apropie.

— Asta nu va dura, zise detectivul sigur pe sine.

Privi benzile ce se întindeau în ambele părţi, cu încărcătura lor umană gonind în stânga tot mai rapid pe măsură ce distanţa faţă de el creştea. Simţise benzile sub tălpi de multe ori în fiecare zi a vieţii sale, dar nu-şi mai flexase genunchii, pregătindu-se să alerge, de peste şapte mii de zile. Încercă vechiul fior familiar şi respiraţia i se acceleră.

Aproape că uitase singura ocazie în care-l prinsese pe Ben participând la joc. Îi făcuse o morală teribilă şi îndelungată, ameninţând că-l va pune sub supravegherea poliţiei.

Uşor, iute, cu o viteză de două ori mai mare decât cea „sigură”, sui de pe o bandă pe alta, aplecându-se mult înainte pentru a se împotrivi accelerării. Banda locală zumzăia pe lângă el. Pentru o clipă, păru că avea să treacă pe ea, dar, brusc, renunţă, strecurându-se printre oameni, pe măsură ce mulţimile se îndeseau pe benzile mai lente.

Se opri şi se lăsă purtat cu numai 25 km/h.

— Câţi ne mai urmăresc, Daneel?

— Numai unul, Elijah.

Robotul se afla lângă el, imperturbabil şi fără să gâfâie.

— Probabil că a fost şi el bun la vremea lui, dar nu va rezista.

Încrezător în sine, Baley trăia un sentiment pe jumătate amintit din zilele tinereţii, compus din impresia apartenenţei la un ritual mistic exclusivist, din senzaţia pur fizică a curentului ce-i biciuia faţa şi din fiorul subtil de pericol.

— Asta se numeşte „trasul pe sfoară lateral”, îl anunţă cu glas scăzut pe R. Daneel.

Mergea cu paşi mari pe o bandă, ocolindu-i cu minimum de efort pe călătorii care staţionau pe ea. Continuă să avanseze, apropiindu-se mereu de marginea benzii, până ce deplasarea permanentă a capului său prin mulţime devenea hipnotică în mişcarea ei constantă... aşa cum şi intenţiona.

Apoi, păstrând acelaşi ritm, se deplasă cinci centimetri în lateral şi trecu pe banda adiacentă. Simţi muşchii coapselor încordându-se dureros, în strădania de a-şi păstra echilibrul fără a se trăda.

Traversă iute un grup de navetişti şi ajunse pe banda de 72 km/h.

— Cum stă treaba? se interesă el.

— E tot după noi, sosi răspunsul calm.

Buzele lui Baley se subţiară. Nu-i mai rămânea decât să se folosească de platformele mişcătoare, ceea ce necesita o coordonare cu adevărat deosebită; poate chiar mai mult decât mai păstrase el.

Privi în jur iute. Unde se găseau acum? Strada B-22 trecu ca un fulger. Baley făcu un calcul rapid şi porni imediat. Urcă pe benzile rămase, lin şi fără să se clatine, apoi sări pe platforma benzii locale.

Chipurile impersonale ale bărbaţilor şi femeilor, blazate de plictiseala drumului pe benzi, fură brusc trezite la indignare, când Baley şi R. Daneel se cocoţară la bord, strecurându-se printre balustrade.

— Alo! zbieră ascuţit o femeie, prinzându-şi cu o mână pălăria.

— Scuze, gâfâi Baley.

Se înghesui printre cei care stăteau în picioare şi, cu o ultimă şerpuire, ajunse în cealaltă parte a platformei. În ultima clipă, un pasager îmbrâncit îl înghionti zdravăn în spate şi Baley se împiedică.

Încercă disperat să-şi regăsească echilibrul. Se împletici peste separaţia dintre două benzi şi modificarea bruscă de viteză îl făcu să cadă în genunchi şi apoi într-o parte.

Pentru o fracţiune de secundă, îşi imagină, panicat, oamenii ciocnindu-se de el şi răsturnându-se, un haos care se răspândea peste benzi, unul dintre acele detestate „ambuteiaje umane” ce duceau la spitalizarea a zeci de persoane, cu fracturi ale membrelor.

Însă braţul lui R. Daneel apăru imediat sub el şi Baley se simţi ridicat cu o forţă ce o depăşea mult pe cea a unui bărbat obişnuit.

— Mulţumesc, icni detectivul dar nu avu timp pentru mai multe cuvinte.

Coborî iute pe benzile de decelerare, urmând un şablon complicat, astfel gândit încât tălpile sale să ajungă pe benzile articulate în V ale unui expres exact în punctul de traversare. Fără să-şi piardă ritmul, acceleră din nou şi traversă iarăşi un expres.

— Ne mai urmăreşte, Daneel?

— Nu văd pe nimeni, Elijah.

— E-n regulă. Să ştii că ai fi fost un alergător pe benzi de mâna-ntâi! Hopa, repede, repede!

Trecură ca un vârtej pe altă bandă locală şi coborâră benzile, zăngănind, până la o uşă mare, cu aspect oficial. Un paznic se ridică, întâmpinându-i.

Baley îşi arătă scurt legitimaţia.

— Probleme de serviciu!

Intrară.

— Este o centrală atomoelectrică, explică scurt Baley. În felul ăsta, ne-au pierdut complet urma.

Mai fusese în centrale atomoelectrice, ba chiar şi în aceasta. Familiaritatea nu-i diminua sentimentul inconfortabil de veneraţie, amplificat de amintirea obsedantă că, odată, propriul său tată ocupase o poziţie de vârf în ierarhia unei asemenea uzine electrice. Asta înainte ca…

Erau înconjuraţi de zumzetul generatoarelor gigantice ascunse în puţul principal al centralei, de izul uşor înţepător al ozonului din aer şi de ameninţarea sumbră şi tăcută a liniilor roşii ce marcau limitele dincolo de care nimeni nu putea să treacă fără costum protector.

Undeva prin centrală (Baley nu ştia locul precis) se consuma zilnic o jumătate de kilogram de material fisionabil. Tot zilnic, produsele fisiunii radioactive, aşa-numitele „cenuşi fierbinţi”, erau propulsate de curenţi de aer de înaltă presiune, prin conducte din plumb, spre peşteri submarine aflate la cincisprezece kilometri depărtare şi la aproape un kilometru sub fundul oceanului. Uneori Baley se întreba ce se va întâmpla când peşterile acelea aveau să fie umplute.

Pe un ton brusc grosolan, i se adresă lui R. Daneel:

— Stai departe de liniile roşii!

După aceea, îşi aduse aminte şi adăugă stingherit:

— Deşi cred că asta nu contează pentru tine.

— Este vorba despre radioactivitate?

— Da.

— Atunci contează şi pentru mine. Radiaţiile gamma distrug echilibrul delicat al unui creier pozitronic şi mă vor afecta chiar mai repede decât te-ar afecta pe tine.

— Vrei să spui că te-ar *ucide*?

— Aş necesita un nou creier pozitronic. Deoarece nu există două creiere pozitronice identice, aş fi un individ nou. Daneel cel cu care vorbeşti acum ar fi, ca să spun aşa, mort.

Baley îl cercetă neîncrezător.

— Nu ştiusem asta… Pe-aici – suim pe rampele astea.

— Amănuntul nu a fost făcut public. Oraşul Spaţial doreşte să îi convingă pe pământeni de utilitatea celor ca mine, nu de slăbiciunile noastre.

— Atunci mie de ce-mi spui?

R. Daneel se întoarse cu totul spre tovarăşul său.

— Tu eşti partenerul meu, Elijah. Este bine să îmi cunoşti slăbiciunile şi lipsurile.

Baley îşi drese glasul şi nu mai avu nimic de adăugat.

— Mergem în direcţia asta, explică el peste câteva momente, şi ieşim la patru sute de metri de garsonieră.

* * *

Era o garsonieră sărăcăcioasă, pentru clasele inferioare. O cămăruţă şi două paturi. Două scaune pliante şi un dulap în perete. Un ecran subeteric încorporat, care nu permitea reglaje manuale şi funcţiona numai la ore fixe, fără a putea fi oprit. Nu exista chiuvetă, nici măcar una neactivată, şi nici facilităţi pentru gătitul mâncării sau pentru fierberea apei. Într-un colţ al încăperii se afla o conductă mică pentru evacuarea deşeurilor, un obiect strict funcţional, fără ornamente, de-a dreptul urât.

— Asta-i, strânse din umeri Baley. Cred c-o să putem rezista.

R. Daneel se apropie de dispozitivul pentru evacuarea deşeurilor. Cămaşa i se desfăcu sub atingere, dezvăluind pieptul neted şi aparent musculos.

— Ce faci? se interesă Baley.

— Elimin mâncarea ingerată. Dacă aş ţine-o prea mult, s-ar descompune şi aş deveni dezagreabil.

Robotul plasă două degete cu atenţie sub un mamelon şi execută o serie de apăsări. Pieptul i se desfăcu longitudinal. R. Daneel introduse mâna şi, dintr-o masă de metal strălucitor, extrase un sac subţire, transparent, parţial umplut. Îl deschise, în timp ce Baley privea aproape oripilat.

R. Daneel ezită, apoi rosti:

— Mâncarea este perfect curată. Eu nu salivez şi nici nu mestec. A fost introdusă în esofag prin sucţiune. Este comestibilă.

— E-n regulă, încuviinţă Baley încetişor. Nu mi-e foame. Scapă de ea.

Detectivul aprecie că sacul care juca rolul unui stomac pentru robot era fabricat din plastic fluorcarbon. Cel puţin, mâncarea nu se lipise de el. Ieşea imediat şi fu evacuată, puţin câte puţin, prin conductă. „Risipă de mâncare bună”, nu putu el să nu se gândească.

Se aşeză pe unul dintre paturi, îşi scoase cămaşa şi spuse:

— Îţi propun ca mâine s-o începem de dimineaţă.

— Există un motiv anume?

— Cel puţin deocamdată locaţia acestei garsoniere nu este cunoscută de „amicii” noştri, sau cel puţin aşa sper. Dacă plecăm devreme, suntem mai în siguranţă. După ce ajungem în primărie, trebuie să decidem dacă parteneriatul nostru mai este practic.

— Crezi că s-ar putea să nu mai fie?

Baley strânse din umeri şi răspunse morocănos:

— Nu putem proceda zilnic aşa.

— Mie mi se pare…

R. Daneel fu întrerupt de ledul roşu-strălucitor al semnalului de apel de la uşă.

Baley se sculă fără zgomot şi-şi scoase blasterul. Semnalul clipi din nou.

Detectivul se apropie silenţios de uşă, puse degetul mare pe contactul armei şi acţionă comutatorul de activare a transparenţei unidirecţionale a vizorului. Nu era un vizor prea grozav, ci mic şi cu efect de distorsiune, totuşi suficient pentru a-şi putea vedea fiul în faţa uşii.

Baley acţionă rapid. Deschise uşa, îl prinse cu brutalitate pe Ben de încheietură, când băiatul ridică mâna ca să sune pentru a treia oară, şi-l trase înăuntru.

Privirea de spaimă şi uimire dispăru de abia treptat din ochii lui Ben, care rămase gâfâind, sprijinit de peretele în care fusese propulsat. Îşi frecă încheietura mâinii.

— Tată, rosti el pe un ton supărat, nu trebuia să mă strângi aşa tare!

Baley privea prin vizorul uşii pe care o închisese fulgerător. Din câte îşi dădea seama, coridorul era pustiu.

— Ai văzut pe cineva pe-afară, Ben?

— Nu. Am venit doar ca să văd dacă n-ai păţit ceva.

— De ce aş fi păţit?

— Nu ştiu. Aşa zicea mama. Plângea şi zicea că trebuie să te găsesc. Dacă nu veneam eu, voia să vină chiar ea şi atunci nu garanta ce o să se-ntâmple. M-a *obligat* să vin, tată.

— Cum m-ai găsit? întrebă Baley. Mama ştia unde sunt?

— Nu, nu ştia. Am sunat la tine la serviciu.

— Şi ţi-au spus?

Ben păru surprins de tonul tatălui său şi răspunse nesigur:

— Sigur că da. N-ar fi trebuit s-o facă?

Baley şi Daneel schimbară priviri. Detectivul se ridică greoi.

— Unde-i mama acum? întrebă el. În apartament?

— Nu, am mers la bunica la masă şi am rămas acolo. Acum ar trebui să mă-ntorc la ele. Asta dacă n-ai păţit nimic, tată…

— O să rămâi aici. Daneel, ai reţinut locaţia comunicatorului de la nivelul ăsta?

— Da, încuviinţă robotul. Intenţionezi să părăseşti camera, ca să îl foloseşti?

— Trebuie s-o fac. Trebuie neapărat să vorbesc cu Jessie.

— Ţi-aş sugera că ar fi mai logic să îl laşi pe Bentley să o facă. Îţi asumi un risc, iar el este mai puţin valoros.

Baley se holbă la el:

— Fir-ai…

„Sfinte Iosafat”, se gândi, „de fapt, de ce mă enervez?” Continuă, mult mai calm:

— Nu înţelegi, Daneel. La noi nu se obişnuieşte ca un tată să-şi trimită fiul într-un pericol posibil, chiar dacă ar fi logic să procedeze aşa.

— Pericol?! chiţăi Ben cu un soi de încântare îngrozită. Ce se-ntâmplă, tată? Ce este, tată?

— Nimic, Ben, şi oricum nu-i treaba ta. Ai înţeles? Pregăteşte-te de culcare. Când mă-ntorc, vreau să te culci. M-ai auzit?

— Haide, ce naiba! Mie poţi să-mi spui. N-o să suflu niciun cuvânt.

— În pat!

— Ce naiba…

* * *

Când se opri la comunicatorul nivelului, Baley îşi dădu în lături pulpana hainei, ca să poată scoate cu uşurinţă blasterul. Rosti în microfon numărul său personal de

identificare şi aşteptă în timp ce un calculator aflat la douăzeci şi cinci de kilometri depărtare verifică dacă apelul era permisibil. Aşteptarea fu foarte scurtă, deoarece detectivii nu aveau limite în privinţa apelurilor. După aceea, Baley rosti numărul de cod al apartamentului soacrei sale.

Ecranul micuţ de la baza aparatului se aprinse şi faţa acesteia îl privi.

— Mamă, rosti Baley cu glas scăzut, dă-mi-o pe Jessie.

Probabil că femeia aşteptase s-o sune, deoarece apăru imediat. Baley îi privi chipul, apoi întunecă în mod deliberat ecranul.

— E-n regulă, Jessie. Ben este aici. Care-i problema?

Ochii îi alergau întruna dintr-o parte în alta a coridorului, cercetând.

— Ai păţit ceva? N-ai necazuri?

— Vezi bine că n-am păţit nimic. Termină cu chestiile astea!

— Lije, am fost foarte îngrijorată!

— De ce? întrebă el încordat.

— Ştii tu… Prietenul tău…

— Ce-i cu el?

— Ţi-am zis azi-noapte. Vor fi necazuri.

— Astea-s prostii. Îl opresc pe Ben la mine peste noapte, iar tu du-te la culcare. La revedere, scumpo.

Întrerupse legătura şi aşteptă încă două secunde înainte să pornească spre garsonieră. Era pământiu la faţă de teamă şi griji.

Când intră, Ben stătea în mijlocul odăii. Una dintre lentilele sale de contact era deja introdusă într-o ventuză micuţă, dar nu şi-o scosese şi pe cealaltă.

— Ce naiba, tată, vorbi băiatul, aici nu există pic de apă? Domnul Olivaw zice că nu pot merge la Personal.

— Are dreptate. Nu poţi merge. Pune-ţi lentilele la loc. N-o să păţeşti nimic dacă dormi cu ele o noapte.

— Bine. (Ben îşi fixă lentila de contact, lăsă ventuza şi sui în pat.) Mamă, ce mai saltea!

— Cred că nu te va deranja să stai în picioare, se adresă Baley lui R. Daneel.

— Bineînţeles că nu. Apropo, mă interesează ceea ce poartă Bentley pe globii oculari. Toţi pământenii poartă aşa ceva?

— Nu, numai unii, răspunse Baley absent. De pildă, eu nu port.

— Din ce motive sunt purtate?

Detectivul era prea absorbit de propriile sale gânduri pentru ca să-i răspundă. Gândurile sale apăsătoare…

* * *

Luminile se stinseră.

Baley rămase treaz. Vag, simţi răsuflarea lui Ben devenind adâncă şi regulată, apoi puţin întretăiată. Când întoarse capul, fu cumva conştient de R. Daneel, care stătea într-un scaun, imobil şi grav, cu faţa spre uşă.

După aceea adormi şi visă.

O visă pe Jessie care cădea în camera de fisiune a unei centrale atomoelectrice… cădea şi cădea întruna. Femeia întinsese braţele spre el, ţipând, dar Baley rămăsese încremenit imediat înapoia unei linii roşii şi privea silueta ei deformată, rotindu-se în timpul căderii şi micşorându-se, până ce se transformă într-un punct îndepărtat.

În vis, putea doar s-o privească, ştiind că el însuşi o îmbrâncise în gol.

12. Cuvinte din partea unui expert

Baley ridică ochii când Enderby intră în sală şi-l salută obosit din cap.

Comisarul privi ceasul şi mormăi:

— Să nu-mi zici c-ai stat aici toată noaptea!

— Nici vorbă, replică Baley.

— Probleme azi-noapte? se interesă cu glas scăzut comisarul.

Baley clătină din cap.

— M-am gândit, urmă Enderby, că poate am minimalizat posibilitatea răzmeriţelor. Dacă există ceva care…

— Pentru Dumnezeu, comisare, mârâi Baley, dacă s-ar fi întâmplat ceva, ţi-aş fi spus. N-a fost nicio problemă de niciun fel.

— Bine.

Comisarul avansă, trecând dincolo de uşa ce marca intimitatea aparte pe care i-o conferea statutul său.

Privind după el, detectivul se gândi: „*El* cu siguranţă a dormit azi-noapte."

Se aplecă după aceea asupra raportului de rutină pe care încerca să-l redacteze ca acoperire pentru adevăratele sale activităţi din ultimele două zile, dar cuvintele ce apăreau sub apăsarea tastelor se înceţoşau şi-i dansau sub ochi. Treptat, deveni conştient de ceva aflat lângă biroul său.

Ridică fruntea.

— Ce vrei?

Era R. Sammy. „Servitorul particular al lui Julius", gândi Baley. „Merită să fii comisar…"

Surâzând prosteşte, R. Sammy spuse:

— Comisarul doreşte să te vadă, Lije. A spus „imediat”.

— Am vorbit deja cu el, flutură Baley din mână. Spune-i c-o să vin mai târziu.

— A spus „imediat”, repetă R. Sammy.

— Bine, bine. Pleacă!

Robotul se retrase, spunând:

— Comisarul doreşte să te vadă, Lije. A spus „imediat”.

— Sfinte Iosafat, mormăi Baley printre dinţi. Mă duc, mă duc.

Se sculă de la birou, porni spre cabinetul comisarului şi R. Sammy amuţi.

— La naiba, comisare, începu detectivul de cum intră, te rog, *nu* mai trimite creatura aia la mine!

— Ia loc, Lije, se mulţumi să spună Enderby, ia loc.

Baley se aşeză şi-l privi mai atent. Poate că-i făcuse o nedreptate bătrânului Julius. Poate că, la urma urmelor, nici el nu dormise prea mult în noaptea trecută. Părea destul de dărâmat.

Comisarul lovi uşor cu degetul în hârtia din faţa lui.

— Am aici înregistrarea unui apel făcut de tine, prin fascicul protejat, către Washington. O convorbire cu un anume dr. Gerrigel.

— Aşa-i, comisare.

— Evident, înregistrarea convorbirii nu există, deoarece a fost protejată. Despre ce-i vorba?

— Caut să obţin nişte informaţii generale.

— Este robotician, nu?

— Exact.

Comisarul îşi răsfrânse buza inferioară şi brusc păru aidoma unui copil gata să izbucnească în plâns.

— Dar în ce scop? Ce fel de informaţii cauţi?

— Nu sunt sigur, comisare. Am pur şi simplu presentimentul că, într-un astfel de caz, informaţiile despre roboţi îmi pot fi de folos.

Baley se opri. Nu intenţiona să intre în detalii.

— În locul tău, Lije, n-aş proceda aşa. Câtuşi de puţin. Nu cred că-i înţelept.

— Ce ai de obiectat, comisare?

— Este preferabil ca despre cazul acesta să afle cât mai puţini oameni.

— Evident, îi voi spune cât mai puţine.

— Tot nu cred că-i înţelept…

Baley se simţea suficient de obosit ca să-şi piardă răbdarea.

— Îmi ordoni să nu mă-ntâlnesc cu el?

— Nu, nu. Procedează după cum crezi de cuviinţă. Tu conduci ancheta. Atât doar…

— Atât doar… ce?

— Nimic, clătină din cap comisarul. *El* unde este? Ştii la cine mă refer…

Baley ştia.

— Daneel este tot în arhivă.

Comisarul tăcu câteva clipe prelungi, apoi rosti:

— Ştii că n-am prea înaintat…

— N-am înaintat deloc deocamdată, totuşi situaţia se poate schimba.

— E-n regulă, atunci, zise Enderby fără ca expresia feţei lui să pară că şi-ar fi crezut realmente propriile cuvinte.

Când reveni la biroul său, Baley îl găsi acolo pe R. Daneel.

— Ce-ai mai descoperit? se interesă el posac.

— Partenere Elijah, am terminat prima mea examinare, relativ superficială, a dosarelor şi am localizat doi dintre oamenii care au încercat să ne urmărească aseară şi care, în plus, s-au aflat la magazinul de pantofi în decursul incidentului anterior.

— Ia să văd.

R. Daneel puse în faţa lui cardurile mici de dimensiunea unor mărci poştale, împestriţate de punctuleţele ce slujeau drept cod, apoi scoase un decodor portabil şi introduse un card în fanta cuvenită. Punctele aveau proprietăţi de conductivitate electrică diferite de cele ale materialului cardului şi de aceea câmpul electric care traversa cardul era distorsionat într-o modalitate foarte specifică, determinând apariţia de cuvinte pe ecranul de 8 x 15 centimetri de deasupra decodorului. Cuvinte care,

decodificate, ar fi acoperit câteva pagini standard. Cuvinte care, în plus, nu puteau fi descifrate fără un decodor oficial al poliţiei.

Baley citi impasibil informaţiile de pe ecran. Prima persoană era Francis Clousarr, în vârstă de 33 de ani la data arestării, cu doi ani în urmă. Motivul arestării: incitare la revoltă. Angajat în New York… adresă… părinţi… culoarea părului… culoarea ochilor… semne particulare… studii… experienţă profesională… profil psihanalitic… profil fizic… alte date… alte date… şi finalmente trimitere la fotografia tridimensională din galeria infractorilor.

— Ai verificat fotografia? întrebă Baley.

— Da, Elijah.

A doua persoană era Gerhard Paul. Detectivul citi informaţiile de pe card şi comentă:

— Toate astea nu ne ajută cu nimic.

— Sunt sigur, spuse R. Daneel, că situaţia nu poate să fie chiar aşa. Dacă există o organizaţie de pământeni care sunt capabili să fi comis asasinatul pe care îl investigăm, aceste persoane sunt membri ai ei. Nu este o probabilitate evidentă? În cazul acesta, nu ar trebui anchetaţi?

— N-o să scoatem nimic de la ei.

— Amândoi au fost atât la magazinul de pantofi, cât şi în cantină. Nu pot să nege.

— Simpla lor prezenţă acolo nu constituie un delict. În plus, *pot* să nege. Pot pur şi simplu să afirme că n-au fost acolo. Nimic mai uşor. Cum putem noi să dovedim că ne mint?

— Au fost văzuţi de mine.

— Asta nu-i o dovadă, replică Baley iritat. Niciun tribunal, dacă s-ar ajunge vreodată acolo, nu te-ar crede că poţi să-ţi aminteşti două chipuri dintr-o mulţime de un milion de persoane.

— Este evident că o pot face.

— Bineînţeles, dar atunci trebuie să le spui ce eşti. Imediat ce o vei face, îţi vei pierde calitatea de martor. Roboţii nu au niciun statut în tribunalele pământene.

— Să înţeleg atunci că te-ai răzgândit?

— Ce vrei să spui?

— Ieri, în cantină, ai afirmat că nu era momentul să îi arestăm. Ai mai afirmat că atâta timp cât eu le-am reţinut chipurile, îi putem aresta în orice moment.

— Ei bine, n-am analizat suficient situaţia. Eram stresat. Nu putem face asta.

— Nici chiar din motive psihologice? Ei nu ar avea de unde să ştie că nu deţinem dovezi legale ale complicităţii lor în conspiraţie.

— Uite ce-i, rosti Baley încordat, peste jumătate de oră îl aştept pe dr. Gerrigel, care vine de la Washington. Te deranjează dacă mai aştepţi până termin cu el şi pleacă? Te deranjează?

— Voi aştepta, încuviinţă R. Daneel.

* * *

Anthony Gerrigel era un bărbat de înălţime medie, meticulos şi foarte politicos, care nu părea nici pe departe unul dintre cei mai erudiţi roboticieni de pe Pământ. Întârzie la întâlnire cu aproape douăzeci de minute şi se pierdu în scuze. Palid de furia născută din teamă, Baley îi acceptă scuzele mai degrabă nepoliticos. Îşi verifică încă o dată rezervarea pe care o făcuse pentru sala de conferinţe D, repetă instrucţiunea de a nu fi deranjaţi timp de o oră, indiferent de motiv, şi-i conduse pe Gerrigel şi R. Daneel pe coridor, apoi în susul unei rampe, până la uşa înapoia căreia se afla una dintre încăperile protejate împotriva interceptărilor cu fascicul.

Înainte de a se aşeza, detectivul examină cu atenţie pereţii, ascultând bâzâitul slab al pulsometrului pe care-l ţinea în mână şi aşteptând o diminuare cât de mică a sunetului constant, care ar fi indicat cea mai minusculă fisură în izolaţia protectoare. Îndreptă instrumentul spre plafon, podea şi, cu o grijă deosebită, spre uşă. Nu exista nicio breşă.

Gerrigel surâse vag. Arăta ca un bărbat care întotdeauna zâmbea cel mult vag. Era îmbrăcat cu o precizie ce putea fi descrisă drept meticuloasă. Părul oţeliu

era pieptănat cu grijă spre spate, iar faţa rozalie era proaspăt spălată. Se aşeză, adoptând o postură de rigiditate afectată, ca şi cum coloana vertebrală i-ar fi încremenit pentru totdeauna în urma repetatelor cicăleli materne din copilărie asupra unei ţinute corecte.

— Vă comportaţi ca şi cum ar fi vorba despre ceva cu adevărat formidabil, se adresă el lui Baley.

— Este destul de important, dr. Gerrigel. Am nevoie de informaţii despre roboţi pe care numai dumneavoastră, poate, mi le puteţi oferi. Desigur, tot ce vom discuta aici va rămâne strict confidenţial, iar Oraşul aşteaptă din partea dumneavoastră să uitaţi totul la plecare.

Îşi cercetă ceasul şi urma de surâs de pe faţa roboticianului pieri.

— Să vă explic de ce am întârziat, spuse el. (Se părea că problema îl apăsa realmente.) Am decis să nu vin cu avionul. Am rău de avion.

— Regret, comentă Baley.

Lăsă pulsometrul din mână după ce-i verificase parametrii standard, pentru a se asigura în ultima clipă că instrumentul nu avea cumva vreo hibă, apoi se aşeză.

— Mai precis, nu-i vorba chiar despre rău de avion, ci despre faptul că mă încearcă o stare de nervozitate. O agorafobie de dimensiuni reduse. Nimic realmente anormal, totuşi sâcâitor. Din acest motiv am luat expresul.

Baley simţi un fior de interes brusc.

— Agorafobie?

— Poate că sună mai rău decât este în realitate, răspunse imediat roboticianul, dar e vorba pur şi simplu despre sentimentul pe care îl încerci în avion. Aţi zburat vreodată cu avionul, domnule Baley?

— De câteva ori.

— Atunci ştiţi la ce mă refer, la senzaţia aceea că te înconjoară neantul, că eşti separat de… de vid prin numai doi-trei centimetri de metal. Este extrem de inconfortabilă.

— De aceea aţi luat expresul?

— Exact.

— De la Washington la New York?

— Ah, dar n-a fost pentru prima dată. De când s-a construit tunelul Baltimore-Philadelphia, este destul de simplu.

Avea dreptate. Baley nu parcursese niciodată traseul respectiv, dar era perfect conştient de existenţa sa. În ultimele două secole, Washington, Baltimore, Philadelphia şi New York se extinseseră în asemenea măsură încât aproape că se atingeau. Întreaga întindere a coastei purta acum denumirea oficială „Regiunea celor patru Oraşe” şi un număr considerabil de locuitori susţineau consolidarea administrativă şi formarea unui singur super-Oraş. Baley nu era însă de aceeaşi părere. În sine, Oraşul New York era aproape prea extins ca să fie condus de o administraţie centralizată. Un Oraş şi mai mare, cu o populaţie de peste cincizeci de milioane de locuitori ar fi colapsat sub propria sa greutate.

— Necazul, spunea Gerrigel, este că am ratat o legătură în sectorul Chester din Philadelphia şi astfel am pierdut timp. La aceasta s-a adăugat dificultatea de a obţine alocarea unei camere de tranzit, iar rezultatul inevitabil a fost întârzierea.

— Nu vă faceţi probleme, dr. Gerrigel. Ceea ce spuneţi este însă interesant. Ţinând seama de… aversiunea dumneavoastră faţă de avioane, ce părere aveţi despre o plimbare pe jos în ţinutul din exteriorul Oraşului?

— În ce scop?

Brusc, bărbatul păru surprins şi destul de bănuitor.

— A fost doar o întrebare retorică – nu vă sugerez că ar trebui s-o întreprindeţi realmente. Doream numai să ştiu ce părere aveţi despre o asemenea acţiune.

— Mi se pare foarte neplăcută.

— Să presupunem că aţi fi nevoit să părăsiţi Oraşul noaptea şi să parcurgeţi aproximativ un kilometru în exterior…

— Nu… nu cred că aş putea fi convins s-o fac.

— Indiferent cât de importantă ar fi necesitatea?

— Poate că aş încerca, dacă ar fi vorba despre supravieţuirea mea sau a familiei mele… (Gerrigel păru

stânjenit.) Pot să ştiu în ce scop puneţi aceste întrebări, domnule Baley?

— Vă voi spune. S-a comis o crimă – un asasinat cu urmări potenţiale foarte serioase. Nu deţin împuternicirea de a vă oferi detalii. Există totuşi o teorie conform căreia, pentru a comite crima, asasinul a procedat exact aşa cum aminteam mai devreme – a străbătut singur, în timpul nopţii, regiunea din exteriorul Oraşului. De aceea, mă întrebam ce fel de om ar fi putut face aşa ceva.

— Niciunul dintre cei pe care-i cunosc, se cutremură Gerrigel. Eu în niciun caz. Desigur însă printre atâtea milioane este posibil să găsiţi câţiva indivizi mai îndrăzneţi.

— Aşadar nu sunteţi de părere că ar fi o acţiune foarte probabilă pentru un om?

— Nu. Cu siguranţă este improbabilă.

— De fapt, dacă nu se va găsi altă explicaţie a crimei – mă refer la o explicaţie *posibilă* –, aceasta este ipoteza ce ar trebui luată în considerare.

Gerrigel părea mai stingherit ca oricând, perfect ţeapăn, cu mâinile bine îngrijite încrucişate perfect în poală.

— Aveţi şi altă ipoteză?

— Da. M-am gândit că, de pildă, un robot n-ar avea absolut nicio dificultate în a străbate regiunea din exteriorul Oraşului.

Roboticianul sări în picioare.

— Vai de mine, domnule Baley!

— Ce s-a întâmplat?

— Vreţi să sugeraţi că un robot ar fi comis crima?

— De ce nu?

— Adică ar fi ucis un om?

— Exact. Vă rog, luaţi loc, dr. Gerrigel.

Gerrigel se aşeză, apoi spuse:

— Domnule Baley, după cum văd eu lucrurile, este vorba despre două acţiuni: o traversare a regiunii din exteriorul Oraşului şi o crimă. Un om ar fi putut comite cu uşurinţă crima, dar ar fi întâmpinat dificultăţi în privinţa traversării. Un robot ar fi efectuat traversarea fără probleme, însă i-ar fi fost complet imposibil să comită

crima. Dacă intenţionaţi să substituiţi o ipoteză improbabilă cu una imposibilă...

— „Imposibil” este un cuvânt cam tare, dr. Gerrigel.

— Domnule Baley, aţi auzit de prima lege a roboticii?

— Sigur că da. Dacă doriţi, v-o pot reproduce: „Robotul n-are voie să pricinuiască vreun rău omului sau să îngăduie, prin neintervenţie, să i se întâmple ceva unei fiinţe umane.” Detectivul arătă brusc cu degetul spre robotician şi continuă: Dar de ce nu s-ar putea construi un robot care să nu aibă încorporată Legea 1? De ce este ea atât de sacră?

Gerrigel păru uluit, apoi chicoti:

— Vai de mine, domnule Baley!

— Vă rog – care-i răspunsul?

— Domnule Baley, dacă aţi şti doar foarte puţine lucruri despre robotică, tot aţi cunoaşte sarcina gigantică implicată, atât din punct de vedere matematic, cât şi electronic, în construirea unui creier pozitronic.

— Ştiu câte ceva, încuviinţă detectivul.

Îşi reamintea perfect vizita pe care o făcuse cândva la o fabrică de roboţi, în interes de serviciu. Văzuse biblioteca de cărţi-film de acolo, fiecare dintre ele conţinând analiza matematică a unui singur creier pozitronic. La viteza standard de scanare, vizionarea unui astfel de film mediu dura mai mult de o oră, deşi formulele erau condensate. Şi nu existau două creiere identice, chiar dacă ar fi fost construite conform celor mai stricte specificaţii. Aceasta, înţelesese Baley, era consecinţa principiului nedeterminării, formulat de Heisenberg, şi însemna că toate cărţile-film trebuiau să aibă anexe conţinând variaţiile posibile.

Era, într-adevăr, o sarcină deosebit de complexă şi nici prin gând nu-i trecea s-o nege.

— În cazul acesta, urmă Gerrigel, trebuie să înţelegeţi că designul unui tip nou de creier pozitronic, chiar unul ce ar implica doar inovaţii minore, nu poate fi rezolvat peste noapte. De obicei, implică întregul colectiv de cercetare al unei uzine de mărime mijlocie şi poate dura până la un an. Nici chiar această desfăşurare masivă de forţă de muncă n-ar fi suficientă, dacă teoria de bază a circuitelor pozitronice

n-ar fi fost deja standardizată, putând fi utilizată ca fundament pentru dezvoltări ulterioare. Teoria standard de bază implică cele trei legi ale roboticii, dintre care aţi citat-o deja pe prima. A doua lege afirmă „Robotul trebuie să asculte poruncile omului dar numai atunci când ele nu contrazic Legea 1”, iar Legea 3 afirmă „Robotul trebuie să-şi apere existenţa, dar numai atunci când grija de sine nu contrazice Legea 1 sau Legea 2”. Înţelegeţi?

R. Daneel care, aparent, urmărise discuţia cu multă atenţie, interveni:

— Elijah, dă-mi voie să văd dacă am înţeles corect. Ceea ce implicaţi, dr. Gerrigel, este că orice tentativă de a construi un robot al cărui creier pozitronic să nu aibă încorporate cele trei legi ar necesita în prealabil formularea unei teorii noi, ceea ce, la rândul ei, ar dura mulţi ani.

Roboticianul păru extrem de încântat.

— Exact asta voiam să spun, domnule…

Baley aşteptă o clipă, apoi făcu prezentările cu multă grijă:

— Acesta este Daneel Olivaw, iar dânsul e dr. Gerrigel.

— Mă bucur de cunoştinţă, domnule Olivaw. Gerrigel întinse mâna şi o strânse pe a lui Daneel, apoi urmă: După estimările mele, ar fi nevoie de cincizeci de ani pentru a dezvolta teoria de bază pentru un creier pozitronic non-Asenion – care să ignore ipotezele fundamentale ale celor 3 legi – şi pentru a o aduce în punctul în care ar putea fi construiţi roboţi similari modelelor moderne.

— Şi asta nu s-a făcut până acum? întrebă Baley. Dr. Gerrigel, noi construim roboţi de câteva mii de ani. În tot acest timp, nimeni, o persoană sau un grup, nu a găsit cincizeci de ani pentru cercetare?

— Ba da, încuviinţă roboticianul, însă nu este genul de cercetare care să atragă pe cineva.

— Îmi vine greu s-o cred. Curiozitatea omenească va învinge orice.

— Nu a reuşit s-o facă în cazul robotului non-Asenion. Rasa umană, domnule Baley, are un puternic complex Frankenstein.

— Poftim?!

— „Frankenstein” este o denumire populară, provenită dintr-un roman medieval, ce descrie un robot care s-a întors împotriva creatorului său. N-am citit romanul, dar asta-i lipsit de importanţă. Vreau să spun că pur şi simplu nu se construiesc roboţi fără Legea 1 încorporată.

— Şi nu există nici măcar teoria respectivă pentru asemenea roboţi?

— Nu, după cunoştinţele mele, şi – Gerrigel surâse, sigur pe sine – am cunoştinţe destul de vaste.

— Iar un robot cu Legea 1 încorporată n-ar putea omorî un om?

— Niciodată! Decât dacă un asemenea omor ar fi complet accidental sau dacă ar fi necesar pentru a salva vieţile a doi sau mai mulţi oameni. Dar în oricare dintre aceste situaţii, potenţialul pozitronic acumulat ar distruge pur şi simplu creierul, care nu şi-ar putea reveni.

— În regulă, zise Baley. Aceasta reprezintă situaţia pe Pământ, aşa este?

— Da, sigur că da.

— Dar în privinţa Lumilor Exterioare?

Siguranţa lui Gerrigel păru că se fisurează.

— Stimate domnule Baley, nu deţin toate cunoştinţele necesare pentru a mă pronunţa cu fermitate, dar sunt sigur că dacă un creier pozitronic non-Asenion ar fi fost proiectat vreodată sau dacă ar fi fost elaborată teoria matematică de bază, am fi auzit despre aşa ceva.

— Credeţi? În sfârşit, permiteţi-mi să dezvolt altă idee, dr. Gerrigel. Sper că nu vă deranjează…

— Nu, absolut deloc. (Privi neajutorat spre Baley şi apoi spre R. Daneel.) La urma urmelor, dacă este atât de important pe cât spuneţi, aş fi fericit să vă ajut în măsura în care pot.

— Vă mulţumesc. Întrebarea mea este: de ce trebuie roboţii să fie umanoizi? În general am considerat de la sine înţeles acest lucru, dar acum îmi dau seama că nu cunosc motivul. De ce trebuie ca robotul să aibă cap şi patru

membre? De ce trebuie să semene, într-o măsură mai mare sau mai mică, cu un om?

— Vă întrebaţi de ce nu este construit funcţional, ca orice altă maşinărie?

— Exact! De ce?

Gerrigel zâmbi scurt.

— Realmente, domnule Baley, v-aţi născut prea târziu. Primele cărţi de robotică conţin o mulţime de deliberări privind acest subiect, iar polemicile la care s-a ajuns au fost de-a dreptul teribile. Dacă doriţi o carte de referinţă foarte bună despre disputele dintre funcţionalişti şi antifuncţionalişti, vă recomand *Istoria roboticii* de Hanford. Aparatul matematic este menţinut la minimum şi cred c-o veţi găsi interesantă.

— O voi căuta, încuviinţă răbdător Baley. Până atunci, îmi puteţi oferi dumneavoastră o sinteză?

— Decizia a fost luată pe baze economice. Domnule Baley, dacă dumneavoastră aţi superviza o fermă, v-ar interesa să construiţi un tractor cu un creier pozitronic, o secerătoare, o grapă, o mulgătoare, un automobil şi aşa mai departe, fiecare cu câte un creier pozitronic, sau aţi prefera să aveţi maşinării obişnuite, care să fie conduse toate de un singur robot pozitronic? Vă atrag atenţia asupra faptului că a doua alternativă reprezintă doar o cincizecime sau o sutime din cheltuielile primei.

— Totuşi, de ce s-a adoptat forma umană?

— Deoarece forma umană este cea mai generalizată din natură. Domnule Baley, noi nu suntem animale specializate, cu excepţia sistemului nervos şi a altor câtorva elemente. Dacă doriţi un design capabil să realizeze multe acţiuni variate, dintr-un domeniu larg, pe care să le facă relativ bine, este preferabil să imitaţi forma umană. În plus, întreaga noastră tehnologie se bazează pe această formă. De exemplu, un automobil are comenzile astfel construite încât să fie apucate şi manipulate cel mai uşor de palme şi tălpi omeneşti, care au o anumită mărime şi formă, sunt ataşate corpului prin intermediul unor membre de o anumită lungime şi a unor articulaţii de un

anumit tip. Până şi obiecte simple ca scaunele şi mesele, sau cuţitele şi furculiţele, sunt concepute pentru a se conforma dimensiunilor şi modului de lucru specifice oamenilor. Este mai uşor ca roboţii să imite forma umană decât să regândim radical însăşi filosofia uneltelor noastre.

— Am înţeles şi mi se pare logic. Dr. Gerrigel, este adevărat că roboticienii de pe Lumile Exterioare fabrică roboţi mai umanoizi decât ai noştri?

— Cred că da.

— Ar putea fabrica un robot cu aspect atât de umanoid încât, în condiţii obişnuite, să poată fi confundat cu un om?

Gerrigel arcui sprâncenele şi căzu pe gânduri.

— Bănuiesc că da, domnule Baley. Ar fi însă teribil de costisitor şi mă îndoiesc că ar putea avea un profit.

— Credeţi, urmă Baley implacabil, că ar putea fabrica un robot care să vă înşele pe *dumneavoastră* să-l confundaţi cu un om?

— Stimate domnule Baley, ţâţâi roboticianul, în privinţa aceasta mă îndoiesc. Realmente, mă îndoiesc. Robotul nu se limitează la aspectul...

Gerrigel se opri brusc. Se răsuci lent spre R. Daneel şi chipul său trandafiriu păli.

— Vai de mine, şopti el. Vai de mine!

Întinse o mână şi atinse cu delicateţe obrazul lui R. Daneel. Acesta nu se clinti, ci-l privi calm.

— Vai de mine, repetă Gerrigel, tu *chiar eşti* un robot.

— V-a trebuit destul de mult timp să vă daţi seama, comentă sec Baley.

— Nu mă aşteptam la asta. Nu am văzut niciodată unul ca el. A fost fabricat pe Lumile Exterioare?

— Da, încuviinţă Baley.

— Este evident acum. Felul în care se mişcă... Felul în care vorbeşte... Nu este o imitaţie perfectă, domnule Baley.

— Totuşi e destul de bun, nu?

— Oh, este extraordinar! Mă îndoiesc că cineva ar putea recunoaşte impostura la prima vedere. Vă sunt extrem de recunoscător fiindcă m-aţi adus în prezenţa lui. Pot să-l examinez?

Roboticianul se sculase nerăbdător în picioare, dar Baley întinse braţul.

— Vă rog, dr. Gerrigel. Nu încă. Mai întâi, problema crimei.

— Este aşadar reală? făcu Gerrigel fără să-şi ascundă dezamăgirea profundă. Crezusem că a fost doar un pretext pentru a-mi abate atenţia şi a vedea cât timp aş putea fi păcălit de…

— Nu este un pretext. Spuneţi-mi, dr. Gerrigel, în construirea unui robot la fel de umanoid ca acesta, în scopul deliberat de a-l face să treacă drept om, nu este necesar ca şi proprietăţile creierului său să fie cât mai apropiate de cele ale creierului uman?

— Ba da, bineînţeles.

— Perfect. Atunci, un asemenea creier umanoid n-ar putea să fie lipsit de Legea 1? Poate că a fost uitată accidental… Aţi afirmat că nu se cunoaşte o teorie şi acest simplu fapt în sine înseamnă că nişte constructori ar putea produce un creier lipsit de Legea 1. Ei nu ar şti ce să evite.

Gerrigel clătină energic din cap.

— Nu, nu. Imposibil!

— Sunteţi sigur? Bineînţeles, putem testa Legea 2… Daneel, dă-mi blasterul tău.

Ochii lui Baley nu se desprinseră nicio clipă de la robot. Propria lui mână strânse puternic patul armei sale.

— Poftim, Elijah, rosti calm R. Daneel şi i-l întinse.

— Un poliţist, spuse Baley, nu trebuie să se despartă niciodată de blaster, dar un robot nu poate decât să asculte porunca unui om.

— Exceptând cazul, îi reaminti Gerrigel, când aceasta nu contrazice Legea 1.

— Dr. Gerrigel, ştiaţi că Daneel şi-a îndreptat blasterul asupra unui grup de oameni neînarmaţi şi a ameninţat că va trage?

— Dar nu am tras, preciză Daneel.

— De acord, totuşi ameninţarea era neobişnuită în sine, nu credeţi, dr. Gerrigel?

Roboticianul îşi muşcă uşor buza inferioară.

— Pentru a mă pronunţa, ar trebui să cunosc circumstanţele exacte. Pare neobişnuit.

— Să examinăm atunci următoarea ipoteză. R. Daneel a fost prezent la scena crimei şi dacă omiteţi posibilitatea unui pământean care să fi traversat terenul deschis din exteriorul Oraşului, purtând o armă cu el, numai Daneel dintre toate persoanele prezente la scena crimei ar fi putut ascunde arma.

— Să ascundă arma? repetă Gerrigel.

— Permiteţi-mi să vă explic. Blasterul cu care a fost comis asasinatul n-a fost găsit. Scena crimei a fost investigată amănunţit, dar fără succes. Totuşi, nu se poate ca arma să se fi volatilizat pur şi simplu. Există un singur loc unde putea să fi fost, un singur loc unde ei nu s-ar fi gândit să caute.

— Unde, Elijah? întrebă R. Daneel.

Baley îşi scoase propriul blaster şi-l îndreptă ferm spre robot.

— În sacul tău alimentar, rosti el. În sacul tău alimentar, Daneel!

13. Comutare asupra maşinii

— Nu a fost aşa, spuse R. Daneel fără grabă.

— Serios? Să-l lăsăm pe expert să decidă. Dr. Gerrigel?

— Da, domnule Baley.

Roboticianul, a cărui privire se deplasase alert între detectiv şi robot, pe măsură ce aceştia vorbeau, se întoarse spre detectiv.

— V-am cerut să veniţi pentru ca să analizaţi acest robot în calitate de expert. Vă pot aranja să folosiţi laboratorul Biroului de Standarde al Oraşului. Dacă aveţi nevoie de un echipament care nu există acolo, vă voi face rost de el. Doresc însă un răspuns rapid şi definitiv, pentru a pune capăt cheltuielilor şi necazurilor.

Baley se ridicase în picioare. Rostise cuvintele destul de calm, dar percepea cum înapoia lor creştea isteria. În clipa aceea simţea că dacă l-ar fi putut înhăţa pe Gerrigel de beregată, obţinând de la el declaraţiile necesare, s-ar fi lipsit de toată ştiinţa.

— Ei bine, dr. Gerrigel? făcu el.

Gerrigel ţâţâi nervos şi răspunse:

— Stimate domnule Baley, nu voi avea nevoie de un laborator.

— De ce? întrebă Baley suspicios.

Stătea nemişcat, cu muşchii încordaţi, simţind cum se crispează.

— Legea 1 nu este dificil de testat. De fapt, eu unul n-am testat-o niciodată, dar principiul de lucru este destul de simplu.

Detectivul inspiră adânc, expiră lent, apoi rosti:

— Vreţi să-mi explicaţi ce vreţi să spuneţi prin asta? Afirmaţi că-l puteţi testa aici?

— Da, sigur că da. Să vă ofer o analogie, domnule Baley. Dacă aş fi medic şi ar trebui să testez glicemia unui pacient, aş avea nevoie de un laborator chimic. Dacă ar trebui să-i determin viteza metabolică de bază, să-i testez funcţia corticală, sau să-i verific genele pentru a depista o disfuncţie congenitală, aş necesita echipamente complexe. Pe de altă parte, aş putea verifica dacă este orb trecându-mi pur şi simplu mâna prin faţa ochilor săi, sau aş putea testa dacă este mort doar luându-i pulsul.

Cu cât o proprietate este mai importantă, mai fundamentală, cu atât echipamentul necesar testării ei este mai simplu. Acelaşi lucru este valabil şi pentru roboţi. Legea 1 este fundamentală. Ea afectează totul. Dacă ar fi absentă, robotul n-ar putea reacţiona corespunzător în vreo două duzini de modalităţi evidente.

În timp ce vorbea, scoase un obiect plat, negru, pe care-l deplie, obţinând un minilector pentru cărţi. Introduse în recipient o bobină destul de uzată, apoi luă un cronometru şi câteva benzi de plastic alb pe care le montă laolaltă, obţinând ceva similar unei rigle de calcul cu trei glisoare ce se puteau deplasa independent. Notaţiile de pe acestea nu-i erau familiare lui Baley.

Gerrigel bătu cu degetul în lector şi surâse scurt, de parcă ideea unei activităţi practice îl binedispunea.

— *Manualul de robotică* de care nu mă despart niciodată. Face parte din uniforma mea.

Apropie ochii de ocularul lectorului şi acţionă delicat comenzile. Ocularul bâzâi şi se opri, bâzâi şi se opri din nou.

— Index încorporat, anunţă mândru roboticianul cu glasul uşor înăbuşit din cauza felului în care ocularul îi acoperea gura. L-am realizat personal. Economiseşte foarte mult timp. Dar nu acesta este subiectul, nu? Ia să vedem… Hm-m-m, vrei să-ţi tragi scaunul lângă mine, Daneel?

R. Daneel se supuse. În timpul pregătirilor roboticianului, îl privise atent şi lipsit de emoţii.

Baley îl urmări cu ţeava blasterului.

Cele ce urmară îl derutară şi dezamăgiră pe detectiv. Gerrigel începu să-i pună întrebări lui R. Daneel şi să efectueze acţiuni ce păreau lipsite de sens, punctate de consultări ale riglei triple şi, ocazional, ale lectorului.

La un moment dat, întrebă:

— Dacă am doi veri între care există o diferenţă de cinci ani şi cel mai mic este o fată, care este sexul celui mai mare?

Daneel replică (firesc, după opinia lui Baley):

— Este imposibil de răspuns pe baza informaţiilor căpătate.

Singurul răspuns al lui Gerrigel, exceptând consultarea cronometrului, fu de a-şi întinde complet braţul drept şi de a spune:

— Vrei să-mi atingi vârful degetului mijlociu cu vârful celui de-al treilea deget al tău de la mâna stângă?

Daneel se conformă, prompt şi fără probleme.

În numai cincisprezece minute, Gerrigel terminase. Folosi rigla pentru o ultimă determinare silenţioasă, apoi o demontă, prin pocnete seci. Puse cronometrul în buzunar, extrase *Manualul* din lector şi-l plie pe acesta din urmă.

— Asta-i tot? se încruntă Baley.

— Da.

— E ridicol! Nu l-aţi întrebat nimic referitor la Legea 1.

— Stimate domnule Baley, când un medic vă loveşte genunchiul cu un ciocănel de cauciuc şi piciorul tresare, nu acceptaţi faptul că gestul reflex oferă informaţii referitoare la prezenţa sau absenţa unei boli nervoase degenerescente? Atunci când se uită de aproape în ochii dumneavoastră şi apreciază reacţia irisului faţă de lumină, vă surprinde că vă poate spune ceva despre o posibilă dependenţă faţă de utilizarea unor alcaloide?

— Ei bine, şi atunci care este decizia dumneavoastră?

— Daneel este complet echipat cu Legea 1, declară roboticianul încuviinţând din cap cu un gest apăsat.

— Nu se poate, rosti detectivul răguşit.

Baley nu ar fi crezut că Gerrigel putea adopta o rigiditate chiar mai mare decât postura sa obişnuită. O făcu

însă şi foarte vizibil. Ochii roboticianului se mijiră şi uitătura lui se înăspri.

— Mă învăţaţi să-mi fac meseria?

— Nu vreau să spun că sunteţi incompetent, zise repede Baley ridicând mâna în semn de împăciuire, dar nu s-ar putea să vă înşelaţi? Aţi spus chiar dumneavoastră că nimeni nu ştie nimic despre teoria roboţilor non-Asenion. Un orb ar putea citi folosindu-se de alfabetul Braille sau de un lector audio. Să presupunem că n-aţi şti nimic despre existenţa alfabetului Braille sau a lectorului audio. N-aţi putea atunci să afirmaţi, cu deplină onestitate, că orbul vede, deoarece a demonstrat că ştie conţinutul unei anumite cărţi-film – şi astfel să vă înşelaţi?

— Da, încuviinţă Gerrigel redevenind binevoitor, vă înţeleg ipoteza. Totuşi, un orb n-ar putea citi prin folosirea propriilor săi ochi şi acesta este aspectul pe care-l testez eu, dacă îmi permiteţi să vă preiau analogia. Credeţi-mă pe cuvânt: indiferent ce ar putea sau nu să facă un robot non-Asenion, este absolut sigur că R. Daneel are încorporată Legea 1.

— N-ar fi putut falsifica răspunsurile?

Baley se agăţa de orice pai şi o ştia prea bine.

— Nici vorbă! Aceasta este diferenţa dintre robot şi om. Creierul uman, sau al oricărui mamifer, nu poate fi complet analizat de nicio disciplină matematică cunoscută în prezent şi de aceea niciun răspuns nu poate fi considerat o certitudine. Creierul robotului este complet analizabil, deoarece altfel nu ar putea fi construit. Noi ştim cu exactitate care trebuie să fie răspunsurile la anumiţi stimuli. Niciun robot nu poate falsifica răspunsurile. Ceea ce numiţi „falsificare” pur şi simplu nu există în orizontul mental al robotului.

— Să revenim atunci la cazurile concrete. R. Daneel a îndreptat realmente blasterul spre o mulţime de oameni. Am văzut-o cu ochii mei, fiind prezent. Chiar dacă n-a tras, Legea 1 ar fi trebuit să-i determine un fel de nevroză. N-a fost însă vorba despre nimic de felul acesta, iar el s-a comportat perfect normal după aceea.

Roboticianul ridică mâna şovăitor spre bărbie.

— Asta *este* o anomalie.

— Câtuşi de puţin, interveni R. Daneel pe neaşteptate. Partenere Elijah, vrei să te uiţi la blasterul pe care l-ai luat de la mine?

Baley privi arma cu care rămăsese în mâna stângă.

— Deschide încărcătorul, îl îndemnă R. Daneel, şi inspectează-l.

Baley îşi cântări şansele, apoi puse încet propriul său blaster pe masa de alături. Cu o mişcare scurtă, deschise blasterul robotului.

— Este gol, anunţă el sec.

— Nu are încărcătură, încuviinţă R. Daneel. Dacă îl vei examina mai atent, vei vedea că nu a avut niciodată încărcătură. Blasterul nu are buton de contact şi nu poate fi utilizat.

— Ai ameninţat mulţimea cu un blaster descărcat? întrebă Baley.

— Pentru a fi perfect real în rolul de detectiv, trebuia să am blaster, zise R. Daneel. În acelaşi timp, dacă purtam asupra mea un blaster încărcat şi funcţional, aş fi putut răni un om în mod accidental, ceea ce este, desigur, de neconceput. Ţi-aş fi explicat toate acestea atunci, dar erai furios şi nu vroiai să mă asculţi.

Baley privi mohorât spre blasterul inutil şi rosti cu glas scăzut:

— Cred că asta-i tot, dr. Gerrigel. Vă mulţumesc pentru ajutor.

* * *

Baley trimise să-i fie adus prânzul, dar când acesta sosi (prăjitură cu nucă de enzime şi o bucată imensă de pui fript cu pesmeţi), rămase privindu-l.

Gândurile i se roteau întruna prin minte. Trăsăturile chipului său prelung erau săpate într-o posomorâre profundă.

Trăia într-o lume ireală, crudă şi răsturnată cu susul în jos.

Cum se întâmplase totul? Trecutul imediat se întindea în urma lui ca un vis înceţoşat şi improbabil, începând din clipa când intrase în biroul lui Julius Enderby şi se trezise pe neaşteptate afundat într-un coşmar de crime şi robotică.

Sfinte Iosafat! Totul începuse cu numai cincizeci de ore în urmă.

În mod insistent, el căutase soluţia în Oraşul Spaţial. În două rânduri îl acuzase de crimă pe R. Daneel, o dată ca om deghizat, iar o dată ca robot recunoscut şi admis ca atare. În ambele rânduri, acuzaţiile fuseseră demontate şi anulate.

Era silit să bată în retragere. În ciuda voinţei sale, era silit să-şi îndrepte gândurile spre Oraşul New York, iar după noaptea anterioară nu mai îndrăznea s-o facă. Anumite întrebări îi asaltau conştientul, însă nu voia să le dea ascultare; simţea că n-o poate face. Dacă le asculta, n-ar fi putut decât să le răspundă şi – Dumnezeule! – nu voia să afle răspunsurile.

— Lije! Lije!

O mână îl zgâlţâi cu brutalitate.

Baley se foi şi întrebă:

— Ce-i, Phil?

Philip Norris, detectiv C-5, se aşeză, îşi puse palmele pe genunchi şi se aplecă spre Baley, privindu-l atent.

— Ce-i cu tine? Ai luat-o pe anestezic în ultima vreme? Stăteai nemişcat, cu ochii holbaţi şi, din câte-mi dădeam seama, puteai să fii mort.

Îşi trecu palma peste părul rar, blond spălăcit, şi ochii săi apropiaţi evaluară cu lăcomie prânzul lui Baley, care se răcise.

— Pui! exclamă el. A ajuns de nu-l mai poţi căpăta fără reţetă de la medic.

— Serveşte-te, făcu Baley indiferent.

Buna cuviinţă învinse şi Norris spuse:

— Ah, nu, tocmai plecam şi eu la masă. Păstrează-l... Auzi, care-i treaba cu comisarul?

— Poftim?

Norris adoptă o atitudine nepăsătoare, dar îşi trădă curiozitatea prin agitaţia mâinilor.

— Haide, haide, zise el. Ştii bine la ce mă refer. De când s-a-ntors, vă consultaţi întruna. Care-i treaba? O avansare, ceva?

Baley se încruntă şi simţi realitatea revenind sub forma intrigilor de la birou. Norris avea aproximativ aceeaşi vechime ca el şi era firesc să fie atent la orice semn de preferinţă a superiorilor faţă de Baley.

— Nu-i vorba de nicio avansare, crede-mă, răspunse Baley. Nu-i nimic, absolut nimic. Iar dacă ţi-l doreşti pe comisar, îmi pare rău că nu ţi-l pot face cadou. Sfinte Iosafat, ia-l tu!

— Nu mă-nţelege greşit, mormăi celălalt. Nu-mi pasă dacă te-avansează. Vreau doar să zic că dac-ai vreo influenţă pe lângă el, n-ar fi rău să-i dai o mână de ajutor puştiului.

— Care puşti?

Norris nu mai fu nevoit să răspundă. Vincent Barrett, tânărul care fusese eliberat din funcţie pentru a-i face loc lui R. Sammy, se apropia dintr-un colţ al sălii. Îşi răsucea nervos şapca între degete, iar pielea feţei întinsă peste pometţii înalţi tresărea înaintea tentativelor sale de zâmbet.

— Bună ziua, domnule Baley.

— Salut, Vince. Cum merge treaba?

— Nu prea grozav, domnule Baley.

Privea în jur cu un aer flămând şi Baley se gândi: „Pare pierdut, pe jumătate mort… declasificat.”

Apoi, brusc, aproape gata să vorbească cu glas tare din cauza intensităţii sentimentelor, se întrebă: „Ce vrea de la mine?”

— Îmi pare rău, puştiule, zise el neştiind ce altceva ar fi putut spune.

— Mă gândeam… că poate s-a ivit ceva…

Norris se apropie de Baley şi-i şopti la ureche:

— Cineva trebuie să pună capăt chestiei ăsteia. Acum o să-l dea afară pe Chen-low.

— Cum?

— N-ai auzit?

— Nu, n-am auzit. La naiba, el e C-3. Are zece ani de experienţă.

— Absolut de acord cu tine, dar o maşină cu picioare poate să facă tot ce face şi el. Cine-i următorul?

Vince Barrett le auzise schimbul de replici şi interveni:

— Domnule Baley?

— Da, Vince.

— Ştiţi ce se spune? Că Lyrane Millane, dansatoarea de pe subeter, este de fapt un robot.

— Asta-i o prostie!

— Credeţi? Se spune că pot construi roboţi care să arate exact ca oamenii, cu pielea dintr-un fel de plastic special.

Baley se gândi vinovat la R. Daneel şi constată că nu-şi mai găsea cuvintele. Se mulţumi să clatine din cap.

— Credeţi că deranjează pe cineva dacă mă plimb niţel pe-aici? întrebă tânărul. Îmi face bine să mai văd locurile astea.

— Dă-i drumul, puştiule.

Băiatul se îndepărtă, iar cei doi detectivi priviră după el.

— Se pare că medievaliştii au dreptate, comentă Norris.

— La ce te referi? La întoarcerea la sol?

— *Nu*, mă refer la roboţi. Înapoi la sol, ha! Bunul şi bătrânul Pământ are un viitor nelimitat. Atât doar că n-avem nevoie de roboţi.

— Opt miliarde de locuitori, mormăi Baley, şi uraniul pe ducă! Ce ţi se pare nelimitat?

— Şi ce dacă uraniul se va termina? O să-l importăm. Sau vom descoperi alte procese nucleare. Lije, omenirea nu poate fi oprită. Trebuie să fii optimist în privinţa ei şi să ai încredere în bunul şi bătrânul creier uman. Resursa noastră cea mai de preţ este ingeniozitatea şi ea nu se va termina niciodată!

Norris era de acum stârnit şi continuă:

— În primul rând, putem utiliza energia solară, care nu se va termina miliarde de ani. Putem construi staţii spaţiale în interiorul orbitei lui Mercur, care să acţioneze ca

acumulatori energetici, de unde energia să fie transmisă spre Pământ prin fascicul direct.

Proiectul respectiv nu constituia o noutate pentru Baley. Zona speculativă a ştiinţei dezvoltase ideea aceasta de cel puţin o sută cincizeci de ani, dar transpunerea ei în practică fusese oprită de imposibilitatea, cel puţin deocamdată, de a obţine un fascicul suficient de îngust pentru a ajunge la o depărtare de optzeci de milioane de kilometri fără a se dispersa şi risipi în mod inutil. Baley îi reaminti colegului său acest lucru.

— Când va fi nevoie, se va rezolva, zise Norris. De ce-ţi faci griji?

Baley îşi imagină un Pământ care ar fi beneficiat de energie nelimitată. Populaţia ar fi putut continua să sporească. Fermele de enzime s-ar fi extins, iar culturile hidroponice s-ar fi intensificat. Energia era singura resursă indispensabilă. Minereurile puteau fi aduse din asteroizii nelocuiţi ai Sistemului Solar, iar dacă apa ar fi constituit vreodată o problemă, putea fi transportată de la sateliţii lui Jupiter. Ce naiba, chiar şi oceanele terestre puteau fi îngheţate şi ridicate pe orbită ca sateliţi de gheaţă! Acolo ar fi fost permanent la îndemână, gata de utilizat, iar fostele platforme oceanice s-ar fi transformat în suprafeţe de uscat ce puteau fi exploatate şi populate. Până şi carbonul şi oxigenul puteau fi păstrate în concentraţiile dorite pe Pământ, prin utilizarea atmosferei de metan a lui Titan[12] şi a oxigenului îngheţat de pe Umbriel[13].

Populaţia Pământului ar fi putut ajunge la un trilion sau două de locuitori. De ce nu? Într-un timp, actuala cifră de opt miliarde fusese considerată o imposibilitate. Existase o vreme când o populaţie de numai un miliard ar fi fost considerată o imposibilitate. Dintotdeauna existaseră profeţi ai catastrofei malthusianiste, în toate generaţiile, începând din epocile medievale, şi de fiecare dată se dovedise că se înşelaseră.

---

[12] Satelit natural al lui Saturn (n. trad.).
[13] Satelit natural al lui Uranus (n. trad.).

Oare ce ar fi spus Fastolfe? O planetă cu un trilion de locuitori? Sigur că da, poate să existe, dar locuitorii ar fi dependenţi de aerul şi apa importate şi de rezervele de energie din stocatoarele aflate la optzeci de milioane de kilometri depărtare. Cât de instabil ar fi fost totul! Pământul ar fi fost şi ar fi rămas la un fir de păr de o catastrofă completă, ce putea fi declanşată la cea mai mică defecţiune a oricărei componente din mecanismul extins prin tot Sistemul Solar.

— Eu cred c-ar fi mai simplu ca o parte din surplusul de populaţie să emigreze, zise Baley.

Fusese mai degrabă un răspuns la tabloul pe care şi-l imaginase decât la spusele lui Norris.

— Cine ne-ar accepta? întrebă Norris cu amărăciune.

— Orice planetă nelocuită.

Celălalt detectiv se ridică şi-l bătu pe Baley pe umăr.

— Lije, mănâncă-ţi puiul şi revino-ţi. Sunt *sigur* că trăieşti cu pilule.

Se îndepărtă, chicotind.

Baley îl privi şi se strâmbă fără chef. Norris va răspândi vestea şi vor trece săptămâni bune până ce ironiştii de la birou (în toate birourile există câţiva) vor înceta cu glumele la adresa lui. Cel puţin scăpase de subiectele tânărului Vince, roboţilor sau declasificării.

Suspină şi împunse cu furculiţa în puiul rece şi destul de aţos.

Termină ultima firimitură de prăjitură cu nucă de enzime şi abia atunci R. Daneel îşi părăsi propriul birou (care îi fusese alocat în cursul dimineţii) şi se apropie de el.

— Care-i treaba? îl privi stingherit Baley.

— Comisarul Enderby nu s-a înapoiat, îl anunţă R. Daneel, şi nici nu se ştie când se va întoarce. I-am spus lui R. Sammy că ne vom folosi de cabinetul lui şi să nu permită intrarea nimănui cu excepţia comisarului.

— Pentru ce-l vom folosi?

— Pentru confidenţialitate. Sunt sigur că eşti de acord că trebuie să ne plănuim următoarea mişcare. La urma urmelor, nu intenţionezi să abandonezi ancheta, nu?

Era exact ceea ce Baley ar fi dorit cel mai mult să facă, dar în mod evident n-o putea spune. Se ridică şi porni spre cabinetul lui Enderby. După ce intrară, vorbi:

— Ce s-a-ntâmplat, Daneel?

— Partenere Elijah, începu robotul, încă de aseară nu te mai comporţi ca de obicei. Aura ta mentală a suferit o modificare evidentă.

Un gând îngrozitor înflori brusc în mintea lui Baley.

— Eşti telepat? exclamă el.

Era o posibilitate care, într-un moment mai puţin agitat, nici nu i-ar fi trecut prin minte.

— Nu, desigur, răspunse R. Daneel.

Panica lui Baley se risipi.

— Atunci ce naiba vrei să spui prin referirea la aura mea mentală?

— Este o expresie pe care o utilizez pentru a descrie o senzaţie pe care nu o împărtăşeşti alături de mine.

— Ce senzaţie?

— Este dificil de explicat, Elijah. Aminteşte-ţi că, iniţial, am fost proiectat pentru a studia psihologia umană pentru oamenii noştri din Oraşul Spaţial.

— Da, ştiu. Ai fost adaptat la munca detectivistă prin simpla instalare a unui circuit de dorinţă justiţiară.

Baley nu se sinchisi să-şi ascundă sarcasmul din glas.

— Aşa este, Elijah, dar designul meu rămâne în esenţă nemodificat. Am fost construit pentru cerebro-analiză.

— Pentru analizarea undelor cerebrale?

— Exact. Analiza se poate efectua prin măsurători ale câmpului cerebral, fără necesitatea contactului direct cu electrozii, dacă există un receptor corespunzător. Mintea mea este un asemenea receptor. Principiul acesta nu se aplică pe Pământ?

Baley nu ştia. Ignoră întrebarea şi întrebă precaut:

— Ce obţii din măsurarea câmpului cerebral?

— Nu citesc gândurile, Elijah, ci percep emoţii şi, în primul rând, pot analiza temperamentul, impulsurile de bază şi atitudinile unui om. De exemplu, am stabilit

incapabilitatea de a ucide a comisarului Enderby, ţinând seama de circumstanţele din momentul crimei.

— Şi pe baza afirmaţiei tale, spaţialii au fost de acord să-l elimine din rândul suspecţilor?

— Da. Era perfect sigur să o facă. În această privinţă, sunt o maşinărie foarte precisă.

Un alt gând îl fulgeră pe detectiv.

— Stai puţin! Comisarul Enderby n-a ştiut că este cerebro-analizat, aşa-i?

— Nu era necesar să îi fie rănite sentimentele.

— Vreau să zic… ai stat pur şi simplu şi l-ai privit, nu? Fără aparate, electrozi, ace sau grafice?

— Bineînţeles. Sunt o maşinărie autonomă.

Baley îşi muşcă buza inferioară, furios şi întristat. Fusese singura nepotrivire rămasă, unica ambiguitate prin care s-ar mai fi putut încerca o tentativă disperată de a atribui crima celor din Oraşul Spaţial.

R. Daneel afirmase despre comisar că fusese cerebro-analizat, iar după o oră, Enderby însuşi, aparent inocent, negase orice cunoştinţă despre termenul respectiv. În tot cazul, niciun om care trecuse prin experienţa zguduitoare a unor encefalografii realizate cu electrozi şi aparate înregistratoare sub bănuiala de crimă n-ar fi putut să nu rămână cu o impresie clară despre cerebro-analiză.

Acum însă discrepanţa respectivă se evaporase. Comisarul fusese cerebro-analizat şi habar nu avusese. Atât R. Daneel cât şi Enderby spuseseră adevărul.

— Ei bine, rosti Baley, ce-ţi spune cerebro-analiza despre mine?

— Faptul că eşti tulburat.

— Asta-i o mare descoperire, nu? Este firesc să fiu tulburat.

— Se poate specifica totuşi că tulburarea ta se datorează unui conflict de motivaţii interioare. Pe de o parte, devotamentul faţă de principiile profesiunii te impulsionează să examinezi cu atenţie conspiraţia pământenilor care ne-au urmărit aseară. O altă motivaţie, la fel de puternică, te împinge în direcţia opusă. Toate

aceste sentimente sunt clar vizibile în câmpurile electrice ale celulelor tale cerebrale.

— *La naiba* cu celulele mele cerebrale! O să-ţi zic de ce n-are niciun rost să investigăm aşa-zisa ta conspiraţie. Pentru că n-are nicio legătură cu crima. Am crezut că s-ar putea să aibă, recunosc asta. Ieri, în cantină, am crezut că eram în primejdie. Dar ce s-a-ntâmplat? Ne-au urmărit, i-am pierdut repede pe benzi… şi gata! N-a fost în niciun caz acţiunea unor oameni bine organizaţi şi disperaţi.

Propriul meu fiu a descoperit destul de uşor unde înnoptam. A sunat pur şi simplu la Departament. N-a fost nevoie nici măcar să se identifice. Aşa-zişii noştri conspiratori ar fi putut proceda la fel, dacă ar fi dorit realmente să ne facă rău.

— Şi nu au procedat la fel?

— În mod evident, nu. Dacă ar fi dorit răzmeriţe, ar fi putut declanşa una la magazinul de pantofi, totuşi s-au retras cu coada între picioare din faţa unui om cu un blaster. De fapt, a unui *robot* cu un blaster, despre care ar fi trebuit să ştie că-i incapabil să-l utilizeze, după ce ţi-ar fi recunoscut identitatea. Ei sunt medievalişti, nişte ţicniţi. Tu n-aveai de unde să ştii asta, dar eu trebuia să-mi fi dat seama. Şi ar fi trebuit să-mi fi dat seama, dacă întreaga situaţie nu m-ar fi făcut să gândesc în termenii cei mai idiot de melodramatici.

Îţi repet, eu cunosc genul de oameni care devin medievalişti. Sunt indivizi slabi, visători, care descoperă că viaţa este prea dură pentru ei şi se pierd într-o lume ideală a trecutului, care n-a existat, de fapt, niciodată. Dacă ai putea să cerebro-analizezi o întreagă mişcare aşa cum faci cu un individ, ai descoperi că, la fel ca Julius Enderby, nici medievaliştii nu sunt capabili de crimă.

— Nu pot accepta afirmaţia ta, spuse fără grabă R. Daneel.

— Ce vrei să zici?

— Convertirea ta la această ipoteză este prea bruscă. În plus, există anumite discrepanţe. Ai stabilit întâlnirea cu dr. Gerrigel cu câteva ore înainte de cină. La momentul

respectiv nu ştiai despre sacul meu alimentar şi nu m-ai fi putut suspecta ca asasin. Atunci, *de ce* ai apelat la el?

— Te suspectam de pe atunci.

— Iar în noaptea trecută ai vorbit în somn.

Baley holbă ochii.

— Ce-am spus?

— Doar un singur cuvânt, „Jessie”, pe care l-ai repetat de câteva ori. Bănuiesc că te refereai la soţia ta.

Baley îşi lăsă muşchii încordaţi să se relaxeze şi murmură zguduit:

— Am avut un coşmar. Ştii ce-nseamnă asta?

— Desigur nu pot să ştiu din experienţă personală. Conform definiţiei dicţionarului, este un vis urât.

— Şi ştii ce-i un „vis”?

— Şi în acest caz, cunosc numai definiţia oferită de dicţionar. Este o iluzie a realităţii care se petrece în timpul suspendării temporare a gândirii conştiente pe care o numiţi „somn”.

— Bun, sunt de acord cu asta. O iluzie... Uneori, iluziile pot părea al naibii de reale. Ei bine, am visat că soţia mea se găsea în pericol. Este un gen de vis pe care oamenii îl au frecvent. Am strigat-o în somn – lucru care se poate întâmpla în asemenea circumstanţe. În privinţa asta, mă poţi crede pe cuvânt.

— Cu multă plăcere. Dar toate acestea ridică o întrebare: Cum a aflat Jessie că sunt robot?

Detectivul simţi că-i asudă din nou fruntea.

— Vrei s-o luăm iar de la capăt? Zvonul...

— Scuză-mă că te întrerup, partenere Elijah, dar nu există niciun zvon. Dacă ar fi existat, azi întregul Oraş New York ar fi fost pradă agitaţiei. Am verificat rapoartele sosite în Departament şi nu este cazul de aşa ceva. Practic, nu există un asemenea zvon. Prin urmare, cum a descoperit soţia ta?

— Sfinte Iosafat! Ce vrei să spui? Crezi că nevastă-mea este membru al... al...

— Da, Elijah.

Baley îşi încleştă mâinile, strângându-le cu putere.

— Ei bine, nu este, şi nu vom mai discuta ipoteza asta.

— Reacţia aceasta nu te caracterizează, Elijah. În cursul misiunii m-ai acuzat de două ori de crimă.

— Şi ăsta-i modul prin care mi-o plăteşti acum?

— Nu sunt sigur că înţeleg ce anume vrei să spui. Desigur, apreciez promptitudinea ta în a mă suspecta. Aveai motivele tale. Ele erau greşite, dar puteau foarte bine să fi fost corecte. Dovezi la fel de puternice indică acum spre soţia ta.

— Ca ucigaşă? Ce dracu', Jessie nu i-ar face rău nici duşmanului ei celui mai mare. N-ar fi putut pune piciorul în exteriorul Oraşului. N-ar fi... Auzi, dac-ai fi fost făcut din carne şi oase, te-aş fi...

— Nu fac altceva decât să afirm că ea este membru al conspiraţiei. Cred că ar trebui anchetată.

— Nici nu poate fi vorba despre aşa ceva! Ascultă-mă cu atenţie. Medievaliştii nu vor să ne facă felul. Ei nu-şi rezolvă problemele în felul ăsta. Doresc totuşi să te scoată din Oraş şi asta-i evident. Şi caută s-o facă printr-un fel de atac psihologic. Caută să ne facă viaţa grea amândurora. Ar fi putut foarte uşor să descopere că Jessie este soţia mea şi ar fi fost o mişcare evidentă din partea lor să-i strecoare zvonul că eşti robot. Jessie este ca orice alt pământean – *nu-i plac* roboţii. N-ar fi dorit să mă asociez cu un robot, mai ales dacă ar fi apreciat că asta implica pericole... şi implică, fără doar şi poate. Îţi spun că medievaliştii au avut succes. Ea m-a implorat toată noaptea să abandonez cazul ori să te scot cumva din Oraş.

— Eşti probabil animat, replică R. Daneel, de un impuls foarte puternic de a-ţi proteja soţia împotriva unui interogatoriu. Mi se pare evident că ai construit această argumentaţie fără a crede realmente în ea.

— Cine dracu' te crezi? explodă Baley. Nu eşti detectiv! Eşti o maşină de cerebro-analiză, ca encefalografele pe care le avem chiar în clădirea asta. Ai braţe, picioare şi cap, poţi vorbi, dar nu eşti cu nimic mai presus de o maşină. Montarea unui nenorocit de circuit nu face din tine un

detectiv, aşa că la ce te pricepi tu? Ţine gura-nchisă şi lasă-mă pe mine să raţionez.

— Cred că ar fi mai bine să cobori nivelul glasului, Elijah, rosti încet robotul. Recunosc că nu sunt un detectiv în sensul în care eşti tu, totuşi aş dori să îţi supun atenţiei un mic amănunt.

— Nu mă interesează să te-ascult.

— Te rog, fă-o! Dacă greşesc, spune-mi şi nu va fi nimic rău. Aseară ai plecat din garsonieră pentru a o suna pe Jessie de la telefonul din coridor. Am propus să îl laşi pe fiul tău să telefoneze, dar mi-ai spus că la pământeni nu există obiceiul ca tatăl să îşi trimită fiul în pericol. Dar există obiceiul ca mama să o facă?

— Nu, bineîn..., începu Baley apoi se opri.

— Ai înţeles ce vreau să spun, continuă R. Daneel. În mod normal, dacă Jessie s-ar fi temut pentru siguranţa ta şi ar fi dorit să te prevină, şi-ar fi riscat propria viaţă, *nu* şi-ar fi trimis fiul. Faptul că l-a trimis pe Bentley poate să însemne doar că a considerat că el este în siguranţă, însă ea nu este. Dacă această conspiraţie ar fi fost alcătuită din persoane necunoscute pentru Jessie, situaţia nu ar fi stat în felul acesta, sau cel puţin Jessie nu ar fi avut niciun motiv să creadă aşa ceva. Pe de altă parte, dacă ea însăşi ar fi fost un membru al conspiraţiei, *ar fi ştiut* că va fi supravegheată şi recunoscută, pe când Bentley ar fi putut trece neobservat.

— Aşteaptă, făcu Baley străbătut de un fior neplăcut, deducţia este ingenios construită, dar...

Aşteptarea nu mai fu necesară. Semnalizatorul de pe biroul comisarului clipi violent. R. Daneel aşteptă ca Baley să răspundă, dar pământeanul îl privea neajutorat. Robotul apăsă tasta de contact.

— Ce este?

Glasul neclar al lui R. Sammy rosti:

— A venit o doamnă care doreşte să-l vadă pe Lije. I-am spus că este ocupat, dar nu vrea să plece. Spune că se numeşte Jessie.

— Dă-i voie să intre, replică R. Daneel calm şi ochii săi căprui se înălţară lipsiţi de emoţie, întâlnind privirea panicată a lui Baley.

14. Puterea unui nume

Baley rămase în picioare, catatonic de şoc, când Jessie alergă spre el, îl prinse de umeri şi se cuibări la piept.

— Bentley? şoptiră buzele lui palide.

Ea îl privi şi clătină din cap, iar părul castaniu îi undui în toate părţile.

— N-a păţit nimic.

— Atunci…

Printr-un torent neaşteptat de suspine, cu glas scăzut care abia putea fi înţeles, Jessie rosti:

— Nu mai pot, Lije. Nu mai pot! Nu mai pot dormi sau mânca. Trebuie să-ţi spun!

— Nu-mi spune nimic, o opri chinuit bărbatul. Pentru numele lui Dumnezeu, Jessie, nu acum!

— Trebuie… Am făcut un lucru îngrozitor de rău… Îngrozitor! Lije…

— Nu suntem singuri, zise disperat Baley.

Ea înălţă ochii şi se uită la R. Daneel, fără a da vreun semn de recunoaştere. Poate că lacrimile în care îi înotau ochii transformaseră robotul într-o ceaţă lipsită de trăsături distinctive.

— Bună ziua, Jessie, rosti încet R. Daneel.

— Este… este robotul? icni femeia.

Îşi trecu dosul palmei peste ochi şi ieşi de sub braţul drept al lui Baley. Inspiră adânc şi, pentru o clipă, un zâmbet tremurător îi flutură pe buze.

— *Tu* eşti, nu?

— Da, Jessie.

— Nu te deranjează să ţi se spună robot?

— Nu, Jessie, deoarece sunt într-adevăr un robot.

— Atunci nici pe mine nu mă deranjează să mi se spună tâmpită, idioată şi… şi agent subversiv, fiindcă asta sunt.

— Jessie! icni Baley.

— N-are rost, Lije, urmă ea. Dacă-i partenerul tău, poate să ştie şi el. Nu mai pot rezista. De ieri, este îngrozitor. Nu-mi pasă dacă voi face închisoare. Nu-mi pasă dacă mă vor trimite la nivelurile cele mai de jos, lăsându-mă să trăiesc cu enzime brute şi apă. Nu-mi pasă dacă… N-o să-i laşi, nu-i aşa, Lije? Să nu-i laşi să-mi facă ceva. Mi-e… mi-e frică…

Baley o bătu uşor cu palma pe umăr şi o lăsă să plângă.

— Nu se simte bine, i se adresă lui R. Daneel. N-o putem ţine aici. Ce oră este?

Fără să consulte vreun ceas, R. Daneel răspunse:

— Paisprezece şi patruzeci şi cinci de minute.

— Comisarul se poate întoarce dintr-o clipă în alta. Comandă o maşină şi vom discuta pe autostradă.

— Pe autostradă? tresări Jessie. Nu, Lije!

Bărbatul căută să vorbească pe un ton cât mai liniştitor:

— Jessie, nu trebuie să fii superstiţioasă. Pe expres nu poţi merge în halul în care eşti acum. Fii fată cuminte şi calmează-te, altfel nu vom putea traversa nici sala comună. O să-ţi aduc nişte apă.

Ea îşi şterse faţa cu o batistă umedă şi constată cu tristeţe:

— Vai, mi s-a luat tot fardul!

— Nu trebuie să-ţi faci griji în privinţa asta, o linişti Baley. Daneel, ce s-aude cu maşina?

— Ne aşteaptă, partenere Elijah.

— Haide, Jessie.

— Stai! Stai puţin, Lije. Trebuie să-mi aranjez cumva faţa.

— Nu mai contează acum.

Ea însă se împotrivi.

— Te rog! Nu pot trece în felul ăsta prin sala comună. Nu va dura nicio secundă.

Bărbatul şi robotul aşteptară – Baley încleştând şi descleştând convulsiv pumnii, iar R. Daneel impasibil.

Jessie îşi răscoli prin poşetă în căutarea instrumentelor necesare. (Cândva, Baley declarase cu solemnitate că dacă exista vreun obiect care să fi rezistat progresului tehnologic încă din timpurile medievale, acela nu putea fi decât poşeta femeilor. Nici chiar înlocuirea cataramelor metalice cu închizători magnetice nu avusese succes.) Jessie scoase o oglinjoară şi cosmetitrusa argintie pe care Baley i-o cumpărase la aniversarea ei, cu trei ani în urmă.

Cosmetitrusa avea câteva orificii şi femeia le folosi pe rând. Toate, cu excepţia sprayului final, erau invizibile. Le întrebuinţă cu acea delicateţe a controlului şi fineţe a atingerii care păreau să fie înnăscute la femei, chiar şi în momentele de maximă tulburare.

Mai întâi fondul de ten subţire şi uniform, care camuflă asperităţile şi lucirile pielii, lăsând în urmă nuanţa vag aurie despre care Jessie învăţase din experienţă îndelungată că era cea mai potrivită pentru culorile naturale ale părului şi ochilor ei. Apoi o uşoară atingere cu bronz pe frunte şi bărbie, puţin roşu pe ambii obraji, estompându-se treptat spre articulaţia maxilarului, şi albastru delicat pe pleoapele superioare şi în lungul lobilor urechilor. În cele din urmă, aplicarea de roşu-aprins şi neted pe buze. Această operaţie implicase singurul spray vizibil – o ceaţă rozalie care sclipi fluid în aer, dar se uscă şi-şi intensifică culoarea în contact cu buzele.

— Aşa, făcu Jessie atingându-şi cu mişcări scurte părul şi părând foarte satisfăcută, cred că asta a fost tot.

Procesul durase mai mult decât secunda invocată, dar mai puţin de cincisprezece secunde, totuşi lui Baley i se păruse interminabil.

— Haide, spuse el.

Femeia de abia avu timp să bage cosmetitrusa în poşetă, înainte de a fi împinsă pe uşă.

* * *

Liniştea stranie a autostrăzii se întindea apăsătoare în ambele părţi.

— Dă-i drumul, Jessie, spuse Baley.

Impasibilitatea ce acoperise chipul femeii din clipa în care părăsiseră cabinetul comisarului arătă primele fisuri. Se uită la soţul ei şi apoi la Daneel într-o tăcere neajutorată.

— Povesteşte, Jessie, urmă Baley. Te rog! Ai comis vreo crimă? O crimă reală?

— O crimă?

Scutură neînţelegător din cap.

— Uşurel. Fără istericale. Răspunde doar prin da sau nu. Ai… – Baley ezită o clipă – ucis pe cineva?

Expresia de pe faţa lui Jessie se transformă brusc în indignare.

— Lije!

— Da, sau nu, Jessie?

— Nu, sigur că nu.

Ghemul apăsător din stomacul lui Baley se relaxă considerabil.

— Ai furat ceva? Ai falsificat date despre raţii? Ai atacat pe cineva? Ai distrus proprietatea publică? Vorbeşte, Jessie!

— N-am făcut nimic… nimic special. Nici nu m-am gândit la aşa ceva. Privi peste umăr: Lije, chiar trebuie să stăm aici?

— Nu ne vom clinti până nu terminăm. S-o luăm de la început. Din ce motiv ai venit la birou?

Peste capul plecat al femeii, ochii detectivului îi întâlniră pe ai lui R. Daneel.

Jessie începu să vorbească cu glas scăzut, care câştigă treptat în forţă şi siguranţă.

— Este vorba despre medievalişti, *tu* ştii, Lije. Îi auzi vorbind peste tot. Chiar şi înainte era aşa, pe când eram asistentă dietetician. Ţi-o aminteşti pe Elizabeth Thornbowe? Era medievalistă. Vorbea întruna despre faptul că toate necazurile noastre se datorează Oraşului şi că lucrurile mergeau mai bine înainte să fi apărut Oraşul.

— Eu o întrebam ce o făcea să fie aşa de sigură, mai ales după ce ne-am cunoscut noi doi, Lije – mai ţii minte cum obişnuiam să stăm de vorbă? –, iar ea îmi cita din pliantele-bobine peste care dai la tot pasul. Ştii şi tu, de

exemplu *Ruşinea Oraşelor* de individul acela... am uitat cum îl cheamă...

— Ogrinsky, completă absent Baley.

— Aşa... numai că, în majoritate, celelalte erau mult mai slabe. După aceea, când m-am măritat cu tine, Lizzy a devenit sarcastică şi-mi zicea: „Acum, după ce-ai luat un poliţai, cred c-o să fii o adevărată femeie de Oraş.” După aceea, treptat, n-a prea mai vorbit cu mine, eu am părăsit slujba, şi asta a fost tot. Cred că multe dintre lucrurile pe care obişnuia să mi le spună erau doar ca să mă şocheze, sau ca s-o facă pe ea să pară un personaj misterios şi romantic... Era fată bătrână, ştii, nu voia să se mărite niciodată. Mulţi medievalişti nu-şi găsesc locul, într-un fel sau altul, în lumea noastră. Lije, mai ţii minte cum ai spus tu, odată, că uneori oamenii confundă lipsurile lor cu ale societăţii şi vor să schimbe Oraşul fiindcă nu ştiu cum să se schimbe pe ei înşişi?

Baley îşi amintea, dar remarca aceea i se părea acum insolentă şi superficială.

— Revino la subiect, Jessie, spuse el cu blândeţe.

— Oricum, continuă ea, Lizzy zicea mereu că va veni o zi când oamenii vor trebui să acţioneze uniţi. Mai zicea că vina aparţine numai spaţialilor, fiindcă ei vor să păstreze Pământul slab şi decadent. Ăsta era unul dintre cuvintele ei favorite: „decadent.” Se uita la meniurile pe care le pregăteam pentru săptămâna viitoare şi pufnea: „Decadent, decadent.” Jane Myers obişnuia s-o imite în bucătărie şi muream de râs. Elizabeth mai zicea că într-o bună zi vom evada din Oraşe, vom reveni la sol şi vom rezolva afacerile cu spaţialii, care încearcă să ne lege pe vecie de Oraşe, băgându-ne roboţii pe gât. Atât doar că ea nu le spunea niciodată „roboţi”, ci „maşini monstruoase fără suflet”... scuză-mă, Daneel.

— Nu cunosc semnificaţia adjectivelor pe care le-ai utilizat, Jessie, dar oricum, te scuz. Te rog, continuă.

Baley se foi nemulţumit. Acela era felul de a fi al lui Jessie. Nicio urgenţă, nicio criză n-o putea determina să relateze o întâmplare altfel decât în modul ei ocolit.

— Elizabeth, urmă Jessie, se exprima mereu de parcă ar fi făcut parte dintr-o organizaţie foarte mare. Spunea: „La ultima întrunire…”, apoi se oprea şi mă privea cumva pe jumătate mândră şi pe jumătate speriată, ca şi cum pe de o parte ar fi vrut ca eu să-i pun întrebări şi în felul acesta să pară importantă, dar pe de altă parte se temea să nu-i pricinuiesc necazuri. Desigur, n-am întrebat-o niciodată. Nu voiam să-i ofer satisfacţia asta. Oricum, Lije, după ce m-am măritat cu tine, totul s-a terminat, până…

Se opri.

— Continuă, Jessie, zise Baley.

— Mai ţii minte cearta pe care am avut-o? Mă refer la cea despre Izabela.

— Ce-i cu ea?

Detectivul avu nevoie de vreo două secunde ca să-şi amintească faptul că acela era prenumele întreg al lui Jessie şi că nu constituia o referire la altă femeie.

Se întoarse spre R. Daneel, oferind în mod reflex şi justificativ o explicaţie.

— Numele întreg al lui Jessie este Jezebel, dar ei nu-i place şi nu-l foloseşte.

R. Daneel încuviinţă cu gravitate din cap şi Baley se gândi: „Sfinte Iosafat, de ce trebuie să-mi fac griji despre *el*?”

— Pe mine m-a tulburat mult, Lije, spuse Jessie. Realmente m-a tulburat. Cred că era o prostie din partea mea, dar mă gândeam întruna la cuvintele tale. Mai ţii minte? Că Izabela era de fapt o femeie conservatoare, care lupta pentru tradiţiile strămoşilor ei, împotrivindu-se obiceiurilor stranii aduse de noii veniţi. La urma urmelor, *eu* însămi eram Izabela şi dintotdeauna…

Tăcu, căutându-şi cuvintele, iar Baley o ajută:

— Te-ai identificat cu ea?

— Da, aprobă femeia apoi clătină din cap aproape imediat şi-şi feri ochii. Desigur, nu complet şi nici literal, ci, mai degrabă, aşa cum credeam că a fost ea. De fapt, eu nu eram aşa.

— Ştiu toate astea, Jessie, nu fi prostuţă.

— Mă gândeam totuşi mult la ea şi, cumva, am ajuns să-mi spun că situaţia din prezent este la fel ca pe timpuri. Vreau să zic că noi, pământenii, avem tradiţiile noastre vechi, pe când spaţialii vin cu tot soiul de chestii noi şi încearcă să le încurajeze pe cele pe care ne chinuim să le implementăm, aşa că poate că medievaliştii aveau dreptate. Poate că *ar fi trebuit* să revenim la tradiţiile noastre vechi şi bune. De aceea am căutat-o pe Elizabeth.

— Continuă.

— Ea mi-a zis că habar n-avea despre ce vorbeam şi, în plus, eram soţie de poliţai. I-am replicat că n-avea nicio legătură cu asta şi în cele din urmă a spus că, bine, va discuta cu cineva, iar peste o lună a venit la mine şi mi-a zis că era în regulă, iar de atunci m-am alăturat lor şi am participat la întruniri.

— Şi nu mi-ai spus niciodată…, o privi trist Baley.

Glasul lui Jessie tremură:

— Îmi pare rău, Lije.

— Faptul că-ţi pare rău nu rezolvă cu nimic lucrurile. Vreau să ştiu însă despre întruniri. În primul rând, unde se ţineau?

Detectivul era cuprins de un val de detaşare, un fel de amorţire a emoţiilor. Acum era limpede că tot ce încercase să nu creadă era perfect adevărat. Dintr-un anumit punct de vedere, se simţea uşurat că nesiguranţa îi pierise.

— Aici, jos, răspunse Jessie.

— „Aici, jos”? Adică, în locul ăsta? Ce vrei să spui?

— Nu chiar în locul ăsta, dar pe autostrăzi. De aceea n-am vrut să coborâm acum. Era un loc excelent pentru întâlniri. Ne adunam…

— Câţi?

— Nu ştiu exact. Şaizeci-şaptezeci… Eram doar un fel de filială locală. Aveam scaune pliante, bufet, şi cineva ţinea un discurs, de cele mai multe ori despre viaţa minunată din trecut şi despre felul în care vom scăpa de monştri, adică de roboţi şi de spaţiali. De fapt, discursurile erau cam plictisitoare, fiindcă spuneau toate cam aceleaşi lucruri. Pur şi simplu, trebuia să le îndurăm. Cel mai important însă era

sentimentul plăcut de a ne aduna laolaltă şi a ne simţi importanţi. Făceam jurăminte şi aveam semnale secrete, cu care să ne salutăm în locurile publice.

— N-aţi fost niciodată întrerupţi? N-a trecut nicio maşină de poliţie sau de pompieri?

— Nu. Niciodată.

— Nu este ceva neobişnuit, Elijah? interveni R. Daneel.

— Poate că nu, răspunse Baley gânditor. Există unele pasaje laterale care practic nu sunt utilizate niciodată, dar nu-i deloc simplu să le găseşti. Asta-i tot ce făceaţi la întruniri, Jessie? Ţineaţi discursuri şi vă jucaţi de-a conspiratorii?

— Da, asta era tot. Uneori mai şi cântam. Şi, bineînţeles, mâncam. Nu mare lucru. De obicei, aveam sandvişuri şi sucuri.

— În cazul ăsta, spuse aproape brutal Baley, ce te nelinişteşte?

Jessie se înfioră.

— Eşti furios.

— Te rog, făcu bărbatul cu o răbdare de fier, răspunde-mi la întrebare. Dacă totul a fost atât de inofensiv pe cât îl prezinţi, de ce ai fost atât de panicată în ultimele treizeci şi şase de ore?

— Am crezut că-ţi vor face rău, Lije. Pentru numele lui Dumnezeu, de ce te comporţi ca şi cum n-ai înţelege? Ţi-am explicat doar!

— Nu, nu mi-ai explicat. Nu încă. Mi-ai povestit că faci parte dintr-o mică societate secretă, inofensivă, unde se servesc prăjiturele şi cafea. N-aţi făcut niciodată demonstraţii făţişe? N-aţi distrus roboţi? N-aţi declanşat răzmeriţe? N-aţi ucis oameni?

— *Niciodată!* Lije, n-aş fi făcut nimic din toate astea. N-aş fi rămas cu ei, dacă ar fi încercat aşa ceva.

— Ei bine, atunci de ce ai spus că ai făcut ceva îngrozitor? De ce te aştepţi să fii trimisă la închisoare?

— Păi... Păi, ei obişnuiau să vorbească despre ziua când vor supune guvernanţii la presiuni. Deocamdată, ne organizam şi după aceea aveau să urmeze greve generale

şi încetări ale lucrului. Puteam sili conducerea să interzică toţi roboţii şi să-i facă pe spaţiali să plece acolo de unde veniseră. Mie mi se părea că sunt numai vorbe în vânt, până când a început chestia asta – mă refer la tine şi Daneel. Atunci s-a declarat: „Acum vom intra în acţiune” şi „Vom oferi un exemplu prin intermediul lor şi vom stopa imediat invazia roboţilor”. Se discuta despre asta chiar în Personal, fără să se ştie despre cine era vorba. Eu însă am ştiut că-i vorba despre tine. Imediat am ştiut.

Glasul i se frânse. Baley se înmuie.

— Haide, Jessie. N-a fost, de fapt, nimic. Doar vorbe. Vezi şi singură că nu s-a întâmplat nimic.

— Am fost atât de spe… spe… speriată. Şi m-am gândit că şi *eu* fac parte din asta. Dacă vor urma crime şi distrugeri, *tu* ai putea fi ucis, şi Bentley, şi, cumva, ar fi fost vi… vina mea, pentru c-am participat la aşa ceva şi ar trebui să fiu trimisă la închisoare.

Detectivul aşteptă să-şi potolească suspinele. O cuprinse cu braţul după umeri şi se uită cu buzele strânse spre R. Daneel, care-l privea calm.

— Jessie, spuse Baley, vreau acum să te gândeşti cu atenţie şi să-mi spui cine conducea grupul vostru.

Femeia se mai liniştise şi-şi tampona colţurile ochilor cu batista.

— Şeful era un bărbat, Joseph Klemin, dar presupun că el nu era de fapt vioara întâi. N-avea mai mult de 1,62 m înălţime şi cred că era realmente ţinut sub papuc la el acasă. Nu cred c-ar putea face rău cuiva. N-o să-l arestezi, nu-i aşa, Lije? N-o să-l arestezi, pentru că l-am deconspirat eu?

Jessie părea neliniştită de propria ei vinovăţie.

— Deocamdată n-o să arestez pe nimeni. Klemin cum îşi primea instrucţiunile?

— Nu ştiu.

— La întâlnirile voastre nu participau şi străini? Înţelegi la ce mă refer – barosani din Cartierul General Central?

— Uneori veneau străini, ca să ţină discursuri, dar nu prea des, de cel mult două ori pe an.

— Îţi mai aminteşti vreun nume?

— Nu. Întotdeauna erau prezentaţi ca „unul dintre noi” sau „un prieten din Jackson Heights”, ori altfel.

— Am înţeles. Daneel?

— Da, Elijah.

— Descrie persoanele pe care crezi că le-ai identificat. Vom vedea dacă Jessie le poate recunoaşte.

R. Daneel parcurse lista cu o exactitate riguroasă. Jessie ascultă cu o expresie uluită pe măsură ce categoriile de caracteristici fizice se prelungeau şi clătină din cap tot mai fermă.

— Zadarnic, zadarnic! plânse ea. Cum să-mi amintesc? Nu-mi pot aminti pe niciunul dintre ei. Nu pot…

Se opri şi căzu pe gânduri, apoi întrebă:

— Ai spus că unul dintre ei este fermier de enzime?

— Francis Clousarr, răspunse R. Daneel, lucrează la „New York Enzime”.

— Îmi aduc aminte că, odată, când a vorbit un invitat, eu am stat întâmplător în primul rând şi, ocazional, dinspre el venea un iz – dar nu mai mult de un iz – de enzime brute. Înţelegi ce vreau să spun? Singurul motiv pentru care-mi amintesc este că în ziua aceea nu mă simţeam prea bine cu stomacul şi mirosul mă deranja destul de tare. A trebuit să mă ridic şi să mă mut mai în spate şi, desigur, n-am putut să explic despre ce era vorba. A fost foarte stânjenitor. Poate că el este bărbatul la care vă referiţi. La urma urmelor, când lucrezi toată ziua cu enzime, mirosul ajunge să-ţi intre în haine.

Strâmbă din nas.

— Nu mai ţii minte cum arăta? întrebă Baley.

— Nu, răspunse ea ferm.

— În regulă, atunci. Uite cum stă treaba, Jessie. O să te duc la maică-ta. Bentley va sta cu tine şi niciunul dintre voi nu va părăsi Secţiunea. Ben poate să nu se ducă la şcoală şi voi aranja ca mesele să vă fie aduse în apartament, iar coridoarele din jur să fie supravegheate de poliţie.

— Şi tu? tremură Jessie.

— Eu nu voi fi în primejdie.

— Cât timp va dura asta?

— Nu ştiu. Poate doar o zi sau două.

Cuvintele nu-i sunară convingător nici lui însuşi.

Baley şi R. Daneel reveniră doar ei pe autostradă. Expresia pământeanului era întunecată şi gânditoare.

— Se pare, spuse el în cele din urmă, că avem de-a face cu o organizaţie construită pe două niveluri: un nivel de bază lipsit de un program specific, destinat doar pentru a asigura susţinerea maselor în cazul unei eventuale lovituri, şi o elită mult mai redusă numeric, pe care trebuie s-o găsim. Grupurile de operă bufă despre care vorbea Jessie pot fi ignorate.

— Aceasta, rosti R. Daneel, cu condiţia să considerăm adevărată relatarea lui Jessie.

— Apreciez, replică Baley rigid, că relatarea ei poate fi acceptată ca perfect adevărată.

— Aşa se pare, încuviinţă R. Daneel. Cerebro-impulsurile ei nu indică o predispoziţie patologică spre minciună.

Detectivul întoarse o privire ofensată spre robot.

— Mi se pare firesc. Şi nici nu va fi necesar să-i pomenim numele în rapoarte. Ai înţeles?

— Dacă aşa doreşti, partenere Elijah, vorbi calm R. Daneel, mă voi conforma, dar raportul nostru nu va fi nici complet, nici exact.

— Poate că aşa-i, zise Baley, dar urmările nu vor fi grave. Jessie a venit la noi cu informaţiile pe care le deţinea şi dacă-i menţionăm numele înseamnă s-o introducem în baza de date a poliţiei. Nu vreau aşa ceva.

— Într-un asemenea caz, de acord, cu condiţia de a fi siguri că nu mai rămâne nimic de aflat.

— În privinţa ei, nu mai rămâne absolut nimic. Ţi-o garantez.

— Ai putea explica atunci de ce cuvântul „Jezebel”, simpla pomenire a unui nume, a fost suficient să o determine să îşi abandoneze convingerile anterioare şi să adopte un alt set de convingeri? Motivaţia mi se pare obscură.

Străbăteau încet coridorul lung şi curbat.

— E greu de explicat, făcu Baley. Jezebel este un nume mai rar şi a aparţinut cândva unei femei cu o reputaţie foarte proastă. Soţia mea a fost încântată de acest lucru, deoarece îi oferea sentimentul indirect de moralitate dubioasă, care compensa viaţa ei de o corectitudine uniformă.

— Dar de ce ar trebui ca o femeie care respectă legea să îşi dorească să aibă o moralitate dubioasă?

Baley aproape că zâmbi.

— Femeile rămân femei, Daneel. Oricum, eu am făcut o mare prostie. Într-un moment de iritare, am insistat că personajul istoric Izabela nu a fost mai imoral ca alte femei, ba, dimpotrivă, a fost o soţie virtuoasă. Am regretat mereu ieşirea aceea.

S-a dovedit că o făcusem pe Jessie extrem de nefericită. Îi răpisem o satisfacţie ce nu putea fi înlocuită. Bănuiesc că acţiunile ei ulterioare au constituit modalitatea prin care a vrut să se răzbune. Cred c-a vrut să mă pedepsească, angajându-se într-o activitate pe care ştia că n-o voi aproba. Nu spun că dorinţa a fost una conştientă.

— O dorinţă poate să fie altfel decât conştientă? Nu este un paradox?

Baley îl privi pe robot şi se simţi cuprins de disperare faţă de încercarea de a explica mintea subconştientă. De aceea, se mulţumi să continue:

— În plus, Biblia are o influenţă mare asupra gândirii şi sentimentelor oamenilor.

— Ce este „Biblia”?

Pentru o clipă, detectivul fu surprins, apoi se simţi uimit de faptul că îngăduise să se lase surprins. Ştia că spaţialii trăiau în conformitate cu o filosofie personală complet mecanicistă, iar R. Daneel putuse avea acces doar la cunoştinţele lor şi nimic în plus.

— Este cartea sacră pentru aproximativ jumătate din populaţia Pământului, răspunse el scurt.

— Nu pricep înţelesul adjectivului „sacru” în cazul de faţă.

— Am vrut să spun că este extrem de respectată. Dacă sunt corect interpretate, diverse părţi ale ei conţin un cod de comportament pe care mulţi îl consideră cel mai adecvat pentru fericirea finală a omenirii.

R. Daneel păru să reflecteze.

— Codul acesta este încorporat în legile voastre?

— Mă tem că nu. Este un cod care nu poate fi impus în mod legal. El trebuie respectat în mod firesc de toţi indivizii, din convingerea lor de a acţiona ca atare. Dintr-un anumit punct de vedere, este superior oricărei legi posibile.

— Poate să fie superior legii? Nu este o contradicţie?

Baley rânji strâmb.

— Vrei să-ţi reproduc un pasaj din Biblie? Ai fi curios să-l auzi?

— Te rog.

Detectivul încetini maşina şi opri, apoi rămase câteva clipe cu ochii închişi, amintindu-şi. I-ar fi plăcut să folosească limba arhaică şi sonoră a Bibliei medievale, dar pentru R. Daneel ar fi sunat a păsărească.

Începu ca şi cum ar fi relatat un episod contemporan, în loc să dezgroape o istorie din trecutul cel mai îndepărtat al omenirii:

— „Iar Iisus s-a dus la Muntele Măslinilor. Dar dimineaţa iarăşi a venit în templu, şi tot poporul venea la El; şi El, şezând, îi învăţa. Şi au adus la El fariseii şi cărturarii pe o femeie, prinsă în adulter şi, aşezând-o în mijloc, au zis Lui: «Învăţătorule, această femeie a fost prinsă asupra faptului de adulter; iar Moise ne-a poruncit în Lege ca pe unele ca acestea să le ucidem cu pietre. Dar Tu ce zici?»”

„Şi aceasta ziceau, ispitindu-L, ca să aibă de ce să-L învinuiască. Iar Iisus, plecându-Se în jos, scria cu degetul pe pământ. Şi stăruind să-L întrebe, El S-a ridicat şi le-a zis: «Cel fără de păcat dintre voi să arunce cel dintâi piatra asupra ei.»”

„Iarăşi plecându-Se, scria pe pământ. Iar ei auzind aceasta şi mustraţi fiind de cuget, ieşeau unul câte unul, începând de la cei mai bătrâni şi până la cei din urmă, şi a rămas Iisus singur şi femeia, stând în mijloc. Şi ridicându-se

Iisus şi nevăzând pe nimeni decât pe femeie, i-a zis: «Femeie, unde sunt pârâşii tăi? Nu te-a osândit niciunul?»”

„Iar ea a zis: «Niciunul, Doamne.»”

„Şi Iisus i-a zis: «Nu te osândesc nici Eu. Mergi; de acum să nu mai păcătuieşti.»”

R. Daneel ascultă cu atenţie, apoi întrebă:

— Ce este „adulter”?

— Nu contează prea mult. Era un delict, iar pe vremea aceea pedeapsa acceptată pentru acest delict era lapidarea – adică vinovatul era lovit cu pietre, până murea.

— Iar femeia era vinovată?

— Da.

— Atunci de ce n-a fost lapidată?

— Niciunul dintre acuzatori n-a simţit c-o mai poate lovi după ce a auzit cuvintele lui Iisus. Parabola aceasta are scopul de a arăta că există ceva superior justiţiei cu care ai fost tu programat. Există un impuls uman numit „milă”, un act numit „iertare”.

— Nu sunt familiarizat cu aceşti termeni, partenere Elijah.

— Ştiu, murmură Baley, ştiu.

Porni brusc maşina şi acceleră sălbatic, fiind apăsat cu putere de spătarul capitonat al scaunului.

— Unde mergem? întrebă R. Daneel.

— În oraşul enzimelor, ca să aflăm adevărul de la conspiratorul Francis Clousarr.

— Ai o metodă pentru aceasta, Elijah?

— Eu nu, dar tu ai, Daneel. Una simplă.

Maşina goni prin coridor.

15. Arestarea unui conspirator

Baley simţea aroma vagă a oraşului enzimelor sporind, devenind tot mai pătrunzătoare. El n-o considera la fel de neplăcută pe cât apreciau alţii, de exemplu Jessie, ba chiar putea spune că o agrea. Avea conotaţii plăcute.

De fiecare dată când simţea mirosul de enzime brute, alchimia percepţiilor senzoriale îl readucea cu mai bine de trei decenii în trecut. Avea din nou zece ani şi-l vizita pe unchiul Boris, care era fermier de enzime. Întotdeauna, unchiul Boris avea o mică provizie de delicatese din enzime: prăjiturele, bomboane din ciocolată umplute cu lichid dulce sau pesmeţi dulci de forma unor căţei şi pisici. Deşi copil, Baley ştia că unchiul Boris n-ar fi trebuit să aibă toate dulciurile acelea pentru a le dărui şi de aceea le mânca tăcut, într-un colţ, cu spatele spre mijlocul odăii. Le mânca repede, de teamă să nu fie prins.

Din motivul acela parcă aveau un gust şi mai bun.

Bietul unchi Boris! Murise în urma unui accident. Lui Baley nu i se spusese niciodată cum se petrecuseră lucrurile, iar el plânsese amar, deoarece crezuse că unchiul Boris fusese arestat pentru că furase enzime. Se aşteptase să fie el însuşi arestat şi executat. După mulţi ani, scotocise cu precauţie prin dosarele de poliţie şi aflase adevărul. Unchiul Boris căzuse sub şenilele unui transportor. Fusese un final dezamăgitor pentru un mit romantic.

Cu toate acestea, mitul îi reînvia în minte la fiecare adiere, oricât de fugară, de enzime brute.

* * *

Oraşul enzimelor nu era numele oficial pentru nicio parte a Oraşului New York; nu putea fi descoperit în niciun

dicţionar geografic şi pe nicio hartă oficială. Ceea ce oamenii numeau „oraşul enzimelor”, pentru serviciile poştale nu era altceva decât zona ce cuprindea sectoarele Newark, New Brunswick şi Trenton – o bandă lată peste medievalul stat american New Jersey, presărată cu cartiere rezidenţiale, mai ales în Newark Center şi Trenton Center, dar alocată în mod special fermelor multistratificate, în care se dezvoltau şi multiplicau o mie de varietăţi de enzime.

O cincime din populaţia Oraşului New York lucra în fermele de enzime, iar altă cincime activa în industriile subsidiare. Începând cu munţii de lemn şi celuloză care erau transportaţi în Oraş din codrii încâlciţi ai râului Allegheny[14], continuând cu cuvele de acid care-i hidrolizau în glucoză, cu încărcăturile de azotat de potasiu şi fosfaţi, care erau aditivii cei mai importanţi, şi ajungând la recipientele de materii organice furnizate de laboratoarele chimice – totul se rezuma la un singur imperativ: enzime, tot mai multe enzime!

Fără enzime, şase dintre cele opt miliarde de locuitori ai Pământului ar fi murit de foame într-un an.

Baley simţi un fior rece la gândul acela. Cu trei zile în urmă, posibilitatea existase la fel de real ca şi acum, dar cu trei zile în urmă nici măcar nu s-ar fi gândit la ea.

Ieşiră de pe autostradă printr-un pasaj care-i aduse la periferia din Newark. Străzile slab populate, flancate pe ambele părţi de clădirile monotone ale fermelor, ofereau puţine motive pentru a reduce viteza.

— Cât este ora, Daneel? întrebă Baley.

— Şaisprezece şi cinci minute.

— În cazul acesta, va fi la slujbă – dacă lucrează în schimbul de zi.

Detectivul parcă într-un loc rezervat pentru livrări şi blocă comenzile maşinii.

— Aceasta este deci „New York Enzime”? întrebă robotul.

— O parte din fermă.

---

[14] Râu american lung de 525 km care trece prin statele Pennsylvania şi New York (n. trad.).

Pătrunseră într-un coridor în lungul căruia, pe ambii pereţi, se înşiruiau uşi. La primul cot, o recepţioneră îi întâmpină surâzător:

— Pe cine doriţi să vedeţi?

— Poliţia, răspunse Baley arătându-şi legitimaţia. În „New York Enzime” lucrează un anumit Francis Clousarr?

Fata păru tulburată.

— Pot verifica.

Îşi conectă centrala la un fir etichetat vizibil „Resurse umane” şi buzele i se mişcară uşor, deşi nu se auzi niciun sunet.

Baley cunoştea prea bine utilizarea laringofoanelor, care traduceau în cuvinte mişcările practic imperceptibile ale laringelui, şi interveni:

— Vorbeşte cu glas tare, te rog! Doresc să te aud.

Cuvintele ei deveniră audibile, dar se distinse numai:

— … că-i poliţist, domnule.

Printr-o uşă apăru un bărbat smead, elegant îmbrăcat. Avea o mustaţă subţire şi un început de pleşuvie. Le zâmbi binevoitor şi se prezentă:

— Sunt Prescott, de la Resurse umane. Ce s-a întâmplat, domnule poliţist?

Baley îl privi rece şi surâsul lui Prescott deveni strâmb.

— Nu aş dori să tulburăm muncitorii, urmă Prescott, deoarece sunt sensibili faţă de prezenţa poliţiei.

— Teribil, nu-i aşa? se strâmbă Baley. Clousarr este în clădire?

— Da, domnule poliţist.

— Vreau o baghetă, atunci. Iar dacă nu-l găsesc când ajung la destinaţie, o să discutăm din nou.

Zâmbetul celuilalt dispăruse complet.

— Vă aduc o baghetă, domnule poliţist, murmură el.

* * *

Bagheta de dirijare era programată pentru Departamentul CG, Secţiunea 2. Baley nu ştia ce însemna asta în terminologia uzinei, dar nici nu trebuia să ştie. Vârful baghetei, un obiect discret, care putea fi ascuns în

palmă, se încălzea uşor când era îndreptat în direcţia pentru care fusese programată şi se răcea imediat ce se schimba orientarea. Căldura sporea odată cu apropierea de destinaţia finală.

Pentru un novice, bagheta era aproape inutilă din cauza diferenţelor mici şi rapid schimbătoare de temperatură, însă puţini locuitori ai Oraşului erau novici în această privinţă. Unul dintre cele mai populare şi străvechi jocuri ale copilăriei era de-a v-aţi ascunselea, desfăşurat pe coridoarele de la nivelul şcolii, în care se foloseau baghete de dirijare jucării. („Rece sau fierbinte, te poartă-nainte! Baghetele de dirijare sunt marfa cea mai tare!”)

Utilizând bagheta de dirijare, Baley se descurcase printre sute de coloane masive şi, ţinând una în mână, putea merge pe ruta cea mai scurtă ca şi cum ar fi citit traseul pe o hartă.

Când după zece minute intră într-o sală mare, puternic iluminată, vârful baghetei era aproape fierbinte.

Detectivul se adresă muncitorului cel mai apropiat de uşă:

— Francis Clousarr este pe-aici?

Muncitorul indică scurt din cap şi Baley porni în direcţia arătată. În ciuda epuratoarelor de aer al căror zumzet constituia un zgomot constant de fundal, aici mirosul de enzime era foarte pătrunzător.

Un bărbat se ridicase în capătul opus al sălii şi-şi scotea şorţul. De înălţime mijlocie, avea faţa puternic cutată, în ciuda tinereţii relative, iar părul abia grizonant. Îşi şterse fără grabă mâinile mari şi noduroase pe un prosop de celtex.

— Eu sunt Francis Clousarr, rosti el.

Baley privi scurt spre R. Daneel. Robotul încuviinţă din cap.

— Perfect, zise Baley. Există vreun loc pe-aici unde să putem sta de vorbă?

— Poate că există, răspunse Clousarr încet, dar se apropie sfârşitul schimbului. Ce-ar fi s-o lăsăm pe mâine?

— Până mâine se pot întâmpla multe. Mai bine s-o facem acum, replică Baley şi-şi deschise portofelul, arătându-şi legitimaţia.

Mâinile lui Clousarr nici măcar nu tresăriră în mişcările lente cu care se ştergea. Răspunse aproape indiferent:

— Nu ştiu care-i sistemul în Departamentul poliţiei, dar aici programul de masă e al naibii de strict, fără toleranţe. Ori mănânc între 17:00 şi 17:45, ori rămân nemâncat.

— E-n regulă, zise Baley. O să aranjez să-ţi fie adusă masa.

— I-auzi, i-auzi! comentă Clousarr fără veselie. Ca un adevărat aristocrat, sau un poliţai de clasa C. Ce capăt dup-aia? O baie privată?

— Mulţumeşte-te să răspunzi la întrebări, Clousarr, zise Baley, şi păstrează-ţi glumele pentru amica ta. Unde putem sta de vorbă?

— Dacă vreţi să discutăm, putem merge la cântare. Cum doriţi, eu nu comentez…

Baley îl împinse pe Clousarr într-acolo. Incinta balanţelor era pătrată, de un alb antiseptic, cu sistem de climatizare independent şi mai eficient decât al sălii vecine, mai mare. Pe pereţii ei se înşiruiau balanţe electronice delicate, închise în casete de sticlă, care puteau fi manipulate numai prin intermediul câmpurilor de forţă. În experienţele de laborator din colegiu, Baley utilizase modele ieftine. Unul dintre modele, pe care îl recunoscu, putea determina greutatea unui miliard de atomi.

— Nu m-aştept să intre cineva pe-aici, comentă Clousarr.

Baley mârâi afirmativ, apoi se răsuci spre Daneel:

— Vrei să ieşi şi să anunţi să trimită o cină aici? Şi, dacă nu te deranjează, aşteapt-o afară.

Îl privi pe robot ieşind, apoi se adresă lui Clousarr:

— Eşti chimist?

— Sunt zimolog, dacă nu vă supăraţi.

— Care-i diferenţa?

Clousarr îl privi superior.

— Chimistul mestecă-n supă, operează direct în duhoare. Zimologul este cel care ajută menţinerea în viaţă a câtorva miliarde de oameni. Sunt specialist în cultura enzimelor.

— Bine.

Zimologul continuă:

— Laboratorul ăsta ţine-n viaţă „New York Enzime”. Nu există o zi, nu există nici măcar o oră în care, în cazanele noastre, să n-avem culturi din toate tulpinile de enzime existente în companie. Noi verificăm şi ajustăm cerinţele factorului alimentar, şi ne asigurăm că se dezvoltă corespunzător. Aducem modificări genetice, dezvoltăm tulpini noi şi le sortăm prin eliminare, le depistăm proprietăţile şi remodelăm.

Acum vreo doi ani, când new yorkezii au început să capete căpşuni iarna, a fost vorba despre o cultură specială de enzime cu culoare autentică şi doar un minimum de aditiv aromat. A fost realizată chiar aici, în sala asta.

Acum douăzeci de ani, *Saccharomyces olei Benedictae* nu era decât o tulpină pipernicită, cu un gust oribil de grăsime, care nu era bună la nimic. Nu şi-a pierdut complet gustul de seu, dar conţinutul de grăsimi a fost crescut de la 15% la 87%. Dacă aţi fost azi pe expres, să ştiţi că acolo se foloseşte exclusiv vaselină tip *S. O. Benedictae*, tip *AG-7*. Realizată chiar aici, în sala asta. Aşa că nu-mi ziceţi „chimist”. Sunt zimolog!

Fără să vrea, Baley bătu în retragere în faţa orgoliului înverşunat al celuilalt.

— Unde ai fost aseară între orele 18 şi 20? întrebă el direct.

— M-am plimbat, strânse Clousarr din umeri. După cină, îmi place să mă plimb.

— Ai vizitat vreun prieten? Ai fost la subeterice?

— Nu. Pur şi simplu, m-am plimbat.

Baley strânse din buze. O vizită la subeterice ar fi adus o consemnare în cardul de raţii al lui Clousarr. Întâlnirea cu un prieten ar fi implicat menţionarea unui nume şi o verificare încrucişată.

— Prin urmare, nu te-a văzut nimeni?

— Poate că m-o fi văzut cineva. Nu ştiu. Eu n-am remarcat pe nimeni.

— Dar cu o seară în urmă?

— La fel.

— N-ai niciun alibi pentru niciuna dintre seri?

— Dacă aş fi săvârşit vreun delict, domnule poliţist, aş fi avut grijă să-mi fabric un alibi. Pentru ce să fi avut nevoie de unul?

Baley nu-i răspunse, ci-şi consultă carneţelul.

— Ai compărut o dată în faţa instanţei. Incitare la revoltă.

— Aşa este. Un R. m-a împins, trecând pe lângă mine, şi l-am răsturnat. Asta-nseamnă „incitare la revoltă”?

— Tribunalul aşa a apreciat. Ai fost condamnat şi amendat.

— Şi cu asta, gata, nu? Sau vreţi să m-amendaţi din nou?

— Alaltăseară, la un magazin de pantofi din Bronx a fost cât pe aici să se declanşeze o răzmeriţă. Ai fost văzut acolo.

— De către cine?

— La ora respectivă, urmă Baley, aici ar fi trebuit să fii la cină. Alaltăseară ai cinat?

Clousarr ezită, apoi clătină din cap.

— Am avut probleme cu stomacul. Enzimele ne mai afectează uneori, chiar şi pe noi, veteranii.

— Aseară a fost cât pe aici să se declanşeze o răzmeriţă în Williamsburg şi ai fost zărit *şi acolo*.

— De către cine?

— Negi că ai fost prezent în ambele ocazii?

— Deocamdată nu am ce să neg. Unde anume, cu exactitate, s-au produs aceste incidente şi cine afirmă că m-ar fi văzut?

Baley îl fixă cu privirea pe zimolog.

— Cred că ştii foarte bine despre ce vorbesc. Cred că eşti un personaj important dintr-o organizaţie medievalistă clandestină.

— Domnule poliţist, nu vă pot opri să credeţi orice doriţi, dar ipotezele nu sunt dovezi. Poate ştiţi asta, rânji Clousarr.

— Poate că voi obţine chiar acum adevărul de la tine, replică inexpresiv detectivul.

Se apropie de uşă, o deschise şi se adresă lui R. Daneel care aştepta nepăsător afară:

— A sosit cina lui Clousarr?

— Vine chiar acum, Elijah.

— Te rog s-o aduci înăuntru.

Peste câteva clipe, R. Daneel intră, purtând o tavă metalică compartimentată.

— Pune-o în faţa domnului Clousarr, Daneel, zise Baley.

Se apropie după aceea de unul dintre taburetele înşiruite în lungul peretelui cu balanţe şi-şi încrucişă picioarele, legănând ritmic din unul. Îl privi pe Clousarr tresărind rigid, când R. Daneel lăsă tava pe taburetul de lângă el.

— Domnule Clousarr, spuse detectivul, ţi-l prezint pe partenerul meu, Daneel Olivaw.

— Încântat de cunoştinţă, Francis, întinse Daneel mâna.

Clousarr nu răspunse nimic şi nici nu schiţă gestul de a strânge mâna lui Daneel. Robotul îşi menţinu poziţia cu braţul întins şi zimologul începu să se înroşească la faţă.

— Eşti nepoliticos, domnule Clousarr, vorbi încet Baley. Eşti prea mândru ca să dai mâna cu un poliţist?

— Dacă nu vă supăraţi, mi-e foame, mormăi Clousarr.

Deplie o furculiţă din briceagul multifuncţional pe care-l scoase din buzunar şi se aşeză, cu ochii aplecaţi asupra mâncării.

— Daneel, spuse Baley, cred că amicul nostru este ofensat de atitudinea ta rece. Eşti cumva supărat pe el?

— Câtuşi de puţin, Elijah, răspunse R. Daneel.

— Atunci dovedeşte-i că nu există resentimente. Cuprinde-i umerii cu braţul.

— Cu plăcere, zise R. Daneel şi păşi înainte.

— Ce-i asta? lăsă Clousarr furculiţa din mână. Ce se-ntâmplă?

Senin, R. Daneel întinse braţul.

Clousarr i-l lovi cu putere, împingându-l de lângă el.

— La dracu', nu m-atinge!

Sări în sus şi în lateral, iar tava cu mâncare se dezechilibră şi căzu pe podea, zăngănind şi răsturnându-şi conţinutul.

Privindu-l atent, Baley încuviinţă scurt din cap spre R. Daneel, care continuă să avanseze către zimologul care se retrăgea. Baley trecu în faţa uşii.

— Ia creatura asta de pe mine! răcni Clousarr.

— Nu-i frumos cum vorbeşti, zise Baley calm. Omul acesta este partenerul meu.

— Ba-i un blestemat de robot! zbieră Clousarr.

— Îndepărtează-te, Daneel, spuse prompt Baley.

R. Daneel se retrase câţiva paşi şi rămase tăcut lângă uşă, imediat îndărătul lui Baley. Gâfâind greoi şi încleştând pumnii, Clousarr îl înfruntă pe detectiv.

— Ia zi, inteligentule, făcu Baley, ce te face să crezi că Daneel ar fi robot?

— Oricine îşi poate da seama!

— Afirmaţia asta o lăsăm pe seama experţilor. Deocamdată însă cred c-o să ne faci o vizită la Secţie, Clousarr. Vrem să ne explici exact de unde ai ştiut că Daneel este robot. Şi multe altele, amice, multe altele... Daneel, ieşi şi ia legătura cu comisarul. Cred că de-acum a ajuns acasă. Spune-i să vină la birou. Spune-i că am pe cineva care de abia aşteaptă să fie interogat.

R. Daneel părăsi incinta.

— Ce te animă pe tine, Clousarr?

— Doresc un avocat.

— O să-l capeţi. Până atunci, spune-mi şi mie care-i motivaţia voastră, a medievaliştilor?

Clousarr îşi feri ochii, păstrând o tăcere încăpăţânată.

— Sfinte Iosafat, omule, exclamă Baley, noi ştim totul despre tine *şi* despre organizaţia voastră. Nu-i o cacealma. Pentru propria mea curiozitate, spune-mi doar atât: ce *doriţi* voi, medievaliştii?

— Înapoi la sol, mormăi înfundat Clousarr. Simplu, nu?

— Uşor de zis, comentă detectivul, dar nu la fel de uşor de realizat. Cum va hrăni solul opt miliarde de oameni?

— Am zis eu că asta trebuie să se realizeze peste noapte, sau într-un an? Sau într-un secol? Pas cu pas, domnule poliţist. Nu contează cât va dura, dar haide să ieşim din cavernele astea în care trăim. Haide să ieşim în aerul curat!

— *Tu* ai fost vreodată în aerul curat?

Zimologul se foi.

— De acord, m-au nenorocit şi pe mine, dar încă nu i-au distrus pe copii. Prunci se nasc mereu. Scoateţi-i afară, pentru numele lui Dumnezeu! Lăsaţi-i să se bucure de spaţiu, de cerul liber şi de soare. Dacă va fi nevoie, vom reduce populaţia, treptat.

— Cu alte cuvinte, să revenim la un trecut imposibil. (Baley nu-şi dădea seama de ce argumenta, atât doar că simţea o febră stranie ce-i ardea în vene.) Să ne-ntoarcem la sămânţă, la ovul, la uter. De ce să nu avansăm? Nu reduceţi populaţia Terrei, ci folosiţi-o pentru export. Reveniţi la sol, dar la solul altor planete. Colonizaţi!

Clousarr râse răguşit.

— Pentru ca să obţinem alte Lumi Exterioare? Alţi spaţiali?

— Nu va fi aşa. Lumile Exterioare au fost înfiinţate de pământeni care sosiseră de pe o planetă care nu avea Oraşe, de pământeni individualişti şi materialişti. Calităţile acelea au fost duse la o extremă nesănătoasă. Acum putem porni colonizarea dintr-o societate care a dus cooperarea, dacă nu şi altceva, prea departe. Acum mediul şi tradiţia pot interacţiona, formând o nouă cale de mijloc, distinctă atât de vechiul Pământ, cât şi de Lumile Exterioare. Ceva mai nou şi mai bun.

Ştia prea bine că repeta spusele lui Fastolfe, dar cuvintele îi ieşeau din gură ca şi cum el însuşi le-ar fi gândit de ani de zile.

— Prostii! exclamă Clousarr. Să colonizezi planete pustii, când ai propria ta planetă la îndemână? Ce idioţi ar încerca asta?

— Mulţi. Şi n-ar fi deloc idioţi. Ar avea la dispoziţie roboţi care să-i ajute.

— Nu, rosti Clousarr apăsat. Niciodată! Fără roboţi!

— De ce nu, pentru Dumnezeu? Nici eu nu mă dau în vânt după ei, dar n-o să-mi fac singur rău de dragul unei prejudecăţi. De ce ne temem de roboţi? Părerea mea este că vina o poartă o senzaţie de inferioritate. Noi toţi ne simţim inferiori spaţialilor şi urâm sentimentul acesta de inferioritate. Pentru compensaţie, trebuie să ne simţim superiori, cumva, undeva, şi ne înnebuneşte faptul că nu ne putem simţi superiori măcar faţă de roboţi. Ei par să fie mai buni decât noi – dar *nu sunt*. Asta-i ironia sorţii!

Detectivul simţea că-i clocoteşte sângele, pe măsură ce vorbea.

— Să-l luăm de exemplu pe Daneel, alături de care am fost mai mult de două zile. Este mai înalt decât mine, mai puternic, mai arătos. Practic arată leit ca un spaţial. Are o memorie mai bună şi ştie mai multe lucruri. Nu trebuie să doarmă ori să mănânce. Nu este încercat de boli, panică, iubire sau vinovăţie.

Dar în acelaşi timp este o maşină. Pot face cu el orice doresc, la fel cum pot face orice doresc cu microbalanţa aceasta. Dacă lovesc microbalanţa, ea nu va replica. Nici Daneel nu va replica. Îi pot porunci să tragă cu blasterul asupra sieşi şi o va face.

Noi nu putem construi nici măcar un robot care să fie egal cu un om în aspectele ce contează, cu atât mai puţin să-i fie superior. Nu putem să creăm un robot cu simţul frumuseţii, eticii sau religiei. Nu există nicio cale prin care să putem ridica un creier pozitronic cu un centimetru deasupra nivelului materialismului perfect.

Nu putem, la naiba! Nu putem atâta timp cât nu înţelegem care ne sunt motivaţiile mentale. Nu putem atâta timp cât există lucruri pe care ştiinţa nu le poate măsura. *Ce* sunt frumuseţea, bunătatea, arta, iubirea sau Dumnezeu? Ne clătinăm de-a pururi pe muchia necunoscutului şi încercăm să înţelegem ceea ce nu poate fi înţeles. Asta ne conferă calitatea de oameni.

Creierul unui robot trebuie să fie finit, altfel n-ar putea fi construit. Trebuie calculat până la ultima zecimală şi de aceea are un sfârşit. Sfinte Iosafat, de ce te temi? Un robot poate să arate ca Daneel, să arate ca un zeu, dar să nu fie mai uman decât o bucată de lemn. Nu-ţi dai seama de asta?

Zimologul încercase să-l întrerupă de câteva ori, dar nu izbutise s-o facă, copleşit de torentul furios al lui Baley. Acum, când detectivul se oprise, pur şi simplu epuizat emoţional, Clousarr murmură slab:

— Un poliţai devenit filosof… Ce chestie!

* * *

R. Daneel reveni în incinta balanţelor.

Baley îl privi şi se încruntă, pe de o parte din cauza mâniei care încă nu se destrămase, pe de o parte datorită altei iritări.

— De ce-ai întârziat atâta?

— Am avut greutăţi în găsirea comisarului Enderby, Elijah, răspunse R. Daneel. Nu l-am găsit acasă, deoarece încă nu plecase de la birou.

Baley îşi privi ceasul.

— Până la ora *asta*? Ce anume l-a reţinut?

— A apărut o problemă. În Departament a fost descoperit un cadavru.

— *Cum?!* Pentru Dumnezeu, al cui?

— Al furierului, R. Sammy.

Baley se înecă, şocat. Se holbă la robot şi replică scandalizat:

— Parcă ai zis un „cadavru”.

R. Daneel rectifică prompt:

— Un robot cu creierul complet dezactivat, dacă preferi aşa.

Clousarr râse brusc şi Baley se răsuci spre el, vorbind răguşit:

— Nicio vorbă de la tine! Ai înţeles?

Scoase blasterul din toc cu un gest semnificativ şi Clousarr amuţi complet.

— Şi ce-i cu asta? reveni detectivul spre R. Daneel. Bun, lui R. Sammy i s-au ars siguranţele. Care-i necazul?

— Comisarul Enderby a fost evaziv, Elijah, dar, deşi nu a spus-o în mod direct, impresia mea este că el crede că R. Sammy a fost dezactivat în mod premeditat.

Apoi, pe când Baley căscase ochii mari, R. Daneel adăugă cu gravitate:

— Sau, dacă preferi termenul, a fost „asasinat”.

16. Întrebări privind un motiv

Baley strecură blasterul înapoi în toc, dar rămase cu mâna, discret, pe patul armei.

— Ia-o înainte, Clousarr, spuse el, spre Ieşirea B, strada 17.

— N-am mâncat, anunţă zimologul.

— Ghinionul tău, mormăi Baley grăbit. Cina ta este pe podea, acolo unde ai răsturnat-o.

— Am dreptul să mănânc.

— Fie vei mânca în celulă, fie vei sări peste o masă. N-o să mori din asta. Dă-i drumul!

Toţi trei rămaseră tăcuţi pe când se strecurau prin labirintul din „New York Enzime”; Clousarr mergea rigid în faţă, urmat de detectiv, iar R. Daneel venea în ariergardă.

Abia după ce Baley şi R. Daneel semnaseră de ieşire la biroul recepţionerei, după ce zimologul completase un formular de învoire şi solicitase trimiterea cuiva în incinta balanţelor pentru a face curăţenie, după ce ieşiseră din clădire şi ajunseseră lângă maşina de poliţie, Clousarr spuse:

— Doar o clipă.

Se opri, se întoarse spre R. Daneel şi, înainte ca Baley să poată schiţa vreun gest pentru a-l opri, înaintă şi lovi cu toată forţa în obrazul robotului.

— Ce dracu’! răcni Baley, smucindu-l violent pe zimolog.

Clousarr nu-i opuse nicio rezistenţă, ci rânji larg.

— Nu s-a-ntâmplat nimic. Vin cu voi fără nicio împotrivire, dar am vrut să mă conving singur.

R. Daneel se ferise de lovitură, dar n-o putuse evita complet. Privi acum spre Clousarr; obrazul nu i se înroşise şi nu se zărea nici urmă a impactului.

— Acţiunea ta a fost periculoasă, Francis, spuse el. Dacă nu m-aş fi retras, ţi-ai fi rănit cu siguranţă mâna. Şi aşa, regret dacă ţi-am pricinuit durere.

Clousarr râse.

— Urcă, Clousarr, rosti Baley. Şi tu, Daneel. Treci pe locul din spate, lângă el, şi asigură-te că nu se clinteşte. Nu-mi pasă dacă asta înseamnă să-i rupi mâna. A fost un ordin!

— Ce facem cu Legea 1? întrebă Clousarr batjocoritor.

— Cred că Daneel este îndeajuns de puternic şi rapid pentru a te opri fără a-ţi pricinui vreun rău, dar n-ar fi nicio pagubă dacă ţi-ar rupe vreo mână.

Baley trecu la volan şi maşina acceleră. Curentul de aer răvăşea părul său şi al lui Clousarr, fără să clintească niciun fir din al lui R. Daneel.

Robotul se adresă încetişor zimologului:

— Te temi de roboţi deoarece te gândeşti la slujba ta, domnule Clousarr?

Baley nu se putea întoarce pentru a vedea expresia lui Clousarr, dar fu sigur că era rigidă şi dură, de ură, şi că bărbatul stătea ţeapăn, cât mai departe de R. Daneel.

— Şi la slujbele copiilor mei, răspunse Clousarr. Şi la slujbele copiilor tuturor oamenilor.

— Sunt sigur că se pot face aranjamente, zise robotul. Dacă, de exemplu, copiii tăi ar accepta pregătirea în vederea emigrării…

— Şi tu? pufni Clousarr. Poliţistul mi-a vorbit despre emigrare şi mi s-a părut că are o bună pregătire specifică roboţilor. Poate chiar *este* robot.

— Ajunge! mârâi Baley.

— Un curs de pregătire pentru emigranţi, continuă cu glas egal R. Daneel, ar implica securitate, garanţia clasificării şi asigurarea unei cariere. Dacă îţi faci griji în privinţa copiilor tăi, ar fi bine să ţii seama de aceste aspecte.

— N-aş accepta nimic de la un robot, de la un spaţial sau de la vreunul dintre nemernicii voştri guvernanţi.

Asta a fost tot. Liniştea autostrăzii îi învălui şi se auzi doar zumzetul lin al motorului maşinii şi şuierul roţilor pe pavaj.

* * *

Când ajunse la Departament, Baley semnă un formular de detenţie pentru Clousarr şi-l predă celor răspunzători. După aceea, însoţit de R. Daneel, luă motospirala în sus, spre Secţie.

R. Daneel nu păru deloc surprins că nu suiseră în elevator şi de altfel nici Baley nu se aşteptase la aşa ceva. Începuse să se obişnuiască cu amestecul straniu de iscusinţă şi obedienţă al robotului şi tindea să nu mai ţină seama de el în calculele sale. Ascensorul reprezenta metoda logică de a parcurge rapid diferenţa mare de nivel dintre Detenţie şi Secţie. Lunga scară rulantă cunoscută sub numele „motospirală” era utilă doar pentru deplasări verticale scurte, de două, cel mult trei niveluri. În mai puţin de un minut, tot felul de persoane cu diverse funcţii administrative suiră şi coborâră de pe ea. Numai Baley şi R. Daneel îşi păstrară locurile, urcând lent şi constant.

Detectivul simţea că avea nevoie de răgazul acela. Nu avea să fie decât de ordinul minutelor, dar, odată ajuns în Secţie, urma să fie propulsat cu violenţă în altă etapă a cazului şi dorea câteva momente de odihnă, pentru a se gândi şi orienta. Deşi suia lent, motospirala avansa prea rapid pentru a-l mulţumi.

— Aşadar, spuse R. Daneel, încă nu îl vom ancheta pe Clousarr.

— N-are unde să plece de-acolo. Să vedem întâi ce-i chestia asta cu R. Sammy, răspunse Baley iritat şi adăugă în barbă, mai degrabă pentru sine: Nu poate să fie ceva separat, trebuie să existe o legătură.

— Păcat, zise robotul. Calităţile cerebrale ale lui Clousarr…

— Ce-i cu ele?

— S-au modificat într-un mod straniu. Ce anume s-a petrecut între voi doi, cât timp am lipsit din incinta balanţelor?

— Singurul lucru pe care l-am făcut, răspunse Baley absent, a fost să-i ţin o predică. I-am transmis scriptura sfântului Fastolfe.

— Nu te înţeleg, Elijah.

Detectivul suspină.

— Am încercat să-i explic că Pământul s-ar putea totuşi folosi de roboţi şi în acelaşi timp să-şi trimită excedentul de populaţie pe alte planete. Am încercat să-i scot din cap câte ceva din aiurelile medievaliste. Dumnezeu ştie de ce am făcut-o, fiindcă nu m-am considerat niciodată genul misionarului. Oricum, *asta* s-a întâmplat în lipsa ta.

— Înţeleg. Ei bine, are un oarecare sens şi poate că s-ar integra în tabloul general. Spune-mi, Elijah, ce i-ai zis despre roboţi?

— Chiar vrei să ştii? I-am spus că roboţii sunt simple maşini. Asta este scriptura sfântului Fastolfe. Am impresia că numărul scripturilor nu-i limitat.

— I-ai spus cumva că un om poate lovi un robot fără să se teamă că acesta i-ar putea răspunde, în acelaşi fel în care ai lovi un obiect oarecare?

— Un obiect oarecare, mai puţin probabil o minge „pară” de box. Da, aşa-i. Cum ai ghicit? se interesă Baley.

— Corespunde modificărilor lui cerebrale, răspunse R. Daneel, şi explică tentativa de a mă lovi, imediat după ce am părăsit uzina. Probabil că se gândise la afirmaţia ta, aşa că, simultan, a testat-o, şi-a descărcat sentimentele de agresivitate şi a avut satisfacţia de a mă vedea într-o poziţie pe care o considera de inferioritate. Pentru a fi atât de motivat şi pentru a justifica variaţiile din ecuaţiile de gradul cinci…

Făcu o pauză lungă, apoi continuă:

— Da, este destul de interesant şi cred că acum pot forma un ansamblu de date care să fie reciproc compatibile.

Se apropia nivelul Secţiei.

— Cât este ora? întrebă detectivul.

În acelaşi timp se gândi indispus: „Ce naiba, aş fi putut să mă uit la propriul meu ceas şi ar fi durat mai puţin.”

În acelaşi timp, ştia foarte bine de ce pusese întrebarea. Motivul nu diferea foarte mult de lovitura pe care Clousarr i-o aplicase lui R. Daneel. A-i da robotului un ordin banal, căruia trebuia să i se conformeze, însemna sublinierea caracterului său mecanic şi în acelaşi timp accentuarea umanităţii lui Baley.

„Cu toţii suntem fraţi”, gândi Baley. „Sub piele, pe piele, peste tot. Sfinte Iosafat!”

— Douăzeci şi zece minute, spuse R. Daneel.

Coborâră de pe motospirală şi pentru câteva secunde Baley încercă obişnuita senzaţie stranie care însoţea adaptarea necesară la absenţa mişcării după mai multe minute de deplasare cu viteză constantă.

— Şi n-am mâncat, mormăi el. A naibii slujbă!

* * *

Baley îl văzu şi-l auzi pe comisar prin uşa deschisă a cabinetului său. Sala comună era complet pustie, de parcă fusese aspirată, iar glasul lui Enderby răsuna prin ea cu un falset neobişnuit. Chipul rotund al comisarului părea despuiat şi vulnerabil în absenţa ochelarilor, pe care-i ţinea în mână, în vreme ce-şi tampona fruntea netedă cu un şerveţel subţire.

Îl zări pe Baley exact când acesta ajunsese la uşă şi glasul i se înălţă într-un tenor plângăcios:

— Dumnezeule, Baley, pe unde naiba umbli?

Detectivul îl ignoră şi întrebă:

— Ce se-ntâmplă? Unde-i tura de noapte?

De abia în clipa aceea, zări cealaltă persoană din cabinetul comisarului.

— Dr. Gerrigel! exclamă el uluit.

Roboticianul grizonat încuviinţă scurt din cap înaintea salutului involuntar.

— Mă bucur să vă revăd, domnule Baley.

Comisarul îşi puse ochelarii pe nas şi-l cercetă pe Baley.

— Tot personalul se află jos şi semnează declaraţii. Înnebunisem, încercând să dau de tine. Părea foarte straniu să te fofilezi.

— *Eu* să mă fofilez?!

— Toţi se fofilează. Cineva din Departament este autorul şi se va lăsa cu bubuială. Ce dezastru! Ce dezastru *nenorocit*.

Ridică braţele, parcă reproşând cerurilor cele întâmplate, şi în clipa aceea privirea îi căzu asupra lui R. Daneel.

„Este prima dată că te-ai uitat direct la Daneel”, gândi sardonic Baley. „Uită-te bine, Julius!”

Comisarul şopti cu glas pierit:

— *Şi el* va trebui să dea o declaraţie. Până *şi eu* am fost silit s-o fac. Eu!

— Comisare, rosti Baley, ce te face să fii atât de sigur că R. Sammy nu s-a defectat de la sine? Din ce motiv se poate vorbi despre o distrugere deliberată?

Enderby se înmuie de tot în scaun.

— Întreabă-l pe dânsul, arătă spre Gerrigel.

Roboticianul îşi drese glasul.

— Nici nu ştiu cum să încep, domnule Baley. După expresia chipului dumneavoastră, îmi dau seama că sunteţi surprins să mă vedeţi.

— Moderat, recunoscu Baley.

— Ei bine, nu mă grăbeam să mă întorc la Washington, iar vizitele mele în New York sunt destul de rare pentru a-mi dori să mai întârzii. În plus, şi mult mai important, nutream sentimentul tot mai acut că ar fi fost realmente stupid din partea mea să părăsesc Oraşul fără să fi întreprins măcar încă un efort de a mi se permite să analizez fascinantul dumneavoastră robot, care, apropo – se entuziasmase vizibil –, văd că vă însoţeşte.

Baley se foi nemulţumit.

— Este de-a dreptul imposibil.

Gerrigel păru dezamăgit.

— În circumstanţele actuale, mi se pare firesc. Dar poate mai târziu...?

Chipul prelung al detectivului rămase încremenit.

— V-am telefonat, urmă Gerrigel, dar lipseaţi şi nimeni nu ştia unde aţi plecat. L-am întrebat pe domnul comisar, care m-a rugat să vin aici şi să vă aştept.

Enderby interveni grăbit:

— Am crezut că ar putea fi important. Ştiam că doreai să-l vezi.

— Mulţumesc, încuviinţă din cap Baley.

— Din păcate, spuse Gerrigel, bagheta mea de dirijare era niţel dereglată sau poate că, din cauza agitaţiei, i-am apreciat eronat temperatura. În tot cazul, am cotit pe alt coridor şi m-am trezit într-o cămăruţă.

Comisarul îl întrerupse din nou:

— Într-una dintre magaziile de resurse fotografice, Lije.

— Da, spuse Gerrigel. Acolo am zărit întins pe jos un robot. După o examinare succintă, mi-a fost clar că era dezactivat. Mort, aţi putea spune… Nu mi-a fost greu deloc să determin cauza dezactivării.

— Care a fost aceasta? întrebă Baley.

— În pumnul drept parţial închis al robotului se găsea un obiect ovoidal lung de cinci centimetri şi lat de un centimetru, cu o fantă micuţă la un capăt. Pumnul se afla în contact cu craniul, de parcă ultima acţiune a robotului ar fi fost încercarea de a-şi atinge capul. Obiectul pe care-l ţinea în mână era un pulverizator alfa. Sper că ştiţi ce este acela…

Baley încuviinţă tăcut. Nu avea nevoie de un dicţionar ori de un manual ca să ştie ce era pulverizatorul alfa. În orele de laborator ale cursului de fizică, manipulase asemenea instrumente: tuburi protectoare din aliaj de plumb, cu un canal longitudinal îngust, în capătul căruia se afla un fragment dintr-o sare de plutoniu. În capătul opus exista o fantă astupată de un ciob de mică, permeabilă numai pentru particulele alfa. Prin capătul respectiv se emiteau radiaţii dure.

Un pulverizator alfa avea multe utilizări, dar, cel puţin din punct de vedere legal, distrugerea roboţilor nu făcea parte dintre acestea.

— Să înţeleg că-l ţinea cu partea emiţătoare spre cap? întrebă Baley.

— Da, încuviinţă Gerrigel, iar căile creierului său pozitronic au devenit imediat aleatorii. Moarte instantanee, ca să mă exprim aşa.

Detectivul se întoarse spre comisarul palid la faţă.

— Nu-i nicio greşeală? A fost *într-adevăr* un pulverizator alfa?

Enderby aprobă din cap, ţuguindu-şi buzele dolofane.

— Absolut! Contoarele l-au depistat de la trei metri, pelicula fotografică din magazie s-a voalat… Clar şi fără dubii!

Păru să cadă pe gânduri câteva clipe, apoi vorbi brusc:

— Dr. Gerrigel, mă tem că va trebui să rămâneţi în Oraş pentru o zi sau două, până vă vom putea înregistra declaraţia pe film-bobină. Veţi fi condus la o cameră… Sper că nu vă va deranja să fiţi păzit.

— Credeţi că-i necesar? întrebă Gerrigel nervos.

— Este mai prudent.

Cu un aer destul de preocupat, Gerrigel dădu mâna cu toţi cei din jur, chiar şi cu R. Daneel, şi părăsi cabinetul.

Comisarul suspină adânc.

— Este unul dintre ai noştri, Lije! Asta-i ceea ce mă înnebuneşte. Nimeni din exterior n-ar fi intrat în Departament, doar ca să distrugă un robot. Există destui roboţi pe-afară, unde-i mai puţin riscant. Şi trebuie să fi fost cineva care putea să aibă acces la un pulverizator alfa. Nu este un dispozitiv uşor de obţinut.

R. Daneel vorbi şi glasul lui egal şi indiferent opri cuvintele comisarului:

— Care este motivul acestei crime?

Enderby îi aruncă o privire evident nemulţumită, apoi îşi feri ochii.

— Suntem oameni şi noi. Bănuiesc că poliţiştii n-au niciun motiv suplimentar faţă de alţii pentru ca să le placă roboţii. Acum a fost distrus şi poate că asta înseamnă o uşurare pentru cineva. Te irita destul de mult, Lije, mai ţii minte?

— Destul de implauzibil ca acesta să fie un motiv pentru crimă, observă R. Daneel.

— Nici vorbă, încuviinţă ferm Baley.

— Nu este o crimă, le atrase atenţia comisarul, ci distrugerea unei proprietăţi publice. Este bine să folosim terminologia legală corectă. Problema reală e că incidentul s-a petrecut în interiorul Departamentului. În orice alt loc, n-ar fi însemnat nimic. Nimic! De aici poate să iasă un scandal de proporţii. Lije!

— Da?

— Când l-ai văzut ultima dată pe R. Sammy?

— R. Daneel a vorbit cu R. Sammy după prânz. Aş aprecia că era în jurul orei 13:30. A aranjat pentru a-ţi folosi cabinetul, comisare.

— Cabinetul meu? De ce?

— Doream să discut cazul cu R. Daneel în confidenţialitate. Deoarece lipseai, cabinetul tău reprezenta locul cel mai bun.

— Am înţeles. (Comisarul îl privi nesigur, dar nu insistă.) Tu însuţi nu l-ai văzut?

— Nu, dar i-am auzit glasul, cam la vreo oră după aceea.

— Eşti sigur c-a fost el?

— Absolut.

— Asta ar însemna în jurul orei 14:30?

— Sau ceva mai devreme.

Comisarul îşi muşcă gânditor buza inferioară plinuţă.

— Ei bine, în felul ăsta am stabilit un lucru.

— Într-adevăr?

— Mda. Azi a fost pe-aici băiatul acela, Vincent Barrett. Ştiai?

— Da, însă, comisare, el n-ar fi făcut aşa ceva.

Enderby ridică ochii spre chipul lui Baley.

— De ce nu? R. Sammy i-a luat slujba şi pot înţelege că se simte teribil de nedreptăţit. Ar vrea să se răzbune într-un fel – tu n-ai vrea, dacă ai fi în locul lui? Însă a părăsit clădirea la ora 14:00, iar tu l-ai auzit pe R. Sammy la 14:30. Desigur, se poate să-i fi dat pulverizatorul lui R. Sammy

înainte de a pleca, cu instrucţiunea de a-l utiliza peste o oră, dar se pune întrebarea de unde ar fi făcut el rost de un pulverizator alfa? Nici nu merită să te gândeşti la asta. Să revenim la R. Sammy… Când aţi vorbit la 14:30, ce a spus?

Baley şovăi un moment perceptibil, apoi răspunse precaut:

— Nu mai ţin minte. La scurt timp după aceea, am părăsit cabinetul.

— Unde aţi fost?

— În oraşul enzimelor. Apropo, vreau să discutăm despre chestia asta.

— Mai târziu, mai târziu… (Comisarul îşi frecă bărbia.) Am observat că Jessie a fost pe-aici. Am verificat lista tuturor vizitatorilor de azi şi i-am zărit numele.

— Da, a fost, încuviinţă Baley sec.

— De ce?

— Probleme de familie.

— Va trebui să fie chestionată… ca pură formalitate.

— Cunosc rutina poliţiei, comisare. Vreau însă să te întreb: ce se aude cu pulverizatorul alfa? I s-a dat de urmă?

— Ah, da. Provenea dintr-o centrală atomoelectrică.

— Cum s-a justificat pierderea lui?

— Nu s-a justificat – cei de acolo habar n-au cum a dispărut. Oricum, Lije, cu excepţia declaraţiilor de rutină, asta n-are nicio legătură cu tine. Tu vezi-ţi de cazul tău. Te preocupă doar ancheta crimei din Oraşul Spaţial.

— Pot să-mi completez declaraţia mai târziu, comisare? spuse Baley. Problema este că încă n-am cinat.

Privirea sticloasă a comisarului se întoarse complet asupra sa.

— Sigur că da, mănâncă ceva. Dar, te rog, rămâi în Departament. Partenerul tău are însă dreptate – părea că evită să i se adreseze lui R. Daneel, ori să-i folosească numele –, avem nevoie de motivul crimei. Motivul!

Baley simţi brusc că îngheaţă.

Ceva din exteriorul său, ceva complet străin, preluă evenimentele din ziua aceea, din ziua precedentă şi din

ziua dinaintea celei precedente, şi le amestecă. Din nou, piesele începură să se îmbine, formând un şablon.

— Din care centrală atomoelectrică provenea pulverizatorul, comisare?

— Williamsburg. De ce?

— Doar aşa… Nimic important.

Ultimul cuvânt pe care Baley îl auzi dinspre comisar când ieşi din cabinet urmat de R. Daneel a fost:

— Motivul… Motivul…

* * *

Baley mâncă o cină sărăcăcioasă în cantina micuţă şi rareori utilizată a Departamentului. Devoră roşia umplută aşezată pe o foaie de salată, fără a fi pe deplin conştient de natura ei şi, pentru câteva secunde după ce înfulecă ultima îmbucătură, furculiţa continuă să-i lunece fără rost pe cartonul lucios al farfuriei, căutând în mod automat ceva ce nu mai exista acolo.

Deveni conştient de gestul său mecanic şi-şi lăsă furculiţa, exclamând înăbuşit:

— Sfinte Iosafat!

După încă o secundă, rosti:

— Daneel!

R. Daneel se aşezase la altă masă, parcă dorind să-l lase în pace pe Baley, sau de parcă el însuşi ar fi avut nevoie de intimitate. De acum, Baley nu mai era interesat de motivul exact.

Daneel se sculă, se apropie de masa detectivului şi se aşeză în faţa lui.

— Da, partenere Elijah?

— Daneel, vorbi Baley fără să-l privească, am nevoie de cooperarea ta.

— În ce fel?

— Ne vor chestiona pe Jessie şi pe mine. Asta-i sigur. Lasă-mă să răspund la întrebări în felul meu. Înţelegi?

— Desigur, înţeleg ce spui. Cu toate acestea, dacă mi se pune o întrebare directă, cum este posibil să răspund altceva decât adevărul?

— *Dacă* ţi se pune o întrebare directă – asta-i altă problemă. Eu te rog doar să nu oferi informaţii, dacă nu ţi se cer. Poţi să faci asta, nu?

— Cred că da, Elijah, cu condiţia de a nu pricinui vreun rău unei fiinţe umane prin faptul că păstrez tăcerea.

— Dacă n-o vei face, surâse strâmb Baley, o să-mi pricinuieşti *mie* rău, te pot asigura în privinţa asta.

— Nu îţi înţeleg prea bine punctul de vedere, partenere Elijah. Este imposibil să fii preocupat de cazul lui R. Sammy.

— Crezi că nu? Totul se învârte în jurul motivului, nu-i aşa? Tu însuţi ai întrebat care ar putea fi motivul. Comisarul a întrebat acelaşi lucru. Întreb şi eu: de ce ar fi dorit cineva să-l ucidă pe R. Sammy? Atenţie, nu-i o simplă întrebare legată de cine ar dori să-i distrugă pe roboţi în general. Practic orice pământean ar vrea să facă asta. Întrebarea este cine ar dori să-l ucidă tocmai pe R. Sammy. Vincent Barrett poate fi un suspect, dar comisarul a spus că el n-ar fi putut obţine un pulverizator alfa, şi are dreptate. Trebuie să căutăm altundeva şi, întâmplător, o altă persoană are un motiv. Este vizibil. Este evident. Practic, e bătător la ochi!

— Cine este persoana aceea, Elijah?

— Eu sunt, Daneel, răspunse încetişor Baley.

Faţa inexpresivă a lui R. Daneel nu se modifică sub şocul declaraţiei. Robotul se mulţumi să clatine din cap.

— Nu eşti de acord, urmă Baley. Soţia mea a venit azi la birou. Poliţia ştie deja lucrul ăsta, ba chiar comisarul este curios de ce m-a căutat. Dacă nu i-aş fi prieten, n-ar fi încheiat aşa repede cu întrebările. Acum vor afla motivul. Asta-i sigur. Ea a făcut parte dintr-o conspiraţie, prostească şi inofensivă, de acord, dar care rămâne conspiraţie. Iar un poliţist nu-şi poate permite ca soţia lui să fie amestecată în asemenea afaceri. Ar fi în interesul meu evident să mă asigur de muşamalizare.

— Ei bine, cine ştia despre asta? Noi doi, desigur, Jessie… *şi R. Sammy*. El a văzut-o în stare de panică. Când i-a spus că am dat ordin să nu fim deranjaţi, Jessie trebuie să-şi fi pierdut controlul. Ai văzut în ce hal era când a intrat.

— Este improbabil, spuse R. Daneel, ca Jessie să îi fi spus lui R. Sammy ceva care să o incrimineze.

— Poate că ai dreptate, dar reconstruiesc cazul aşa cum va face poliţia. Se va afirma că aşa a procedat Jessie şi că acesta a fost motivul meu. L-am ucis pe R. Sammy ca să nu sufle o vorbă.

— Poliţia nu va crede una ca aceasta.

— Ba da. Crima a fost săvârşită în mod deliberat pentru a arunca suspiciunile asupra mea. De ce să se fi utilizat un pulverizator alfa? Este o modalitate destul de riscantă, nu se obţine uşor şi i se poate lua urma. De altfel, cred că tocmai acestea au fost motivele folosirii lui. Asasinul i-a ordonat lui R. Sammy să intre în magazie şi să folosească acolo pulverizatorul alfa asupra sa. Mi se pare evident că motivul acţiunii lui a fost de a sublinia clar modul de comitere a crimei. Chiar dacă anchetatorii ar fi fost atât de nepricepuţi încât să nu recunoască imediat pulverizatorul alfa, cineva ar fi trebuit să sesizeze în scurt timp faptul că peliculele fotografice s-au voalat.

— Şi ce legătură au toate acestea cu tine, Elijah?

Baley zâmbi fără chef, cu faţa lui prelungă lipsită de orice amuzament.

— Legătura este perfectă. Pulverizatorul alfa a fost furat din centrala atomoelectrică Williamsburg. Noi doi am intrat chiar ieri în ea. Am fost văzuţi acolo şi amănuntul va ieşi la iveală. De acolo am putut face rost de arma crimei. În plus se poate dovedi că noi doi am fost ultimii care l-am auzit pe R. Sammy viu, desigur cu excepţia adevăratului asasin.

— Am fost împreună cu tine în centrala atomoelectrică şi pot să depun mărturie că nu ai beneficiat de nicio ocazie pentru a-ţi însuşi un pulverizator alfa.

— Mulţumesc, făcu Baley trist, dar eşti robot şi mărturia ta nu va fi luată în consideraţie.

— Comisarul îţi este prieten. Te va asculta.

— Comisarul trebuie să-şi păstreze funcţia şi este deja oarecum nesigur în privinţa mea. Există o singură posibilitate prin care pot ieşi din situaţia asta foarte neplăcută.

— Care anume?

— M-am întrebat: *de ce* mi s-ar pune în cârcă comiterea unei crime? În mod evident, pentru a fi eliminat. Dar de ce să fiu eliminat? Din nou, în mod evident, fiindcă reprezint o ameninţare pentru cineva. Mai exact, reprezint o ameninţare pentru cel care l-a ucis pe Sarton în Oraşul Spaţial. Asta ar putea însemna medievaliştii, desigur, sau cel puţin grupul lor de elită. Această elită ar trebui să ştie că am intrat în centrala atomoelectrică – este posibil ca măcar unul dintre ei să ne fi urmărit până acolo pe benzi, în ciuda faptului că tu ai crezut că scăpasem de toţi.

Prin urmare, există posibilitatea ca dacă-l găsesc pe ucigaşul lui Sarton, să-l găsesc pe cel care încearcă să mă elimine. Dacă rezolv cazul, dacă-l descopăr pe asasin, voi fi în siguranţă. Atât eu, cât şi Jessie... N-aş putea suporta ca ea... Dar nu am prea mult timp. (Pumnul i se încleştă şi descleştă spasmodic.) Nu am prea mult timp.

Privi chipul încremenit al lui R. Daneel cu o speranţă brusc reînnoită. Indiferent ce anume ar fi fost robotul, era puternic şi credincios, neanimat de egoism. Ce puteai cere mai mult de la un prieten? Baley avea nevoie de un prieten şi-i lipsea dispoziţia de a strâmba din nas fiindcă la cel din faţa sa un angrenaj de rotiţe dinţate înlocuia un vas sanguin.

R. Daneel clătină însă din cap.

— Îmi pare rău, Elijah – bineînţeles, pe chipul lui nu se citea nici urmă de părere de rău –, dar nu am anticipat nimic din toate acestea. Poate că acţiunea mea îţi pricinuieşte rău. Regret, însă o cere binele general.

— Care bine general? se bâlbâi Baley.

— Am luat legătura cu dr. Fastolfe.

— Sfinte Iosafat! Când?

— În timp ce mâncai.

Baley strânse din buze.

— Şi? reuşi el să îngâne. Ce s-a-ntâmplat?

— Va trebui să te disculpi de suspiciunea privind uciderea lui R. Sammy prin altă modalitate decât investigarea crimei creatorului meu, dr. Sarton. În urma

informaţiilor transmise de mine, oamenii noştri din Oraşul Spaţial au decis să sisteze ancheta, începând din clipa aceasta, şi să înceapă pregătirea pentru părăsirea Oraşului Spaţial şi a Pământului.

17. Încheierea unui proiect

Baley îşi privi ceasul aproape cu detaşare. Era 21:45. Peste două ore şi un sfert avea să fie miezul nopţii. Era în picioare de la şase dimineaţa, iar tensiunea nu-l mai părăsise de două zile şi jumătate. Sentimentul vag de irealitate se infiltra peste tot.

Se strădui să-şi menţină glasul inexpresiv şi căută prin buzunare pipa şi tabachera micuţă în care-şi păstra preţioasele fărâme de tutun.

— Despre ce-i vorba, Daneel? întrebă el.

— Nu înţelegi? Nu este evident?

— Nu înţeleg, răspunse răbdător detectivul. Nu este evident.

— Noi ne aflăm aici – şi prin noi, mă refer la oamenii noştri din Oraşul Spaţial – pentru a sfărâma cochilia care înconjoară Pământul şi pentru a-i sili pe pământeni să înceapă o nouă expansiune şi colonizare.

— Ştiu asta. Te rog, nu mai detalia aspectul.

— Trebuie să o fac, deoarece este esenţial. Dacă am solicitat cu insistenţă pedepsirea asasinării doctorului Sarton, nu am făcut-o pentru că în felul acela ne-am fi aşteptat să îl reînviem pe dr. Sarton, ci doar pentru că, dacă nu am fi procedat aşa, am fi consolidat poziţia politicienilor de pe planetele noastre de baştină care se opun înseşi ideii de Oraş Spaţial.

— Acum însă, izbucni brusc Baley, spui că vă pregătiţi să plecaţi acasă în urma propriei voastre decizii. De ce? Pentru Dumnezeu, de ce? Răspunsul la cazul Sarton este aproape. *Trebuie* să fie aproape, altfel nu ar exista strădaniile acestea de a mă înlătura de la conducerea

anchetei. Am senzaţia că deţin toate faptele de care am nevoie pentru a deduce răspunsul. Trebuie să fie aici pe undeva! (Se lovi energic în frunte cu încheieturile degetelor.) O frază l-ar putea scoate la lumină. Un cuvânt…

Strânse pleoapele cu violenţă, ca şi cum gelatina opacă şi tremurătoare din ultimele şaizeci de ore ar fi fost într-adevăr pe punctul de a se limpezi şi a deveni transparentă. Dar nu se întâmpla aşa. Continua să fie de netrecut cu vederea.

Detectivul inspiră profund şi se simţi ruşinat. Îşi afişa slăbiciunea în faţa unei maşini lipsite de simţire şi neimpresionabile, care putea doar să-l privească în tăcere.

— Nu contează asta, mormăi el răguşit. De ce pleacă spaţialii?

— Proiectul nostru s-a încheiat, răspunse robotul. Suntem convinşi că pământenii vor coloniza alte planete.

— Aţi devenit aşadar optimişti?

Baley trase primul fum de tutun liniştitor şi simţi că-şi stăpâneşte mai bine emoţiile.

— Eu am devenit. De mult timp, noi, cei din Oraşul Spaţial, am căutat să schimbăm Pământul prin modificarea economiei sale. Am încercat să introducem propria noastră cultură C/Fe. Guvernul vostru planetar şi diversele forme de conducere ale Oraşelor au cooperat cu noi, fiindcă era convenabil să o facă. Cu toate acestea, după douăzeci şi cinci de ani am ajuns la concluzia că eşuasem. Cu cât ne străduiam mai tare, cu atât partidul opozant al medievaliştilor devenea mai puternic.

— Ştiu toate astea, încuviinţă Baley apoi îşi zise: „Zadarnic! Îmi va spune totul în modul lui specific, ca un automat de înregistrare.”

În gând, zbieră spre R. Daneel: „*Maşină* ce eşti!”

— Dr. Sarton, continuă imperturbabil R. Daneel, a fost primul care a emis teoria conform căreia ar trebui să ne schimbăm tactica. Trebuie mai întâi să găsim un segment al populaţiei Pământului care să dorească ceea ce dorim noi sau care să poată fi convins în această direcţie. Prin încurajarea şi ajutorul acordat persoanelor respective, am

putea transforma mişcarea într-una nativă, nu venită din exterior. Dificultatea o constituia găsirea elementului nativ cel mai adecvat pentru scopurile noastre. Tu însuţi, Elijah, ai fost un experiment interesant.

— Eu? *Eu?* Ce vrei să spui?

— Ne-am bucurat că ai fost recomandat de comisarul Enderby. Pe baza profilului tău psihic, am apreciat că eşti un specimen util, iar cerebro-analiza, proces pe care l-am aplicat asupra ta imediat ce ne-am întâlnit, mi-a confirmat estimarea respectivă. Elijah, tu eşti un om practic. Nu îţi pierzi vremea, meditând romantic asupra trecutului Pământului, în ciuda interesului tău sănătos faţă de acesta. Pe de altă parte, nici nu îmbrăţişezi cu încăpăţânare cultura de tip Oraş a Pământului actual. Am considerat că oamenii ca tine sunt cei care i-ar putea conduce din nou pe pământeni spre stele. Acesta a fost unul dintre motivele pentru care dr. Fastolfe a fost nerăbdător să te vadă ieri dimineaţă.

În acelaşi timp, spiritul tău practic era stânjenitor de intens. Refuzai să înţelegi că slujirea fanatică a unui ideal, chiar dacă ar fi fost vorba despre un ideal fals, ar putea determina un individ să acţioneze cu totul diferit faţă de capacităţile sale obişnuite, de exemplu să traverseze noaptea ţinutul din exteriorul Oraşului, pentru a ucide pe cineva pe care îl consideră un duşman înverşunat al cauzei sale. De aceea nu ne-a surprins prea mult că ai fost destul de încăpăţânat şi îndrăzneţ pentru a încerca să dovedeşti că asasinatul era o înşelătorie. Într-un fel, reacţia aceasta a dovedit că erai omul pe care îl doream pentru experimentul nostru.

— Pentru numele lui Dumnezeu, despre ce experiment este vorba? lovi Baley cu pumnul în masă.

— Experimentul prin care să te convingem că răspunsul la toate problemele Pământului îl constituie colonizarea.

— Ei bine, în privinţa asta trebuie să recunosc – m-aţi convins.

— Da, sub influenţa narcoticului cuvenit.

Dinţii lui Baley se descleştară de pe muştiuc şi detectivul prinse în ultima clipă pipa care îi căzu din gură. Revăzu cu ochii minţii scena din domul Oraşului Spaţial. Revenirea sa treptată la conştiinţă după şocul cauzat de aflarea faptului că R. Daneel era totuşi un robot… degetele blânde ale acestuia ciupindu-i uşor pielea braţului… aşchia subcutanată întrezărindu-se întunecat sub epidermă şi apoi dizolvându-se.

— Ce era în aşchia subcutanată? întrebă el înecându-se.

— Nimic care să te alarmeze, Elijah. Un narcotic slab, menit să îţi sporească receptivitatea mentală.

— De aceea eram în stare să cred orice mi-aţi fi spus. Aşa este?

— Nu tocmai. Nu ai fi crezut nimic care ar fi fost străin şablonului tău de gândire fundamental. De fapt, rezultatele experimentului au fost dezamăgitoare. Dr. Fastolfe sperase că vei deveni un susţinător fanatic al ideii şi i te vei dedica în exclusivitate. Tu însă ai aprobat-o mai degrabă distant, şi nimic mai mult. Spiritul tău practic bloca orice dezvoltare ulterioară. În felul acela am înţeles că singura noastră speranţă o reprezentau indivizii romantici, dar, din nefericire, aceştia erau cu toţii medievalişti – reali sau potenţiali.

Baley se simţi absurd de mândru de sine, mulţumit de caracterul său încăpăţânat şi fericit că-i dezamăgise pe spaţiali. N-aveau decât să experimenteze cu alţii.

— Aşa că acum, rânji el larg, aţi abandonat şi vă-ntoarceţi pe planetele voastre?

— Nu, nici vorbă. Cu câteva clipe în urmă, am spus că am fost convinşi că pământenii vor coloniza alte planete. Tu ne-ai oferit răspunsul.

— *Eu* vi l-am oferit? Cum?

— I-ai vorbit lui Francis Clousarr despre avantajele colonizării. După aprecierea mea, ai vorbit destul de înfocat. Cel puţin experimentul nostru asupra ta a avut *acest* rezultat. Iar proprietăţile cerebro-analitice ale lui Clousarr s-au modificat. Desigur, foarte discret, dar s-au modificat.

— Adică l-am convins că am dreptate? Nu cred aşa ceva!

— Nu, convingerea nu este nici simplă, nici instantanee, dar modificările cerebro-analitice au demonstrat conclusiv că minţile medievaliştilor sunt *deschise* faţă de genul acela de persuasiune. Eu însumi am continuat experimentările. Când am părăsit oraşul enzimelor, pe baza schimbărilor de natură cerebrală ale lui Clousarr am bănuit ce se întâmplase între voi doi şi am făcut propunerea unei şcoli pentru emigranţi ca modalitate de asigurare a viitorului copiilor săi. El a respins-o, dar, din nou, aura i s-a modificat şi mi s-a părut destul de evident că acesta este unghiul optim de abordare.

R. Daneel tăcu câteva clipe, apoi continuă:

— Aşa-numitul medievalism dovedeşte dorinţă de pionierat. Desigur, direcţia în care se manifestă dorinţa aceasta este chiar Pământul, care se află cel mai aproape şi deţine precedentul unui trecut măreţ. Însă perspectiva altor planete este oarecum similară şi romanticii se pot reorienta cu uşurinţă, la fel cum Clousarr a simţit atracţia respectivă în urma prelegerii tale.

După cum poţi vedea, noi, cei din Oraşul Spaţial, obţinusem deja succesul fără să o fi ştiut. Factorul de instabilitate îl reprezentam noi înşine, nu ceea ce încercasem să implementăm. Noi am fost cei care am determinat cristalizarea în medievalism a impulsurilor romantice ale pământenilor şi am amorsat organizarea lor. La urma urmelor, medievaliştii sunt cei care doresc să distrugă obiceiurile actuale, nu funcţionarii din Oraşe, care au cel mai mult de câştigat din păstrarea situaţiei existente. Dacă părăsim Oraşele acum, dacă nu îi irităm pe medievalişti prin prezenţa noastră permanentă, astfel încât să se dedice Pământului şi numai Pământului, fără putinţă de a mai fi deturnaţi, dacă lăsăm în urmă câţiva indivizi obscuri sau nişte roboţi ca mine, care, împreună cu pământenii simpatizanţi, ca tine, pot înfiinţa şcolile pentru emigranţi despre care vorbeam, medievaliştii îşi vor întoarce în cele din urmă privirea şi în afara Pământului. Ei

vor avea nevoie de roboţi şi fie îi vor obţine de la noi, fie îi vor construi singuri. Vor dezvolta o cultură C/Fe care va fi adecvată pentru ei.

Fusese un discurs lung pentru R. Daneel. Probabil că-şi dăduse el însuşi seama de acest lucru, deoarece, după altă pauză, rosti:

— Ţi-am spus toate acestea pentru a-ţi explica de ce este necesar să acţionăm într-o modalitate care ţi-ar putea pricinui un rău.

Baley se gândi cu amărăciune: „Robotul n-are voie să pricinuiască vreun rău omului, decât dacă se poate gândi la un mod prin care să demonstreze că totul este spre binele final al omenirii."

— O clipă, spuse el, dă-mi voie să te întreb un lucru concret. Veţi reveni pe planetele voastre şi veţi anunţa că un pământean a ucis un spaţial, dar n-a fost pedepsit. Lumile Exterioare vor solicita o compensaţie din partea Pământului şi, te avertizez, Pământul nu mai are chef de un asemenea tratament. Vor urma conflicte.

— Nu sunt sigur că aşa se vor petrece lucrurile, Elijah. Acele elemente de pe planetele noastre care ar fi cele mai interesate să exercite presiuni pentru obţinerea de compensaţii vor fi de asemenea cele mai interesate să vadă desfiinţarea Oraşului Spaţial. Putem foarte uşor să oferim desfiinţarea ca monedă de schimb pentru renunţarea la compensaţii. Oricum, aşa intenţionăm să procedăm. Pământul va fi lăsat în pace.

Cu glasul răguşit de disperare, Baley interveni:

— Şi cum rămâne cu mine? Comisarul va închide imediat dosarul Sarton, dacă aşa doreşte Oraşul Spaţial, dar ancheta cazului R. Sammy va trebui să continue, deoarece implică persoane din cadrul Departamentului. Dintr-o clipă în alta, poate să vină cu un maldăr de dovezi împotriva mea. O ştiu! Totul este aranjat. Voi fi declasificat, Daneel. Mai este apoi vorba despre Jessie. Va fi stigmatizată drept conspirator. Apoi Bentley…

— Elijah, zise R. Daneel, nu trebuie să crezi că nu înţeleg poziţia în care te afli. Pentru slujirea binelui

omenirii, nedreptăţile minore trebuie tolerate. Dr. Sarton avea o soţie, doi copii, părinţi, o soră, prieteni. Toţi aceştia îi vor deplânge moartea şi vor fi întristaţi la gândul că ucigaşul lui nu a fost descoperit şi pedepsit.

— Atunci de ce nu rămâneţi, ca să-l găsiţi?

— Nu mai este necesar.

— De ce nu recunoşti, începu Baley cu amărăciune, că toată ancheta a fost un pretext de a ne studia în condiţii fireşti de existenţă? Nu v-a păsat nicio clipă cine l-a ucis pe Sarton.

— Ne-ar fi plăcut să aflăm adevărul, răspunse imperturbabil R. Daneel, dar nu ne-am autoamăgit nicio clipă cu privire la ce ar fi mai important: un individ sau întreaga omenire. Continuarea anchetei ar implica intervenţia într-o situaţie pe care, acum, o considerăm satisfăcătoare. Nu putem prevedea ce prejudicii am putea cauza.

— Vrei să spui că ucigaşul s-ar putea dovedi un medievalist de frunte, iar spaţialii nu mai doresc în clipa de faţă să acţioneze într-un mod care să-i irite pe noii lor prieteni?

— Nu este tocmai felul în care aş fi prezentat eu circumstanţele, dar exprimarea ta nu este lipsită de adevăr.

— Unde-i circuitul tău justiţiar, Daneel? Asta ţi se pare dreptate?

— Există diverse grade de dreptate, Elijah. Atunci când un grad mic este incompatibil cu altul mai mare, cel mic trebuie să cedeze.

Mintea lui Baley cerceta cu disperare logica de nezdruncinat a creierului pozitronic al lui R. Daneel, căutând o fisură, o slăbiciune.

— Tu nu încerci o curiozitate personală, Daneel? îl întrebă. Te-ai autointitulat „detectiv”. Ştii ce implică asta? Îţi dai seama că o investigaţie înseamnă mai mult decât o muncă de rutină? Este o provocare! Mintea ta se duelează cu mintea criminalului. Este o înfruntare între intelecte. Poţi să abandonezi lupta şi să te recunoşti înfrânt?

— Da, în cazul în care continuarea luptei nu slujeşte niciunui scop meritoriu.

— Şi n-ai simţi niciun sentiment de pierdere? De nedumerire? Nu există nici cel mai mic grăunte de insatisfacţie? De curiozitate frustrată?

Speranţele lui Baley, care şi aşa nu fuseseră foarte mari, se destrămau pe măsură ce vorbea. Repetarea cuvântului „curiozitate” îi readuse în minte propriile sale remarci adresate lui Francis Clousarr, cu patru ore în urmă. Atunci ştiuse foarte bine care erau calităţile ce deosebeau un om de o maşină. *Curiozitatea* fusese una dintre ele. O pisicuţă de şase săptămâni este curioasă, dar cum poate fi curioasă o maşină, chiar dacă este atât de umanoidă?

R. Daneel se făcu ecoul acelor gânduri, spunând:

— La ce te referi când spui „curiozitate”?

Detectivul se strădui să fie cât mai exact.

— Curiozitatea este termenul pe care-l atribuim dorinţei de extindere a cunoaşterii.

— O asemenea dorinţă există şi în mine, atunci când extinderea cunoaşterii este necesară pentru efectuarea unei sarcini specifice.

— Da, încuviinţă Baley sarcastic, de pildă atunci când pui întrebări despre lentilele de contact ale lui Bentley, pentru a afla mai multe despre obiceiurile neobişnuite ale pământenilor.

— Exact, aprobă R. Daneel fără a dovedi că sesizase sarcasmul. Pe de altă parte însă, extinderea lipsită de sens a cunoaşterii, pe care cred că o defineşti de fapt prin „curiozitate”, este pur şi simplu ineficientă. Eu am fost proiectat pentru a evita ineficienţa.

Şi tocmai atunci „fraza” pe care o aşteptase sosi pentru Elijah Baley, iar gelatina opacă se cutremură, se decantă şi se transformă într-o transparenţă luminoasă.

În timp ce robotul vorbea, gura detectivului se deschise şi rămase căscată.

Era imposibil ca totul să-i fi apărut brusc şi pe deplin dezvoltat în minte. Lucrurile nu merg în felul acesta. Undeva, adânc în subconştientul său, Baley construise un

eşafodaj, atent şi detaliat, dar incomplet din cauza unei singure incompatibilităţi. O incompatibilitate peste care nu putea sări, pe sub care nu se putea strecura şi pe care nici n-o putea ocoli. Atâta timp cât incompatibilitatea aceea exista, cazul rămânea îngropat sub gândurile sale, dincolo de posibilitatea de sondare a conştientului.

Dar fraza sosise, incompatibilitatea dispăruse şi soluţia cazului i se dezvăluise.

* * *

Strălucirea fulgerului mental păru să-l fi stimulat extrem de puternic pe Baley. Înţelesese cel puţin care trebuia să fie slăbiciunea lui R. Daneel, slăbiciunea oricărei maşinării gânditoare. Plin de speranţă, febril, îşi spuse: „*Trebuie* să judece literal, fără interpretare."

— În cazul acesta, rosti el cu glas tare, proiectul Oraşului Spaţial se încheie azi şi, odată cu el, cazul Sarton. Aşa este?

— Aceasta este decizia oamenilor noştri din Oraşul Spaţial, încuviinţă R. Daneel calm.

— Dar ziua de azi nu s-a sfârşit deocamdată. (Baley îşi privi ceasul. Era 22:30.) Până la miezul nopţii mai este o oră şi jumătate.

R. Daneel nu replică nimic. Păru să cadă pe gânduri.

— De aceea, urmă repede Baley, proiectul continuă. Eşti partenerul meu şi investigaţia îşi urmează cursul. (În graba lui, devenise aproape telegrafic.) Să procedăm ca şi până acum. Lasă-mă să lucrez. Nu le va pricinui niciun rău alor tăi. Vor avea numai de câştigat. Îţi dau cuvântul. Dacă apreciezi că pricinuiesc un rău, opreşte-mă. Nu-ţi cer decât o oră şi jumătate.

— Ceea ce spui este corect, rosti R. Daneel. Ziua de azi nu s-a terminat încă. Nu m-am gândit la asta, partenere Elijah.

Redevenit „partenerul Elijah", Baley surâse larg şi vorbi:

— Dacă ţin bine minte, când am fost în Oraşul Spaţial, Fastolfe a pomenit despre un film făcut la locul crimei.

— Aşa este, aprobă R. Daneel.

— Poţi obţine o copie a filmului?
— Da, partenere Elijah.
— Acum, pe loc? Instantaneu?
— În zece minute, dacă pot utiliza transmiţătorul Departamentului.
Procesul dură mai puţin de zece minute. Baley privi cubul micuţ de aluminiu pe care-l ţinea în palmă şi simţi un fior. În interiorul cubuleţului aceluia, forţele subtile transmise din Oraşul Spaţial fixaseră un şablon atomic bine determinat.
În clipa aceea, Enderby apăru în prag. Îl zări pe Baley şi neliniştea îi dispăru de pe chipul rotund, lăsând în urmă altă expresie, de furtună ameninţătoare.
— Măi să fie, Lije, vorbi el cu glas nesigur, dar ştiu că-ţi place să mănânci pe îndelete.
— Eram frânt de oboseală, comisare. Scuză-mă dacă te-am întârziat.
— Pe mine nu m-ar fi deranjat, dar… Ar fi mai bine să vii la mine în cabinet.
Ochii lui Baley fulgerară scurt spre R. Daneel, însă nu primiră niciun răspuns. Împreună ieşiră din sala de mese.

* * *

Julius Enderby se plimba agitat prin faţa biroului său, înainte şi înapoi, înainte şi înapoi. Baley îl privea, departe de a se simţi el însuşi relaxat. Ocazional, trăgea cu ochiul spre ceas.
22:45.
Comisarul îşi ridică ochelarii pe frunte şi-şi frecă ochii cu degetul mare şi arătătorul. Apăsarea energică înroşi pielea din jurul orbitelor, după care Enderby îşi coborî ochelarii la loc şi clipi spre Baley dinapoia lentilelor.
— Lije, vorbi el brusc, când ai fost ultima dată în centrala atomoelectrică Williamsburg?
— Ieri, după ce am plecat de la birou, răspunse Baley. Apreciez că era ora 18, sau la scurt timp după aceea.
Comisarul clătină din cap.
— De ce nu mi-ai spus până acum?

— Intenţionam s-o fac, dar încă n-am apucat să completez declaraţia oficială.

— Ce căutai acolo?

— Am traversat centrala, în drum spre garsoniera temporară.

Comisarul se opri brusc în faţa lui.

— Nu-i o explicaţie prea grozavă, Lije. Nimeni nu traversează o centrală atomoelectrică în drum spre altă destinaţie.

Baley strânse din umeri. Nu avea niciun rost să relateze episodul cu medievaliştii urmăritori şi cu goana pe benzi. Cel puţin, nu deocamdată.

— Dacă încerci să faci aluzie la faptul că am avut ocazia de a pune mâna pe pulverizatorul alfa care l-a dezactivat pe R. Sammy, spuse el, îţi voi reaminti că am fost însoţit de Daneel, care poate depune mărturie că am trecut prin centrală fără să ne oprim şi că la ieşire nu aveam asupra mea niciun pulverizator.

Foarte încet, comisarul se aşeză pe scaun. Nu privi în direcţia lui R. Daneel şi nici nu încercă să-i vorbească. Îşi puse mâinile grăsuţe şi albe pe tăblia biroului şi le privi cu o expresie de suferinţă acută.

— Lije, rosti el, nu ştiu ce să zic sau ce să cred. Şi n-are niciun rost să te bizui pe… partener ca alibi. El nu poate depune mărturie.

— Oricum, neg că aş fi luat pulverizatorul alfa.

Degetele lui Enderby se încrucişară şi se încleştară.

— Lije, de ce a venit Jessie aici azi după-amiază?

— M-ai întrebat deja asta, comisare. Îţi răspund la fel: probleme de familie.

— Lije, am obţinut unele informaţii de la Francis Clousarr.

— Ce fel de informaţii?

— El susţine că Jezebel Baley face parte dintr-o societate medievalistă ce are ca scop răsturnarea prin forţă a guvernului.

— Eşti sigur că este vorba despre aceeaşi persoană? Există mulţi Baley.

— Însă nu şi multe Jezebel Baley.

— Prin urmare, i-a folosit numele?

— A spus „Jezebel”. L-am auzit cu urechile mele, Lije, nu-ţi reproduc vorbele altora.

— Este adevărat, Jessie a făcut parte dintr-o societate secretă şi inofensivă de ţicniţi. Activităţile ei s-au rezumat însă la participarea la întruniri şi a regretat amarnic cele făcute.

— Situaţia nu va fi privită aşa de consiliul director…

— Vrei să spui că voi fi suspendat din funcţie şi acuzat de distrugerea unui bun guvernamental public sub forma lui R. Sammy?

— Sper că nu, dar lucrurile stau cum nu se poate mai rău. Toţi ştiu că nu-l plăceai pe R. Sammy. Soţia ta a fost văzută discutând cu el azi după-amiază. Plângea şi unele dintre cuvintele ei au fost auzite. Erau inofensive în sine, dar mozaicul poate fi completat. Este posibil ca tu să fi considerat că era periculos să-i permiţi lui R. Sammy să poată declara ceva. Şi *într-adevăr* ai beneficiat de oportunitatea de a face rost de arma crimei.

— Dacă aş fi dorit să şterg toate dovezile împotriva lui Jessie, îl întrerupse Baley, l-aş mai fi adus aici pe Francis Clousarr? Se pare că el ştie despre ea mai multe decât ar fi putut şti R. Sammy. Încă un lucru! Am trecut prin centrala atomoelectrică cu optsprezece ore înainte ca R. Sammy să fi vorbit cu Jessie. Ştiusem oare cu atâta timp în avans că va trebui să-l distrug şi furasem un pulverizator alfa pe baza acestei clarviziuni?

— Astea sunt nişte observaţii pertinente, încuviinţă comisarul. O să fac tot ce pot. Îmi pare foarte rău, Lije.

— Serios? Comisare, crezi cu adevărat că n-am făcut-o eu?

— Lije, răspunse încet Enderby, o să fiu sincer cu tine: nu ştiu ce să cred.

— Atunci îţi voi spune ce cred eu: totul este o înscenare complexă, construită cu grijă.

Ţinuta comisarului se încordă.

— Stai aşa, Lije, nu te repezi orbeşte! Cu genul acesta de apărare n-o să atragi simpatia nimănui. A fost utilizată de prea mulţi indivizi fără căpătâi.

— Nu cerşesc simpatie, ci spun pur şi simplu adevărul. Sunt scos din circulaţie ca să nu pot afla detaliile cazului Sarton. Din păcate pentru autorul scenariului, este prea târziu.

— *Ce?!*

Baley îşi privi ceasul. Era ora 23:00.

— Ştiu cine a pus la cale înscenarea, rosti el, şi mai ştiu cum şi cine l-a ucis pe Sarton. Am la dispoziţie o oră ca să-ţi spun despre ce este vorba, să-l prind pe asasin şi să închid dosarul.

18. Sfârşitul unei anchete

Ochii comisarului se îngustară, apoi se holbară la Baley.

— Ce vrei să faci? Ai încercat şi ieri dimineaţă aşa ceva, în domul lui Fastolfe. Nu din nou, te rog!

Baley încuviinţă din cap.

— Ştiu. Prima oară m-am înşelat.

Se gândi cu furie: „Şi a doua oară. Dar nu acum, nu de data *aceasta*, nu…”

Gândul se topi, sfârâind ca o micropilă sub un atenuator pozitronic.

— Judecă şi singur, comisare, zise el. Acceptă-mi ipoteza că dovezile împotriva mea au fost plantate deliberat. Accept-o şi vezi unde te duce. Întreabă-te cine ar fi putut planta aceste dovezi. În mod evident, doar cineva care ştia că aseară am fost în centrala Williamsburg.

— Bine, accept ipoteza. Cine poate fi persoana respectivă?

— Din cantină, începu Baley, am fost urmărit de un grup de medievalişti. Am scăpat de ei, sau cel puţin aşa am crezut, dar în mod evident cel puţin unul m-a văzut intrând în centrală. Am luat-o pe acolo – înţelegi? – tocmai pentru a scăpa de ei.

Comisarul căzu pe gânduri.

— Clousarr? Era împreună cu ei?

Baley aprobă din cap.

— Bine, spuse Enderby, îl vom interoga. Dacă ştie ceva, vom scoate de la el tot adevărul. Ce aş mai putea face, Lije?

— Stai aşa! Nu s-a terminat. Înţelegi ideea mea?

— Ia să vedem… (Comisarul îşi încleştă mâinile.) Clousarr te-a văzut intrând în centrala atomoelectrică Williamsburg, sau altcineva din grupul său i-a transmis această informaţie. A decis să utilizeze faptul acesta pentru a te inculpa pe tine şi a-ţi stopa investigaţia. Asta vrei să spui?

— Pe aproape.

— Perfect. (Enderby păru să se anime înaintea sarcinii.) Evident, ştia că soţia ta făcea parte din organizaţia lui, motiv pentru care viaţa ta personală nu va fi supusă unei cercetări realmente minuţioase. A crezut că vei demisiona, în loc să te împotriveşti dovezilor circumstanţiale. Apropo, Lije, ce-ai zice să demisionezi? Vreau să zic, dacă lucrurile capătă într-adevăr o întorsătură neplăcută. Am putea păstra tăcerea…

— Nici în ruptul capului!

— Cum vrei, strânse din umeri comisarul. Aşadar, unde rămăsesem? Ah, da, Clousarr a făcut rost de un pulverizator alfa, probabil prin intermediul unui complice din centrală, iar un alt complice s-a ocupat de distrugerea lui R. Sammy. (Răpăi uşor cu vârful degetelor pe masă.) Nu-i o explicaţie prea grozavă, Lije.

— De ce?

— Prea improbabilă. Prea mulţi complici. În plus, Clousarr are un alibi bătut în cuie pentru noaptea şi dimineaţa crimei din Oraşul Spaţial. L-am verificat aproape imediat, deşi eu am fost singurul care a ştiut motivul pentru verificarea acelui interval de timp.

— Comisare, rosti Baley, eu n-am afirmat nicio clipă că asasinul a fost Clousarr, ci *tu* ai spus-o. Putea să fie oricine din organizaţia medievalistă. Clousarr este doar un individ al cărui chip Daneel l-a recunoscut printr-o întâmplare. Nici măcar nu cred că joacă un rol important în organizaţie. Deşi ceva mi se pare straniu la el…

— Ce anume? se interesă Enderby suspicios.

— Ştia că Jessie făcea parte din organizaţia lui. Crezi că-i cunoaşte pe toţi membrii organizaţiei?

— Nu ştiu, însă într-adevăr ştia despre Jessie. Poate că ea era importantă, fiind soţia unui poliţist. Poate că şi-a reamintit-o tocmai din cauza aceasta.

— Vrei să spui că, pe neaşteptate, a declarat că Jezebel Baley era membru al organizaţiei medievaliste? Pur şi simplu, aşa? Jezebel Baley?

Enderby încuviinţă din cap.

— Îţi repet că l-am auzit cu urechile mele.

— Asta mi se pare straniu, comisare. Dinainte de naşterea lui Bentley, Jessie nu şi-a mai utilizat niciodată prenumele întreg. Ştiu asta cu siguranţă. S-a alăturat medievaliştilor după ce renunţase la prenumele întreg. Şi în privinţa asta sunt absolut sigur. Atunci de unde o cunoştea Clousarr după numele Jezebel?

Comisarul se înroşi la faţă şi vorbi repede:

— Păi, dacă-i vorba de asta, probabil c-a zis „Jessie". Eu pur şi simplu am completat numele, în mod automat. Da, sunt sigur de asta. A zis „Jessie".

— Până acum ai fost absolut sigur c-a zis „Jezebel". Te-am întrebat de câteva ori.

— Doar nu vrei să mă faci mincinos? ridică glasul Enderby.

— Pur şi simplu mă-ntreb dacă nu cumva Clousarr n-a zis de fapt nimic. Mă-ntreb dacă nu cumva ai inventat totul. *Tu* o cunoşti pe Jessie de douăzeci de ani şi *tu* ştii că se numeşte Jezebel.

— Ţi-ai pierdut minţile, omule!

— Chiar aşa? Unde ai fost azi după prânz? Ai lipsit cel puţin două ore.

— Mă *interoghezi*?

— Voi răspunde tot eu în locul tău. Ai fost în centrala atomoelectrică Williamsburg.

Comisarul sări de pe scaun. Fruntea îi sclipea, iar în colţurile gurii se zăreau stropi albi de spumă.

— Ce dracu' vrei să spui?

— N-ai fost acolo?

— Baley, eşti suspendat din funcţie! Predă-mi legitimaţia.

— Nu încă. Ascultă-mă până la capăt.

— Nici gând! Eşti vinovat. Eşti complet vinovat şi mă scandalizează tentativa ta ieftină de a mă face pe mine – *pe mine!* – să par că aş fi conspirat împotriva ta.

Îşi pierdu glasul pentru moment într-un chiţăit de indignare, apoi reuşi să icnească:

— De fapt, eşti arestat!

— Nu, rosti Baley apăsat, nu încă. Comisare, am în mână un blaster. Este îndreptat spre tine şi este armat. Te rog, nu încerca vreo prostie, deoarece sunt disperat şi vreau să termin ce am de spus. După aceea, n-ai decât să acţionezi după cum îţi place.

Cu ochii holbaţi, Enderby se zgâi la ţeava ameninţătoare din mâna detectivului.

— Baley, se bâlbâi el, pentru asta capeţi douăzeci de ani în cel mai adânc nivel al închisorii Oraşului.

R. Daneel se mişcă pe neaşteptate şi mâna sa prinse încheietura lui Baley. Vorbi încet:

— Nu pot permite aceasta, partenere Elijah. Nu trebuie să pricinuieşti niciun rău comisarului.

Pentru prima dată de când R. Daneel intrase în Oraş, comisarul i se adresă direct:

— Tu, ţine-l! Legea 1!

— Nu intenţionez să-i fac niciun rău, Daneel, spuse repede Baley, dacă-l vei împiedica să mă aresteze. Ai spus că mă vei ajuta să rezolv cazul. Mai am patruzeci şi cinci de minute.

Fără să elibereze încheietura lui Baley, R. Daneel zise:

— Comisare, cred că Elijah trebuie lăsat să vorbească. Mă aflu chiar în acest moment în legătură cu dr. Fastolfe…

— Cum? Cum? se răsti Enderby.

— Am asupra mea o unitate subeterică autonomă, răspunse robotul.

Comisarul rămase cu ochii holbaţi la el.

— Mă aflu în legătură cu dr. Fastolfe, urmă inexorabil R. Daneel, care mi-a spus că ai lăsa o impresie neplăcută dacă ai refuza să îl asculţi pe Elijah. Ar putea urma nişte implicaţii care să te afecteze negativ.

Enderby se lăsă să cadă în scaun, amuţit.

— Comisare, vorbi Baley, afirm că azi ai fost în centrala atomoelectrică Williamsburg, ai obţinut pulverizatorul alfa şi i l-ai dat lui R. Sammy. În mod deliberat ai ales centrala Williamsburg, pentru a mă învinovăţi. Ba chiar ai profitat de revenirea lui Gerrigel, pentru a-l invita la Departament şi a-i înmâna o baghetă de dirijare reglată greşit în mod premeditat, pentru a-l duce în magazia de resurse fotografice, unde să-l descopere pe R. Sammy. Te-ai bizuit pe el pentru a pune un diagnostic corect în privinţa distrugerii robotului.

Detectivul coborî blasterul.

— Dacă doreşti să mă arestezi, dă-i drumul, dar Oraşul Spaţial nu se va mulţumi cu atât.

— Motivul? se bâlbâi Enderby cu răsuflarea întretăiată. (Ochelarii i se aburiseră şi-i scoase de la ochi, iar în absenţa lor îşi recăpătă expresia neajutorată şi cumva vagă.) Ce motiv aş fi avut să procedez aşa?

— M-ai adus într-o situaţie dificilă, nu? Va pune un băţ în spiţele anchetei Sarton, nu? În plus, R. Sammy ştia prea multe.

— Prea multe *despre ce*, pentru numele lui Dumnezeu?

— Despre felul în care un spaţial a fost asasinat acum cinci zile şi jumătate. Comisare, *tu* l-ai ucis pe Sarton în Oraşul Spaţial!

Cel care vorbi fu R. Daneel. Enderby putu doar să-şi încleşteze mâinile în păr şi să scuture din cap.

— Partenere Elijah, rosti robotul, mă tem că ipoteza aceasta este discutabilă. După cum ştii, este imposibil ca asasinul doctorului Sarton să fi fost comisarul Enderby.

— Ascultaţi atunci. Ascultaţi-mă! Enderby m-a implorat *pe mine* să preiau cazul, nu l-a repartizat niciunuia dintre detectivii care aveau o clasificare superioară mie. A făcut asta din câteva motive. În primul rând, am fost colegi de şcoală şi s-a gândit că va putea conta pe faptul că nu m-aş putea gândi niciodată că un vechi prieten şi un superior respectat ar putea fi un criminal. Altfel spus, a contat pe binecunoscuta mea loialitate. În al doilea rând, ştia că

Jessie făcea parte dintr-o organizaţie clandestină şi se aştepta să mă poată îndepărta de la conducerea anchetei sau să mă şantajeze pentru a-mi obţine tăcerea, dacă mă apropiam prea mult de adevăr. De fapt, nu-şi făcea prea multe griji în direcţia respectivă. La început, s-a străduit din răsputeri să-mi trezească neîncrederea faţă de tine, Daneel, şi să se asigure că noi doi aveam ţeluri opuse. Ştia de declasificarea tatălui meu şi putea să bănuiască felul în care voi reacţiona. Vedeţi, este un avantaj ca ucigaşul să conducă ancheta asupra propriei sale crime.

Comisarul îşi regăsi glasul şi vorbi slab:

— Cum aş fi putut să ştiu despre Jessie? Se răsuci spre robot: Tu! Dacă transmiţi asta spre Oraşul Spaţial, spune-le că-i o minciună! O minciună!

Baley interveni, ridicând vocea pentru o clipă şi apoi o coborî într-un soi straniu de calm încordat:

— Este sigur că puteai să ştii despre Jessie. Eşti medievalist şi faci parte din organizaţie. Ochelarii de modă veche! Ferestrele! Este evident că temperamentul tău are această orientare. Există însă dovezi şi mai clare.

Cum a aflat Jessie că R. Daneel era robot? La momentul respectiv, am fost extrem de derutat. Desigur, acum ştim că a aflat prin organizaţia medievalistă din care făcea parte, dar explicaţia nu face decât să deplaseze întrebarea cu un pas mai înapoi. De unde ştiau *medievaliştii*? Comisare, tu însuţi ai răspuns la întrebarea aceasta prin ipoteza că Daneel a fost recunoscut ca robot în timpul incidentului din magazinul de pantofi. Eu n-am crezut teoria asta. N-am putut s-o cred. Când l-am văzut prima dată pe R. Daneel, l-am considerat om şi n-am nicio problemă cu vederea.

Ieri l-am rugat pe dr. Gerrigel să vină de la Washington. Ulterior am decis că aveam nevoie de el din mai multe motive, dar, în clipa când i-am telefonat, unicul meu scop fusese să testez dacă îşi va seama că Daneel este robot, fără să fi ştiut nimic de la mine.

Comisare, nu şi-a dat seama! I l-am prezentat pe Daneel, a dat mâna cu el, am discutat toţi trei şi abia după

ce subiectul a ajuns la roboţii umanoizi, a înţeles natura lui Daneel. Iar el era dr. Gerrigel, principalul expert pământean în roboţi! Vrei să spui că o mână de zurbagii medievalişti ar fi mai pricepuţi decât el, în condiţii de confuzie şi tensiune, şi în plus ar fi atât de siguri pe verdictul lor încât să pună toată organizaţia la treabă pornind de la impresia că Daneel ar fi robot?

Este evident că medievaliştii trebuie să fi ştiut din capul locului că Daneel era robot. Incidentul din magazinul de pantofi a fost pregătit în mod deliberat pentru a-i demonstra lui Daneel şi, prin intermediul său, Oraşului Spaţial, amploarea sentimentelor antirobot din Oraşul New York. A fost menit să deruteze situaţia, să deturneze suspiciunile de la individ spre populaţie ca un tot.

Dar dacă medievaliştii au ştiut din capul locului adevărul despre Daneel, de la cine au aflat? Eu nu le-am spus. La un moment dat, am crezut c-a făcut-o chiar Daneel, însă ipoteza respectivă nu poate fi reală. Singurul pământean care îi cunoştea identitatea erai tu, comisare!

— Este posibil şi ca în Departament să existe spioni, replică Enderby cu o energie surprinzătoare. Medievaliştii puteau să-i fi infiltrat printre noi. Însăşi soţia ta era medievalistă şi dacă nu ţi se pare imposibil ca eu să fiu de asemenea unul dintre ei, de ce să nu existe şi alţii?

Colţurile buzelor lui Baley se îndepărtară într-un rânjet răutăcios.

— Haide să nu invocăm spioni misterioşi, până nu vedem unde ne duce soluţia directă. Eu afirm că tu eşti informatorul cel mai evident, şi cel real.

Privind retrospectiv, este interesant, comisare, să-mi amintesc cum starea ta de spirit era mai mult sau mai puţin jovială, după cum mă îndepărtam sau mă apropiam de soluţie. Ieri dimineaţă, când am vrut să merg în Oraşul Spaţial, dar n-am dorit să-ţi spun motivul vizitei, ai fost practic în pragul colapsului. Credeai că te descoperisem? Că era o cursă menită să te aducă în mâinile spaţialilor? Mi-ai spus că-i urăşti, ba chiar ai fost gata să izbucneşti în lacrimi. Un timp am crezut că reacţia era determinată de

amintirea umilinţelor îndurate în Oraşul Spaţial, atunci când ai fost considerat suspect, însă ulterior Daneel mi-a spus că sensibilităţile îţi fuseseră cruţate cu discreţie. N-ai ştiut niciodată că fuseseşi suspectat. Panica ta se datora fricii, nu umilinţei.

Apoi, când mi-am prezentat ipoteza complet eronată, în vreme ce tu participai prin intermediul circuitului trimensional, şi ai văzut cât de departe mă aflam de adevăr, încrederea ţi-a revenit. Ba chiar ai argumentat şi le-ai luat apărarea spaţialilor. După aceea ai fost destul de stăpân pe tine pentru o vreme, de-a dreptul încrezător. La momentul respectiv, am fost surprins că mi-ai iertat cu atâta uşurinţă acuzaţiile greşite la adresa spaţialilor, deşi anterior îmi ţinuseşi o întreagă prelegere despre sensibilitatea lor. Erai încântat de eroarea mea.

L-am apelat apoi pe dr. Gerrigel şi ai dorit să ştii în ce scop o făcusem, dar n-am vrut să-ţi spun. Asta te-a aruncat din nou în ghearele deznădejdii, deoarece te temeai…

R. Daneel ridică pe neaşteptate mâna:

— Partenere Elijah!

Baley îşi privi ceasul – 23:42!

— Ce este? întrebă el nerăbdător.

— Este posibil ca tulburarea comisarului să fi fost determinată de temerea că vei descoperi legăturile sale cu medievaliştii, în cazul în care admitem existenţa acestora. Nu există totuşi nicio legătură între el şi crimă. Este imposibil să fi fost implicat în ea.

— Greşeşti, Daneel, replică Baley. Comisarul nu ştia ce doream să discut cu Gerrigel, dar putea deduce fără mare greutate că era vorba despre roboţi. Lucrul acesta l-a speriat, fiindcă un robot avea o legătură foarte strânsă cu asasinarea lui Sarton. Nu-i adevărat, comisare?

Enderby scutură din cap:

— Când se va termina aiureala asta…, începu el dar amuţi negăsindu-şi cuvintele.

— Cum a fost comisă crima? întrebă Baley cu o furie mocnită. C/Fe, fir-ar al dracu’! C/Fe! Utilizez denumirea ta, Daneel. Beneficiaţi din plin de atuurile unei societăţi C/Fe,

totuşi nu înţelegeţi felul în care un pământean s-ar putea folosi de ea, cel puţin pentru un avantaj temporar. Dă-mi voie să-ţi explic.

Nu există nicio dificultate pentru un robot de a traversa ţinutul din exteriorul Oraşului. Nici chiar noaptea. Nici chiar neînsoţit. Comisarul i-a dat un blaster lui R. Sammy şi i-a spus unde şi când să se ducă. El însuşi a intrat în Oraşul Spaţial prin poarta Personalului, unde şi-a lăsat propriul blaster. L-a luat pe celălalt de la R. Sammy, l-a ucis pe Sarton, i-a dat blasterul lui R. Sammy şi acesta a revenit în Oraşul New York, străbătând câmpia exterioară. Iar azi l-a distrus pe R. Sammy, ale cărui cunoştinţe deveniseră primejdioase.

Asta explică totul. Prezenţa comisarului şi absenţa armei… În plus, nu mai este necesar să presupunem că un locuitor al Oraşului a trebuit să parcurgă aproape doi kilometri noaptea, sub cerul liber.

Cu toate acestea, când Baley termină de vorbit, R. Daneel rosti:

— Îmi pare rău, partenere Elijah, şi în acelaşi timp îmi pare bine pentru comisarul Enderby, dar teoria ta nu explică nimic. Ţi-am spus că proprietăţile cerebro-analitice ale comisarului sunt de asemenea natură încât este imposibil ca el să fi comis o crimă premeditată. Nu cunosc termenul exact care ar putea fi aplicat acestei realităţi psihologice: laşitate, conştiinţă sau compasiune. Cunosc definiţiile de dicţionar ale termenilor respectivi, însă nu mă pot pronunţa. Oricum, comisarul nu a ucis.

— Mulţumesc, şopti Enderby iar vocea îi căpătă putere şi încredere. Nu ştiu care îţi sunt motivaţiile, Baley, sau de ce încerci să mă distrugi în felul acesta, dar voi ajunge eu la capătul firu…

— Aşteaptă, spuse Baley. Încă n-am terminat.

Trânti cubuleţul de aluminiu pe biroul lui Enderby şi se strădui să simtă siguranţa pe care spera că o radia. De o jumătate de oră, îşi ascunsese sieşi faptul că *habar n-avea* ce conţinea filmul. Încerca o cacealma, dar altceva nu-i mai rămăsese de făcut.

Enderby tresări înaintea obiectului micuţ.

— Ce-i asta?

— Nu-i o bombă, făcu Baley sardonic, ci doar un microproiector obişnuit.

— Şi? Ce va dovedi el?

— Păi… să ne uităm.

Unghia sa atinse una dintre fantele cubului şi un colţ al cabinetului se înceţoşă, apoi se lumină, prezentând o scenă tridimensională străină.

Cadrul se ridica din podea până în plafon şi se extindea dincolo de pereţii încăperii. Era scăldat într-o lumină cenuşie al cărei spectru nu fusese niciodată furnizat de utilităţile Oraşului.

„Trebuie să fie zorii despre care vorbesc spaţialii”, gândi Baley cu un fior de neplăcere amestecată cu o atracţie perversă.

Scena prezenta domul lui Sarton. Cadavrul acestuia, un morman oribil de resturi carbonizate, umplea centrul imaginii.

Ochii lui Enderby se holbară, privind.

— Ştiu, zise Baley, comisarul nu-i un asasin. Nu trebuia să mi-o aminteşti, Daneel. Dacă aş fi putut ocoli lucrul acesta mai devreme, aş fi avut şi soluţia. De fapt, n-am întrezărit calea de ieşire decât acum vreo oră, când, într-o doară, ţi-am spus că manifestaseşi curiozitate despre lentilele de contact ale lui Bentley. Asta a fost, comisare! Atunci mi-am dat seama că miopia şi ochelarii tăi reprezentau cheia. Bănuiesc că cei de pe Lumile Exterioare nu ştiu ce este miopia, altfel ar fi ajuns aproape imediat la soluţia crimei. Comisare, când ţi-ai spart ochelarii?

— Ce vrei să spui? se încruntă Enderby.

— Când m-ai chemat ca să-mi încredinţezi cazul, mi-ai spus că ţi-ai spart ochelarii în Oraşul Spaţial. Am bănuit că i-ai spart în tulburarea şi agitaţia care te-au cuprins când ai auzit despre crimă, dar *tu însuţi* nu mi-ai mărturisit-o niciodată şi n-am avut niciun motiv să fac presupunerea respectivă. Ba chiar, dacă ai fi intrat în Oraşul Spaţial cu gândul să comiţi o crimă, erai deja suficient de agitat

pentru ca să-ţi scapi ochelarii şi să-i spargi *înainte* de comiterea crimei. Aşa este, nu? De fapt, ce s-a-ntâmplat?

— Nu văd scopul întrebării, partenere Elijah, interveni R. Daneel.

„Mai sunt partenerul Elijah pentru numai zece minute”, gândi Baley. „Mai iute! Vorbeşte iute! Şi gândeşte iute!”

În timp ce vorbea, manevră imaginea filmată în domul lui Sarton. O extinse cu stângăcie, cu degete nesigure în tensiunea care-l copleşea. Treptat, prin transfocări sacadate, cadavrul se apropie, crescând. Baley aproape că putea simţi duhoarea cărnii carbonizate. Capul, umerii şi partea de sus a unui braţ erau legate de partea inferioară a trupului prin restul înnegrit al coloanei vertebrale din care se desprindeau cioturile arse ale coastelor.

Baley trase cu coada ochiului spre comisar. Enderby închisese ochii şi se îngălbenise la faţă. Detectivul simţea de asemenea că i se face rău, dar *trebuia* să privească. Utilizând comenzile transmiţătorului, ocoli lent cadavrul, rotind imaginea şi prezentând-o din diverse unghiuri. La un moment dat, unghia îi lunecă şi podeaua din imagine se înclină brusc şi se extinse până ce ea şi leşul deopotrivă deveniră o ceaţă care depăşea puterea de rezoluţie a transmiţătorului. Detectivul reduse transfocarea, îndepărtând trupul.

Continua să vorbească. Trebuia s-o facă. Nu se putea opri până nu găsea lucrul pe care-l căuta. Iar dacă nu-l găsea, toată vorbăria lui ar fi fost zadarnică. Mai rău decât zadarnică… Inima îi bubuia, la fel ca şi capul.

— Comisarul, vorbi el, nu putea comite o crimă premeditată. Perfect adevărat! *Premeditată.* Însă orice om poate să ucidă accidental. Comisarul n-a intrat în Oraşul Spaţial pentru a-l ucide pe Sarton. Voia să te ucidă pe tine, Daneel, *pe tine*! Există ceva în cerebro-analiza lui care să indice c-ar fi incapabil să distrugă o maşină? *Aşa ceva* nu ar fi asasinat, ci doar sabotaj.

Comisarul este un medievalist cu trup şi suflet. A lucrat alături de Sarton şi cunoştea scopul pentru care fuseseşi proiectat, Daneel. Se temea că scopul respectiv putea fi

atins, că pământenii vor fi în cele din urmă înstrăinaţi de Pământ. De aceea, a decis să te distrugă pe tine, Daneel. Erai singurul robot de acest tip care fusese construit deocamdată şi avea toate motivele să creadă că, prin demonstrarea amplitudinii şi deciziei mişcării medievaliste pământene, avea să-i descurajeze pe spaţiali. Ştia că pe Lumile Exterioare exista o opinie publică puternică în favoarea stopării proiectului Oraşului Spaţial. Probabil că Sarton discutase cu el despre asta şi de aceea a considerat că distrugerea robotului va fi picătura care să umple paharul.

Nu afirm că gândul de a te lichida pe tine, Daneel, a fost unul plăcut. Bănuiesc că l-ar fi pus pe R. Sammy s-o facă, dacă tu n-ai fi avut un aspect atât de uman încât Sammy să nu poată sesiza ori înţelege deosebirea. Legea 1 l-ar fi oprit. Comisarul ar fi pus alt om s-o facă, însă el era singurul care avea acces permanent în Oraşul Spaţial.

Daţi-mi voie să reconstruiesc cam ce plănuise comisarul. Recunosc că-i doar o ipoteză, dar cred că se apropie destul de mult de adevăr. A stabilit întâlnirea cu Sarton, însă în mod premeditat a venit mai devreme, de fapt, în zori. Bănuiesc că Sarton ar fi dormit, dar tu, Daneel, ai fi fost treaz. Apropo, Daneel, presupun că stăteai în domul lui Sarton, nu?

— Ai dreptate, partenere Elijah, încuviinţă R. Daneel.

— Să continui atunci. Comisarul s-ar fi apropiat de uşa domului, Daneel ar fi receptat o salvă de blaster în piept sau în cap şi ar fi fost distrus. Comisarul s-ar fi îndepărtat apoi grăbit pe străzile Oraşului Spaţial, pustii la revărsatul zorilor, revenind în locul unde aştepta R. Sammy. I-ar fi înapoiat blasterul şi apoi s-ar fi întors agale spre domul lui Sarton. Dacă ar fi fost necesar, ar fi „descoperit” el însuşi robotul distrus, deşi ar fi preferat s-o facă altcineva. Dacă ar fi fost întrebat de ce venise atât de matinal, cred că ar fi spus că venise să-l anunţe pe Sarton despre zvonurile privind un atac medievalist asupra Oraşului Spaţial, rugându-l să ia măsuri discrete de evitare a unui conflict

deschis între spaţiali şi pământeni. Distrugerea robotului i-ar fi întărit spusele.

Dacă ar fi fost întrebat despre intervalul cam lung scurs între intrarea în Oraşul Spaţial şi sosirea la domul lui Sarton, comisarul ar fi putut spune... ia să vedem... că văzuse pe cineva furişându-se pe străzi şi îndreptându-se spre ţinutul înconjurător. Îl urmărise pentru o vreme pe necunoscut, dar nu-l identificase. În felul acesta, spaţialii ar fi fost încurajaţi să urmeze o pistă falsă. Cât despre R. Sammy, el n-ar fi fost băgat în seamă de nimeni. Un robot, printre atâţia de la fermele automatizate din exteriorul Oraşului. Sunt aproape de adevăr, comisare?

— Eu nu l-am..., se foi Enderby.

— Nu, aprobă Baley, nu l-ai ucis pe Daneel. El se află aici şi, de când a venit în Oraş, ţi-a fost imposibil să-l priveşti în ochi, ori să i te adresezi pe nume. Priveşte-l acum, comisare!

Enderby nu putu s-o facă. Îşi acoperi faţa cu palme tremurătoare.

Mâinile la fel de tremurătoare ale lui Baley aproape că scăpară transmiţătorul. Găsise!

Imaginea era focalizată acum asupra intrării principale în domul lui Sarton. Uşa rămăsese deschisă, glisând în locaşul ei din perete pe ghidajele din metal lucitor. Jos, în ele... Acolo! Acolo!

Sclipirea era inconfundabilă.

— Iată ce s-a întâmplat, urmă detectivul. Te aflai la dom, când ţi-ai scăpat ochelarii. Probabil că erai agitat şi ştiu cum te comporţi în asemenea ocazii. Îţi scoţi ochelarii de la ochi şi-i ştergi. Aşa ai făcut şi atunci, dar mâinile îţi tremurau şi i-ai scăpat – poate că ai şi călcat pe ei. Oricum, i-ai spart, şi în aceeaşi clipă uşa s-a deschis şi a apărut o siluetă care semăna cu Daneel.

Ai tras cu blasterul în ea, ai cules resturile ochelarilor şi ai fugit. *Spaţialii* au descoperit cadavrul, nu tu, şi când ai revenit acolo ai aflat că nu-l uciseseşi pe Daneel, ci pe Sarton, care se sculase mai devreme. Spre ghinionul lui, Sarton îl proiectase pe Daneel după chipul şi asemănarea

sa, iar în momentul acela de tensiune, lipsit de ochelari, nu i-ai putut deosebi… Iar dacă vrei dovada fizică, iat-o acolo!

Imaginea domului lui Sarton tremură şi Baley aşeză cu atenţie transmiţătorul pe birou, fără să-şi desprindă mâna de pe el.

Trăsăturile lui Enderby erau deformate de groază, iar ale lui Baley de încordare. R. Daneel părea indiferent.

— Daneel, ce era sclipirea aceea din culisa uşii? arătă detectivul.

— Două cioburi minuscule de sticlă, răspunse inexpresiv robotul. N-au însemnat nimic pentru noi.

— Vor însemna acum. Sunt fragmente de lentile concave. Măsuraţi-le proprietăţile optice şi comparaţi-le cu ale ochelarilor pe care-i poartă acum Enderby. *Nu-i sparge, comisare!*

Se repezi spre acesta şi-i smulse ochelarii din mâini. Îi întinse spre R. Daneel, gâfâind:

— Cred că asta constituie dovada clară că el a fost la dom anterior momentului ştiut până acum.

— Eu sunt convins, spuse R. Daneel. Acum înţeleg că cerebro-analiza comisarului m-a abătut complet de la pista reală. Te felicit, partenere Elijah!

Ceasul lui Baley arăta 24:00. Începea o nouă zi.

Comisarul îşi coborî încet capul pe braţe. Cuvintele i se auziră înăbuşit, printre suspine:

— A fost o eroare… O eroare… N-am vrut să-l omor.

Pe neaşteptate, lunecă de pe scaun şi rămase inert pe podea.

R. Daneel sări spre el, rostind:

— I-ai pricinuit un rău, Elijah. Asta nu este bine.

— Doar n-a murit, nu?

— Nu, este doar inconştient.

— O să-şi revină. Cred că stresul a fost prea mare pentru el. N-am avut încotro, Daneel, am fost nevoit să procedez în felul acesta. Nu aveam nicio dovadă concretă care să poată fi prezentată tribunalului, numai ipoteze. A trebuit să-l înghesui în colţ, să-l şicanez şi să prezint

scenariul treptat, sperând că el va ceda. A cedat, Daneel. L-ai auzit mărturisind, da?

— Da.

— Ei bine, ţi-am promis că va fi în beneficiul Oraşului Spaţial, aşa că... Stai, îşi revine.

Comisarul gemu. Pleoapele îi tresăriră şi se deschiseră. Îi privi în tăcere pe cei doi.

— Comisare, vorbi Baley, mă auzi?

Enderby încuviinţă din cap apatic.

— Perfect. Ei bine, spaţialii au probleme mai importante pe cap decât să te pună pe tine sub acuzaţie. Dacă ai coopera cu ei...

— Ce? Ce?

În ochii comisarului începuse să înflorească un licăr de speranţă.

— Eşti probabil un personaj important în organizaţia medievalistă din Oraş, poate chiar la nivel planetar. Manipulează-i pe medievalişti în direcţia colonizării spaţiale. Îţi dau şi o idee pentru lozinca de propagandă: „Putem reveni la sol – dar pe alte planete!”

— Nu-nţeleg, bolborosi comisarul.

— Asta doresc spaţialii. Şi aşa să mă ajute Dumnezeu, asta-mi doresc şi eu acum, după o mică discuţie pe care am avut-o cu Fastolfe. Asta îşi doresc ei, mai mult decât orice. Venind pe Pământ şi stând aici în acest scop, riscă permanent să se îmbolnăvească şi moară. Dacă uciderea lui Sarton te va ajuta să împingi medievalismul în direcţia reluării colonizării galactice, probabil că o vor considera un sacrificiu meritoriu. Acum înţelegi?

— Elijah are dreptate, interveni R. Daneel. Ajută-ne, comisare, şi vom da uitării trecutul. Vorbesc în numele doctorului Fastolfe şi, în general, al oamenilor noştri. Desigur, dacă ai accepta să ne ajuţi doar pentru ca după aceea să ne trădezi, nu trebuie să uiţi că deţinem dovada vinei tale. Sper că înţelegi şi acest aspect. Este dificil pentru mine să îl menţionez.

— Nu voi fi condamnat? întrebă comisarul.

— Nu, cu condiţia să ne ajuţi.

Lacrimile umplură ochii lui Enderby.

— Sigur că da. A fost un accident. Explică-le! Un accident. Am făcut ceea ce mi s-a părut corect.

— Dacă ne ajuţi, rosti Baley, *atunci* vei face ceea ce este corect. Colonizarea spaţială reprezintă unica salvare posibilă a Pământului. Îţi vei da seama de asta, dacă vei analiza problema fără prejudecăţi. Dacă vezi că nu reuşeşti, stai puţin de vorbă cu Fastolfe. Iar acum poţi începe să fii de ajutor, muşamalizând cazul R. Sammy. Declară că a fost un accident sau altceva. Închide dosarul!

Se sculă în picioare.

— Şi nu uita: eu nu sunt singurul care cunoaşte adevărul. Dacă încerci să scapi de mine îţi semnezi autodistrugerea. Tot Oraşul Spaţial ştie cine a fost ucigaşul. Ai înţeles asta, da?

— Nu mai este necesar să insişti, Elijah, spuse R. Daneel. Este sincer şi ne va ajuta. Toate acestea sunt evidente în cerebro-analiza lui.

— Bine. Atunci eu plec spre casă. Vreau să mă îngrijesc ca Jessie şi Bentley să reînceapă o existenţă normală. Şi vreau să dorm... Daneel, tu vei rămâne pe Pământ după plecarea spaţialilor?

— Nu am fost informat, răspunse robotul. De ce întrebi?

Baley îşi muşcă uşor buza.

— Nu crezusem că voi spune vreodată aşa ceva unui robot, însă... am încredere în tine. Ba chiar te admir. Eu sunt prea bătrân ca să părăsesc vreodată Pământul, dar când şcolile pentru emigranţi vor fi înfiinţate, voi avea grijă de Bentley. Poate dacă într-o bună zi, tu şi Bentley, împreună...

— Poate, încuviinţă R. Daneel inexpresiv.

Robotul se întoarse spre Enderby, care îi privea cu o expresie sfârşită, înapoia căreia se citea totuşi revenirea vitalităţii.

— Prietene Julius, spuse R. Daneel, am încercat să înţeleg unele remarci pe care Elijah mi le-a adresat mai devreme. Poate că am început să le înţeleg deoarece, în mod neaşteptat, mi se pare că distrugerea a ceea ce nu ar

trebui să existe – mai precis, distrugerea a ceea ce voi, oamenii, numiţi „rău” – este mai puţin justificată şi mai puţin dezirabilă decât transformarea răului în ceea ce voi numiţi „bine”.

Ezită, apoi parcă surprins de propriile sale cuvinte, adăugă:

— Mergi şi de acum să nu mai păcătuieşti.

Brusc surâzător, Baley îl prinse pe R. Daneel de cot şi ieşiră pe uşă, unul lângă celălalt.

Cuprins

www.teora.ro

„...M-am așezat la masă, pentru a scrie un roman care să se încadreze în regulile polițiste clasice, și așadar să nu-l înșele pe cititor... dar în același timp să fie literatură science-fiction adevărată. Rezultatul a fost *Cavernele de oțel*...

Fără doar și poate, *Cavernele de oțel* a însemnat succesul meu cel mai de seamă până în momentul scrierii acestor rânduri. S-a vândut mai bine decât oricare dintre cărțile mele anterioare, a atras scrisori mai binevoitoare din partea cititorilor și (dovada cea mai bună dintre toate) Doubleday mi-a surâs mai călduros ca oricând. Până atunci, înainte de a încheia un contract, editura îmi solicitase planul general al intrigii și câteva capitole drept mostră, dar după aceea s-a grăbit să-mi pună contractul în față imediat ce mă auzea că aș scrie încă o carte.

Cavernele de oțel a repurtat de fapt un asemenea succes încât continuarea a fost inevitabilă. Probabil că m-aș fi apucat s-o scriu imediat, dacă nu aș fi început între timp să mă dedic cărților de popularizare științifică, descoperind o activitate care-mi făcea nespus de multă plăcere..."

Isaac Asimov
New York, 1983

Editura **Teora**
SF CAVERNELE DE OTEL, ASIMOV
Cod: 0447

